

Öden

Öden

dokumentationer under redaktion av C. Lanciai

Innehåll :

Mitt ofrivilliga liv
Guttis dagbok
Den heliga tystnadsplikten
Uppgörelser

Brasklapp

Redaktören kan inte med absolut säkerhet vidimera att vartenda ord i dessa dokumentationer är fullständigt överensstämmande med sanningen.

Copyright © C. Lanciai 1995-97

Mitt ofrivilliga liv

1. Förfäderna
  2. Barnet
    - I. Argentina
    - II. Göteborg
  3. Den förlorade ungdomen
  4. Arbete, arbete och åter arbete
  5. Skrotning
- Epilog

Guttis dagbok

- Kapitel 1.
- Kapitel 2.

Den heliga tystnadsplikten

1. Läroår
  2. Vandringsår
  3. Barfotaåren
  4. Karma
- Frågor och svar

Uppgörelser

Uppgörelser
"Vad jag minns!" – av Aurelio Lanciai
De trolösa kvinnorna
Svikarna
Fallet Olof Palme
Från Wien till Göteborg
Gösta Schein in memoriam

Mitt ofrivilliga liv

1. Förfäderna
2. Barnet
- I. Argentina
- II. Göteborg
3. Den förlorade ungdomen
4. Arbete, arbete och åter arbete
5. Skrotning
- Epilog

"Undvik att dölja dina misslyckanden."

– buddhistiskt råd.

Förord

Detta är en debattbok. Den måste därför vara kontroversiell. Dess hetaste debattämnen är olika sexuella frågor som pedofili, homosexualitet och äktenskap. Att alla former av pedofili måste kriminaliseras är idag efter de belgiska skandalerna (före vilkas offentliggörande "Mitt ofrivilliga liv" skrevs) en självklarhet. Vad inte många är medvetna om är att homosexualitet ofta inleds och etableras genom pedofili. I den mån den gör detta borde den alltså rent logiskt kriminaliseras i samma mån.

Som äktenskapsideal framhålls mina morföräldrars 58-åriga och mina föräldrars nästan 52-åriga äktenskap. Det senare äktenskapet var romerskt-katolskt och höll till min faders bortgång trots de värsta tänkbara kriser. Sådana äktenskap bör framhållas som bättre modeller än alla moderna skilsmässor och lösa förbindelser. Äktenskapsmoralen tycks vara på väg att försvinna i vår tid och endast efterföljas av sexuell anarki, vilket verkar vara ett sämre alternativ.

Även religioner diskuteras, främst fenomenet Scientology och dess oöverskådliga konsekvenser för min familj. Även den katolska kyrkan kritiserar, medan en judisk-buddhistisk stoicism framhålls som ett personligt ideal. Johannes B. Westerberg belyser den rysk-ortodoxa kyrkans utveckling men både opartiskt och utan kritik.

Det svenska samhället kritiseras hårt och främst dess gestaltning under den 20-åriga Palme-epoken.

Utom dessa heta debattämnen är allt material dokumentärt. Det försöker hålla sig strikt till sanningen, men en perfektion därvidlag är omöjlig. Dokumentationerna av mänskliga relationer är av nödvändighet ofta intima och känsliga, ty annars skulle de inte vara sanna. Den som i motsats till mig lyckats i en balansgång härvidlag är Johannes B. Westerberg i "Den heliga tystnadsplikten", där han med beundransvärd konsekvens lyckats berätta allt men utan att avslöja någon. Må de stötande bristerna i verkets övriga tre delar kompenseras av "Den heliga tystnadsplikten" kliniska renhet.

Mitt ofrivilliga liv.

1. Förfäderna

Helt sakligt sett är mitt liv en ganska besynnerlig historia. Än mer besynnerlig blir den när man betänker dess omständigheter. Mest skäl att höja på ögonbrynen skänker av dessa omständigheter detaljen underliga djur i familjen, det vill säga påbrå. Somliga hävdar tvärsäkert, att man föds i den familj man väljer själv och får den familj man förtjänar. Jag är snarare benägen att hålla med den polack, som under Warszawapaktens tid menade, när ryssarna självutnämnde sig till polackernas bröder, att man väljer sina vänner men inte sina bröder.

Därmed kan dock teorin att man föds i den familj man förtjänar inte helt uteslutas. Faktum är, att den familj man föds i är det första man får helt gratis i livet, och inte ens den sämsta tänkbara gratisgåva kan vara helt utan fördelar. Om man föds i en brokig och bråkig familj får man exempelvis den möjligheten att från början kunna studera och utforska människor i de mest kontrastrika tänkbara former. Ett så färgstarkt menageri som man hamnade i av en olyckshändelse eller lycksträff från början och under så ständigt omväxlande omständigheter måste lämna bestående intryck för livet i form av en kaotisk men desto mer realistisk uppfattning om människan, detta vidunderliga djur som man trots allt har fötts till.

Låt oss börja från början. Släktutredningar har ständigt gjorts om och om igen inom olika grenar av familjen och kusiners familjer med alltid olika resultat. Min mor är finlandssvenska utan en droppe finskt blod i ådrorna, medan hon dock hör till en av tre familjer i Finland (Gadolin, Lybeck och Luther) som härstammar från ingen mindre än den fanatiska augustinermunken Martin Luther, som bröt sitt celibat för att i rättvisans namn vända upp och ner på kristendomen med århundraden av religionskrig som preliminärt resultat. Att hon dessutom råkade vara född på Martin Luthers dag den 10 november gjorde knappast saken bättre. Detta (som väl är, "eventuella",) släktskap med en så stor och besvärlig man är kanske den av alla detaljer i våra släktutredningar som har varit den minsta källan till glädje och stolthet inom familjen.

Mera stolta var vi då över min mormors mormors mor, som hette Ljungberg och var dotter till en högborgerlig riksdagsman i Stockholm. Denna förpliktigande högborgerlighet skrotade hon helt sonika med att bli kär i en fattig musiker och rymma med honom till Finland, närmare bestämt Ekenäs. Denna fasliga plump i etiketten utvecklade sig till något av en farlig epidemi, ty med tiden fick hon även sin syster till att flytta över till Finland och bilda en familj där som blev ganska talrik, nämligen släkten Starck. Andra grenar på det trädet hette Graeffe, Palmgren och Rönehalm, som var min mormors flicknamn, vilket tyvärr sedermera utdött.

En gren hamnade också i Ryssland under det adliga namnet Krabbe. Den dog ut, men släktingar borde finnas kvar i Ryssland, vilkas spår dock blev omöjliga att följa efter 1917.

Min morfars familj var mindre äventyrlig och mera jordnära, och själv hävdade han alltid att familjen Westerberg kommit från den enklaste tänkbara allmoge. Emellertid är det i den slakten ett påfallande vallonskt drag, då många är svartmuskiga med buskiga ögonbryn och lurvig hårväxt och har grova och primitiva käkpartier, inte helt olika Martin Luthers pappa enligt Cranachs porträtt, denna grottvilde med höga kindknotor och håret på ända, ungefär som en troll- och lappgubbe. Gadolin är det vallonska namnet, och det finns faktiskt ett grundämne Gadolinium, som upptäcktes just av en av våra förfäder, en urtorr professor i Åbo som konserverade sig i all sin torrhet till en mer än nittioårig ålder (Johan Gadolin, 1760-1852), i all sin vetenskapliga strikthet dock ett angenämare påbrå än den tjocke revolutionären doktor Luther, grottgubbens son.

Någon Gadolin blev till ytter mera visso adlad under 1700-talet, men en av hans söner vägrade acceptera adelstiteln och blev bara Gadolin. Vi härstammar från denne frivilligt oadlige, må det vara osagt vilket som var bättre, adlig eller enkel, då detta knappast ens i efterhand kan avgöras.

Även min farmors släkt var helt och hållet finlandssvensk utan en droppe finskt blod i ådrorna. Hon hette Mickelsson och hade en syster som gifte sig Hoffnér, vilket senare ättlingar sedermera förfinskade till Helo. De talar bara finska idag och är den enda helt förfinskade grenen av släkträdet. Mer om familjen Mickelsson, med troligt ursprung på Åland, vet vi inte, men min farmor hade en otrolig språkbegåvning och kunde på kort tid snappa upp ett främmande språk bara genom örat. Hon talade flytande ryska och förstod utan svårighet allt i en italiensk opera. En sådan kosmopolitisk fallenhet tyder på mer än bara Åland, där ju dock under århundradena alla världens sjörövare har drivit i land och förökat sig innan de drivit vidare.

Min farfar var den stora särlingen. Han kom till Finland av misstag och stannade där av misstag och blev kanske till och med gift av misstag. Han hette Ferruccio och kom från Verona i Italien. Redan hemma hos familjen i Verona utsågs han till den stora (eller snarare lilla, ty han var mycket liten till växten,) särlingen, ty han dömdes till att få resa utomlands för gott för att där tillvarata familjens intressen medan alla de andra stannade hemma. Han var även den mest musikaliska i familjen men försörjde sig genom familjens specialitet italienskt krimskrams, som han alltså fick missionera med i hela Europa. Hans resor norrut för att sälja och marknadsföra små italienska spetsnäsdukar och gipsstatyetter av helgon och dylikt förde honom allt längre bort från all ära och redlighet i Italien till Paris, där han övervakade det senaste sekelskiftet med alla dess ymniga fester, till det tyska kejsarriket och till det ryska, tills han till slut allvarligt funderade på att slå sig till ro i Stockholm av alla ställen. Han kom dock på andra tankar när en italiensk mandolinorkester förledde honom till att följa med dem som mandolin-plinkare över till Finland, som då fortfarande var ockuperat av Ryssland; och där begav det sig inte bättre än att han blev dödligt förälskad i en vacker ung dam i Helsingfors. Sålunda fastnade han där. Emellertid utvecklade sig den så lovande och passionerade amorösa inledningen till en tragedi, ty den vackra damen brädade honom utan skrupler och gifte sig Hoffnér hellre än något italienskt. Då hade min farfar redan kommit in i familjen Mickelsson och börjat känna sig hemmastadd, så han nöjde sig med att gifta sig med den tillbeddas yngre, fulare och större syster, som hette Selma. Äktenskapet blev inte lyckligt, vilket det enda barnet, min far, bittert fick erfara. Min farfar klarade sig inte så bra i Finland, han lärde sig dåligt svenska och ingen finska alls, och hans räddning blev en anställning vid den italienska legationen, som 1923 blev fascistisk. Fascismen började ju på 20-talet i Italien och fick en god och lovande början där med till och

med tåg som började gå punktligt för första gången någonsin, vilket mirakel ingen post-fascistisk regering i det landet kunnat upprepa. Som god italienare var min farfar en trogen fascist från 1923, vilket både hans fru och hans son var allergiska mot. Det grälades alltid om pengar i hemmet, denna ständigt utlösta småaktighet blev ständigt alltmera småaktig och inkrökt, och det enda goda detta förde med sig var ett tidigt beslut från min pappas sida att aldrig inom sin egen familj, när han bildade en sådan, göra sig skyldig till ekonomisk osäkerhet.

Denna lilla sällsamma exotiska fågel från Italien i det frusna Finland hade dock en mycket intressant släkt bakom sig som han var mycket litet medveten om själv. Han var ingalunda den första som reste i familjen. Hans kusins son Michael blev officer i den italienska armén under Mussolini och deltog som sådan i den enda italienska bataljon som Hitler använde och skickade mot Moskva långt före Stalingrad. Detta slag om Moskva 1942, som egentligen var tyskarnas allra första nederlag i kriget, genljöd av någon anledning aldrig i historien, förmodligen då det sedan överskuggades av Stalingrad; men i det tyska anfallet mot Moskva offrades redan där utan en blinkning hur många soldater som helst och i synnerhet italienska. På kyrkogården vid Jasnaja Poljana, Leo Tolstojs släktgods, ligger nästan hela den italienska bataljonen. Av 500 klarade sig ungefär 20, av vilka en var min släkting Michael, som dock frös ihjäl några tår och fick behålla diverse granatsplitter och kanonkulor i axeln.

Det märkliga är att han hade en dubbelgångare inom slakten, som 1812 följde med Napoleon till Moskva och kom därifrån med liknande outplånliga visitkort i bagaget. Han hette Pietro och var också kapten.

En annan släkting, min farfars farfar, stred under Garibaldi för ett förenat Italien, men denna bemärkthet är inte populär bland slakten i Verona, då Garibaldi i Venetien betraktas som en delinkvent som förstörde allt som var bra i Italien innan alla dess småstater förenades. I Venetien betraktas det främmande kungahuset Savojen som främlingar och fransmän och inte som rumsrena italienare.

Både denna kusin Michael och min far bedrev släktforskning i Italien men kom till olika resultat och fann olika släktvapen. Till denna förvirring kom olika legender – en ogift faster hävdade med bestämdhet att familjen en gång varit markiser. Mycket pekade dock mot höga anor i familjens förflutna, och min far beslöt att bekosta en juridisk utredning – i Florens.

Därvid framkom märkliga resultat. Att vi var något hett på spåren framgick redan när mina föräldrar på strövtåg i Florens plötsligt fann sig spatsera på en gata som hade vårt eget namn – en mycket liten, trång och gammal gata från medeltiden. Jag har aldrig hittat denna gata själv, men jag har hört även från andra att den skulle ligga i närheten av Via Calzaiuoli i den mest centrala delen av staden.

Vid utredningen visade det sig att familjen levte i Florens under medeltiden och tillhört den högre aristokratin, vilket bevisades genom att de blivit begravda *inne* i kyrkorna och inte utanför. De borde ha varit verksamma florentinare under Dantes och Medicéernas tid, men efter 1500-talet är de spårlöst försvunna.

En god vän, som har mycket underjordiska kontakter främst inom den ortodoxa och andra kyrkor, visste att berätta, att det i Vatikanens källare finns dokument som visar hur bärare av vårt namn i Florens råkade ut för en bannlysning, (kanske samma som drabbade huset Medici och Florens 1478 efter mordkomplotten mot Lorenzo och Giuliano i katedralen, varvid den senare omkom,) varvid all familjens egendom konfiskerades. Kort sagt skulle vår familj ha kommit i kläm mellan Medicéerna och påven, varefter tillvaron blev så otrygg för dem i Florens, att de utvandrade till den fria republiken Venedig, vart påvens tentakler inte sträckte sig. Denna historia verkar trolig, om än den aldrig har bevisats, men beviset finns måhända i Vatikanens källare.

Detta betonar också den röda tråden i familjens öde om ständigt överhängande ekonomisk ruin. Familjen har alltid varit ekonomisk men alltid råkat ut för roffare. Detta har visat sig även i vår släkting Michaels familj, där en av bröderna trots ekonomiskt välstånd och lönsam storindustri genom marmorbrott i Domegliara (strax norr om Verona) ändå fick sin familj förd till ruinens brant genom ett outrannsakligt ekonomiskt öde.

Emellertid slutar eller börjar denna släkthistoria inte i medeltidens Florens. När jag senast var i Italien fick jag genom goda vänner tillgång till en databank, där man utgående från Torino samlat allt heraldiskt material från hela Italien. Genom att skriva sitt namn med dess exakta stavning i datorn kunde man få veta dess äldsta kända ursprung genom heraldisk forskning. Som detta var gratis ansåg jag mig inte ha någonting att förlora på att riskera mitt nedärvda namn åt en dator och försvarade tilltaget med, att datorn kanske kunde kontrollera eller bekräfta de florentinska uppgifterna. Döm om min förvåning när datorn efter någon betänketid avslöjade att namnets äldsta kända historia kom från Sicilien under 1000-talet. Det heraldiska vapnet från den tiden var bevarat, och vår titel på Sicilien då på 1000-talet var *principi*, alltså furstar.

Min far var alltid historiskt intresserad och älskade att läsa omfattande historiska verk framför allt om romartiden – han hade Edward Gibbons oöverträffade mammutverk på engelska och läste med nöje Tacitus och Robert Graves och annat sådant. Han hade ett intuitivt historiskt medvetande, som gjorde honom från början allergisk mot exempelvis sin pappas fascistiska engagemang, och han gick aldrig på någon -ism. Han var tillräckligt realist för att kunna genomsåda det mesta, och detta förnekade sig faktiskt aldrig.

Om det historiska intresset alltid var starkt hos min far så var det hos mig alltid min stora passion. Historien handlade ju bara om öden och människor, som var det intressantaste av allt.

Denna utforskning av detta sicilianska förflutna bekräftar familjens röda ödestråd: att på något sätt höra samman med världens centrala historiska skeende, inte som politiker, inte som ansvariga beslutsfattare, utan snarare som offer.

Under 1000-talet inleddes den normanniska eran på Sicilien – normannerna reste ju på den tiden runt i världen och bildade i stort sett kungariket vart de än kom, som till exempel Jerusalem. Det kanske främsta normanniska riket var just Sicilien, som under kungarna Roger upplevde en otrolig storhetstid som medelhavsvärldens centrum. Den siste i raden av de normanniska kungarna på Sicilien var Fredrik II av Hohenstaufen, mer känd som tysk-romersk kejsare, den siste i sitt slag och troligen den störste. Han kom i olycklig konflikt med påven, som bannlyste honom två gånger, den andra gången oåterkalleligt. Den första bannlysningen fick han återkallad genom att som den förste och ende någonsin bege sig på korståg till Jerusalem och erövra staden diplomatiskt utan att ett enda vapen behövde användas. Man kan säga att han inledde reformationen, ty han ville reformera kyrkan, stötte på motstånd och blev bannlyst, vilket gav upprinnelsen till det eviga medeltida inbördeskriget i Italien mellan guelfer och ghibelliner – guelferna var för påven och ghibellinerna (med Dante) för kejsaren. Efter Fredrik II:s död 1250 ägnade sig påvarna åt systematisk utrotning av hela hans familj medan kyrkan förföll till avlatskrämeri och Sicilien krossades av Karl av Anjou och de påvliga fransmännen, varefter Sicilien aldrig reste sig ur mörkret mera. I samband därmed kan våra furstliga förfäder ha gått under på Sicilien för att därpå slå ny rot i Florens.

Även den italienska poesin och språket började på Sicilien i Palermo vid Fredrik II:s hov. Hans hovpoet, notarien Giacomo da Lentini, uppfann sonetten, och där vid detta litterära hov kom den poetiska italienska till stånd, som sedan upptogs och utvecklades vidare i Florens.

Jag kom till Sicilien första gången 1990 och har sedan dess återvänt varje år. När dessa fantastiska heraldiska uppgifter med vapen och allt kom fram på datorn från Torino (med tillgänglighet över hela Italien) sade mina sicilianska vänner till mig (som inte kan spåra sina familjer längre tillbaka än till Spanien på 1500-talet): "Inte konstigt att du alltid kommer tillbaka till Sicilien! Du är ju mera siciliansk än vi som bor här!"

Tyvärr blir det svårt att forska längre tillbaka än till Sicilien på 1000-talet, men på denna ö förekommer världens märkligaste rasblandningar mellan latinska, arabiska, nordiska, balkanska och grekiska folk. Sicilien fick dock sin första civilisation av grekerna, där finns fler och bättre bevarade grekiska tempel än i Grekland, och Grekland är det enda land i Europa vart jag alltid känt mig ännu mera attraherad och hemma än på Sicilien – "Magna Graecia". Så troligen är väl vårt allra äldsta ursprung på svärdssidan grekiskt och hade kunnat kartläggas – om bara inte så många barbarstormar förstört så många civilisationer på Sicilien och i Grekland.

2. Barnet

I. Argentina

Det finns inget ämne som erbjuder större svårigheter att behandla än en själv, då det är det sista ämne i världen man någonsin får någon distans till. Likväl finns det kanske inte heller något ämne, som det är mera angeläget att behandla än en själv, då varje människoliv måste inrymma just det människolivets största problem, svårigheter och kanske traumata. I denna uppgörelse med mig själv försöker jag gå till grunden av problem som jag aldrig försökt behandla tidigare ens för mig själv. Jag är nu 44 år och tror mig åtminstone äntligen ha fått någon distans till min barndom.

Det har spekulerats mycket i mina tre självmordsförsök som småbarn i åldern 2-3 år. Vi hade en swimmingpool i Buenos Aires, där jag tre gånger höll på att drunkna. Det var ingen som knuffade mig i, lockade mig eller lekte farligt med mig, utan alla tre gångerna sökte jag mig ner i det farliga vattnet alldeles själv.

Innan jag går närmare in på detta kanske jag skulle närmare förklara hur vi egentligen hamnade i Argentina och under diktatorn Juan Peróns värsta dekadentid 1952-55, då han huvudsakligen lär ha ansträngt sig med att försöka förföra småflickor. Evita dog ju 1952, och sedan var det inte mycket kvar av Juan, som ändå var född på Åland.

Min far var en framstående exportör på Finska Pappersbruksföreningen i Helsingfors och hade under sin korta karriär genom fyra olika tjänster alltid visat prov på stark arbetsförmåga, stor initiativkraft och en väldig ambition och energi. Enbart för karriärens skull hade han lagt ner väldigt mycket arbete på att lära sig spanska, då Latinamerika var en så lovande pappersmarknad. Redan under 40-talet gjorde han sina första vidsträckta affärsresor i Sydamerika, som förde honom genom länder som Argentina, Chile, Bolivia och Colombia. Med sitt halvitalienska blod och utomordentliga språkbegåvning (då han redan talade flytande engelska och tyska) var han som skraddarsydd för uppgiften att expandera en kraftig marknad för finskt papper i Sydamerika. En dag kort efter min födelse (hösten 1951) kallades han upp till sin chef på kontoret som hade en annan man i hög ställning bredvid sig. Denne var Birger Krogius, chef för FÅA, Finlands ledande rederi. Min far erbjöds en ny bättre tjänst som chef för Finska Sydamerikalinjen i Buenos Aires efter avgående chefen Gustav Tavaststjerna. Detta var den stora chans i livet min far hade väntat på, och marken skälvde under hans fötter. Emellertid var han realist, och han påpekade

genast den svårigheten att han inte hade någon erfarenhet av sjöfart. Det hade varit klokare av honom att ta chansen direkt som den var utan betänkligheter. Hans chefer medgav att hans brist på erfarenhet inom området kunde utgöra en svag punkt, varför de hittade på, att han tills vidare skulle få tjänstgöra under den föregående vice direktören, en argentinare, som de ville bli av med, tills deras nye man kände sig kapabel att ta över alltsammans. Han fick ett femårskontrakt, och omedelbart efter sommaren 1952, när jag just skulle fylla ett år, evakuerades jag med min mor och alla mina tre äldre syskon från Finland, som jag alltså nätt och jämnt fick uppleva min första sommar i, utan att kunna gå och utan att kunna prata rent.

En av svårigheterna med förflyttningen av hela vårt hem med piano och allt på lastbåt till Argentina var, att jag och mina tre äldre syskon var födda som italienska medborgare, emedan vår far var född som italiensk medborgare, emedan hans far Ferruccio de facto *var* italiensk medborgare. Enligt argentinska bestämmelser kunde italienska medborgare inte flytta till Argentina från Finland. De måste i så fall bli finländska medborgare först. I all hast fick det därför ordnas med finländskt medborgarskap för oss alla, så att vi som italienska medborgare kunde flytta till Argentina.

Detta kuriösa italienska medborgarskap hade också tidigare berett oss svårigheter, då till exempel under det andra världskriget italienska medborgare inte fick beträda vissa områden i Finland. Min äldsta bror var född under kriget 1943, och så länge kriget pågick var han enligt lag förbjuden att resa ut till vårt sommarställe i Nylands skärgård den vanliga vägen. Som italiensk medborgare var han ju en säkerhetsrisk så liten han var. I stället måste han och min far använda ångbåt som utgick från Borgå och gjorde en lång lov över skärgården till Pellinge, där andra sedan måste hämta dem. Aldrig har italienska medborgare, min far, finsk juniormästare i tennis under 20-talet, och hans spädbarn till son, känt sig så farliga för säkerheten i Finland.

Ännu långt senare höll min äldsta bror på att råka illa ut på grund av sitt medfödda italienska medborgarskap. När vi besökte Italien 1966, då han var 22 år gammal, lyckades någon italiensk viktigpetter till byråkrat spåra upp att vi varit italienska medborgare, hängt upp sig på detta och vidtagit de konsekventa åtgärder som hans tjänst förpliktigade honom till, nämligen att ta kontakt med oss och framhålla, att min äldsta bror (som inte varit italiensk medborgare på 14 år) ännu inte hade gjort sin italienska militärtjänst. Naturligtvis klarade han sig undan detta, då det fanns papper på att han till och med numera var svensk medborgare, men den italienske mästertyrkraten hävdade så länge han kunde att min bror enligt italiensk lag aldrig upphört att vara italiensk medborgare. Så seglivat var alltså detta medfödda italienska medborgarskap, som om blodets stämpel gällde mer på pappret än några juridiskt giltiga dokument.

Sålunda kom vi till Argentina som italienska medborgare på villkor att vi först blev finländska medborgare när vi lämnade Finland. Vi unnade oss att få bli finländska medborgare då vi antog att vi lämnade Finland för gott, vilket vi faktiskt gjorde.

I Buenos Aires blev min fars drömjobb inte fullt så idealiskt som han hade tänkt sig, ty den argentinske chef, som han skulle efterträda och lära sig allting av, vägrade att släppa honom över bron. Han fick varken göra något eller lära sig något. Han fick sitta i ett rum för sig längst bort i kontoret medan allt det lilla han fick göra kontrollerades med förstoringsglas, och så fort han begick det minsta fel förklarades han såsom fortfarande hopplöst inkompetent. Sålunda klamrade sig denne obeskrivlige argentinare fast vid det jobb som min far skulle ha medan denne inte ens fick lära sig det. Att det måste sluta illa sade sig självt.

Under tiden hoppade jag tre gånger i swimmingpoolen och försökte dränka mig. Nu är vi framme vid dessa blöta episoder. Det allvarligaste tillfället var nog det andra, ty då var jag ensam hemma. På kvällen när det redan var mörkt hörde våra

engelska grannar ett barns snyftningar från vår trädgård. De följde ljudet och fann mig hängande i kanten av poolen med hela kroppen i vattnet. Förr eller senare måste jag ha släppt taget och inte orkat längre. Ingen kunde någonsin begripa vad jag gjorde där eller hur jag kommit dit.

Vid tredje tillfället var min närmaste tre år äldre bror hemma och min mor, men det var farligt nog ändå men kanske desto mera dramatiskt. Jag hade ramlat i poolen och låg där på mage och plaskade tafatt med armar och ben medan huvudet låg nere i vattnet, och jag höll på att sjunka. Min bror gallskrek, och min mor, som var inne i villan, förstod genast och kom flygande som en kombinerad Paavo Nurmi och olympisk höjdhoppare, ty poolen var omgärdad av ett två meter högt järnstaket, vilket hon hoppade över som ingenting för att stört dyka i poolen och rädda mig. Jag såg den mörka skuggan komma ner i vattnet över mig och tänkte ungefär: "Jaha, då ordnar det sig." Men man fick upp mig medvetlös, och det tog tid innan jag började rossla och hosta, så den gången var det faktiskt nära ögat. Min mor kunde aldrig senare i livet mer hoppa ens 1.50.

Detta är inte mitt enda tydliga minne från Argentina. Jag minns även hur paddorna omkom i poolen men på motsatt vis: de ramlade ner när den var torrlagd, och sedan låg de där och dog och ruttnade emedan de inte kunde komma upp. Mina två äldsta syskon försökte rädda dem, men det var då i regel för sent, för de var då redan till och med uppsvällda av sin egen förruttnelse.

Men varför sökte jag mig ner i vattnet? Jag måste ha haft något ouppklarat med dess väsen. En tänkvärd teori är att jag ännu inte kände mig helt förlossad och kanske kände att jag måste ut ur livmoderns fostervatten en gång till. Det är bara en teori, men faktum är, att efter det tredje drunkningsförsöket var jag en fullt medveten människa, och från och med den dagen har mitt minne förblivit tämligen pålitligt i allt vad det registrerat.

Jag tror på den teorin emedan alla andra är mindre troliga. Man går bara inte och ramlar i en swimmingpool som småbarn tre gånger i sträck av en olyckshändelse, utan redan efter första gången är man sedan livrädd för vatten. Dessutom var poolen omgärdad av det två meter höga stålstaketet med grind och lås, enkom för att undvika småbarns drunkningsolyckor. Hur jag alls kunde ta mig in på det förbjudna området, speciellt när jag var ensam, har aldrig kunnat utredas. Den extrema teorin åt andra hållet är att jag redan då var led vid livet och levnadsomständigheterna och skulle ha velat hoppa av. Detta är helt absurt och otroligt, då min familj var som bäst just då, och då jag hade all anledning att trivas med dem alla och allt i livet, i synnerhet som vi hade en underbar indiansk tjänstekvinna, som jag och vi alla älskade – Maria, som min mor förevigade i sin första betydelsefulla porträttbyst. Hon var nämligen utbildad skulptör, hon hade ännu studerat på Atheneum i Helsingfors när Vinterkriget förstörde hennes möjligheter och hon i stället träffade min far: det viktigaste av allt för henne då blev att skaffa framtiden barn åt en ny bättre värld efter kriget, och hon hade inte kunnat träffa en bättre man än vår far. Och hon lyckades med sina goda avsikter. Konstnärskarriären kom i kläm och fick vänta men bara uppskjuten och kunde aldrig undertryckas helt ens av henne själv, vilket det makalösa porträttet av Maria bevisar, som hon utförde just när vi alla var mellan 2 och 11 år gamla, den besvärligaste och upptagnaste barnåldern för en moder.

Som väntat gick det åt skogen med pappas arbete. Detta sammanföll med de första kännningarna av den kommande argentinska revolutionen, som skulle störta Perón för första gången. Detta sammanföll med att min närmaste bror blev dödligt sjuk i tarmvred, vilket höll på att upptäckas för sent. Jag har inte presenterat mina tre äldre syskon ännu. Min äldsta bror föddes 1943 och var alltid något av både den gladaste, äldste, öppnaste och mest mänskliga av oss, ehuru han även kunde vara nog så allvarlig och eftertänksam. Han visade tidigt prov på stark musikalitet, och i Argentina, förrän han var 12 år, uppskattade han mycket Sibelius första symfoni.

Min syster, född 1945, var betydligt spädare och mindre och har alltid varit den minsta till växten av oss och samtidigt den mest temperamentsfulla och den mörkaste. Redan när hon föddes (efter mors svåra havandeskap under svår brist på allt vad man behövde under krigets slutskede) konstaterade doktorn, (som förlossade oss alla på doktor Boijes sjukhus vid Bulevarden i Helsingfors) att detta barn behövde värme och solsken. Den tredje av oss, min närmaste bror, blev desto robustare. Redan vid födseln var han som en Herkules, en muskulös koloss från början, och han blev den enda kraftkarlen av oss. Efter alla dessa kontrasterande motsatser kom slutligen jag som den enda medelmåttan, lugn och försiktig, ständigt avvaktande så att jag nästan väckte misstänksamhet, och med ett runt och sammanbitet utseende, som fick Solveig von Schoultz att kalla mig "lille Napoleon" medan andra såg större likheter med Winston Churchill.

Pappa blev plötsligt uppsagd efter att bara tre år gått av kontraktets fem. Detta var den första stora katastrofen i hans liv. Han var strandsatt i Buenos Aires, och samtidigt som han måste se sig om i världen efter ett nytt jobb blev hans robuste Herkules till son dödssjuk och måste opereras. I denna krisbelägenhet var vår mor ensam med oss alla medan far jagade runt världen efter jobb. Slutligen nappade han på ett erbjudande från Göteborg om en tjänst som vice verkställande direktör på dess tredje största pappersexportfirma Möller & Rothe. Därmed var skutan på rätt köl igen, vi kunde lämna huset och köpa ett nytt i Göteborg i Utbynäs, men det var bråda dagar. Vi hann inte längre än till Rio de Janeiro när revolutionen bröt ut i Buenos Aires med buller och bång och presidentpalatset Casa Rosada bombades. Samtidigt kapsejsade allt annat i Buenos Aires. Finland-Sydamerikalinjen gick omkull då dess argentinske chef i Buenos Aires lämnade allting i ett enda kaos efter sig när han avgick. Onekligen hade min far lärt sig sköta saken bättre om han inte genom sin försiktighet fått sina befogenheter beskurna från början. Sannolikt gick denna firma med alla sina lysande förutsättningar omkull emedan dess argentinske chef troligen mest ägnade sig åt förskingring av dess medel. Hans beteende tyder på detta: min far, som skulle överta hans jobb, fick ingen inblick i vad han egentligen sysslade med, styrelsen i Helsingfors ville bara bli av med honom vilket han visste, varför han troligen klamrade sig fast vid rodret bara för att köra skutan på grund och själv förskingra kapitalet, vilket både min far och hans chefer i Helsingfors var för naiva för att genomskåda.

Sålunda hamnade vi i Göteborg, vinddrivna från revolutionens Argentina med pappas drömframtidjobb som chef för Finland-Sydamerikalinjens kontor i Buenos Aires lagt i ruiner med hela firman av en maktfullkomlig förste styrman som vägrade lämna rodret ifrån sig förrän han satt skutan ordentligt fast på revet. Jag minns mycket livfullt den fem veckor långa hemresan med lastbåt, som först förde oss hem till sensommaren i Finland. Vår kapten dog på vägen och måste begravas i Rio de Janeiro, vilket föranledde ett längre uppehåll där, under vilket vi besökte den utsökta zoologiska trädgården med dess färggranna papegojor och besteg Corcovado, vilket var ganska högt och omtumlande. Vi sov på båten i hamnen, och aldrig upplevde jag någon stad eller värld som vackrare än den, som med sina många tusen tindrande ljus på långt avstånd upplyste de mjukt rundade stränderna nedanför de monumentalt mörka silhuetterna av bergen, som man såg detta fjärran gränslösa strandskådespel från en spygatt på ett lastfartyg. Sedan dess har jag aldrig glömt bort att älska livet, vilket jag lärde mig där i den stunden den kvällen på vattnet på redan av Rio de Janeiro någon gång en tropisk vinterkväll sommaren 1955.

II. Göteborg

Betydelsen av våra tre år i Argentina är och förblir oöverskådlig. Vi kom till Göteborg färdigstämplade som kosmopoliter. Mina äldsta två syskon hade hunnit lära sig tala flytande spanska och engelska, och svenska och finska hade de redan kunnat tidigare. Min närmaste bror hann inte bli lika djupt påverkad, om han dock i skolan fått lära sig kampsånger som "Todos muchachos peronistas" som han kan utantill ännu idag, medan jag inte begripit någonting. Ingen spanska, ingen engelska och inte ens någon finska hade jag i bagaget, och i skolan i Sverige skulle jag bara till en början få lära mig tala mera svenska.

Emellertid hade jag turen att bli satt i den katolska skolan i Göteborg. Det innebar att jag fick allt utom svenska klasskamrater. I stället var det italienska, ungerska och andra kontinentala barn, och min bästa vän hörde till en estnisk flyktingfamilj. Tre år fick jag det stora nöjet att få gå i den skolan, där man lärde sig allting i förväg, så att man, när man sedan kom i en mera normal skola, blev förvånad över hur litet klasskamraterna kunde och visste.

Jag nämnde mina ungerska klasskamrater. De kom först senare, men den händelse som gjorde det största intrycket på mig under början av vår Göteborgsvistelse var den ungerska revolten 1956. Jag lärde mig den ungerska nationalflaggan och att dyrka den, och för första gången hörde jag talas om kommunister och förstod genast, att om de behandlade Ungern så, måste de vara världens fasligaste pack. Jag förblev sedan alltid en konsekvent fiende till allt vad kommunism hette och är det ännu idag. Någonting så idiotiskt som en förtryckarregims legaliserande av sin verksamhet genom lögn och falsk idealism som propaganda har jag aldrig gått på. I den katolska skolan fick jag även veta om hjärntvätten av den ungerske kardinalen Jozsef Mindszenty, som vi bad för varje dag. 1956 bestämde min politiska riktning från början, och det har aldrig funnits någon anledning att bryta den. Tvärtom. Den bara bekräftades genom Tibet 1959, Cuba 1962, Prag 1968, Kambodja under 70-talet, Polen 1981, och så vidare; och Kina har en stalinistisk kommunistregim allt ännu med okända Gulag-arkipelager med Nordkorea som absurd drabant. Ingenting kan ursäkta dem.

Den andra stora händelsen som gjorde ett outplånligt intryck på mig under 50-talet var något helt annat. Min morbror, som jag inte kände, dog. Jag hade bara sett ett fotografi av honom en gång, och på det hade jag tyckt att han såg ganska överspänd ut.

Saken blev ett mysterium för mig när jag lärde känna honom genom min mormor. Sommaren 1959 reste hela min familj till Italien medan de skickade mig ensam per flyg till mina morföräldrar i Finland. Min mormor tog emot mig vid flyget, och en av de saker hon gjorde med mig i Helsingfors den dagen var att ta mig med till sin sons grav på Sandudds kyrkogård. Jag förstod inte meningen med det, men den gjorde intryck på mig. Hon hade en hemlighet som hon på något sätt ville förmedla till mig, men det skulle ta många år för mig att komma på det klara med den hemligheten. Först efter 16 år var jag den äntligen på spåren, men helt klar blev den inte förrän efter min mormors bortgång efter ytterligare fyra år, 1979.

Min morbror hade varit hennes enda son, och han hade gått bort 1957 endast 33 år gammal. Han hade varit född på Sankt Valentins dag den 14 februari och levt därefter men gått hädan på ett så avlägset ställe som Sorel i Canada (nära Montreal) och det helt ensam. Det var ungefär allt jag förstod av fallet 1959. Det gav mig bara frågetecken, som aldrig någon ville räta ut åt mig, ty, förstod jag långt senare, hans fall var familjens värsta trauma.

Emellertid blev jag genom denna gåtfulla intimitet så nära vän med min mormor, att ett band uppstod mellan oss som var oupplösligt. Vi förstod varandra. Det fanns

något hos henne som ingen annan i familjen ägde: en sorts vishet som vuxit fram bara genom ett skoningslöst hårdande genom alltför svåra prövningar.

Min mormor var en mycket märklig kvinna. Hon var inte populär bland dem som inte kände henne, och de som kände henne var alltför få. Hon var den känsligaste i familjen. Ingen hade så lätt för att gråta som hon, och ändå var det varje gång hon grät egentligen befogat. Det var vi andra som var okänsliga och oförstående.

Till denna överkänslighet kom en överlägsen intelligens och omdömesförmåga, som väl ingen annan i familjen nådde upp till, utom kanske i viss mån min morbror, som kanske nådde ännu högre i intelligens och begåvning men saknade den objektiva omdömesförmågan. Hon hörde till de första kvinnliga studenterna i Finland 1911 men måste sedan omedelbart arbeta för att försörja sin mor och sina båda syskon, då deras far hastigt hade dött. Det var ingenting hon hellre hade gjort än studerat vidare, och detta grämde henne för resten av hennes liv. Kriget, inbördeskriget och frihetskriget rågade bördor och prövningar på hennes axlar, tills Carl Westerberg upptäckte henne och gifte sig med henne 1919 på de menlösa barnens dag. Han övertog hennes tyngsta börda att försörja hennes mor och bar den frimodigt utan att klaga ända tills den gamla fina damen, fullkomligt döv, avled vid 93 års ålder efter det andra världskriget. Även hennes yngre syster, som aldrig blev gift, tog han väl hand om så länge han levde. De båda systrarnas bror Harry Rönehalm, även han en framstående begåvning, konstnär och arkitekt, kunde som konstnär knappt försörja sig själv men blev ändå gift men fick aldrig egna barn, varför namnet tyvärr dog ut efter att i generationer ha varit högt aktat. De stora Rönehalmarna på 1800-talet var redare.

Min morfar Carl Westerberg var en pålitlig tjänsteman och trogen familjefar. Tillsammans utgjorde de ett närmast idealiskt par, som nästan nådde ända fram till ett diamantbröllop. Carl var även en skicklig snickare, som byggde en hel liten armada av båtar själv utom möbler och annat. Dessa båda hörde i Borgå under 20-talet till en ganska imponerande krets av lokala kulturpersonligheter i vilken ingick även målaren Lennart Segerstråle och trubaduren, sedermera författaren Tito Colliander. På Lennart Segerstråles initiativ arrenderade sällskapet ett antal öar ute i den yttersta skärgården öster om Pellinge för deras naturskönhets skull. Arrendet varade i 40 år från 1923 till 1963; och det första sällskapet gjorde var att bygga en stuga på Sandö i viken mellan östra och södra udden. Denna stuga står kvar ännu idag men är nu privat, men under dess 40 år av allmän tillfartsort samlades här alla Nylands begåvningar, och dess gästböcker klottrades fulla med bidrag av bland andra Solveig von Schoultz och Tove Jansson. Dessa unika gästböcker som dokumenterar tre generationer intressanta konstnärsfamiljer finns kvar väl bevarade ännu idag i minst tre volymer.

Mina morföräldrar var således framstående kulturrepresentanter och mycket uppskattade som sådana av alla som kände dem. Detta slog mig redan den sommaren 1959 på ensam hand med dem och blev av oöverskådlig betydelse för hela mitt liv. De gav mig en instinktiv kärlek för kultur och litteratur som alltid sedan har varit den centrala tråden i mitt liv. Därtill var morfar en entusiastisk seglare och sångare, och hans hurtbullefriskhet kunde rentav ibland bli en prövning för både min mormor och andra. Hon seglade med honom till Stockholm sista gången 1952, när de var nästan 60 år, men ännu 1974, när han var 81, seglade han lika hurtfriskt som någonsin med min kusin och mig till Helsingfors och bortom Ekenäs i en primitiv fanérsegelbåt som han byggt själv. Det var nästan bättre än Thor Heyerdahl.

Mina gudföräldrar måste jag också ta med in i bilden, då deras bakgrund fick stor moralisk betydelse för deras kvartsitalienska gudbarn. De hörde till en gammal baltisk adel som levde i Sankt Petersburg fram till 1917, då de tvingades lämna allt för att rädda sina liv åt en osäker och mera torftig framtid i exil i Finland. Frank von Vehs maka Marta hade rentav varit en blivande konsertpianist och endast hindrats

från att bli det av högborgerlighetens konventioner, för vilka musik aldrig kunde bli något rumsrent och allra minst för en kvinnlig pianist i Ryssland. Hon brukade berätta om hur hon uppvaktades av en löjtnant i tsarens närhet, som brukade bjuda henne på Mariinskij-teatern i Sankt Petersburg där Nijinskij och Anna Pavlova dansade på den tiden, då det verkligen var fint att komma för sent, eftersom tsaren alltid gjorde det. Löjtnanten brukade då cirkulera kring teatern med sin Marta i vintersläden tills tsarfamiljens ekipage dök upp, varpå den ridderlige löjtnanten kunde bereda Marta det höga nöjet att få inträda i teatern samtidigt som hela publiken reste sig upp inför tsarens entré i den kejserliga logen. Det kändes naturligtvis för Marta som om hela publiken reste sig för henne, vilket ju var meningen.

Att därmed Ryssland kom att ha en viss betydelse för mitt liv var ofrånkomligt. Det var ett ytterst betänkligt kulturarv som Ryssland stod för. När jag långt senare frivilligt studerade ryska i Vuxengymnasiet reagerade mina morföräldrar hårt mot detta – för dem var allt ryskt synonymt med att alla ryska namn slutade på antingen roff eller skoj. Ändå betydde kanske inte något kulturarv så mycket i Finland som det ryska. På Senatstorget stod fortfarande Tsar Alexander II staty framför Storkyrkan, rest av hans tacksamma finländska undersåtar, och ingen kyrka i Helsingfors var vackrare än Uspenskijkatedralen, den ryska kyrkan. Tito Colliander, mina morföräldrars goda vän, uppfostrad i Sankt Petersburg, konverterade till den ortodoxa kyrkan, och hans son blev präst däri. Alla i mina morföräldrars generation hade fötts som ryska medborgare, och till och med min far hade levt sina första nio år inom det dåvarande Rysslands gränser. Själv föraktade jag Sovjetunionen totalt med allt vad det inbegrep, men jag älskade Tjajkovskij, den ryska baletten, all rysk musik och den fascinerande överväldigande stora ryska litteraturen. Det var Ryssland för mig, och allt som det inbegrep älskade jag. Men jag går händelserna i förväg.

Två andra kvinnor blev av oöverskådlig betydelse för mig under denna lyckliga barndomstid. Den första var Gittan, en ung idealistisk adjunktskandidat från Värnamo, som blev allas vår favoritextramamma när föräldrarna ibland var bortresta. Gittan studerade då för att bli lärare med de högsta tänkbara förväntningar av sitt livskall och med en idealistisk inställning som var mer än vad som krävdes av en lärare. Det säger sig självt att hennes lärarbana sedan inte blev den lättaste, då hon konsekvent utnyttjades av Skolöverstyrelsen för att ta hand om de svåraste klasserna i de svåraste skolorna. Hela hennes småländska familj, som var mycket litterär, med en äldre översättande syster och en dramatisk bror Carl Johan Seth, blev mycket goda vänner till oss och har alltid förblivit så med barn och barnbarn. Gittan kom till oss första gången 1959 på våren, och den hösten blev jag definitivt bergtagen för evigt av litteraturen genom mitt första möte med William Shakespeare.

Det utgavs på den tiden en serietidning som hette "Illustrerade Klassiker" som återgav världslitteraturen i färggranna serier. Ett nummer omfattade cirka 45 sidor och återgav då ett litterärt mästerverk starkt förkortat i serieform men i sin helhet och med vanligen en artikel om författaren i slutet. Tidningen var tyvärr ojämn i sin kvalitet, ibland kunde den vara dåligt illustrerad, ibland kunde den fullkomligt förstöra originalet, ibland kunde den ta upp undermåliga ämnen, men ibland kunde den även lyckas totalt. Ett sådant nummer var "Romeo och Julia", som var det första exemplar av tidningen jag inköpte (nr 34). Jag låg på golvet i vårt lilla bibliotek på vår engelska matta och sträckläste den bedövad medan tårarna flödade.

Detta gjorde mig omedelbart till en Shakespeare-freak. Ödet ville att radioteatern nästa säsong inledde en serie på sju Shakespeare-dramer, som inleddes just med "Romeo och Julia". Sedan följde "Richard III", "Hamlet", "Julius Caesar", "Othello", "Macbeth" och en komedi som inte intresserade mig, då den inte alls var tragisk; men under alla de sex föregående radioutsändningarna satt vi alla i familjen som klistrade

vid radion och jag även när repriserna gavs. Det gavs ett drama varje månad, så febern varade genom hela läsåret. Tillsammans med Gittan beslöt jag då att min livsriktning skulle bli författarens.

Den andra kvinnan var moder Legadia, rektorn för katolska skolan, min klassföreståndarinna, som jag hade det stora privilegiet att få umgås med nästan dagligen under två år. Hon var en ovanligt vacker nunna med örnnäsa, men hennes skönhet kom bara i dagen när hon tog av sig glasögonen. Hon upphörde aldrig att betaga mig med sin klokhet och sin intelligens, och det bästa hon visste som lärare var att bara sitta och prata med oss om förvånansvärt allvarliga saker som livets mening och sådant. Hon spelade violin, på vilket instrument hon alltid ackompanjerade klassången. Hon var även dramatisk och kunde ha ett häftigt temperament, men hon var aldrig orättvis utan i stället ytterst noga med att sätta sig in i alla situationer för att rätt kunna bedöma dem. Mest förvånad blev jag en gång i samband med att vi skolpojkar då samlade på små bilder som kort av filmstjärnor. Dessa filmstjärnor, som Anita Ekberg, Sofia Loren och dylika, kunde ju på dessa bilder ibland inta ganska utmanande poser i tämligen vågat skick mer eller mindre avklädda, och exempelvis en sådan som Brigitte Bardot vågade ingen samla på för de stränga nunnornas skull, om någon skulle komma på oss. Under en rast visade jag några av mina senaste vågade damer för mina klasskamrater, varvid plötsligt en väste till: "Hets! Syster kommer!" Moder Legadia hade sett oss, och alla skingrades som agnar för vinden. Bara jag stod kvar tagen på bar gärning och vågade inte visa mina filmstjärnor för henne. Till slut måste jag dock kapitulera, och hon studerade dem. Där ingick bland annat Anita Ekberg och Gina Lollobrigida som pangbrudar. Och moder Legadia sade helt förvånad till mig: "Men varför ville du inte visa dem för mig?" Hennes ton var som om jag hade plockat vackra blommor och blygts för att visa dem för deras skönhets skull. Jag var helt förbluffad. Vem kan väl begripa sig på helgon? Frågan är vem som var mera förvånad – jag över hennes självklara tolerans eller hon över min blygsel för mina pangbrudar.

Dessa nunnor vid katolska skolan på den tiden var mycket intressanta människor. Moder Legadia var den mest intressanta, men syster Johanna, som lärde handarbete, var den enda framstående humoristen. Syster Humilina, kallad Humlan, var en pytteliten varelse som såg ut som nittio år och gjorde det fortfarande tjugo år senare men var bara något på 60 när hon dog. Hon hade de högre klasserna med bara flickor. Så var det syster Bonaventura, en rosig och frodig varelse, alltid glädjestrålade, en utsökt konstnär och livlig till tusen. Hon hade klass ett och två. Klassrummen var inhyrda dels i Östra Hagaskolan, där också efterblivna och mongoloida barn gick i skola, och frågan är hur psykiskt hälsosamt det var för oss att ständigt umgås med dessa barn under rasterna. För nunnorna var det ingenting, och föräldrarna varken visste om det eller brydde sig om det. Haga på den tiden var ännu arbetar- och slumkvarter, och resan dit varje dag med buss och spårvagn från Utbynäs kunde ta en timme. I denna otroliga miljö fick katolska småbarn i åldern 7-9 år gå i skola. Klassrummen var trånga och primitiva, klass 1 och 2 undervisades i samma klassrum av samma lärare, och antalet elever i samma klassrum var väl omkring 50. Klasserna 3-6 inhyrdes i finare kvarter i en lokal på Karl Gustavsgatan med hela Stadsparken som skolgård. Det var här jag hade moder Legadia, och det var mina bästa skolår någonsin. Två gånger i veckan hade vi skolmessa i katolska kyrkan, Kristus Konungens kyrka, klockan åtta på morgonen. Man måste då stiga upp före sju för att hinna i tid, och det var sedan långa morgonvandringar genom Nya Allén mellan kyrka och skola. Allt detta höll de beundransvärda nunnorna en exemplarisk ordning på, samtidigt som deras undervisning var den bästa i staden.

Men det största äventyret under denna tid var biograferna. Under dessa år gick de första Cinerama-filmerna runt världen med "Windjammer" och "Världens sju underverk" som flaggskepp. En sekvens i den senare filmen etsade sig in i mitt

minne och fick en viss betydelse för framtiden: resan med Darjeelingsåget från Ghoom genom Patasia-loopen mot Darjeeling, då världens högst belägna järnväg. På film gick det mycket fortare än 30 år senare i verkligheten.

Men de två filmer som gjorde det djupaste intrycket från denna tid var först Cecil B. De Milles "De tio budorden" med Charlton Heston som Moses och Yul Brunner som Faraon. Det var den första delen som var intressant med dess djupa mänskliga identitetsproblem. Den andra filmen var "South Pacific" i Joshua Logans regi med Rossano Brazzi, Mitzi Gaynor och John Kerr som den olycklige löjtnanten samt Juanita Hall som gjort den polynesiska matronarollen på Broadway sedan premiären på 40-talet, Rodgers-Hammersteins mest framgångsrika och musikaliskt mest intressanta musical med "Bali Hai", som Richard Rodgers komponerade på fem minuter, som oöverträffad förförelsesång. "South Pacific" är kanske ännu idag oöverträffad som konstruktiv familjefilm, inte minst tack vare Ray Martins komiska biroll. Det var denna goda fundamentala konstruktivism som för mig särskilt under svåra år som följde blev som en symbol för allt det väsentliga i vår familjs bästa och lyckligaste år före 1962. Jag brukade aldrig tröttna på att spela musiken på grammofon hemma, fastän vi bara hade en gammal inspelning på 78-varvs skivor.

Problem saknades inte i familjen utan började gradvis torna upp sig allt eftersom vi växte upp. Det problem som för mig ständigt tilltog var det allt svårare trycket från min fysiskt överlägsne närmaste bror. 1962 var han 14 år gammal medan jag 10, och han brukade använda mig tämligen hårdhänt. Min äldsta bror kunde också leka och bolla rent fysiskt med mig ibland, men han hade mjuka och varsamma händer, så hans handgripligheter gjorde aldrig ont. I motsats till honom var min närmaste bror alltid nyanslöst hårdhänt och dessutom fysiskt starkare, och ju större han blev, desto större blev mitt problem med hans hänsynslöshet, som ingen annan ville ingripa i.

Ändå trodde jag på honom och älskade jag honom och var jag honom lojal, som det anstod en yngre broder, vad han än gjorde. Ett hopp om bättring hos honom väcktes, när vi en dag diskuterade kristendomens värderingar. Även han fick ju kristendomsundervisning i skolan, Utbynäs folkskola, där han trivdes förträffligt, om än den inte var lika genomgripande som i katolska skolan. Han fick något av en aha-upplevelse, när han fick del av Jesu ord: "Sådant skall ert tal vara, att ja är ja och nej är nej," en regel som vid efterföljd omöjliggör lögn. Han tyckte det var en bra regel och lovade att ha den som rättesnöre, vilket jag tyckte att verkade ovanligt lovande och förnuftigt. En vecka senare var han sitt gamla jag igen och följde helt sina egna nycker. Då vågade jag påtala denna regel för honom, som han lovat följa. "Betyder då den regeln ingenting för dig längre?" frågade jag.

"Prat," sade han rent ut, "det är bättre att ljuga när det är mer fördelaktigt för en än att säga sanningen. Ja och nej betyder ingenting. Det är bara ord. Jag struntar i vad jag sade för en vecka sedan."

Därmed rämnade hela min värld. Om min egen närmaste bror, som jag sett upp till och beundrat, som jag varit osvikligt lojal mot vad han än hade gjort, avfärdade den allra enklaste lilla moral så hänsynslöst och visade en sådan halsbrytande inkonsekvens och total opålitlighet, vad fanns det väl då för hopp för hela mänskligheten? Han stod närmast mig, han var min nästa och min närmaste broder, och om han var sådan, hur var väl då inte hela mänskligheten? För första gången gick det upp för mig att jag kanske aldrig skulle kunna lita på någon. Desillusionen var total, och han var inte ens medveten om sitt ansvar för denna nya plötsliga påtvingade kursändring i mitt liv.

Som en direkt materialisering av denna krischock inträffade något som jag aldrig tidigare berättat för någon. Jag sitter nu i Rishikesh vid Ganges och skriver detta, och det är kanske just den behövliga distansen till intermezzot, som kanske blir denna redogörelses svåraste kapitel.

När jag gjorde mina långa resor mellan skolan och hemmet som 8-åring till att börja med var naturligtvis föräldrarna oroliga för att något skulle hända på vägen. Till en början följde mig därför min mor till skolan varje morgon den en mil långa resan med buss och spårvagn, och hon såg till att en klasskamrat, som var mera van, sedan följde mig hem igen. Det tröttnade han snart på, och för mig var det ingen svårighet att resa hem ensam. Det blev sedan far som körde mig till skolan varje morgon men aldrig ända fram, utan han släppte av oss vid katolska kyrkan. Därifrån brukade han och jag gå tillsammans till Stora Teatern medan vi visslade "Bali Hai" i duett var sin fras. Det var en underbar musikalisk samvaro mellan far och son. När han lämnade mig vid Stora Teatern ville han att jag inte skulle gå rakt till skolan utan ta en mindre trafikerad omväg, där jag som ensam pilt inte skulle vara lika iögonfallande. Jag förstod aldrig varför men gjorde som han sade.

När sedan friktionen mot min närmaste bror tilltog i turbulens blev jag mer och mer motvillig att åka direkt hem efter skolan. Skolkortet, som alla elever fick, berättigade till fria spårvagns- och bussresor över hela staden, vilket jag började utnyttja till extra utflykter till Kortedala och Fjällbo och sedan även Utby.

Längre utåt Utby fanns det några illa beryktade bergknallar, som kallades Hagabergen. Flera hade varnat mig för att gå dit. När jag gjort en extra lång utflykt ut till Utby bjöd det emot att ta samma buss tillbaka igen, så jag gick hem i stället. Denna promenad förde mig mot Hagabergen.

I deras utkanter mot Fjällbo låg det några ängar och lunder. Där var det lätt att gå vilse. Därför vinnlade jag mig om att närmare utforska hur just dessa främmande stigar gick genom buskagen. En dag förde mig en av dessa stigar till en samling trådnätsburar. Jag kände genast att jag upptäckt något som jag inte borde ha upptäckt, att jag inkräktat på någons område. Jag vände mig om för att gå tillbaka. Då hörde jag ett prassel i buskarna, kände mig upptäckt och tvärstannade i stället för att fly.

"Var inte rädd," sade han som kom fram. "Kom bara och titta på mina burar."

Jag vände mig om då jag kände igen rösten. Det var en äldre pojke som alla kände till öknamnet men som ingen visste vad han egentligen hette.

Jag gick godtroget fram för att titta på hans burar men fick aldrig veta om det var kaniner eller duvor i dem, ty när jag passerade honom slog han omkull mig och kastade sig över mig.

Vad som sedan följde har jag delvis förträngt och delvis inget minne av. Jag uppfattade det hela som fullständigt otroligt och befängt, och det otroliga över det hela var mera störande än smärtorna, ty jag förstod genast, att om jag någonsin berättade detta för någon skulle ingen någonsin tro mig och jag kanske rentav bli betraktad som sinnessjuk. Det sade han också till mig efteråt. "Om du berättar det här för någon kommer ingen att tro dig. Du blir betraktad som galen i stället."

På det sättet hade han troligen klarat sig alltför många gånger. Halvkvävd av halsduken som han pressat ner i min mun svarade jag honom dock: "Jag lovar att inte berätta det för någon, om du lovar att aldrig mer göra det med någon annan."

Detta förändrade honom. Det verkade nästan som om han blev rörd. Han tvekade och tittade uppmärksamt på mig och sade slutligen: "Som du vill. Stick iväg nu." Då sprang jag äntligen därifrån. Jag såg honom aldrig mer.

De värsta smärtorna kom efteråt. Jag märkte att det kom blod ur ändtarmshålet, vilket jag aldrig vågade berätta för någon. Dessa blödningar återkom med jämna mellanrum men ofta med mycket lång tid mellan varandra, högst tre gånger i året. Ibland verkade de ha upphört helt, men denna förhoppning kom alltid på skam. Jag har dem ännu idag, senast i Dharmsala. Jag lät aldrig någon läkare undersöka saken, och vid mönstringen 1970 inför eventuell militärtjänstgöring undersökte psykiatern endast framsidan och fann mina könsorgan vara i perfekt skick medan han aldrig kom på att titta på baksidan. Våren 1986, emellertid, när jag även hade akuta

magsårsproblem, drabbades jag av så ihållande blödningar i ändtarmen att jag anonymt gick till en läkare på en akutmottagning. Han konstaterade en spricka i ändtarmen, som alltså inte helat sig på 24 år. "Kan det botas?" frågade jag. Svaret var nej. Det var bara att vara försiktig och inte göra skadan värre. Han trodde att jag hade pressat för hårt. Inte ens för honom antydde jag något av sanningen.

Inte ens idag efter 33 år går det att helt definiera verkan av denna ytterst ofrivilliga upplevelse. Jag upplevde det mest som världens största och onödiggaste sabotage mot hela mitt liv, och skulden därför gav jag personen mindre än lasten och lusten. Tyvärr belastade jag även orättvist min bror för detta, då det var för att undvika att vara ensam med honom i vårt hus på eftermiddagarna som jag börjat göra dessa kringgående manövrar.

Men det svåraste var, att jag hade sett den yttersta ondskan, förstått den och stämplat av den för livet, inte som offer och inte av dess infektion, men av dess kunskap, och det var en kunskap som jag aldrig kunde dela med någon. Den förbjudna frukten från kunskapens träd hade körts ner i halsen på mig med våld – bakvägen. Den hade tvingats på mig som en sorts andlig syfilis, som alltid skulle finnas som ett obönhörligt spöke mellan mig och min nästa och omöjliggöra varje förtrolig relation kanske för resten av livet. Åtminstone lider jag ännu idag 33 år senare fortfarande av exakt samma symptom av människoallergi som efter den totalt meningslösa homosexuella våldtäkten av ett minderårigt barn våren 1962.

3. Den förlorade ungdomen

Ett sådant trauma blir man aldrig av med. I bästa fall får man distans till det, vilket det alltså har tagit 33 år för mig att få. Samtidigt hade det kunnat vara värre. Hans teknik var tämligen smidig. Ursäkta nu att jag dröjer vid detta det pinsammaste av alla ämnen, men jag vill i dessa redogörelser slutbehandla varje ärende när det dyker upp, innan jag övergår till nästa. Han kastade ner mig på mage, låste mina armar bakom ryggen, band min halsduk över munnen på mig som en munkavle troligen bara för att jag inte skulle skrika och drog därefter ner först mina och sedan sina byxor. Jag såg alltså ingenting, och känslan av det hela kom i bakgrunden för intrycket av det rent otroliga i det hela. Min starkaste känsla var mitt eget tvivel på verkligheten och på att det jag upplevde var sant, och den känslan dominerar fortfarande hela upplevelsen. Även när jag berättar detta nu räknar jag med att inte bli trodd av många, då jag i detta enda ögonblick av mitt liv inte själv var herre över mina sinnen. Jag har tvivlat på saken i 33 år och förträngde den som mest under min scientologiska terapi 1968-69 och det fullkomligt avsiktligt – detta *read* vägrade jag befatta mig med, då jag tillfälligt löst problemet i att jag inte själv kunnat tro på verkligheten genom att förtränga den. I mer än 90% av alla barnvåldtäkter som äger rum förträngs antingen upplevelsen totalt av barnet eller blir det aldrig trott. Ofta avfärdas många barnvåldtäkter som något barnet har hittat på bara för att bevis saknas. Detta är tyvärr det mest normala, vilket bara gör brottet, hjärtlösheten och omänskligheten i det hela värre. I inget brott är offret mera skyddslöst och mera oförmöget att på något sätt försvara sig. Jag vet inte hur gammal denna förövare var, men han var högst aderton utan att se ut att vara det. Då jag aldrig hört att han skulle ha upprepat proceduren efter mig har jag hållit mitt löfte och aldrig avslöjat honom och kan således inte heller idag ens avslöja hans öknamn. (Det var inte "Burken"!)" Och jag vet ännu inte ens om burarna verkligen var hans. Troligt är, att han trots sitt löfte fortsatte sin praktik, men då jag aldrig hört att han skulle ha gjort det måste jag hålla mitt ord och förtiga hans enda kända namn.

Men det kanske tydligaste och värsta av allt var upplevelsen av denne förövares ansiktsuttryck efteråt: Han var nöjd med sig själv. Det var ett dött stenansikte av bara tillfredsställt kött. Det fanns ingen själ kvar i den människan. Alltför ofta skulle jag senare i livet få uppleva samma döda köttiga stenansikten igen, och i statliga myndighetsverk skulle jag finna dem i slapp och likgiltig majoritet, då det tycktes vara de som bestämde allt. Vid min enda rättegång tjugo år senare skulle samtliga sex tiggande nämndemän vara sådana ansikten, och taxeringsmyndigheterna skall vi inte tala om, (men en Wallenberg visste vad han sade, när han inför en journalist uttalade sig, att Sveriges skattesystem var en kronisk våldtäkt på hela landet, och därefter bad journalisten titta om att han hade sagt det.) Det finns bara ett ord för sådana självgoda våldtäktsmän som kommer undan med sina brott: De är amöbor.

En gång våldtagen alltid våldtagen. Det är något man måste leva med hela livet, som en sjukdom som aldrig upphör att göra sig förfärligt påmind. Men det är värre än någon sjukdom, ty såret sitter i själen och är outplånligt och blöder jämnt – utan att någon annan ser det och känner det utom en själv, och utan att någon annan någonsin kan förstå det. Det är ett utlämnande åt den yttersta ensamheten på livstid.

Men den kanske svåraste konsekvensen var att man tvingades in i ett ego, att man tvingades beakta ett jag som man sluppit göra tidigare, att man inte längre kunde leva enbart för omvärlden och för att vara den till glädje, utan att man plötsligt hade en oignorerbar personlighet som måste stå i obotlig konflikt med denna omvärld så länge denna plötsliga groteska nya personlighet levde, en personlighet som aldrig kunde få någon upprättelse, en extra personlighet till en själv och en farlig sådan. Man var försedd med ett nytt extra ego som man hellre varit utan.

En god vän har sedermera påpekat den intressanta teorin, att vad som räddade mig rent psykiskt i detta trauma var, att jag tänkte mer på andra än på mig själv, när jag ställde villkoret till förövaren att endast titta om saken om han avstod från att göra om det fler gånger med andra. Det är mycket möjligt, att denna primära åtgärd att göra vad som kunde göras för att skydda andra, när det var för sent att rädda mig själv, så att säga höjde min själ över traumat. Men vad som mest höjde mig över incidenten var något helt annat.

Jag kom att tänka på Björn Fridström. Det var min bästa väns äldre bror. Under mitt första skolår, en parentes i Utbynäs Folkskola, hade jag en dag på en frukostrast åsett en allmän mobbning i hela dess mest vedervärdiga tänkbara form. Jag förstod inte vad det var frågan om, när alla barnen hade samlats i en jättelik hatisk demonstration, i vilken de alla skrek ut sin vrede och avsky mot vad jag inte kunde fatta vad det var, förrän deras kompakta och förfärliga massa skingrades: i mitten på hela skolgården låg Björn ihopkrupen gråtande mot asfalten. Något ensamare och mera förtvivlat hade jag aldrig sett. Det makabra i den situationen, som störde mig något ohyggligt, var just att det hade varit alla mot en. Mängdens hat hade varit unisont och fullständigt, och det ensamma offrets försvarslöshet hade varit lika fullständig. När jag själv låg som försvarslöst offer ensam och skyddslös i Hagabergen kom jag att tänka på Björn: "Nu vet jag, Björn, hur det känns."

Därför vill jag kalla incidenten en mobbningsincident, ty det var just den mentaliteten. Säkert kommer man att ställa sig frågande inför att jag alls berättar om det, men om det i den allra ringaste tänkbara grad kan väcka uppmärksamhet i mobbningsdebatten och leda till åtgärder mot detta kanske Skandinavians värsta och onödiga samhällsproblem, så har jag gjort rätt i att berätta det.

Då jag genast begravnade hela händelsen i mitt inre märktes ingenting utåt. Därmed förblev dess verkan så lindrig den kunde bli. Jag vågade inte ens tänka på följderna om till exempel min mor fick veta vad som hänt. Först nu kan ämnet över huvud taget vidröras, när jag dessvärre inte längre är något barn. Att begrava allting helst utan ett spår var då den enda lindring jag kunde ge mig själv.

Däremot förändrades jag totalt. Plötsligt hade jag ett behov av att ofta få vara helt ensam, som jag aldrig haft förut. Detta berodde på en ny blyghet och svårbemästrad överkänslighet: med den svåröverkomliga skyggheten skyddade jag min nya sårbarhet genom att söka ensamheten. Denna nya ofantliga blyghet och dess resulterande kroniska misstro och rädsla för människor blev väl incidentens enda riktigt svåra och bestående men och den svaga punkt i min karaktär, som senare bland annat gjorde mig mottaglig för scientologisk terapi. Detta mitt nya beroende av ensamhet var väl det enda som kanske märktes utåt av händelsen, särskilt i umgänget med vänner i Utbynäs, som jag nästan helt upphörde med. Ingen undrade dock däröver. Att jag efter denna vår 1962 samtidigt råkade byta skola, från den katolska till Samskolan, upplevde jag som en lättnad, då det kanske skulle möjliggöra något av en ny start i livet.

Om man ska försöka leta efter något positivt i denna erfarenhet får man leta länge, men dock kom det faktiskt fram mycket långt senare, när det visade sig att jag hade en intuitiv förståelse för fallna kvinnor och deras situation, enkannerligen prostituerade, för deras mentalitet och även för hur de kunde fortsätta med vad de höll på med fastän det långsiktigt måste ta livet av dem. Det var förståelsen för känslan av att falla ner i en avgrund och inte kunna hejda fallet av egen kraft, ett fenomen som fyller de flesta med förakt snarare än medkänsla, ett förakt som kommer av den egoistiska oviljan att delta i ett sådant öde. Ingen vill råka ut för det, utan man råkar ut för det eller klarar sig. Det är naturligt att föredra att klara sig men egoistiskt och omänskligt att förhärda sig och gå förbi dem som inte gör det.

Och så har vi naturligtvis den oupphörliga bekantskapen med det ständiga inre skriet, som aldrig kommer ut, som alla våldtäktsoffer hör inom sig så länge de lever, och som de bara kan lindra på ett enda sätt: att inte låta det höras, att förkväva det.

Även den rent sexuella biten av erfarenheten infann sig först långt efteråt, då jag fort blev köns mogen; och fasan över hur min egen kropp sedan spelade mig fula spratt blev nästan masochistisk, så att jag njöt av just det fasansfulla i det hela; och denna masochistiska fasa har blivit traumats eviga konsekvens som mitt livs oblidkeliga följeslagare, liksom gubben på ryggen av Sinbad Sjöfararen. Detta trauma och dess hemlighet delade jag dock aldrig med någon, då det helt enkelt var omöjligt. Det var ett olösligt problem som jag bara kunde lösa tillfälligt genom att förtränga det och förneka att det någonsin infunnit sig. Att för sig själv förneka något som ingen annan visste något om visade sig märkvärdigt lätt i 33 års tid, tills man en dag i Dharamsala plötsligt hade mognat till att kunna se detta trauma i vitögat.

Från denna tid började dock musiken och litteraturen spira i mitt inre, ehuru de kanske även gjort det utan traumats förspel, men traumat stämplade dem från början med sitt öde och gjorde min fantasi dramatisk och ständigt iakttagande det onda, som av ett tvång att ständigt ge akt därpå och hålla sig vaksam inför det, medan musiken fick funktionen av salva och verklighetsflykt.

Det litterära intresset kom dock alltid först. I januari 1963 hade jag en dröm som exakt materialiserade det uttryck för mitt inre problem som jag ville få fram litterärt. Man kan säga att jag den natten definitivt föddes som litteratör, ty det drama som blev resultatet blev sedan mitt första stora litterära projekt, som blev den seriösa inkörsporren för mitt litterära tänkande och skrivande.

Dramat handlade om två bröder som var tvillingar men inte enäggstvillingar utan i stället varandras motsatser. I någon mån kom kanske idén från Alexandre Dumas "De korsikanska bröderna", där huvudpersonerna också är tvillingbröder och rentav sammanväxta vid födseln men ändå blir varandras motsatser. Den någon timme äldre brodern hos mig var en makt- och kraftmänniska medan den andre var en sårbar humanist. Den mer handlingskraftige brodern upplever sin drömmande motpart som en parasit som inte är nyttig för någon, och han planerar hela tiden att

göra sig av med denna belastning för mänskligheten. Samtidigt känner han sig dock i underläge genom att han inte förstår sin broder. I stället för att lätt göra sig av med honom ägnar han sig åt att psykiskt förfölja honom och provocera honom till det yttersta, liksom en grym läkare utför ändlösa djurexperiment utan att avliva dem för att få veta vad han ändå aldrig får veta. Det hela utvecklar sig till en tragedi då två kvinnor kommer in i bilden. Även fadern till bröderna spelar en viktig roll liksom deras morbror och humanistens svåger. Det hela tilldrar sig under medeltiden, och när fadern dör och den duglige brodern övertar makten uppstår en kris, då han inte längre kan tolerera att den yngre tvillingbrodern finns med sin filosofi som alternativ till den absoluta maktpolitiken. Konflikten upptrappas, maktmänniskan begår allt grövre brott, tills han mördar sin broder Wilhelms bästa vän, vilket utlöser krisens kulmination: Wilhelm blir galen. Min dröm bestod av visionen av hans galenskap som hans lösning till problemet humanismens eviga konflikt med maktpolitiken. Tragedin genomförs, och man kan säga att sensmoralen är, att maktpolitikern aldrig kan bekämpa humanism, filosofi och religion utan att därmed gräva sin egen grav.

1965 gjorde jag den första skissen till dramat, den första versionen skrevs på engelska 1971, 1972 blev den nerskriven i svensk romanform, vilken sedan ständigt har omarbetats. 1978 skickades den för första gången in till ett förlag och har sedan dess förblivit refuserad. Den har klara paralleller till nazistproblematiken (– det tydligaste uttrycket för maktpolitikens bekämpning av humanismen har i vårt sekel varit antisemitism,) och vill på sätt och vis lansera *undermänniskan* som ett bättre alternativ till fiaskot "övermänniskan".

Hur går då detta ihop med pater Kösters roman "*Götterdämmerung*"? Det finns fler verk som jag samskrivit med andra, exempelvis John Bede's "*Gotisk historia*".

I stort sett upplevde jag 60-talet som ett enda stort mörker som ständigt blev värre. Dag Hammarskjöld dog, Cubakrisen höll på ett hår när att dra in världen i ett kärnvapenkrig, sedan sköts president Kennedy, och därpå var det Martin Luther Kings tur.

I princip hade jag själv som människa redan givit upp, och jag gled allt mer definitivt mot att omfatta den materialistiska eller naturalistiska livsåskådningen. Hösten 1962 hade jag börjat i en annan skola, Göteborgs Högre Samskola, som i och för sig var alldeles förträfflig men där jag saknade nunnornas mera handfasta, fantasibetonade och framför allt mer spirituella undervisning. Vi hade en timme religion i veckan jämfört med katolska skolans flera timmar varje dag. I denna Göteborgs högst renommerade skola var jag dessutom den enda katoliken, talade finlandssvenska och hade ingen utländsk klasskamrat. Internationalismen var kanske det jag saknade mest av allt.

Ändå fick jag där vänner som sedan förblivit tillhörande mina bästa vänner för resten av livet. Vi var två läger i klassen. Det "andra" lägret blev med tiden mest ingenjörer, medan vi i det "första" lägret, som med tiden mest blev läkare, inte hade något med de andra att göra. Den som kanske stod närmast mig rent kynnesmässigt var den mycket spirituella och humoristiske Gabriel Heyman, en otrolig tecknarförmåga, som blev läkare men föredrog att rita båtar. Under de första åren var vi oskiljaktiga. Mikael Eriksson hörde till en läkarfamilj där alla tre bröderna blev läkare. Honom bjöd jag en sommar med oss till Finland, och vad jag mest alltid har uppskattat hos honom har varit hans mycket kultiverade klarsynthet förenad med en lika trevlig humor som Gabriels. Det fanns också många andra vänner där som jag tyvärr senare har förlorat kontakten med.

Rektor för denna illustra skola var på den tiden hellenisten och arkeologen Erik Holmberg, som jag tyvärr senare kom att ha alltför litet att göra med, medan rektorn för "Lilla Samskolan", de lägre klasserna, hade varit katoliken Yvonne Gyldén, också en legendarisk gestalt, som vi återkommer till senare. Min klassföreståndare var

Onna Sjögren, gift med domprosten Per-Olof Sjögren, också han en bemärkt kulturpersonlighet i Göteborg.

Den stora ljuspunkten under 60-talet var emellertid vårt intima samröre med familjen Lindholm. Samröret med denna familj från Borgå gick tillbaka ända till 20-talet, då mina morföräldrar varit goda vänner med Sissan Eklöv, moder till Märta Lindholm, moder till Berndt, som blev en av mitt livs viktigaste vänner.

Anledningen till att familjen Lindholm flyttade till Göteborg från Helsingfors efter 1960 var att Berndt, då 14 år, blev överkörd av en lastbil med släp. Berndt befann sig på en cykel i en innerkurva, en lastbil med släpvagn körde förbi så vårdslöst att släpvagnen körde över Berndt, som fick ett av hjulen över magen. Hela magregionen krossades, och njurarna skadades svårt. I Finland kunde ingen läkare åtgärda så omfattande skador. De kunde bara operera i all oändlighet utan betydande resultat.

Märta, Berndts moder, utbildad sjukgymnast, efterlyste då möjligheter utomlands och fann i Göteborg den så kallade "Plast-Johan", doktor Bengt Johansson, som där opererade framgångsrikt med plastkirurgi. Familjen sålde hus och sade upp alla tjänster i Helsingfors och flyttade med rubb och stubb till Göteborg, där Berndt på Sahlgrenska sjukhuset opererades av Plast-Johan med framgång. En otrolig konvalescens inleddes för vad som hade varit ett hopplöst fall i Finland.

Första gången jag träffade Berndt låg han ännu på Sahlgrenska som en lång och mager och helt kraftlös patient. Min mor besökte honom sedan regelbundet, och soliga sommandagar kunde han till och med transporteras ut till oss i ambulans och ha det skönt (i en sjukhussäng) ute i vår vackra trädgård. 1962 fick Orrebacksgatan 30 en bastu, som vi byggde den sommaren i stället för att fara till Finland, och därefter kom Märta och Berndt ut till oss varje vecka för att njuta av dess 130-gradiga kapacitet. Berndt och Märta blev därmed en självklar del av vår tillvaro.

Den sommaren förföll vi även till att skaffa oss television; vi var väl de sista i kvarteret medan den i Utbynäs jag umgicks med mest på den tiden, Patrik Berg och hans familj, hade varit de första. I augusti en lördag, när Märta och Berndt var hos oss på bastu, visades en märklig rysare av en viss Alfred Hitchcock. Den var gjord enkom för TV av Hitchcock själv, men jag har aldrig senare sett den återkomma i något sammanhang, medan alla jag senare träffat som då såg den aldrig har kunnat glömma den. Den var så hemsk att varken min mor eller jag kunde stanna framför TV-n, medan Märta, den modiga Märta, var den enda av oss som såg den från början till slut. Jag vill minnas att dess titel på svenska var "En röst i dimman". Ett ungt par på bröllopsresa i en strålande yacht råkade ut för ett skeppsbrott någonstans vid Australien, genom vilket de ensamma överlevde. De hittade ett övergivet vrak nära en helt svampövervuxen ö, som dimmorna ständigt omhöljde. De stannade på vraket tills vidare, men när detta blev för sumpigt och svampbevuxet flyttade de över till ön, där en liten sandplage var det enda stället där ingen svamp växte. Endast en natt kunde de se stjärnorna; för övrigt var dimman obeveklig. Snart började det växa svamp på dem själva.

Det var den psykologiska uppbyggnaden av effekterna som var så härresande med denna film. Samtidigt arbetade ju Hitchcock med "Fåglarna", i vilken han genomförde samma psykologiskt obevekligt upptornande formteknik. Jag glömde honom aldrig.

En annan film som visades vid denna tid var Ben Hechts och Charles MacArthurs "Sista dansen" om klassisk baletpsykologi. Den var onekligen inspirerad av fallet Nijinskij men var upplagd som en kriminalthriller. En världsberömd balettdansör var patient på ett mentalsjukhus tills en ung uppoffrande ballerina fann honom där och ville göra allt för att få honom på scenen igen. Hon lyckades, och de turnerade med framgång jorden runt, även detta var en mirakulös konvalescens, men tyvärr hann geniets mentalsjukdom i kapp honom, (i filmen hade han mördat sin första hustru,) och i stället för att mörda även den andra, ballerinan som hjälpt honom på

fötter, dansade han ihjäl sig med att som "Le Spectre de la Rose", Nijinskijs paradnummer, göra slutpiruetten ut genom ett fönster från deras hotellrum högt uppe i en skyskrapa. Filmen "The Spectre of the Rose", på svenska "Sista dansen", gjordes 1949, och Nijinskij avled 1950. Jag har liksom hela min familj alltid älskat balett, och min syster gick i balettskola både i Buenos Aires (Teatro Colón) och i Göteborg för Mila Gardemeister tillsammans med Ulf Gadd och hade kunnat bli något, om hon velat göra uppoffringar. Denna balettfilm, liksom senare även "De röda skorna", blev en viktig grund för den balettroman jag började skriva 1969.

Berndts konvalescens tog fart på allvar 1964, när han för första gången på flera år kunde stå på benen igen och till och med spela badminton. Han hade två äldre bröder, ett par roliga tvillingar, som blev mycket goda vänner till mina två äldsta syskon, och dessa fyra var ofta ute tillsammans. Två andra mycket goda vänner som dessa mina syskon hade på den tiden var syskonen Staffan och Ingela Brovik, barn till en konstnär, som hade mycket gemensamt med oss då ju vår mor också var konstnär, som skulpterade porträtt av Pasternak efter bara fotografier och hade ständiga beställningar på porträtt i gips och brons och i naturlig storlek, ehuru hon helst utförde sina små barnrollskulpturer i terracotta, som alltid var hennes populäraste konstverk och hennes unika specialitet.

Till det yttre var således 60-talet ett gynnsamt och framgångsrikt årtionde, vår far gjorde sina bästa affärer genom sina mest omfattande resor i hela Latinamerika och även hela Orienten, 1963 ordnade han så att mor fick komma ner och möta honom i Beirut, då Orientens Paris, varvid de i Athen på vägen hem upplevde mordet på Kennedy just vid Akropolis; genom att jag gick i Samskolan fick även min syster komma över dit, hennes dittills bästa skola efter många katastrofer, min äldsta bror gjorde 1965 sin stora resa över hela Amerika med Greyhound som blev av avgörande betydelse för hela hans fortsatta liv och attityder, och 1966 gjorde halva familjen sin andra stora resa till Italien för att utom släktingar i Verona även besöka ställen som Rom, Neapel, Sorrento och träffa Erik Bergman och Solveig von Schoultz i Ascona i Schweiz där de bodde granne med Vilhelm Moberg och Erich Maria Remarque, under vilken resa min äldsta bror som sagt hotades med militärtjänst i Prato (vid Florens); men trots alla dessa framgångar spred sig sakta men säkert ett moln över familjen som oupphörligt blev mörkare, och ingen kunde definiera vad det egentligen handlade om.

Min äldsta bror hade alltid varit anmärkningsvärt musikalisk och redan tidigt intresserat sig för den allmänna schlagermusiken. Efter att ha dyrkat Cliff Richard i några år bildade han tillsammans med Björn Sandegren, som spelade trumpet, en duo som kallade sig "The Beams". De höll i gång i ett antal år och hade lokala framgångar med framför allt låtar som min bror komponerat själv; men i början på 60-talet sökte han sig vidare till en grupp som hette "The Quartones" med bröderna Curt och Fritz Borkmann i första ledet. Samtidigt var han aktiv i Akademiska Kören (som första bas) och livlig spexare inom filosofgardet med enastående framgångar som "Rödvit" och "Robinson"; men "The Quartones" gav honom mest genom att de nådde den största publiken, spelade in skivor och vid ett skede låg på andra plats inom Göteborgssfären.

Även min andre bror kom in i "Quartones" och fortsatte sedan vidare in i andra band för att slutligen etablera sig i "Why Not". Nu är vi framme vid 1965. Denne bror skulle alltid gå till överdrift och lärde sig aldrig att avstå från detta. Själv hade jag även uppmärksamt och med livligt intresse följt med schlagermusikens utveckling från 1961 till 1966, fastän jag bara spelade klassiskt piano, men 1966 spårade denna utveckling ur. Beatles hade väl gått an, men sedan kom de betydligt vulgärare "Rolling Stones", varefter nya och ständigt allt värre grupper växte fram som flugsvampar efter regn överallt och med ständigt gräsligare frisyrier. "Tages" i

Göteborg var alltså musikaliska medan "Hep Stars" inte ens kunde sjunga rent utan levde bara på att ruska på sina frisyrrer. P.J.Proby i England, som dock hade bra röst, började spräcka sina byxor på scenen med större hysteriska effekter än någon annan musiker före honom, och Donovan, som haft stor framgång med sin "Colours" och öppet predikat mot droger, började plötsligt övergå till att använda droger.

Detta var Vietnamkrigets och vänstervridningens tid. Jag ansåg att Amerika i princip hade rätt i Vietnam om de dock skötte kriget under all kritik, och vänstervridningen såg jag an med fasa. Hur var det möjligt att alla dessa vänsterfantaster kunde undgå att se vad Mao Zedong egentligen var för en, och hur kunde de ge Gulag-kommunismen under Bresjnev, Krusses störtare, något stöd?

Min närmaste bror blev allt mer extravagant med sina kläder och sina frisyrrer och kom allt senare hem på nätterna och steg allt senare upp på morgnarna. På vårt skrivbord, (vi delade rum då ännu,) förekom det att han lämnade en underlig sorts metallpipa med lock framme som ibland avgav underliga dunster av berusande sötma. Jag fick aldrig veta vad det var med den där pipan, och han tog den med sig när han senare ville ha och fick ett eget rum.

Även min syster fick problem. Anledningen var hennes kavaljerer. Vår far fann aldrig att han kunde acceptera någon av dem, och den som kanske kom närmast hans godkännande var en viss Tomas Bibin med spanskt påbrå, senare känd som journalist och expert på Ceylon eller Sri Lanka. Och så var det Tore Hedström.

Vi älskade alla Tore. Han kom till vårt hus första gången 1963 och var då ett lysande dateringjörsmänne och hade en längre tid sällskap med min syster. Emellertid spårade han ur och hemföll åt grova drogexperiment, främst LSD. Min syster fick andra kavaljerer, en mycket aktuell sådan var Sören Bondestam, Berndt Lindholms bästa vän i Finland, sedermera läkare, vars bror Morten var gift med Katia Colliander, dotter till Tito; men hon mådde dåligt i skolan, ville helst avbryta den och tog inte sin studentexamen förrän 1967 efter perioder av farlig medicinering utskrivna av ingen mindre än doktor Erik Kjell Eriksson, överläkare på Lillhagens mentalsjukhus i Göteborg, far till min klasskamrat och hans bröder.

Min systers och närmaste brors betänkliga nedgång var mina föräldrars största bekymmer 1967, och min far sov allt sämre på grund av detta. I april 1967 gick det ett rykte om att Tore Hedström besökt ett ställe i Sussex i England och blivit helt fri från droger. Ryktet bekräftades snart nog. Genast såg jag denna skola i Sussex som räddningen för mina båda syskon i farozonen. Min närmaste bror åkte dit under sommaren och kom tillbaka som en ny och bättre människa. Många andra följde efter, och det blev snart en trend eller rentav ett mode för ungdomar i Göteborg att resa till East Grinstead i England för att där bli bättre av något som kunde befria vem som helst från beroendet av droger.

Droger var den tidens stora epidemi i Göteborg, och ett alternativ var aldrig så angeläget som då. Många gick på det och blev frälsta. Denna rörelse, som då hade sitt centrum i East Grinstead i södra England mellan London och Brighton, var the Church of Scientology of California. Dess terapi, som kallades auditering, var gratis, varför man inte hade något att förlora på att åka dit. Min äldsta bror var mera skeptisk, han hade inga drogproblem och löpte ej heller någon risk att få det, men blev även han entusiastisk för rörelsen, liksom min syster, som till följd av dess terapi kunde slänga sina mediciner och fick tillbaka sin intuition. Min mor stod näst i tur, och sedan var det jag, men före det hände mycket.

Olof Palme hade blivit skolminister i början på 60-talet. Som sådan hade han gått in för att förändra hela skolsystemet i amerikansk riktning, fastän de amerikanska skolreformerna i mångt och mycket hade visat sig katastrofala. Våra gamla underbara betyg ABC med oändliga nyanseringsmöjligheter skulle ersättas med en betygskala från 1 till 5, där genomsnittet i varje klass måste vara 3. Att stanna kvar en klass och gå om ett år skulle bli omöjligt, då alla elever oberoende av deras

kunskaper ständigt måste slussas vidare uppåt. Kunskap blev mindre viktigt än avslutad skolgång. Följden blev en betänklig sänkning av svensk utbildningsstandard, som hade varit den högsta i världen.

När jag började i gymnasiet hösten 1967 hade dessa "reformer" nått fram till gymnasiet. Jag hörde till det Nya Gymnasiets allra första årgångar, och vad detta Nya Gymnasium innebar slog mig med fasa och förskräckelse. Genom hela högstadiet hade jag undfått kvalificerad undervisning i de båda ämnen som intresserade mig mest, historia och religion, genom den underbart dramatiska och kunnige läraren Karl-Edvard Ydén. På gymnasienivå, där sådana ämnen borde fördjupas, hade de i stället skrotats. Historieämnet fanns visserligen kvar som ämne men totalt förändrat. I stället för att få lära oss mera fakta, mänskoöden och stora skeenden fick vi studera hur bonden hade det under medeltiden, hur hantverkare levde under renässansen, hur köpmannaklassen uppstod under merkantilismen – detta var inte längre historia utan läran om klassernas kamp mot odefinierad överhet för att överleva. Det var historien fast omskriven och anpassad efter socialistiska värderingar. Det var rent ut sagt ensidig historieförfalskning. Socialismen hade tillåtits impregnera Sveriges utbildningssystem för att likrikta alla elever åt ett håll. Detta kunde jag inte acceptera.

Mitt första halvår i gymnasiet blev en grym besvikelse, och dess enda behållning var lektor Vilhelm G. Ekman's utmärkta språkundervisning i franska och spanska. I oktober beslöt jag att avbryta min skolgång. Den stängde in mig i ett fack som var mig väsensfrämmande och begränsande, jag var allergisk mot varje form av socialism, jag behövde komma ut ur detta, det var en livsnödvändighet, för att kunna gå vidare på min egen väg, koncentrera mig på väsentligheter, idka självstudier och arbeta på att kvalificera mig som författare.

Min mor hade full förståelse för detta. Min far hade ingen förståelse alls, tyvärr. Min bästa lärare lektor Ekman inkopplades, men inte ens han och rektorn kunde övertala mig att ta tillbaka mitt beslut. Lektor Ekman tyckte att min far borde tvinga mig att fortsätta, men så långt var inte min far beredd att gå.

Vad min far fruktade mest av allt var att jag skulle bli lika uppslukad av Scientologyrörelsen som mina tre äldre syskon. Att denna fara förelåg var uppenbart, då jag ville ta reda på vad rörelsen var för något. För att göra det måste jag fara över till England.

Min första resa till deras högkvarter var i februari-mars 1968. Den andra resan var 40 dagar i augusti-september samma år samtidigt som Pragvåren kvästes av kommunist-tanks. I oktober samma år inledde jag en kurs i ämnet Dianetik som var mycket omfattande. I november 1969 hade jag fullbordat allt av den utom det allra sista. Då lämnade jag Scientologykyrkan för att aldrig mer backa upp den.

Att närmare gå in på varför ligger utanför ramen för dessa erinringar. Som Dianetikstudent undfick man obegränsad Dianetik-auditering, vilket innebar att man kunde utforska sitt undermedvetna hur mycket som helst. I november 1969 blev jag mätt på detta då jag kom under fund med, att man ändå alltid den vägen bara stöter på grunden till det hela till slut, alltså Gud, och längre än så kan man inte komma. Scientologerna erkänner inte någon allsmäktig Gud, då de snarare lutar åt buddhismens agnosticism, men jag kunde inte bortförklara för mig själv att det faktiskt fanns en sorts allsmäktig allmakt till grund för allt levande. Har man en gång kommit i kontakt med detta fenomen och fått den minsta inblick i hur det fungerar, så slipper man det aldrig, hur man än försöker.

I och med att jag definitivt lämnade Scientologyrörelsen slapp jag dock heller aldrig denna. Majoriteten i min familj förblev scientologer, och sin familj kan man aldrig ta avstånd från vad de än gör. Att jag över huvud taget en gång utforskat rörelsen låg mig också i fatet som en brännmärkning för all framtid. När jag senare tjänstgjorde som organist i en katolsk kyrka menade flera kyrkoherdar att det att jag

alls vidrört rörelsen var tillräckligt för att jag skulle anses en smula vriden och följaktligen kunde behandlas hur som helst. Ännu 15 år senare, när jag gjorde försiktiga trevningar mot universitetet, påstod någon där (Lena Fridell) att jag var scientolog och stämplade mig som sådan, fastän jag avsvärjt mig allt samröre med organisationen 15 år tidigare. Den stämpeln ledde till att ej heller universitetet ville befatta sig med mig. Och när jag som underbetald organist i synagogan framställde hur underbetald jag faktiskt var, sade deras skattmästare Elias Bentow hånfullt till mig: "Men du har ju scientologer i familjen. De kan väl ge dig pengar?" – som om Scientologyrörelsen skulle ägna sig åt välgörenhet.

I stället började jag komponera. Min ursäkt för att lämna Scientologykyrkan i sticket och dess viktigaste kurs oavslutad var, att jag ville ägna mig åt musiken i stället. Det var bara en ursäkt och undanflykt. Jag övergav Scientology totalt bara emedan dess och mina vägar var oförenliga.

Jag började ta reguljära pianolektioner hösten 1963 elva år gammal för Estrid Lindroos på Norra Allégatan 8 i Göteborg, en sträng pianist, finlandssvensk, som var sin egen institution. Hon hade misslyckats som pianist då hon hade utseendet emot sig: som framgångsrik kvinnlig pianist ska man helst vara tvålfager och sexig, vilket tant Estrid inte var. Vid några konserter i Göteborg hade hon utsatts för grymma skämt av dirigenter och andra musiker och kort sagt behandlats så skändligt av kolleger för sitt utseendes skull att hon helt upphört med att spela offentligt. Hon såg precis ut som skådespelerskan Maria Uspenskaja på 40-talet, känd från odrägliga impressarie- och skräcköllerroller som i "Waterloo Bridge" ("Dimmornas bro"), damen som inleder Vivien Leighs olycka. Hon bedrev emellertid en framgångsrik elevundervisning med ett 50-tal elever i veckan under kanske 40 år trots en ständigt försämrad syn. Hon avled i 80-årsåldern och undervisade in i det sista. Hennes dåliga ögon var det enda som knäckte henne.

Hon var min enda lärare under 1963-68, då jag slutade hos henne enbart av den anledningen att jag behövde undervisning som hon inte kunde ge mig, närmare bestämt i komposition. Sedan mitten av 60-talet hade jag samlat på musikaliska idéer, som jag gärna ville omsätta i musik. Chopin och Beethoven var mina främsta läromästare, men även Schubert satte jag mycket högt, medan Schumann kom senare. De senare mästarna, som Debussy, Brahms och Sibelius, betecknade jag som artificiella, medan jag fann Mozart för ytlig, Haydn för enkel och barockmästarna Bach och Händel för tekniska. Händel gynnade jag sedermera mera för hans italienska melodiks skull.

Emellertid var det svårt att komponera. Tröskeln var hög, och hur goda idéer jag än hade, och hur jag än ansträngde mig, så kom jag inte över den. Efter sommaren 1969 lossnade det sedan plötsligt (ungefär samtidigt som Woodstockfestivalen), och det var bara att följa med i strömmen av toner och infall och tematiska inventioner och improvisationer som följde. Den förlösande faktorn var kanske insikten om att den enda levande kompositionen är improvisationen. Jag åstadkom några preludier som avslutades av ett långt, som blev introduktionen till min första ballad eller dess första del av fyra, sammanlagt cirka 20 minuter lång. Den är bara melodier med ackompanjemang men i sträng form med en genomföring och Coda som avslutning. Det var mitt under arbetet på denna som jag vände ryggen för alltid åt Scientologyrörelsen.

Mina ballader formades under Chopins balladers höga föredöme. De blev inte lika kvalificerade som Chopins, naturligtvis, då Chopin är och förblir oefterhärmlig, men allt eftersom mina ballader utvecklades och blev längre blev de också allt mera nyskapande.

Emellertid stod jag inför en avgörande kris. När jag lämnat Scientology bakom mig stod det plötsligt klart för mig att alla mina skepp var brända. Jag hade avbrutit min skolgång i blindo i förlitandet på att det fanns alternativ. Detta alternativ hade

jag främst sett i Scientologyrörelsen. Jag hade prövat den i akt och mening att eventuellt med dess hjälp forma mig ett liv och en framtid i England, som jag älskade. Även min far hade varit mycket tilltalad av att jag eventuellt skulle finna min väg i England, där han först hade studerat utomlands i Leicester på 30-talet. Efter min andra Englands-séjour i september '68 hade jag kommit hem desillusionerad med svansen mellan benen, besegrad av den hårda motvind i England som Scientology då måste kämpa i för att överleva – den höll på att bli bannlyst i England som den blev i Australien. Ändå hade jag förblivit denna halv buddhistiska rörelse lojal och trogen, tills den inte höll längre inför mina forskande undersökningar. Dess bästa sida är dess buddhistiska sida, den menar sig fortsätta direkt från Vedaskrifterna, buddhismen och Lao-Tse, men tyvärr har den även andra sidor.

När jag övergav rörelsen i november '69 stod jag inför det faktum att jag inte bara bränt alla skepp jag haft tillgång till utan dessutom förlorat de två viktigaste åren av mitt liv, från 16 till 18, på ingenting. Jag hade begått det oförlåtliga misstaget och brottet mot mig själv att jag förspillt två hela år och de viktigaste åren av min ungdom. Jag var helt ensam, isolerad och desillusionerad och såg ingen utväg ur dilemmat. Följaktligen förspillde jag ett tredje år på att seriöst överväga självmord.

Naturligtvis visste ingen om det. Detta var absolut nödvändigt om det skulle kunna lyckas. Jag började sysselsätta mig med döden redan innan jag börjat komponera min andra ballad, medan jag gjorde den tredje höll jag en paus i självmordstänkarna då denna ballad var så underbar att åstadkomma, men sedan kom dödsövervägandet tillbaka igen, och det följde två nya ballader, som jag inte alls var nöjd med. Sedan följde den betydligt strängare och djupare "Dödsballaden", vars komponerande sysselsatte mig ett år framåt. Den var ursprungligen nummer 6 och 70 minuter lång, men den klipptes ner till 50, och efter skrotningen av den fjärde och femte, som jag aldrig lyckades lära mig utantill, blev denna nummer 4 och därmed en intressant namne till Chopins fyra, som också är *hans* största känsloloinnehållsprestation.

Jag skrev mycket i min dagbok under denna vår 1970, som jag tänkte att skulle bli det enda som skulle överleva mig, då jag metodiskt brände och förstörde allt annat som jag skrivit. Dessa brasor flammade under hela maj månad 1970, samtidigt som alla mina gamla klasskamrater blev studenter; och till månadsskiftet var jag redo för Det Äntliga Självmordet.

Det hela framstår som ganska komiskt så här långt efteråt, men i själva verket var det hela ett fruktansvärt experiment med mig själv och med livet och ett konsekvent genomförande av tvivlet på det berättigade i min existens. Det viktigaste med mitt självmord var att min kropp aldrig skulle få hittas. Följaktligen cyklade jag under den ljusa natten långt hemifrån bortom Partille till Koberg, gömde min cykel ett stycke från en undanskymd stig i några täta busksnår och besteg sedan Koberget ovanför. Där var det meningen att jag skulle kväva mig själv till döds med att helt enkelt upphöra att andas. Detta var emellertid inte så lätt. Jag hade i Karen Blixens roman "Den afrikanska farmen" läst om negrer i Kenya som förmått sig till detta konststycke genom ren viljekraft, men mitt andningssystem var kanske för livskraftigt. I varje fall gick det inte. Jag beslöt att hitta på något effektivare sätt till följande natt.

Jag kom då på den enkla idén att helt enkelt slå mig ner och hålla mig stilla tills jag frös ihjäl under nattens kalla daggmorgontimmar. Det var bara att låta naturen ha sin gång, och det var idiotsäkert. Emellertid var det väldigt tråkigt att bara sitta där och vänta. Mitt tålamod räckte inte till. Detta var den andra nattens självmordsfiasko.

Nu stod det klart för mig att jag var tvungen att använda våld. Följaktligen tog jag den tredje natten – samma tid, samma system per cykel och samma plats – med mig ett rakblad för att medelst detta skära av mig diverse ådror, främst halspulsådror.

Kruxet denna natt blev, att jag, som aldrig i mitt liv kunnat bruka våld mot något eller någon, ej heller, när det kom till kritan, kunde göra våld på mig själv. Jag kunde inte utsläcka ett människoliv och inte ens mitt eget. Jag var förundrad inför detta fenomenala faktum och återvände hem, inte efter ett nytt fiasko, utan ställd inför nya problem. Hur sjutton skulle man avsluta sitt liv om man inte kunde göra det själv?

Jag grubblade över problemet under resten av året medan jag fördjupade komponerandet av "Dödsballaden", den fjärde. Jag fortsatte skriva i min dagbok, som jag slängt i soptunnan före "självordsförsöken" och därefter fiskat upp igen; och tonen däri blev ständigt mer resignativ inför problemet. Emellertid medförde detta ständiga självmordstänkande samtidigt en allt djupare slags meditation över döden och livets futilitet, som genom mitt ständiga musicerande och komponerande utvecklades till en andlig disciplin, som mycket långsamt växte fram till en sorts ny grund för mitt liv. Men först den 15 december, efter mer än ett helt års ständigt kontinuerliga självmordsöverväganden – jag tänkte mer på döden under detta år än jag gjorde något annat – stod det klart för mig att jag inte hade något annat val än att leva vidare, under svårare omständigheter än någonsin, och under hårdare motvind än någonsin, då inte ens min far, omedveten om mitt problem med livet, längre ville försörja mig, fastän jag inte var myndig – han hade då svåra problem i sitt arbete och såg fram emot sitt livs femte avsked vid 60 års ålder. Jag resignerade slutligen, inte inför döden, som jag gärna omfattat, utan inför livet.

Emellertid har problemet då och då dykt upp senare igen. Tyvärr har jag ibland stått inför situationer, då jag tänkt: "Varför gjorde jag det inte då, när jag var som mest motiverad och hade det bästa tillfället, som mest okänd, medan jag nu skulle bedröva betydligt fler betydligt mera?"

Problemet, som det ställdes på sin spets för 1970, förblir olösligt.

Naini Tal, 4.11.1995.

4. Arbete, arbete och åter arbete

Mitt liv 1971 var som en strålande nypremiär. Något av det första jag gjorde var att knyta en närmare bekantskap med Berndt Lindholm, som just utbildade sig som bäst till silversmed hos Högbergs på Aschebergsgatan. Han tog mig med på sina fester, jag lärde känna många av hans göteborgska vänner, av vilka en och den mest varaktiga för min del var Agneta Bäckström, sjuksköterska, konstantusiast och sedermera galleriinnehavare, uppväxt delvis på min hemö i Finland Sarvsalö, en underbar tillgång som vän. Berndt och jag gick på cinemateket tillsammans, som då höll hus på Stadsbiblioteket och mest visade gamla svartvita stumfilmer; och vi hade ett så givande och intensivt umgänge att somliga trodde att vi var bröder. Höjdpunkten av denna vänskap var en fest ute på en gård i Onsala, där vi efter festen på morgonsidan kom hem hela gänget till det hus vid stranden, som familjen Johansson hyrde åt Lindholmarna, och spelade volleyboll med Berndt i spetsen.

Allt förändrades på hösten, då både mitt och Berndts liv tog helt andra riktningar. Berndt träffade en dansk flicka, sjuksköterska, som blev kär i honom och ville dela sitt liv med honom. Samma höst flyttade de tillsammans. Själv återupptog jag mina gymnasiestudier på Vuxengymnasiet, som erbjöd bättre studiedisciplin och effektivare undervisning än något vanligt gymnasium. Jag startade försiktigt med det enda ämnet matematik, som lästes färdigt samma termin, och denna försiktiga studiestart gav mig tillräckligt mycket tid och energi över åt att engagera mig även i elevrådet och dess fester, där Berndt deltog. I samband med denna helt nya aktivitet

kontaktades jag av en person som jag inte kan avslöja här, då han fortfarande är i livet, som fäst sig vid mitt finlandssvenska språk, gjort försiktiga politiska sonderingar och slutligen bjöd mig hem till sig i en helt formell angelägenhet i samband med mina studier. Detta öppnade en helt ny värld för mig när han, förvissad om att vi stod på samma mark, tog mig in i sitt förtroende. Han var politiskt mycket aktiv i en hemlig och mycket underjordisk anslutning som hade som mål att åstadkomma Sovjetunionens upplösning. Denna rörelse hade inletts i England 1948 av flyktingar från främst Polen och Ungern och hade förgreningar i flyktingsällskap från hela Östeuropa över hela Europa. Under 23 år hade ett enormt östeuropeiskt kontaktnät byggts upp över hela Västeuropa och Amerika. Vad denna rörelse huvudsakligen gjorde var att sprida och smugla information och böcker från väst till öst. Det kunde vara allt från Biblar (förbjudna i Ryssland) till dokumentära succéhistorier om flyktingar till väst. I viss mån besvarades denna smuggeltrafik av information från väst med information från öst om outhärdliga förhållanden och gripande öden därstädes.

Hur jag kunde vara nyttig för denna enorma organisation var mig till en början både en gåta och ett bekymmer, men min estnische värvare var lugn. Jag hade för honom visat ett litet litterärt verk kallat "Den mänskliga tragedin" skrivet i augusti 1971, som satte fingret på de två värsta missförhållandena i världen: kommunistdiktaturerna och miljökrisen. Denna skrift, som bestod av 15 historiska monologer från antikens Athen fram till nuet, gjorde att min värvare litade fullkomligt på mig. "Du är ännu ung. Tids nog växer du in i problematiken och axlar du bekymmer som växer dig över huvudet. Men alla bekymmer är bara utmaningar."

Denna organisation, som hållit sig intakt sedan begynnelsen 1948 och är oförändrad ännu idag, har sitt alldeles egna system med hur kontakter och kommunikationer sköts utan att några obehöriga kan få några inblickar i det; och det är så snillrikt och så säreget att jag tvivlar på att det någonsin kommer att bli allmänt känt och erkänt, då det helt och hållet bygger på en underjordisk existens och nästan bara kan fungera på det sättet. Allt detta satte min värvare in mig i genast, som om han visste att jag med tiden skulle bli exceptionellt användbar för dem. Vad som mest imponerade på mig och fängslade mig i detta företag var den fullständiga vissheten om att de med tiden bara kunde segra på alla fronter – det var som om en enda oemotståndlig god vilja höll företaget vid liv och styrde det obevekligt framåt.

Samtidigt i Alaska i augusti 1971 gjorde Greenpeace sin första aktion och var därmed en ny kraft att räkna med i världen. På något sätt har jag alltid betraktat det som mer än en tillfällighet att jag blev underjordiskt politiskt aktiv samtidigt som Greenpeace föddes.

I september fyllde jag 20 år och blev myndig. Jag hade avslutat den fjärde balladen, "Dödsballaden", i dur och genast tagit i tu med en ny, som karaktäriserades av en större kraft och beslutsamhet inför livet. 1972 blev något av ett prestationens år. Samtidigt som jag pluggade hårt på heltid på Vuxengymnasiet komponerade jag tre intressanta och kraftfulla ballader på mellan 20-25 minuter vardera. Den sjätte var nästan pastoral i sitt stämningsinnehåll medan den sjunde blev kosmisk i sin brottnings med den yttersta stormen. Jag kallade den "Till Finland". Den vill skildra det finländska kulturfolkets kamp mot överväldigande motgångar och hur denna kamp kröns med framgång och triumf. Samtidigt byggdes Finlandiahuset i Helsingfors, och samtidigt läste jag för första gången hela Dantes Komedi till slut.

Den tragiska tilldragelsen under denna tid var Märta Lindholms bortgång. Efter att ha givit sin son Berndt ett definitivt liv genom att åt honom donera sin ena njure hade hon vetat att hon samtidigt begränsade sitt eget liv. En natt vaknade hon upp och sade till sin man: "Nu har jag hjärnblödning." Han reagerade genast och tillkallade ambulans som genast förde henne till sjukhus, där hon avled utan att ha

återfått medvetandet. Hon var bara några och femtio år gammal, alltså en strålande rödhårig, grann och imponerande skönhet.

Därmed gick den mest heroiska moder jag någonsin känt ur tiden. Genom sin sons trafikolycka, som åstadkommit helt i onödan av en lastbilsdrummel, hade hela hennes familj störtats in i den svåraste tänkbara och kontinuerliga kris. Modigt hade hon trotsat den, offrat allt och lyckats ge sin son ett liv som livet självt velat förvägra honom, som ehuru begränsat ändå skulle visa sig vara ett liv som kanske mer än något annat jag känt till skulle vara värt att ta vara på. Märta och Berndts historia är den tyngsta av tragedier omvänd till en oförgämligt strålande triumf.

1973 engagerade jag mig i musiken i katolska kyrkan, den så kallade Kristus Konungens kyrka i Göteborg. Den tidigare rektorn vid Lilla Samskolan, min gamla skola, Yvonne Gylden, var katolik och mycket missnöjd med musikens nya utformning i kyrkan. Inget latin förekom, och alla de gamla melodiska psalmerna hade skrotats av den nye organisten Eric Wreding, som dock var skicklig som organist. För att åtgärda fattigdomen i kyrkomusiken ville Yvonne Gylden skicka några musikaliskt intresserade till ett kloster i Italien som hon kände till, där det undervisades riktig gregorisk. Det blev bara jag och Ulla Daehli, en trevlig intellektuell bibliotekarie i Göteborg som kunde tala italienska, vilket jag inte ännu kunde. Klostret var Camaldoli mellan Arezzo och Florens, och resan dit genomfördes tillsammans med en italiensk familj i vår församling i bil till Torino, varifrån jag och Ulla fick fortsätta själva.

Resan blev oförglömlig genom allt det extra den förde med sig. I klostret fanns det ett piano i biblioteket, där jag snart nog gav konsert för alla gästerna, och en av dem bjöd mig till sitt hem i Rom. Följaktligen blev det även en sejour i Rom under oupphörliga kvällskonserter i privata hem, men efter en av dem var plötsligt noterna till mina två senast fullbordade ballader borta. Det var originalmanuskript som aldrig hade kopierats, och någon hade helt enkelt stulit dem, det var omöjligt att gissa vem, då jag varit i kontakt med så många. Den senare av dem, "Till Finland", hade jag inte ens hunnit lära mig utantill ännu, varför förlusten tycktes katastrofal. Då infann sig ett mirakel. Plötsligt kunde jag minnas hela balladen utantill, varigenom den kunde rekonstrueras hemma senare i lugn och ro. Detta var denna min andra italienska resas enda kris.

Jag hade även en sejour hos släkten i Verona, där jag fick träffa de flesta av dem, i synnerhet min fars småkusin eller tvåmanning Michael, då 66 år, som varit i Ryssland som officer under kriget och hört till en av de få som överlevt den italienska bataljonens delaktighet i offensiven mot Moskva 1942. Hans dotter Laura, gift Carboni med tre barn, var utsökt skolad i italiensk poesi men led av skelett cancer och var redan extremt mager. Sjukdomen tärde henne mycket långsamt men säkert. Hennes mor Nora ägde tillsammans med sina båda systrar ett hus i Cisano vid Lago di Garda med underbar utsikt över hela sjön. Vistelsen där med hela släkten blev hela denna resas nästan bländande höjdpunkt. Vi hade omåttligt roligt hela tiden, och jag började skriva på vers, tills vidare bara hexameter.

Ödet ville tyvärr att en så underbar resa skulle drabbas av kraftiga baksmällor efteråt. Det började med Jom Kippur-kriget, vilket dock utlöste oljekrisen, som ur miljösynpunkt gjorde gott åt hela världen, men som tyvärr blev kortvarig. Under hösten avled Nora, Michaels hustru, till stor sorg för hela släkten i Italien och Sverige. Men svårast blev förlusten av vårt hem i Utbynäs.

Det hade varit mitt och familjens underbara och idealiska hem i 18 år, en välplanerad villa i två våningar och med källare, där vi själva byggt en bastu, och med världens vackraste trädgård, främst planerad och planterad av min mor. Gröna fingrar går i familjen, min mormor insisterade alltid på att vart hon än kom först av allt besöka ställets botaniska trädgård om det fanns någon, hennes egen trädgård på Sarvsalö var alltid exemplarisk, och även min mors syster har dessa underbara gröna

fingrar. Under 1972 hade min mor blivit så djupt engagerad i Scientologyrörelsen att det krävdes dagliga resor för henne in till och från staden, vilka dagliga resor, som kunde ta timmar, hon snart tröttnade på. Därför ville hon flytta in till staden.

Våra föräldrar behöll huset ända till 1975, då de lyckades sälja det och i stället få en fin lägenhet mitt emot katolska kyrkan vid Stureplatsen på den lilla parkgata som har kallats Göteborgs "Park Crescent". (Londons ligger vid Regent's Park.) Denna lägenhet behöll de i två år, varunder min mors scientologiska engagemang blev så intensivt även i Stockholm, att hon ville flytta dit. I november 1977 flyttade de till Odenplan i Stockholm, där min syster redan bodde med sin familj. Min far var då pensionerad (efter att ha arbetat fem år extra på deltid) varför han inte längre var formellt bunden till Göteborg. Jag var då organist i katolska kyrkan.

Min ofrivilliga flyttning hemifrån (– jag var 22 år och hade sedan min myndighet fått betala för att få bo hemma, medan min närmaste bror bodde hemma tills han nästan fyllde 24. När jag återupptagit formella studier hade min far lovat mig att jag skulle få bo hemma så länge jag studerade, vilket löfte bröts vid detta skede –) inledde en lång period av fattigdom och materiell nöd. Min första bostad (Övre Husargatan 19) förvaltade jag åt en bekant medan han var bortrest. Han kom tillbaka tidigare än beräknat, varför min andra bostad efter två månader blev en enrummare vid Olskrokstorget med visserligen toalett inomhus men utan centralvärme. Denna bostad, mitt första kontrakt, behöll jag i tre och ett halvt år. Hyran var 100 kronor i månaden, och min årsinkomst under 1975-76 var 2400 kronor genom studiebidrag och privata pianolektioner – jag var ambulering pianolärare som cyklade hem till eleverna. Som lägst gick temperaturen inomhus ner till 6 grader under vintern, då lägenheten var mycket dragig, så att elektriska värmeelement och fotogenkaminer var nästan värdelösa.

Ändå var dessa år ytterst intressanta ur arbetssynpunkt. Under 1976 komponerade jag merparten av min första religiösa ballad, den nionde, som i tre delar ville skildra Jesu liv musikaliskt, som ett oratorium för piano. Den första delen (en timme) skildrade den uppbyggliga verksamheten med koncentration på händelserna kring Gennesaret, den andra delen skildrar passionen (en timme) och är en enda vilt stormande utförsäkning kulminerande i Golgata och Pietà, medan den tredje delen ("Messias") avrundar det hela och är den svagaste av de tre trots en pampig himmelfärd. Vintern 1976-77 upptog jag sedan komponerandet av "Genesis", en lika musikalisk illustration till den Första Moseboken om än mindre textbunden och mera musikaliskt absolut. Hela andra delen av åttonde balladen (45 minuter, den sista profana,) hela "Jesu liv" och första delen av "Genesis" komponerades i denna lilla dragiga kalla lägenhet med järnvägsbroar utanför fönstret och hela Olskroksmotet med infernalisk biltrafik och evigt slamrande spårvagnar och trots grannar som på andra sidan väggen under långa perioder oupphörligt spelade den hårdaste och mest outhärdliga tänkbara rockmusik för högsta volym. Detta problem skulle förfölja mig i sjutton år var jag än bodde och innebar från början skolningen i en viss teknik att använda öronproppar. Värst var det när dessutom vinden ockuperades av ett sällskap flyktingar från Bolivia, som också bidrog till omgivningen av ständigt skrånande cirkus. Dessa bolivianer kunde bara komma till och från sin tillflyktsort genom att klampa omkring mitt ovanför mig. Under långa perioder kunde jag bara vistas i mitt kök då mitt vardagsrum var alltför utsatt för omvärldens ljudterror.

En episod från denna tid måste berättas. En italiensk operasångare var i staden och hade ingenstans att bo. En gemensam bekant förde oss samman och frågade mig om Roberto Speranza fick sova hos mig tills vidare, vilket jag inte hade någonting emot. Han fick sova i vardagsrummet där kakelugnen stod. Emellertid var det ännu vinter, och rummet var mycket kallt.

För att inte lida brist på bränsle brukade jag spara på allt som kunde brännas: mjölkkartonger, tepåsar och till och med tändstickor. När jag använt en tändsticka för att tända gasen släckte jag den genast och sparade därmed större delen av varje tändsticka, som jag sedan förvarade i använda tändsticksaskar.

När jag var ute och Roberto började frysa beslöt han att göra upp eld i kakelugnen. Han förberedde brasan väl och sökte sedan efter tändstickor. Till slut fann han dessa mina begagnade tändsticksaskar med begagnade tändstickor. Optimistiskt försökte han tända den ena efter den andra tills han fann sig ställd mot väggen av det otroliga faktum att alla dessa tändstickor var begagnade varenda en. Till slut fick han eld till stånd på något sätt, så att kakelugnen började fungera. Men han hade inte öppnat spjället, som alltid var stängt under vintern när kakelugnen inte användes. Följden blev att hela lägenheten fylldes av kvävande rök. När han då i desperat behov av frisk luft rusade till ett fönster och öppnade det, så ramlade gardinstången ner över honom, och han fann sig hänsynslöst angripen av mina rödvita gardiner, som slingrade sig kring honom och trasslade in honom. Men alla fönster måste öppnas, och lägenheten blev dubbelt så kall. När jag kom hem till olycksplatsen sade han: "Un catastrofo!" och flyttade genast. Vi har sedan dess dock förblivit goda vänner genom alla år.

Eldsvådor var annars vanliga i Olskroken på den tiden. Hela stadsdelen skulle tyvärr rivras, och när ett hus blev helt tomt av utflyttade hyresgäster hann sällan grävskoporna till platsen innan någon pyroman varit framme och gjort värmande brasa av hela huset. Ryktet påstod att dessa pyromaner var enkom engagerade och betalda av Göta Lejon, som köpte upp alla rivningshus enkom för att riva ner dem och förhindra att de renoverades, för att ockupanter inte skulle hinna flytta in i dem innan grävskoporna hann fram. Sålunda brann flera hus ner i mitt kvarter och även huset precis bredvid, medan mitt hus klarade sig i ytterligare tre år efter att jag flyttat därifrån.

Musiken och pianoeleverna var inte det enda arbetet. Jag studerade ännu på Vuxengymnasiet (för femte året) om dock nästan enbart språk: mina C-språk blev med tiden ett antal, först tyska och sedan italienska, ryska, latin och grekiska. (Franska hade varit B-språket.) Detta förde mig sedan på en naturlig väg över till universitetet, där jag studerade engelska, tills dels musiken kom emellan och jag fick en organisttjänst att sköta, och dessutom högskolereformen skrämde bort mig från universitetet, då den i ett slag gjorde alla mina hårdast tillgodogjorda poäng (litteratur och Shakespeare) värdelösa. Detta var tydligen mitt öde i skolutbildningen: att ständigt jagas ut ur institutionerna av påtvingade destruktiva reformer.

Jag brukade då dagligen sitta i timmar på Universitetsbiblioteket och studera. En av de luntor jag tog del av var Johannes Magnus gamla krönika från 1500-talet om Sveriges konungar från Magog till Gustav Wasa, ett verk som aldrig kommit ut i någon ny upplaga efter Gustav II Adolf. Denna lunta av Sveriges sista katolska ärkebiskop, skriven i landsflykt i Venedig i ett anfall av storsvensk patriotism utan motstycke, trodde jag att jag ensam skulle få rå om, men icke. En dag var den upptagen av en annan, och då jag var mitt i den ville jag ogärna dela med mig av den förr än jag var klar. Följaktligen lokaliserade jag konkurrenten. Det var en svensk-irländare av en sådan gestalt och utseende att det var lämpligast att inte stöta sig med honom. Det var en helt ung man liksom jag men blond-rörlig och kraftig med ett samtidigt mycket brutalt och grannt utseende. Hans intresse var svenskarnas och irländarnas gemensamma ursprung, som enligt hans mening bara kunde vara keltiskt. Vi fann snart att vi hade mycket gemensamma intressen och mycket att diskutera; och hur det nu var inleddes där och då vad man skulle kunna kalla ett litterärt samarbete, ty vi skrev båda i omfattande verk ner resultatet av våra teorier och uppfattningar och projekterade att någon gång slå dem samman i ett riktigt verk,

som skulle överträffa både Johannes Magnus, Saxo Grammaticus, Jordanes och självaste Snorre Sturlason. Detta skulle då heta "Gotisk historia". Först efter 18 år blev projektet verklighet, betydligt försenat av både mina musikaliska vidlyftigheter och hans engagemang för Irlands både katolska och brittiska sak, då han ser det som sitt livs viktigaste uppgift att på lång sikt åstadkomma en återförening mellan Irland och Britannien och fred mellan dess olika kyrkor och religioner. Mera ambitiös kan man knappast bli som irländare. En sådan utsatt verksamhet kräver diskretion om något, så han förekommer bara litterärt under pseudonymen John Bede. Han behärskade både gaeliska, engelska och svenska men skrev bättre engelska än svenska fastän hans mor varit svenska. Tidvis levde han mycket farligt, om än han knappast smugglade vapen och apterade bomber, men numera riskerar han livet endast diplomatiskt. Liksom jag var han född katolik.

I februari 1977 lämnade Eric Wreding in om avsked som organist i katolska kyrkan efter nio års tjänst och frågade mig om jag ville ta över tjänsten. Detta innebar en utomordentlig utmaning för mig, och jag antog den gärna. I flera år hade jag drömt om att få utbilda mig och exploatera även orgelspelets möjligheter, och äntligen kom chansen. Jag började hårdträna genast och tillträdde under fastan från och med mars 1977.

Denna organisttjänst inbegrep även spelningar utom på alla bröllop och begravningar även på alla s.k. nationella gudstjänster på ungerska, tjeckiska, slovenska, kroatiska, polska och italienska. Min månadslön för detta var 600 kronor, vilket plötsligt gjorde mig till en rik man, ty i nästan tre år hade jag levat på 200 kronor i månaden.

Jag tog mig genast före att reformera hela musikverksamheten, för att äntligen realisera Yvonne Gyldéns förhoppningar, som numera dock levde konstant i Frankrike. Alla de vackra psalmer, som hade skrotats av min företrädare nio år tidigare, rehabiliterade jag och återinfördes i gudstjänsterna. Det var i synnerhet ett antal mycket melodiska Mariapsalmer. Under sommaren fick jag lov att trycka upp en ny psalmbok åt församlingen genom stencilering, och denna återinförde i stort sett hela psalmrepertoaren som den hade varit före 1967 utom att den bevarade och fortsatte den tradition som Eric Wreding infört med av honom komponerade mässor på svenska. Så fanns där en hel del nyheter som en mäsas på latin komponerad av mig. Denna gav mig kyrkoherden tillstånd att inöva med kören under hösten för bruk under julen, då han tyckte om den.

Tre dagar före jul kallar mig kyrkoherden till sig och berättar att denna mäsas inte kan användas under julen. På min fråga varför får jag inget tillfredsställande svar. För första gången kom jag i kontakt med detta obeskrivliga fenomen som lämpligast bör rubriceras som intern kyrkopolitik.

Kyrkoherden före denna 40-åriga man hade varit kyrkoherde i denna kyrka i fjorton år och därefter fått kicken, en åldrande monsignore, för att det skurit sig mellan honom och vissa församlingsbor, vilket blivit omskrivet i tidningarna. Min kyrkoherde hade haft sitt ämbete i bara två år när han förbjöd min mäsas. Han hade alltså ärvt en mycket svår och känslig sits, då alla infektioner efter hans företrädares slitningar knappast hade kurerats, och var ännu tämligen grön. Han bad mig att inte göra något väsen av saken och lovade höja min lön från 600 till 800 kronor i månaden, då jag hade gjort ett gott arbete. Men tyvärr var jag inget helgon utan en musiker. Jag lovade svälja saken om jag fick uppföra mässan vid något annat tillfälle i stället. Detta kunde han inte garantera att jag skulle få.

Till saken hör att han var socialist medan jag var motsatsen. Även Eric Wreding hade varit motsatsen och kolliderat kraftigt med kyrkoherdens socialism och därför inte velat fortsätta längre.

Före Eric Wreding hade organisterna varit ett antal, men den siste stabile och långvarige organisten hade varit tjecken Frans Zak, en mycket kunnig musiker, som

även varit direktör för musiken på Stadsteatern. Han hade brukat uppföra mässor av Gruber, Bruckner och Schubert med kvalificerade orkestermusiker till jul och påsk; men så inträffade det Andra Vatikankonciliet, och det kom en ny kyrkoherde som bestämde att all sådan riktig musik inte längre fick användas vid gudstjänsterna i kyrkan. Han skrotade latinet och totalinförde svenska, fastän det Andra Vatikankonciliet enkom förordnat, att folkspråket *även* fick användas jämsides med latinet. Detta tolkades på de flesta håll i världen till att latinet äntligen fick skrotas, och de flesta katolska kyrkor gjorde det. Detta krossade den gamle organisten Frans Zaks hjärta, han begärde avsked och dog strax därpå i en hjärtattack. Hans företrädare som organist, också en gammal fattig men yrkeskunnig man, hade på sin tid bott i en liten lägenhet i gamla Östra Nordstan och där brukat laga sin mat på ett primuskök. En dag exploderade detta, hans lägenhet och hus brann ned, och han följde med.

Dessa traditioner hade jag alltså fått ärva. Plötsligt började allting tala för att jag borde lämna tjänsten illa kvickt, men jag beslöt att försöka hålla fortet. Emellertid tilltog intrigerna, och jag gav mig inte på en punkt: ett tillfälle att någon gång få framföra den mässa som med kyrkoherdens tillåtelse hade övats in under hela hösten. Detta vägrade han ge mig. I stället presenterade han för mig i maj ett säreget ultimatum i ett antal punkter (14) av vilka de två främsta var, att jag aldrig mer skulle få sjunga solo i kyrkan som organist eller framföra egna kompositioner, om jag ville vara kvar, vilka punkter jag i så fall måste gå med på att underskriva. Det var alltså rena musikeravriktningen. Jag nekade att skriva under. Lördagen den 3 juni 1978, dagen innan jag skulle avresa på min semester till Finland, presenterade han ett nytt dokument för mig. Det var mitt avsked på grått papper, vilket han bad mig underteckna. Emedan jag vägrade, undertecknade han det ensidigt. Den följande söndagens morgon fick jag mitt avsked bekräftat, (i det längsta hade jag hoppats på en kursändring från hans sida,) genomförde mina två sista katolska gudstjänster, tillbringade timmen mellan dem med att gråta ut på toaletten ensam, (detta var en annan sådan situation som det nästan var omöjligt att tro att den var verklig,) och reste därefter till Finland.

De som tog mitt plötsliga avsked hårdast var mina morföräldrar i Finland. Min morfar, då 85 år, hade under våren drabbats av lunginflammation, hjärtinfarkt och prostatacancer. När jag kom till Finland var han bara anträffbar på sjukhuset, men han levde ändå upp sedan under sommaren, som blev hans sista. I augusti stod han åter upprätt på benen och vandrade omkring på Sarvsalö, stödd av sin maka och yngsta dotter, min moster, som kom hela vägen från Canada, där hon var gift med en skotte. Så fort han åter kom in till staden efter sommaren måste han genast in på sjukhus igen och avled efter några veckor.

Min förlust av tjänsten, som ändå inbringade mig 800 kronor i månaden, var för mig en kännbar ekonomisk katastrof, i synnerhet som jag hade tagit en ung dam under mitt hägn. Denna dam från Östeuropa hade flytt med en fästman, som i Sverige visade sig vara en grym och ansvarslös besvikelse, träffat en annan fästman, en filosofie doktor från Skåne, som råkat specialisera sig på hennes modersmål, och som just när de började planera giftermål omkom i en fruktansvärd fjällolycka i Jämtland tillsammans med sin bror och sju andra – endast en överlevde av nio. Jag träffade henne vid påsk, hon visade sig vara en utsökt sångerska, och jag tog in henne i kören. Där var hon den enda medlem i kören som inte svek organisten när han utsattes för orättvisa. Hon följde med mig till Finland, där hon hann träffa båda mina morföräldrar och fick en mycket personlig kontakt med min mormor. Till hösten flyttade vi tillsammans och levde på mina besparingar. Vad jag inte visste var att hon hade haft ytterligare en fästman, en ungrare som satt i fängelse, som hon aldrig med ett ord nämnt något om för mig.

Att hon var tystlåten uppmärksammades av alla, men ingen anade något av hennes hemlighet, allra minst jag. Emellertid fick hennes reservation mig att inte gå för nära, och gradvis under hösten dök det ena frågetecknet upp efter det andra. Den som visste något var hennes förste fästman och landsman, som nu fortsatte sin utbildning som fotograf i England genom hennes hjälp.

Först långt efteråt blev allting klart för mig. Hon tyckte verkligen om mig och ville satsa på mig efter att ha mött alltför hårda och grymma besvikelser, (hon hade redan flera självmordsförsök bakom sig som jag heller inte visste om då,) och en av hennes fästmän hade våldfört sig mot henne och därför satts i fängelse av fästmannen i England, som led av en fasansfull svartsjuka och hade anlag för både grymhet och brutalitet – han var judoexpert. Kort sagt, hon manipulerade gärna olika fästmän till att slåss om henne, och det var där jag inte passade in i bilden, då min medfödda uppfattning råkar vara, att den kvinna som låter två män ta till våld för hennes skull är inte värd att någon man får henne.

Under tiden anställde katolska kyrkan sin första protestantiska organist någonsin, en väninna till min dam, som fick en lön på 3000 kronor i månaden för att spela på bara svenska och ungerska gudstjänster – alla de andra fem nationaliteterna fick klara sig utan musik tills vidare. Hon var hårt kontrakterad från början och blev sedan svår för församlingen att bli av med. (Kyrkorådet hade hösten 1977 rekommenderat kyrkoherden att kontraktera mig, vilket han av någon anledning aldrig hade gjort.) Hösten 1977 hade varit min bästa tid som organist, min psalmbok hade glatt hela församlingen, och höjdpunkten var väl den italienska konsuln Arturo Marciapiedis begravning, då jag för sista gången samarbetade med Eric Wreding, som ministrerade. Vid detta tillfälle samarbetade jag för första gången med den legendariske cellisten i Göteborg Guido Vecchi, som känt konsul Marciapiedi personligen. Hela diplomatkåren i Göteborg var närvarande, och jag förlorade aldrig kontakten med Guido Vecchi, denne Nestor och skyddsängel för göteborgskt musikliv.

Efter mitt avsked drogs ganska snart min psalmbok in, varpå alla de psalmer som jag bemödat mig om att återuppliva och bevara skrotades på nytt, den här gången för gott. Efter julen hoppade kyrkoherden plötsligt av från sin tjänst och bad biskopen om befrielse från sina prästerliga plikter. Han hade länge haft ett förhållande med en fränksild dam, som svek honom när han hoppade av – han blev mindre intressant för henne när han upphörde att vara katolsk präst – men han fann en annan i stället och började arbeta vid bilverkstaden på Volvo. Församlingen drabbades av detta avhopp som av en kataklysm, och det dröjde innan den fick en ny kyrkoherde. Mångas dom över honom blev hård, då man ansåg, att han offrat ett heligt kall och en hel församling bara för att få kopulera. För denna köttsliga frihet hade han även offrat en musiker och hans musik, men det glömdes genast. Han hade tydligen uppfattat min musikaliska kritik av hans kyrkopolitik som ett hot mot hans hemliga dubbelliv, som han då ännu trodde att han kunde fortsätta med hur länge som helst, och därför avlägsnat mig som en säkerhetsrisk i hans förehavanden. Han tålde inte att jag inte var okritiskt lojal mot honom.

När hans nervösa sammanbrott ledde till att han lämnade kyrkan hade dock även jag råkat ut för ett sammanbrott om dock ej ett nervöst sådant. Den 19 december kom min dams första fästman och landsman plötsligt hem från England utan förvarning, driven till extrem svartsjuka av min dams brev till honom. När han kom var hon ensam hemma, och hon hälsade honom ungefär med: "Beklagar, men jag måste nu resa till Paris med min nya fästman," och gav honom sin nyckel till lägenheten. Det råkade vara hans födelsedag, och han hade en präktig konjaksflaska med sig, som han hade tänkt fira sin hemkomst och födelsedag med. Denna fick han nu dricka upp på egen hand utan någon hjälp under lavinartat tilltagande bitterhet, som fick sitt utlopp när han därpå slog sönder allt vad han kunde nå i sitt tillstånd i lägenheten,

bland annat en meterhög gipsstaty av min mor, som föreställde min äldsta bror, men som han tog för givet att föreställde mig. Därpå försökte han skära upp sina pulsådror med en brödkniv, men bladet gick mycket lämpligt av mitt i försöket. Värden uppfattade larmet och det våldsamma oväsendet från vår lägenhet i husets bottenvåning, kom ner för att se vad som stod på och fann sin gode vän, min dams f.d. fästman, i ett tillstånd av bärsärkarraseri av gorilladimensioner, tillkallade polisen, och vår födelsedagsfirare sattes på fyllecell. Till dessa ruiner av flera liv kom jag intet ont anande hem senare under kvällen.

Vad hade min dams spel varit? Hon hade sett mig som en ny början och chans i livet, och hon hade tagit den. Hon måste innerst inne ha vetat från början att ett förhållande med mig var omöjligt, då hon hade ungraren i fängelset i bakfickan, som hon spelade ut mot sin första fästman och landsman för att hålla denne stängin, vilket bara retade denne till raseri. Till slut hade hon tvingats erkänna för sig själv att det aldrig kunde bli något mellan mig och henne, då min ekonomiska situation var desperat och bara blev sämre – det var bara därför hon övergav mig – och då jag tyvärr var så klok att jag förstod så pass mycket av hennes hemlighetsmakeri att det fick mig att hålla mig på försiktigt avstånd. Mycket lämpligt hade hon då mött en ny fästman, sedermera far till hennes två första barn av fyra, en hederlig chaufför och sedermera ett Jehovas Vittne, som dessutom var en hennes landsman och erbjöd henne ett liv och en inledande resa till Paris, vilket framför allt kunde innebära bättre ekonomiskt stöd för henne. Hon hoppade direkt på detta tåg utan att tveka. Olyckligtvis kom just då hennes första fästman helt oförutsett hem från England och var på ett rasande humör, vilket inte hindrade henne från att resa till Paris med sin nye, varpå den definitivt spolades humör inte blev bättre, vilket föranledde honom till att med våld slå sönder hela det lilla liv som jag och hon ändå hade haft tillsammans med att demolera hela vår lägenhet. Det blev skandal i huset, där alla lägenheter var bostadsrätter utom just den vi fått hyra, jag blev genast vräkt, och lägenheten såldes av de andra bostadsrättsinnehavarna som bostadsrätt. Adressen var Olivedalsgatan 24, första våningen.

Åter var man utkastad naken i livet, utan lägenhet, utan inkomst, och denna gång utan någon tröst, då man nu inte ens längre kunde lita på kvinnor. Ej heller musiken var längre tillgänglig, då jag som organist med kyrkoherdens tillåtelse flyttat mitt piano till orgelläktaren i kyrkan, som samme kyrkoherde efter att ha sparkat mig låst mig ute ifrån. Pianot förblev inlåst och jag utelåst efter hans fall, och i brist på kyrkoherde därefter åtgärdades inte situationen. Jag hade ju inte ens en lägenhet att flytta pianot till mera.

Varför alla dessa ruiner? Någon har sagt, att det aldrig sker något ont utan att det för något gott med sig. Det är en lögn och floskel. Det onda innehåller *aldrig* något gott. Det är det onödige och dumme som finns, och till botten av dess avgrunds outgrundliga meningslöshet kommer man aldrig.

Darjeeling, 9.11.1995.

5. Skrotning

Vilka kriser som än föregick och följde på 1979 måste detta år ändå betecknas som ett av mitt livs lyckligaste. Aldrig var jag så engagerad i körer som under det året. Göteborgs etablerade studentkör, Akademiska Kören, hade jag pliktskyldigast deltagit i sedan 1975, och 1979 firades dess 60-årsjubileum med dunder och brak på Valand och med gästande körer från Helsingfors (Akademiska Sångföreningen) och

Århus med en fest, som pågick hela natten med nachspiel på Villa Medici och med sillfrukost på Skansen Lejonet, så att man gick direkt till frukost utan att ha tagit av sig fracken under natten.

I februari gick jag med i Konserthuskören, vilket innebar åtminstone tre körkonserter per år i Konserthuset med avancerade verk. Under våren blev det Stravinskijs egentligen ganska olidliga "Persefone" och i maj Bruckners "Te Deum" tillsammans med en Bachkantat. Under hösten följde verk av Richard Strauss och Wilhelm Stenhammar ("Folket i Nifelhem") tillsammans med Schuberts stora sista mäsas.

Sedan var det Par Bricole, ett uppsluppet ordenssällskap i Bellmans anda, som hade en egen manskör, som hellre sjöng starkt än vackert. Men många underbara praktoriginal fanns med bland de äldre årgångarna i denna originella herrklubb. Mest minns man "Greven", egentligen herr Lofall, ursprungligen herr Larsson, en utomordentlig teaterbegåvning; Frödingrecitatöten par excellence kallad Callas, en liten korpulent hjältetenor med getskäggsom hellre sjöng högt än rent, en stark pipa på de högre registren, som därför fått smeknamnet Callas, ehuru han egentligen hette Erland Hultgren och var redare, sällskapets kanske mest praktfulla komediant; den musikaliskt mycket renodlade dirigenten Bertil Hellström, expert på klassisk amerikansk 40-tals jazz och stiliga evergreens, som senare skrev en utmärkt körkantat, som bara uppfördes en gång och sedan orättvist skrotades, en musiker av detta sällsynta slag som levde blott för musiken och hellre arbetade och dirigerade ihjäl sig mot upprepade hjärtinfarkter än kompromissade med *tempo giusto*.

Under tiden var det si och så med mitt boende. Under en övergångstid fick jag hyra ett dödsbo på fem månader, och under tiden hade jag Elisabeth von Bothmer som en av mina gäster. Hon var ett egendomligt fall av överkänslighet, abnorm fantasi, grym besvikelse på livet och paranoia. Vi var flera som turades om att ta hand om henne. Hon var i själva verket en överintelligent själ som kommit på avigan genom sin första kärleksaffär, som varit olycklig och kränkande och knäckt henne från början. Hennes styvmor hade inte velat kännas vid henne efter det utan satt henne på mentalsjukhus. Därmed hade hon drabbats av detta grymma och alltför ofta förekommande orättvisa öde att genom sin första ofrivilliga resa in till en mentalinstitution genast bli så pass medicinförgiftad att en ond cirkel av återbesök blev oundviklig och ständigt ondare. Detta händer friska människor i vårt samhälle ideligen fullkomligt i onödan, och den onda inåtgående spiral som normalt blir följden leder normalt efter en oändligt utdragen ständigt förvärrad tragedi till självmord. Elisabeths liv blev efter den första resan en ständig rymning från olika institutioner, som småningom övergick i självmordsförsök. Vid ett tillfälle hoppade hon så illa ut från en femte våning att hon överlevde men fick tillbringa månader på sjukhus för svåra benbrottsfrakturer. Helt isolerad lyckades hon flera år senare med sitt andra självmordsförsök. Hon kom från en högborgerlig nästan aristokratisk familj, hon älskade klassisk musik, i synnerhet Chopin, Italien och Cypern, men hon upphörde aldrig att anklaga Sverige för alla sina olyckor. Det hade varit mycket intressant att få dokumentera hela hennes långa lidandeshistoria, men tyvärr lärde jag känna henne alltför sent när hon redan var i slutet på utförsbacken och inte längre själv hade någon reda på sitt liv och alla de turer hon redan genomlidit. Förgäves försökte jag blidka och försona henne med Sverige genom "Nils Holgersson". Den enda tröst och lindring hon fick i sitt öde var hennes egen romantiska fantasi, som hon använde till att fjärma sig helt från verkligheten.

Denna underbara vår kulminerade med en sagolik gårdsfest, som vi hade på gården av Haraldsgatan 5, det största hyreshuset i ett fantastiskt kvarter av gamla skiffertaklagda villor och hyreshus av trä med tinnar och torn, det sedermera så omdiskuterade kvarteret Kastanjen nedanför Medicinarberget mellan Annedalskyrkan och Barnsjukhuset. En egendomlig kvinna hyrde där ut ett rum åt

mig i en idealisk tvårumslägenhet, där vi hade köket gemensamt. För att undvika problem tecknade jag ett personligt kontrakt med henne, som jag själv komponerat, vilket hon gärna underskrev. Hon var röstpedagog och mycket musikalisk och några år äldre än jag. Hennes naturliga charm och generositet gjorde att jag aldrig misstänkte henne för några allvarliga problem. De visade sig senare, när det till en början kom fram att hennes far hade förnekat henne och vägrat att någonsin mer träffa sin egen dotter.

Vid denna fantastiska gårdsfest den 2 juni 1979 dök det upp en väldigt proper akademiker, som försynt höll sig i bakgrunden, som om han inte ville synas. I all sin anspråkslöshet var han välväxt och hade ett mycket lugnt sätt med världens till synes bästa ölsinne, då han inte blev påverkad vad han än drack; och efter att det visat sig att han utan vidare kunde slå om från rikssvenska till finlandssvenska, då detta var hans modersmål, blev vårt samröre svårare att avsluta. Han hade studerat vid Uppsala, mest musik, men var egentligen en grundligt utbildad ortodox kristen teolog. Dessutom var han vid 27 års ålder alldeles otroligt vittberest och hade varit i Indien och nästan hela Ryssland. Detta var mitt första möte med Johannes B. Westerberg, vilket kanske blev av avgörande betydelse för mitt liv. Då han var mycket på resande fot var våra första kontakter tämligen sparsamma, men han återuppsökte mig sedan alltid var jag än bodde, medan han var svårare för mig att kontakta, då han helt saknade fast bostad och inte ens hade några anhöriga. Han slog genast an på mig som en universellt lyckad *self-made man* som jag kunde lära mig mycket av, och han fick genast en lika stark dragning till mig, då han hos mig kanske såg en stabilitet, rotfasthet och inre trygghet som han själv saknade. Då anade ännu ingen av oss att vi båda verkade för samma firma – den flyktingbyrå, som sedan 1948 haft som målsättning att arbeta för främst Östblockets alla diktaturers upplösning och därefter även alla andra diktaturers. När detta stod klart för oss efter ett antal år fördjupades vårt samarbete, som man kan säga att då multiplicerades i intensitet med tio, och från 1988 har vi bedrivit ett konsekvent litterärt samarbete. Vi är inte som bröder men som kusiner.

Tolv dagar senare avled min mormor medan jag var i Finland, Ingeborg Westerberg, född Rönehalm, vid en ålder av 84 år. Hon hade inte velat överleva sin man, men jag hade lyckats övertala henne att ändå försöka, hon hade gjort ett tappert försök och firat julen med oss i Stockholm som vanligt men sedan hastigt tynat bort under våren. Jag fick träffa henne en sista gång på sjukhuset, ehuru hon då inte längre kunde tala; men både jag och även min far senare satt där och talade desto mer till henne, vilket hon bara kunde visa att hon uppskattade genom uttrycksfulla suckar.

När båda mina morförelärdar var borta tog jag mig före att närmare undersöka vad som egentligen hade hänt deras ende son, min morbror, familjens svåraste trauma, hårt förträngt av alla som stått honom nära. Mina morförelärdar hade varit goda brevskrivare och alltid bevarat och sorterat erhållna brev. Detta system hade även min morbror vinnlagt sig om att pietetsfullt leva upp till, och hela hans korrespondens fanns därmed väl bevarad. Att gå igenom alla dessa 20-30 år gamla autentiska brev var en både nervpirrande och oerhört spännande uppgift, då resultatet därav var som en uppenbarelse av ett öde som var så dramatiskt, att det var helt naturligt att det hade förträngts av släkten.

Det minsta jag kunde göra var att rekonstruera hela hans fall. Resultatet blev en fingerad dagbok, som han kunde ha skrivit dagarna före sin död. Det var inte alls min avsikt att basunera ut hans historia eller skuldbelasta någon för delaktighet i den, utan jag ville bara klargöra fallet och få det på pränt. Det kändes som min skyldighet att göra detta till mina morförelärdars minne, då de hade haft den skyldigheten mot honom men aldrig uppfyllt den. Genom mitt arbete ville jag göra dem alla tre rättvisa och i synnerhet min mormor, som hade lidit mest.

När jag senare försiktigt skickade runt resultatet till nära berörda parter och anhöriga mötte det tyvärr en storm av missförstånd. Jag anklagades för att riva upp gamla sår och gräva upp vad som hade bort förbli begravet och nedtystat. Jag kan bara beklaga dessa missförstånd. Det var aldrig min avsikt att uppröra någon levande utan bara att ge tre avlidna intimt sammankopplade själar med ett unikt ömt förhållande sinsemellan någon sorts rättvisa efter oerhörda helt onödiga lidanden – min mormor, morfar och morbror Leif Westerberg, avliden under gåtfulla omständigheter helt ensam i maj 1957 i Sorel, Canada, 33 år gammal, med en enkel biljett hem till Finland på fickan.

Kvarteret kunde ha blivit ett nytt Mullvaden. Kullenberg ville riva hela kvarteret, alla dessa unika vackra hus, vart och ett olikt alla andra, med snickarglädje och drakmönstrade burspråk, med underbara kakelugnar och trädgårdar; och en av villorna hade till och med renoverats av dess hyresgäster på deras eget initiativ för egna pengar. Miljön var dessutom unik med husens baksida mot Medicinarberget med dess vildskog. Motståndet mot rivning var överväldigande och konsekvent hos alla hyresgäster; men Kullenbergs satte ändå rivningsmaskineriet i gång i akt och mening att ersätta de pittoreska kråkslotten med parkeringshus och höghus. De underlät att reparera taken när det regnade in, och de gjorde allt för att öka vantrivseln och omöjliggöra förekomsten av ockupanter. Så fort en hyresgäst flyttade ut spikades lägenheten igen och gjordes obeboelig. Men de som bodde kvar gav aldrig upp. Det tog många år innan Kullenbergs äntligen lyckades riva kvarteret, och därefter gick de i konkurs och kunde inte bygga sitt parkeringshus. Först tio år efter rivningen började tomterna bebyggas, som då stått öde som parkeringsplatser år ut och år in, och husen som byggdes var då universitetsbyggnader, bl.a. psykologiska institutionen. Det blev i alla fall inga parkeringshus.

Min värdinna körde ut mig med våld våren '80 för att ersätta mig med en annan kvinnlig hyresgäst, som bättre kunde infria hennes överdrivna sexuella förväntningar än jag. Hon hade nämligen visat sig vara en lesbisk nymfoman, ingen hade varnat mig för detta när jag flyttat in hos henne, och en sådan läggning kunde ingen manlig hyresgäst tillfredsställa; utan han kunde endast få obehag av hennes nattliga och dagliga övningar med parader av älskarinnor. Ej heller min efterträdare, den kvinnliga sexpartner hon påstod sig älska mer än någon annan, blev långvarig som hyresgäst, och båda flyttade snart därifrån och struntade fullkomligt i kvarterets framtid, vilket jag aldrig hade gjort, om jag fått bo kvar i fred utan trakasserier. När hon inte lyckats trakassera mig ut därifrån efter att jag protesterat mot obehaget av hennes och hennes väninnors ständiga utsvävningar hemma, tog hon sig före att köra ut mig med våld. Vårt ömsesidiga kontrakt menade hon sig, enligt hennes egna ord, kunna skita i.

Efter många år råkade jag denna värdinna på nytt på en biograf i Stockholm. Filmen var Louis Malles förtjänstfulla "Au revoir, les enfants" om judiska skolbarn i andra världskrigets Frankrike. När det kom en pikant sexscen, som det alltid gör i franska filmer, började hon stöna så att det hördes över hela salongen. Tydligt hade hon aldrig vuxit ifrån sina överdrivna sexuella anfäktelser. Jag undvek att ge mig till känna för henne. Bara på hennes stönanden hade jag kunnat känna igen henne var som helst genast. För mig var hon ett avslutat kapitel som jag helst sett att aldrig ens fått en början. Men det var synd på det minnesvärda kvarteret Kastanjen.

Ett glatt gäng som jag umgicks mycket med på den tiden var en grupp konstnärer och konservatorer med Lars Holmberg och Sigbritt Wallenius i spetsen. Konstnären Sigbritt och jag var speciellt goda vänner, men Lars var lärjunge till den legendariske konservatorn Holger Strömblad, som brukade höjas till skyarna av alla sina lärjungar. Till dessa hörde även Staffan Backlund, som jag lärde känna närmare senare, fastän han varit klasskamrat med min syster, en mycket framstående resenär, som lärde mig mycket. Anita Riise-Birger var en annan av dessa, den kanske enda

riktigt seriösa, som hade studerat i Italien och haft en grekisk man – hon visste allt om konst och kunde restaurera hur skadade tavlor som helst. Så fanns där även teatermänniskorna, som scenografen Leif Meréus, som då ännu var gift med Ingmar Bergmans dotter, och Marita Gatte, som senare flyttade till Andalusien, en god vän till Kent Andersson och flera orkestermusiker.

Dessa människor bodde ursprungligen på Engelbrektsgatan vid Heden i ett annat hus som skulle rivas. Larsan och Sigbritt bodde högst upp och anordnade varje torsdag allmän ärtsoppa för hela bekantskapskretsen. Även Vivianne Håkansson, mycket lärd och expert på fransk litteratur, samboende med skådespelaren Christian Fiedler, hörde till stamkunderna, liksom min vän sedan 1968 fotografen Anders Jirås, som ordnade egna löksoppor en fredag i månaden och gör det fortfarande. Endast genom honom lever dessa glada bohemtraditioner vidare än idag. Alla de andra har skingrats. Den yttersta bohemen av dem alla, som kunde göra vad som helst med sina händer men totalt saknade självdisciplin, min gode vän Olle Svartholm, en stor och ytterst älskvärd sentimentalist, som känt Dag Virén, är den ende av alla dessa andra som fortfarande ibland gör sig påmind, främst genom en gemensam väninna ute på Brännö.

Kulmen av detta umgänge var kanske sommaren '81, då Sigbritt och Larsan fick hyra konstnären Roy Fribergs hus ute i Veddige vid Viskan nära utomordentliga fornminnesmärken. Vi brukade bege oss ut dit i grupper portionsvis under hela sommaren, så att deras vistelse där blev som ett ständigt gästbud som aldrig tog slut.

Den hösten fick jag sedan annat att tänka på, då jag fick en ny organisttjänst. Under uppförandet av de främsta akterna av "Tosca" och "Aida" i Scandinavium med Konserthuskören i augusti under Sixten Ehrlings ledning, en av världens klaraste och koncisaste dirigenter, dök den kände Göteborgspersonligheten Gösta Schein upp, en varm operaälskare och god vän med både Birgit Nilsson och Nicolai Gedda, och yppade att synagogan var utan organist och sökte en sådan. Efter Bengt Erikssons avhopp för några år sedan hade den skickliga Elisabeth, som också spelade i katolska kyrkan, tillträtt men också hon hoppat av efter bara några få år. Som jag alltid varit intresserad av en närmare kontakt med den judiska religionen vågade jag anmäla mitt intresse.

Min största uppmuntrare vid denna tid var Anny Halfen av judisk-österrikisk börd, född '98, med ett stormigt politiskt förflutet som engagerad i *Vaterländische Front* i Österrike mot nazismen tills hon måste fly 1938. Hon var juris doktor och liknade Golda Meir, inte bara till utseendet utan även som kedjerökare, hon var mycket livaktig i Göteborgs österrikiska förening och kände eller hade känt personer som Bruno Walter, Wilhelm Furtwängler och Stefan Zweig. Hon hade goda kontakter även med den judiska församlingen, fastän hon konverterat till katolicismen, och gav mig en rekommendation till Theodor Lilienthal, blivande föreståndare i synagogan.

I detta sammanhang måste vi även ihågkomma damerna Weixl-Gärtner, också judiska flyktingar från Wien. Pepi Weixl-Gärtners man hade varit intendent för Schönbrunn, själv var hon en otrolig skulptris, och genom sin dotter Elisabeth Söderberg-Weixl-Gärtners äktenskap med Karl Söderberg kunde de ta sig till Sverige före kriget med Anny Halfens hjälp. Även Elisabeth Söderberg var konstnär och en mycket god vän till min mor.

Kantor i synagogan var då Laszlo Pasztor, en ungersk lyrisk tenor. Någon rabbin fanns det inte då, utan Laszlo måste sköta allting ensam. Utom att gudstjänsterna sjöngs från början till slut, vilket kantorn måste göra med någon hjälp av kören och orgelns stöd, måste han alltså även vara synagogans själasörjare, men han klarade alla dessa uppgifter bra. Med denne man fick jag den stora äran och glädjen att få samarbeta under två år. Han hade även kontakter med Stora Teatern, han tog

regelbundet sånglektioner för Enzo Florimo, Storans store lille baryton, och var en utomordentligt helgjuten musiker. Som sådan var han ganska ensam, då få i församlingen uppskattade och förstod sig på den utomordentligt stora musikaliska kunnighet han gav röst åt och den fantastiska judiska sakrala sångtradition han representerade. Det var egentligen bara Gösta Schein, Theodor Lilienthal (vars son var rabbin i Amsterdam) och några ytterst få till, som förstod sig på vilken konstnär Laszlo Pasztor var.

Jag hade inte spelat orgel på tre år, och dessa tre herrar gav mig som inträdesprov att improviserat ackompanjera en judisk sång *a prima vista*. Då jag åtminstone slutade ackompanjemanget rätt blev jag accepterad, men tjänsten innebar en utomordentligt stimulerande utmaning musikaliskt. Hela den judiska världen av musik var okänd för mig, och jag måste sätta mig in i allt genast. Den musikaliska utmaningen var så uppfordrande att lönen blev mindre viktig, och fastän jag alltså genast fick mera arbete än vad jag haft i katolska kyrkan var lönen mindre. Den var 2000 kronor i kvartalet eller 666:65 i månaden, men jag tänkte att jag med tiden säkert kunde få den höjd om jag bara klarade de musikaliska svårigheterna.

Detta gjorde jag, och lönen höjdes också sedan efter hand. Emellertid dök ett nytt problem upp, som kuriöst nog föddes samtidigt som jag började som organist i synagogan och vilket jag aldrig haft kännning av eller någon erfarenhet av tidigare.

Ända sedan jag flyttat hemifrån hade jag noggrant inlämnat min självdeklaration varje år fastän jag aldrig betalat någon skatt, då jag aldrig nått över minimumnivån för skattepliktighet, som då var en inkomst på 6000 kronor i året. Inte ens med lönen i synagogan nådde jag upp till denna nivå, då synagogan automatiskt drog skatt på min lön, så att det blev 500 kronor kvar i månaden att leva på. Hösten 1981, då jag började i synagogan, meddelade en taxeringsinspektör att han inte var nöjd med min självdeklaration. Denne deklarationsgranskare Folke Hansson hävdade skriftligt att jag "torde redogöra för mina banktillgodohavanden". Dessa banktillgodohavanden bestod av ej fullt ut använda studiemedel från min studietid som jag sparat som reserver. Detta tillfredsställde inte Folke Hansson, som hävdade att jag måste ha tjänat "minst 25 000 kronor" under 1980. Jag protesterade, hävdade min bostadslöshet och frånvaro av fast tjänst med mera, varpå han sänkte siffran till 15 000. Till detta belopp blev jag därmed officiellt skönstaxerad. Det var svårt för mig att kunna ta detta på allvar. Det enda jag kunde göra var dock att överklaga till Länsrätten, vilket jag gjorde. Det skulle ta ett och ett halvt år innan ärendet kom upp i Länsrätten. Till dess arbetade jag vidare, som om ingenting hänt.

1982 har jag alltid sett tillbaka på som ett av mitt livs mest tillfredsställande år. Jag bodde då i det gamla Haga, ett av de få sista helt intakta arbetskvarteren av trä med toalett på gården, men i mitt hus bodde det en norrman kallad "miljonären". Han hette egentligen Benny och var pensionerad sjöman, men när han fick ut sin pension mitt i månaden brukade han snabbt sprida pengarna. Han hörde till Hagas gladaste dryckesbröder på ölstugan Japan (sedermera den vegetariska restaurangen Solrosen), och en gång när det regnade och någon hade problem med sin bils vindrutetorkare putsade han den kompanjonens vindruta med sina ännu inte helt uppdruckna tusenlappar.

På grund av norrmannens närvaro i huset hade vårt utedass en brusfåtölj, som alltid brukade få förstoppning då många alltjämt använde tidningspapper, trots upphängd skylt om förbud mot detta primitiva oskick – torrdass hade då varit bättre – och utanpå dasset stod det skrivet "Fisehytte" som karaktärisering av det pittoreska stället.

I samma hus bodde min gode vän Olle Svartholm i en utsatt mellanvåning med sin fulla verksamhet som konservator. Under denna tid började jag också umgås närmare med en av stadens intressantaste människor. Han hade den finaste boksamling jag visste i staden, och ändå var han bara bondgosse och autodidakt

filosof, som visserligen tagit en fil.kand. en gång men aldrig arbetat seriöst. Sin bästa tid betecknade han som de år då han bodde i det gamla Landala, före rivningen på 60-talet ett idyllernas paradys, där livet då kostade ingenting. Han kallades Ljus-Anders, då han var askblond, men jag kallade honom gärna för Markisen, då det i hans bättre stunder var något mycket fint och nästan aristokratiskt över honom. Han hade framför allt musikaliskt en mycket god och säker smak. Till sitt bröllop hade han beställt Chopins Preludium nr. 17, vilket organisten tyvärr hade vägrat spela. Det blev skilsmässa och fler men lösare äktenskap. Till granne hade han den mycket vackra "madame Tango", en underbart kultiverad mörk skönhet, gift med en judisk musiker James, som senare flyttade till Stockholm. Alla älskade Tango. Hon var aktiv socialdemokrat med tyvärr anlag för svåra depressioner, vilket inledde hennes allt tätare och svårare interneringar på "Lustiga Huset" i Lillhagen, vilken onda cirkel slutligen bröts, som i Elisabeth von Bothmers fall, av självmordsförsök som till slut lyckades. De som kände henne bäst hävdade att hennes tragedi var ett typiskt fall av medicinförgiftning och gav således främst hennes första läkare ansvaret.

En kris uppstod i mitt underbara hyreshus när en av hyresgästerna, en jazzmusiker, hängde sig på vinden, vilket inte uppdagades förrän efter nio dygn, när det började lukta. Det var mitt i augusti när det var som varmast, och Olle sov då ofta uppe på vinden för att svalka sig och undrade ibland över den fräna doften. Efter att den uppsvällda återstoden av den självupphängde identifierats flyttade Olle genast därifrån och led länge av besvär inför minnet.

Även andra intressanta saker hade hänt i mitt hus. 1968 hade "Knarkängeln" bott där, en ung flicka Solbritt Johansson som brukade gå omkring mellan knarkarkvartarna och predika mot missbruket. Hennes föräldrar bodde i Hindås. Hon brukade fara ut dit till helgerna. En helg kom hon aldrig hem dit, men hon hade setts försöka få en lift vid Sankt Sigfrids Plan. Hennes öde blev aldrig känt. Förmodligen blev hon mördad, men hennes kropp hittades aldrig, varför hon hamnade i kategorin "outgrundliga mysterier" hos polisen.

Under 1982, utom flitigt arbete i synagogan och mycket komponerande, bland annat större delen av ballad nr. 12, en av mina längsta, skrev jag även två stora romaner utom att många gamla renskrevs. Den första var en sorts social motpart till Dantes Komedi, där man i stället för att börja i helvetet och sluta i paradiset börjar i paradiset (i en pastoral del), sedan kommer till skärselden (storstaden Göteborg) och slutar i helvetet (knarkträsket). Romanen var mitt inlägg i narkotikadebatten, och den andra, en social deckare, var mitt inlägg i homosexdebatten. Båda har refuserats.

Allt detta underbara arbete tog slut våren 1983, när jag fick ett erbjudande om min första lägenhet på nio år med varmvatten och centralvärme. Emedan jag hade fått mitt livs enda stipendium (från Konstnärsnämnden på 10 000 kronor) ansåg jag mig ha råd att flytta till en mer än dubbelt så dyr bostad (en etta på 40 kvadratmeter). Efter flyttningen i april kom mitt taxeringsärende upp i Länsrätten.

Den som hade hand om mitt fall var en viss taxeringsintendent vid namn Anna-Stina Nilsson. Vi träffades innan, hon var hur trevlig som helst, och hon förklarade att hennes funktion var att agera lika mycket som min försvarare som min åklagare. När vi kom in i rättssalen förändrades hon totalt genast och blev bara en ensidig åklagare.

Ett antal nämndemän var närvarande, jag tror det var sex, och de var allesammans dödysta hela tiden utan en min i sina fullkomligt döda stenansikten. En sådan nämndeman yttrade sig senare i Göteborgs-Posten efter 25 år som nämndeman och förklarade att han aldrig varit med om någon dom som känts orättvis.

Domaren var en argsint herre på dåligt humör som bara ville klubba bort hela ärendet genast. Det diskuterades hit och dit; domaren förklarade att alla mina skrivelser hade lästs men att jag ändå framstod som skyldig, trots en lång lista på vittnen som intygade mitt fattiga leverne. Jag sträckte mig så långt som att vara

beredd att acceptera en skönstaxering för 8000 kronor (1980) men inte mera. Detta avvisades bryskt med orden: "Jaså, du erkänner i alla fall att du har deklarerat falskt!"

Taxeringsintendenten kom med dråpslaget. Hon påvisade en tydlig obalans i min deklaration uppstigande till 6000 kronor. Jag hade 6000 kronor för mycket på banken, vars upphov jag inte hade kunnat förklara. Detta var matematiska fakta som jag inte själv kunde förstå och som inte påpekats för mig tidigare. Jag såg bara att något var fel någonstans men kunde omöjligt lokalisera felet. Då jag så tydligt blev osäker inför ett oförklarligt matematiskt faktum var saken klar för domaren, som klubbade igenom ärendet och förklarade mig skyldig till försnillning från staten. Och han lovade att jag aldrig mer skulle få någon öppen prövning inför rätta, då han menade att Länsrätten inte hade tid med sådant. Jag förstod inte hur den menade sig ha tid och råd med att över huvud taget genomföra en skönstaxering av en sådan som jag.

Nästa höst krävdes jag på skatt på drygt 6000 kronor för en stipulerad årsinkomst av 15000. Det enda jag kunde göra var att överklaga, men taxeringsintendenten Anna-Stina Nilsson genomdrev ändå att ärendet gick till Kronofogden för indrivning. Jag hade därmed inget annat att göra, om jag ville undvika att bli frantagen alla mina sparade medel, än att försaka mina besparingar och betala alla mina studieskulder. Dit gick större delen av mitt stipendium från Konstnärsnämnden. Sedan, då jag inte hade några pengar kvar, gick jag till Kronofogden och förklarade att jag just inte ägde något utom det piano och de böcker jag behövde för mitt arbete. Jag fick göra en förteckning över allt vad jag ägde, och därmed blev det i alla fall ingen utmätning. Återbetalningen av alla studiemedel var framför allt min enda och sista möjlighet att bevisa min heder. Åtgärden föranledde ingen reaktion och bemöttes med fullständig ligkiltighet.

När jag betalat mina studiemedel inväntade jag ett nollbesked från Studiemedelsnämnden. I stället fick jag ett brev från dem, i vilket de mycket beklagade ett datormisstag, som lett till att jag fått fullkomligt felaktiga skuldbesked. Min skuld var i själva verket 6000 kronor mer än vad de meddelat, 23000 i stället för 17000, vilket förklarade obalansen i min deklaration. Detta var felet, som nu kunde rättas till. När man får ett exakt femsiffrigt skuldbesked från Studiemedelsnämnden tar man för givet att detta besked är riktigt utan att man kontrollerar det. Helt okritiskt hade jag överfört deras besked under "skuld" i min självdeklaration, vilket då hade blivit deklarationens enda förfalskning – helt omedvetet.

Men ärendet hade redan gått till indrivning, och jag hade hunnit överklaga så långt det gick. Taxeringsintendenten Anna-Stina Nilsson fungerade som min domare ända upp i Kammarrätten. När jag kontaktade henne om det upptäckta misstaget varken svarade hon eller gjorde hon något åt saken. Från hennes sida sett var jag tydligen en gång för alla överkörd och skulle förbli så.

I stället tog jag då kontakt med andra instanser och snart alla tänkbara. Först från dåvarande Justitieombudsmannen Per-Erik Nilsson fick jag äntligen någon förståelse för mitt dilemma. Han rådde mig att ställa ett nytt "extra ordinarie besvär" till Regeringsrätten, som jag redan överklagat till och fått nej från. Jag gjorde detta, och Regeringsrätten gav mig rätt men bad också om ett utlåtande från Anna-Stina Nilsson. Hon hade då avancerat till taxeringschef för Göteborgs och Bohus län. Hon påminde sig då att jag ställt mig villig att acceptera en skönstaxering för 8000 kronor och lyckades få detta igenom i Regeringsrätten. Alltså fick jag ändå betala 2400 i skatt för en årsinkomst på 8000 kronor år 1980. Även 15000 hade varit väsentligt under svenskt existensminimum.

Hela denna historia, varunder jag i årtal hölls i spänning och ovisshet för att inte säga skräck, hade förfärliga konsekvenser för min hälsa. Därtill bidrog även andra faktorer. En av mina körer vårvintern 1984 var Röda Korsets Damkör, där jag

engagerats som körledare av den legendariska Lilian Arvidsson, f.d. filmstjärnan Lilian Bendix, som efter 1950 blivit en av de mest heroiska drivkrafterna i alla sociala sammanhang för Röda Korsets del i Göteborg. Hon hade i sin vilda ungdom varit Ernst Rolf-flicka i Egypten, där blivit dramatiskt gift med en siciliansk prins som dess värre visat sig vara bigamist, varpå hon hals över huvud flytt från äktenskapet hem till Sverige, där hon under andra världskriget genom sina kontakter i Danmark smugglade 37 judar till Sverige i klädtransportbilar, innan hon blev filmstjärna. En av de nästan lika färgstarka damerna i denna hennes kör förklarade mig en dag sin kärlek. Då hon var intressant sade jag inte nej till ett förhållande. Det är lätt att vara efterklok och hävda, att min motivation borde ha varit större, och det att det var hon som tog initiativet borde ha varit skäl nog för mig att inte gå in på hennes förslag, men jag hade aldrig varit i en liknande situation tidigare, det normala var att jag alltid fått nej på mina talrika frierier, och jag försökte faktiskt älska denna intressanta dam. Faktum är att hon lärde mig mycket, då hon haft ett skiftesrikt liv, bland annat som en professors *first lady* i Syrien. Men hon var tio år äldre än jag, och när hon började forcera vårt samliv sexuellt stod det klart för mig, att hon hela tiden bara velat använda mig för att tillfredsställa sig sexuellt. Hon sade till och med en gång: "Om du inte går in på ett förhållande med mig får du ingen annan heller, för du är för gammal." Det dödfödda fenomenet sexuell forcering hade jag varit med om en gång för mycket, så när det kom till den punkten och hennes kärlek övergick till kvinnlig grymhet lämnade jag henne totalt omedelbart. Sedan låg jag sjuk i tre veckor i vad som kan ha varit en lindrig hjärnhinneinflammation med utsäglig huvudvärk hela tiden.

Låt oss i detta sammanhang passa på att gå in på det intressanta ämnet min sexuella läggning, som egentligen ingen någonsin har begripit sig på. Jag har alltid varit känslig mot sexuella anspelningar och ryggat tillbaka för till exempel sex på film och aldrig läst pornografisk litteratur eller tidningar. Uppfostrad katolskt var det en självklarhet för mig att man friar till en dam och gifter sig med henne innan man går i säng med henne. Efter 1962 tycktes hela min värld och samtid ha en direkt motsatt åsikt, vilket jag aldrig kunde förlika mig med. Så jag fortsatte fria innan jag gjorde något annat med en kvinna, även om hon alltid tycktes ta detta som en mer dödlig förolämpning än någonting annat tänkbart. Därför fick jag alltid nej på mina frierier medan mina älskade sedan i regel tycktes hoppa i säng med vem som helst genast bara de slapp göra det med mig. Så var fallet med mina första tre frierier, som var en och samma kvinna.

Därmed blev man tidigt bränd av fenomenet kvinnlig grymhet. Då jag alltid varit ensam har det spekulerats mycket i min eventuella homosexualitet. Det är ett faktum att jag astrologiskt har en Venus i retrograd, vilket enligt vissa experter är den typiska indikationen på homosexuell läggning. Emellertid kan man inte vara homosexuell om man inte är det tillsammans med någon, vilket jag aldrig varit. Det kan inte förnekas, att jag under åren fått ett antal sådana förslag, som jag dock alltid bestämt tackat nej till, vanligen med försämrad relation eller rentav uppsagd bekantskap med den personen som konsekvens. Med de flesta av både mina refuserande damer och refuserade män har jag dock kunnat bibehålla en mycket vänskaplig relation, i synnerhet med damerna. Naturligtvis är min fattigdom en viktig faktor i sammanhanget: ingen beräknande kvinna vill gifta sig med en fattiglapp. Detta tillstånd har också i regel avhållit mig från nitisk entusiasm på området, då jag aldrig kunnat tänka mig att skaffa barn så länge jag förblivit medellös. Fattigdomen har även inneburit en total brist på sexuellt självförtroende, samtidigt som den fått damerna att sky mig. Ett undantag var dock denna f.d. professorsmoitié från Syrien, ursprungligen finska, som dock hade en hel del betänkligt i bagaget, bl.a. tre skilsmässor och tio uppslagna förlovningar, alla tretton bryskt och självsvåldigt genomförda av henne själv. Jag var hennes första man som

tog initiativet till en brytning. Hon inledde genast ett nytt förhållande med en betydligt yngre man än jag medan jag låg sjuk.

Även i synagogan hade förhållandena försämrats. Laszlo Pasztor hade efter våren 1983 fått en ny bättre tjänst som kantor i Amsterdam, och sedan dess hade ingen ny kantor engagerats. Hösten 1984 engagerades till de stora helgerna en kantor stor som Pavarotti, som inte ens kunde sjunga rent. Under ett enda kantorssolo kunde han sjunka så mycket som en kvart. Dessutom kunde han inte ta hand om sig själv, utan man måste göra allting för honom. Han hade ingen förståelse för vår synagogas traditioner, han tyckte inte om Lewandowski, (den främste av alla judiska kompositörer för liturgisk judisk musik, hemma från Berlin under 1800-talet,) och i stället forcerade han sina egna mycket tvivelaktiga kompositioner, som ingen tyckte om. Där började mina magsårsproblem.

Skönstaxeringen med dess praktiska konsekvenser hade helt förstört min ekonomiska balans. I tio år hade jag levat långt under existensminimum utan några problem med någon, och det hade aldrig fallit mig in att jag kunde begära socialbidrag. Taxeringsintendenten Anna-Stina Nilsson förstörde allt detta så totalt, att jag i augusti 1984 för första gången i mitt liv (33 år gammal) tvingades ansöka om socialbidrag, den yttersta självförnedringen i Sverige. Sedan dess har min nota till Sverige genom Anna-Stina Nilssons förvållande ständigt multiplicerats.

Naturligtvis gav mig även de sociala myndigheterna problem sedan, när jag aldrig tycktes komma ur den onda cirkeln. Assistenterna där blev allt kallare och hårdare med tiden, och de krävde att jag skulle gå med i Svenska Musikerförbundet för att med deras hjälp tilltvinga mig högre lön från synagogan. Väl medveten om att tvång aldrig skulle hjälpa min sak gjorde jag ändå som de ville, med den påföljd att synagogan hösten 1985 för första gången inte längre ville höja min lön. (Den var då 1500 i månaden före skatt.)

I stället för en riktig kantor hade vi sedan hösten 1983 haft en kedjerökande rabbin som sjöng som en kråka. (Han var jämnårig med mig.) Han ville som ortodox rabbin helst bli av med både mig och kören, vilket försatte mig i en omöjlig situation. Han sade rentav ut till mig, att jag inte hade någon framtid i församlingen, som bara var ett trögrott sällskap av gamla konservativa gubbar. I april 1986 inträffade president Reagans bombning av Libyen. Den 2 maj använde rabbinen detta som ämne för sin sabbatspredikan, i vilken han otroligt nog försvarade president Reagans initiativ fastän det inget bevis fanns för att Lockerbiekatastrofen orsakats av libyer, vilket hade varit presidentens föranledning. Man kan försvara president Reagan och våldsattacker mot terrorister utanför synagogor på gatan, men inte på en sabbat inne i en synagoga från predikstolen. Under kaffet i församlingssalen efteråt försvarade församlingens ordförande rabbinens predikan. Jag hade fått nog och gick sedan aldrig mer tillbaka till den synagogan. Jag hade haft formell anledning att avgå redan när min lön vägrats höjning från 1500 i månaden under hösten, medan jag enligt Svenska Musikerförbundets miniminormer hade varit berättigad till betydligt mer i avseende till arbetstid. Men synagogans medlemmar var mestadels hårda affärsmän, medan jag alltid varit motsatsen. Det var dock enbart fenomenet rabbinens politiska predikan som gjorde att jag gick. Redan min gamle klasskamrat Gabriel Heyman, själv kvartsjude, hade varnat mig för den församlingens militantism. Det går väl an för en församling att vara militant men inte för en rabbin i sina sabbatspredikningar. Han blev själv inte länge kvar i församlingen efter mig, och småningom avgick hela församlingsrådet och kulturstyrelsen. De har aldrig haft en ny organist efter mig, men nu efter tio år har de restaurerat orgeln och börjar nu gå i väntans tider på en ny organist. Jag hade egentligen bara haft fyra föregångare allt som allt sedan Smetanas gode vän Josef Czapek var deras förste organist 1855. Bengt Eriksson hade hållit på i 25 år, och det var den normala tjänstgöringstiden för en organist i Göteborgs synagoga.

Efter lämnandet av detta slagfält kunde jag helt ägna mig åt det kvarvarande slagfältet Socialförvaltningen. Dessa krävde att jag skulle överge musiken och ta ett vanligt jobb. Musiken hade då i 25 år varit mitt livs smärtas enda lindring. När de var hemma hos mig på ett av dem framtvingat besök och fick höra prov på min musik menade de att det var "samma sak alltihop" och hörde inte ens melodierna. Sannolikt hade de tyckt det samma om Bach. Jag hotade dem då helt uppriktigt med självmord, vilket skrämde dem.

Dessa turer tvingade mig in på en kurs mot ett slags pension. Det visade sig genom läkarundersökning med röntgen, att min mage erbjöd en mycket ful röntgenbild. Detta var tillräckligt för att en pensionering av mig skulle kunna komma i fråga.

Det tog ännu många år med fortsatta turer i Socialförvaltningen och hos en psykiater innan min ansökan om pension äntligen bifölls. Jag fick då 110 000 retroaktivt i pension genast men fick aldrig se pengarna, då Socialförvaltningen genast krävde 100 000 i återbetalning av socialbidrag, fastän det från början hetat att socialbidrag inte var återbetalningspliktiga. Därpå krävde skatteverket 78 000 i skatt på de 110 000. Nya turer följde, nästan som om allting började om från början igen.

Från Folke Hanssons skönstaxering av mig hösten 1981 tills den processen avslutades med min pensionering hade det gått 10 år, som nästan helt hade förspillts på gräl med taxerings- och sociala myndigheter med magsår och förstörd arbetsglädje som följd och med en svidande slutnota åt staten, alltsammans fullkomligt i onödan. Och jag var inte den enda. Jag kände flera ensamstående mödrar med barn, bland andra den skickliga konservatorn Anita Riise-Birger, som utsatts för exakt samma sak, nämligen skönstaxering på grund av ett liv under existensminimum, med årliga hembesök av Kronofogden, som liksom ett efterhängset virus fortsatte år efter år i all oändlighet utan något hopp för den drabbade, så länge hon inte hade pengar att betala den skuld som hon pådyvlats genom skönstaxering för att hon förtjänat för litet.

Somliga tröstade mig med att även andra tidigt fått sin pension, som exempelvis Edvard Grieg och Sibelius redan vid 31 års ålder, men min pension skilde sig från deras. De fick sina pensioner som erkänsla och respekt för deras musikaliska arbete och skapande, som var helt idealistiskt, medan min pension mera var som en skrotning. Det följde liksom med en osynlig gul Davidsstjärna, som jag skulle få bära så länge jag hade min pension, och som bar den outplånliga inskriften – *skrotad av samhället*.

Epilog

En av de stora ljuspunkterna under alla dessa problemår var vänskapen med Berndt Lindholm, som nu var etablerad guldsmed i Borgå med en egen smedja i ett gammalt hus i den äldsta delen av staden, där han genom envis energi och tillsammans med andra eldsjälar faktiskt lyckades med att rädda ett antal unika historiska kvarter undan grävskopeskövlingen. Med sitt friska, runda, fräkniga ansikte med det knallröda skägget och med svart lapp över det ena öga, som han förlorat i cancer, hade han skapat namn och rykte om sig i Borgå och var redan en legend genom sina outtröttliga miljöaktivistiska insatser. Sommaren 1989 ordnade han en konsert åt mig ute vid en keramikverkstad på Vessö, där jag skulle spela piano ute i det fria. Händelsevis råkade konsertdagen sammanfalla med Berndts 43-åriga födelsedag. Jag hade ämnat cykla till Vessö från Sarvsalö den morgonen, (5 mil,) men på vägen in kör en bil in från sidan och tränger in mig så att en kollision blir

oundviklig. När jag reste mig från diket kändes det som att den ena armen ramlat av. Det var bara nyckelbenet som hade knäckts. In till Vessö kom jag som invalid med armen i band, där en förväntansfull publik hade all anledning att bli lika snopen som jag var. På något sätt ville ödet att Berndts och mina provningar skulle förbli parallella.

På nyårsaftonen avled han. Hans moders ena njure hade förlängt hans liv med mer än tjugo år, och det är ytterst sällsynt att man lever så länge som Berndt gjorde på bara en transplanterad njure. Han lämnade efter sig två små tvillingflickor och en värld av enbart ljuva minnen åt alla som hade känt honom. Till hans begravning i Borgå i januari 1990 kom det folk från hela Norden och dubbelt fler än någon hade väntat.

Det kändes för mig som att därmed en stor del av mitt liv hade skiljts från mig, och jag var länge otröstlig. Berndts och min vänskap under 27 år råkade ju faktiskt sammanfalla exakt parallellt med mitt hela liv som musiker, och ingen hade mer än han uppmuntrat mig som musiker och engagerat sig i alla vändningarna i mitt skiftesrika musikliv. Jag blev själv förvånad över hur jag efter hans bortgång i veckor natt efter natt kunde ligga vaken och bara gråta.

Det var svårt att fortsätta med musiken efter det. Visserligen händer det att jag fortfarande komponerar ibland, men min sista ballad, den 17-e, lär aldrig bli färdig.

Genom hela detta mitt liv av misslyckanden löper det även som en oförsonlig röd tråd de ständiga obarmhjärtiga litterära refuseringarna. 1978, när jag avskedades från katolska kyrkan, ansträngde jag mig som hårdast för att få något igenom hos något förlag, och om bara någon velat publicera mig för någon blygsam lön hade detta kunnat innebära att mycket ont senare hade kunnat undvikas. Men förlagen ville tydligen bara snabbt bli av med så många manuskript som möjligt som kom in, och så har det förblivit sedan dess. Idag är deras ton bara ännu kortare och mer opersonlig än på 70-talet.

Det har sagts att i synnerhet Bonniers och Norstedts är allergiska mot allt som luktar metafysik. Detta skulle kunna vara en förklaring i mitt fall, då jag aldrig kunnat skriva något utan att det även fått mer eller mindre metafysiska ingredienser om inte dimensioner. Detta gäller allt vad jag skrivit från min första refusering 1969. Alla de stora förlagen kör med intetsägande sterila formler i sina refuseringsbrev, som upprepas vad för slags manus det än handlar om – aldrig ett personligt eller vänligt ord och aldrig någon uppmuntran eller ens något tecken på att lektören begripit något av vad man skrivit eller ens läst det till slut. Av 28 års erfarenheter som refuserad svensk författare i Sverige får man av alla dessa decenniernas enahanda, känslolösa och iskalla refuseringsbrev tyvärr den samlade uppfattningen, att hela det svenska litterära etablissemanget, som finns till enkom för att ta hand om svensk litteratur, bara består av taskiga skitstövlar.

Och på denna punkt måste min skarpaste kritik mot Sverige uttryckas, detta land som är ett av världens rikaste och bäst organiserade, som samtidigt är ett så utpräglat U-land när det gäller kultur, vilket det förnekar av ren självgodhet. Här är alltså ett fall av en klar litterär och musikalisk naturbegåvning, som aldrig fått försörja sig på sin musik utan att bli hutlöst utnyttjad för det, och som aldrig givits någon möjlighet att försörja sig som litteratör. Att ha de enda två sysselsättningar som han duger till, musik och litteratur, som levebröd har förvägrats honom. Det enda Sverige kan göra för en sådan är att förtidspensionera honom och låta honom förbli fortsatt ihjälrefuserad och begravnen levande, som om kulturbegåvning enligt tidens rådande samhällsnormer skulle vara synonymt med sinnessjukdom. Dess värre måste fallet betraktas som ett symptom på hela samhällets tillstånd av kulturell utarmning på glid mot en fernissad analfabetism, som förnekas som sådan men som accepteras som norm. Även mina socialassistenter påstod helt cyniskt, att i Sverige är det i

princip omöjligt att få något erkännande som skapande konstnär om man inte dör först.

Jag är idag lika gammal som Berndt Lindholm när han dog men fortfarande ogift och obunden vid det materiella. Tyvärr kännetecknar en obotlig misstrogenhet allt mitt umgänge med människor, av skäl som torde framgå ur mina erfarenheter, då jag vet att varenda en av dem har det onda dolt inom sig, som de aldrig kan kontrollera när det en gång vill ut. Endast hos långt komna buddhister har jag mött pålitliga människor som kunnat behärska även det svåraste inom sig, och även hos vissa kvinnor; men dessa damer har alltid varit av äldre och ädlare årgångar – de bästa var från förra seklet, som min mormor och doktor Anny Halfen.

Tolerans och försonlighet betyder mycket om inte allt, men en sak har jag aldrig kunnat förlåta. Jag har aldrig lurat av någon pengar. Därför kan jag aldrig förlåta det om någon gör detta mot mig, mest för att jag egentligen aldrig haft några pengar. Det var också Berndts känsligaste punkt och det enda han inte kunde förlåta. Därför kommer jag exempelvis aldrig att kunna förlåta taxeringsintendent, sedermera taxeringschefen Anna-Stina Nilsson, som medvetet dömde en oskyldig, utan någon rättelse eller ursäkt när hans oskuld bevisades.

Nu menar somliga att man måste kunna försona sig med sitt förflutna och förlåta alla oförrätter. Detta är meningen med den största judiska högtiden "Försoningsdagen", det är buddhismens klara riktlinje, och det var en självklarhet för de stoiska filosoferna – därmed har jag presenterat mina tre huvudsakliga andliga inriktningar. Den främsta av stoikerna var kejsar Marcus Aurelius, som resignerade inför världens oegentligheter, varpå den efter honom gick under. Judarnas lätthet för att glömma och förlåta orättvisor har medfört att de desto lättare blivit offer för dem, då de egentligen i sin godtrogenhet aldrig bjudit något motstånd. Det samma gäller buddhisterna. Men om man struntar i orättvisor har man i viss mån givit upp. Och att ge upp är något som man bara inte får göra.

Kathmandu, 17.11.1995.

"Den största kraften i livet och hos människan
är hennes förmåga att utstå lidandet."

– tänkespråk av troligen buddhistiskt ursprung.

Den reviderade utökade versionen av "Mitt ofrivilliga liv" fullbordad 7.4.1997.

.....

Här vill jag nu infoga den fingerade dagboken av min morbror Leif Westerberg, som har omtalats ovan. Den största invändningen mot den när jag visade den för släktingar 1980 var att den var "romantiserad". Detta om något var ett vitsord på att jag träffat den rätta tonen, ty min morbror var en stor romantiker, precis som hans moder, min mormor. Han var kanske rentav något av en extrem romantiker, som satte den rena idealismen och dess eftersträvan som den högsta lagen för sitt liv. Han

var tillika den mest musikaliska i familjen, spelade violin och hade absolut gehör, och jag är den enda seriösa musikern i familjen efter honom. Därmed ligger det nära till hands att förmoda, att han är den i familjen jag var mest lik, åtminstone i själen. Kuriöst är det därmed att även konstatera, att hans morbror i sin tur var en lika renodlat idealistisk konstnärssjäl, som min morbror i sin tur kanske mest liknade i familjen.

"Guttis dagbok" skrevs sommaren 1979 direkt efter min mormors bortgång. Den har använts i omvandlad form i min roman "Det tolfte huset" från 1980. Här är den ursprungliga formen. Att skriva den var en mycket säregen upplevelse. Det var som att vara spökskrivare åt en avliden.

Guttis dagbok

1.

Var skall jag börja? Skall jag börja med hur jag började här i livet, hur jag gjorde bort mig med att göra ner mig i skolan med att kacka i byxorna, hur jag av mina skolkamrater ställdes inför rätta för att jag var annorlunda och därmed dömdes till att för alltid vara annorlunda, eller hur min enda svaga punkt i betyget bragte mig på fall och tvingade mig att tömma vanärens kalk genom att gå om en klass? Dessa förskräckligt bittra barndomsupplevelser kan visserligen bekvämt överslätas med vissa sådana oifrånkliga fakta som att även min far kackade i byxorna fastän han gick i skolan, att jag var yngre än alla andra i klassen och därför inte förlorade någonting på att gå om en klass, att min minderårighet var en större anledning till att jag fick gå om än att jag inte hade fullt godkänt i det enda ämnet historia, och att det att jag skilde mig från mängden snarare var en merit än något brott; men ett plåster på såren kan inte omintetgöra det faktum att det gjorde ont att av andra bli tillfogad såret, och äret sitter sedan kvar på kroppen hela livet. Särskilt svårläkta är själsliga sår, ty de blöder hela livet emedan det för sådana sår inte finns något plåster.

Men jag skall nog börja med helt enkelt en beskrivning av mina föräldrar, mina syskon och hela min familj. Och då skall jag nog börja med min mormor, som var den första som skämde bort mig.

Anledningen till att hon skämde bort mig var den att hon själv var bortskämd. Hon var aristokratiskt uppfostrad i ett ytterst svenskt hem och lärde sig aldrig tala finska. Ibland försökte hon nog, men hennes bortskämdhet hade gjort henne till en så rolig liten dam, att närhelst hon allvarligt och uppriktigt i de hjärtegodaste avsikter försökte, så åstadkom hon endast förvirring och häpnadsväckande missförstånd. Ty hon kunde göra sig förstådd även om hon aldrig kunde kombinera de rätta orden med varandra. När hon således på torget behövde ett ägg och vände sig till en finsk bondgumma med sitt problem, så kunde hon artigt fråga på ren finska: "Är ni ett ägg?" Givetvis blev då bondgumman ganska flat inför fenomenet att en fin dam på sådant allvar kunde undra om hon var ett ägg, men ännu mera måste hon häpna när den fina damen ytterligare förtydligade och närmare klargjorde sitt ärende med att ännu personligare och mera eftertryckligt spörja: "Jag menar, är ni en höna?" Min kära mormor hade då i all välmening blandat ihop de finska verben vara och hava, och i tron att bondgumman inte förstått hennes förfrågan om hon hade ägg hade hon förtydligat sig med att komplicera sin förfrågan med att undra om gumman var en höna. När gumman bara blev flatare kom den sista portionen välmening: "Eller är det kanske fruns man som är en höna?" Och naturligtvis kunde min mormor aldrig förstå vad det gick åt den till synes så okomplicerade och jordnära kvinnan när

denna endast gapade och förstummades desto mer för varje gång mormor gjorde sitt problem ännu mera lättfattligt, ty mormor lärde sig aldrig tala finska tillräckligt klart. Hon torde ha varit bland de sista från förra seklet som icke nödgades lära sig detta språk i Finland, vilket har sin förklaring i det att finska på talrika och särskilt finare håll i Finland då ännu betraktades som ett främmande språk. Men mormor var alltid godmodig och hade en underbar humor. Hon kunde skratta gott åt sig själv och sina misstag, och det enda besvär som hon klagade över som gammal var det när hon steg upp om morgnarna och till sin synnerliga förtrytelse fann att hon ännu inte hade dött. Men inte ens det klagade hon över, utan hon bara förtörnades för sig själv på Gud för att han inte lät henne dö fastän hon var 93 år gammal.

Alla kallade henne Murre i stället för mormor, ty vi har ju den vanan här i Finland att kalla varandra vid sådana smeknamn som passar bättre på oss än våra riktiga namn. Således kallas jag Gutti fastän jag heter Leif, min svärmor Heja fastän hon heter Helga, min kära svägerska Pyret fastän hon heter Britta och vilken ensam dotter i vilken familj som helst för Pipsan fastän hon kan ha ett hur vackert och seriöst långt namn som helst. Vi finlandssvenskar är märkvärdiga med vår obotligt naiva fantasi och barnslighet. Vi växer aldrig upp till något allvar, och det är kanske tur det.

Ännu några ord vill jag säga om min mormor. Hon växte upp i ett tryggt borgerligt hem och försörjdes under hela sitt liv av antingen sin fader, sin make eller sina barn och deras gemåler. Min far försörjde henne nästan till hennes död villigt och generöst, ty sådana tycks männen vara i vår familj: hellre dumma än oridderliga.

Min morfar var en hjärtegod man som såg komisk ut. Hans familj Rönehholm var skeppsredare, och bland dem fanns det många äventyrare som det ömsom gått bra för och ömsom slutat illa för. På 1820-talet i Åbo stod redarfamiljen på höjden av sin ekonomiska blomstring och hade till och med råd att betala tribut till turkarna, så att dessa inte skulle gå och ofreda den nordiska handeln på Levanten, när plötsligt Åbo brand utbröt och familjen över en natt förvandlades till tiggare. Emellertid var de för fina för att tigga. Rikast i familjen på 20-talet var min mors legendariska kusin Allan Rönehholm, som dock på nedärvt sedvanligt manér förblev en äventyrare och lät sina miljoner försvinna medan han aldrig kom sig för att bilda familj. Ej heller min morbror fick någonsin äkta barn, och därför dör den illustra släkten Rönehholm ut med min ännu ogifta moster. De tre syskonen uppfostrades till att bli mycket goda finlandssvenskar varvid särskild vikt lades vid att språket skulle vara fritt från finlandismer och från förfinskade accenter. De uppfostrades ingalunda politiskt till någon avoghet mot finskheten, men dock skulle den nedärvda svenskheten vårdas och bevaras intakt för kommande släktled. Den andliga odlingen skattades mycket högt och lades största vikt vid. Därför upptäcktes snart min morbrors utpräglade konstnärliga begåvning, varför han fick bli konstnär och sedermera slutade som arkitekt och som direktör för Finska Mässan. Min morfars älsklingsbarn var emellertid min mor, en sällsynt ädel kvinna med en ytterst subtil och känslig själ. Allt ädelt i vår familj kommer från henne och från hennes utdöende släkt, ty min fars släkt är bondsläkt och härstammar från valloner, även om en medlem i hans släkt upptäckte grundämnet gadolinium och var avlägset släkt med Martin Luther. Även den utdöda adelssläkten Krabbe fanns med på ett hörn i denna släkthistoria, som ju på finlandssvenskt håll alltid är outtömliga; ty det finns alltid mera att berätta om släktens utdöda släkter än om dess få kvarlevande representanter.

Men tillbaka till min mor och hennes familj, ty det finns ännu mycket att säga om den kvantitet ädla blod som hon har tillfört vår familj. Hennes familj var en kärlekens familj, i vilken ingen medlem någonsin tilläts komma i någon kontakt med någon form av hat. Enligt dem skulle det i livet endast finnas rum för kärlek; och därav följde en innerlig mänsklig värme, som aldrig upphörde att välsigna mina föräldrars liv och alla människor som kom i kontakt med dem. Min mor och hennes två yngre

syskon lärde sig minsann att frukta de ryska kosackerna, som kom ridande längs Helsingfors gator och mejade ner kvinnor och barn som råkade stå i vägen för deras hejdlösa framfart; men trots dessa erfarenheter lärde de sig aldrig att hata ryssarna, vilket ändå nästan alla andra gjorde. Min mor kom nog att avsky dem under Vinterkriget och Fortsättningskriget men aldrig att hata dem, och hennes yngre ännu ogifta syster, min enda moster, vet ännu inte idag efter det andra världskriget, som hon ändå upplevde i Belgien, vad hat är.

Min mor arbetade hårt i hela sitt liv. Hon var ännu ung när hennes far dog och måste då ensam försörja sin mor och sina båda syskon. Därför fick hon aldrig möjlighet att studera, fastän hon hade lysande förutsättningar som en av vårt lands första kvinnliga studenter, och vilket också var vad hon helst hade velat göra. Även min morbror arbetade hårt så till den grad, att han arbetade ihjäl sig på sin post som chef för Finska Mässan, arbetstokig som han var som alla andra i båda våra familjer. Det måste man ju vara i Finland för att kunna överleva. Mor och morbror var oskiljaktiga som vänner och stod alltid varandra ytterst nära. Förlusten av honom har Mamsen aldrig lyckats komma över. Han gifte sig mot slutet av sin levnad men efterlämnade bara en adoptivdotter. Yngst av de tre var Julia, som oss emellan naturligtvis heter Lullan. Hon är en god romantisk ängel som hade en stor kärlek i Belgien under kriget som kriget naturligtvis tog ifrån henne jämte alla hennes pengar. Hon arbetade därefter som sjuksköterska så länge kriget varade och blev kanske den mest härdade av de tre syskonen men bevarade samtidigt alltid sitt hjärta av guld fullkomligt intakt. Hon har alltid gjort allt vad hon kunnat för alla sina tre systerbarn. Ännu mer härdad blev emellertid min far, som dock samtidigt hade ett ännu varmare hjärta av guld, som under tre krigs prövningar ständigt bara blev ännu varmare och mera gyllene. Han är generositeten och dugligheten själv förkroppsligad i en utomordentligt välskapt lekamen som alltid kunnat utföra och utstå vilka vedermödor och Herkulesarbeten som helst. Om min mor står för mjukheten, spiritualiteten och själskvaliteten i familjen, så står min far för karaktären, bildningen och storsinnet, ty hur intelligent min mor än är så vet hon föga om verkligheten i den värld hon lever i, medan min far känner alla de gamla grekerna och själv har varit med i fläktarna av historiens vingslag över Finland. Han kämpade i frihetskriget, satt i fängelse för sitt motståndsskull mot ryssarna och skulle i inbördeskriget egentligen ha skjutits, om inte hans kusin hade kommit emellan.

Han och hans kusin stred tillsammans i samma bataljon mot de röda under vintern och färdades vid ett tillfälle i samma släde på väg någonstans mot någonstans för att slåss i skogarna, när Carl, min far, höll på att förfrysa sina fötter. Under ett uppehåll vid en raststuga bad kusinen min far att stanna där och värma sina fötter tills följande släde skulle komma, vilket råd pappa följde. Den andra släden kom, och Carl fortsatte med den, men vid ett skogsbyn stannades den upp av en spejare som varnade dem för att fortsätta. De röda hade nämligen i ett bakhåll överraskat den första släden och dödat alla som följt med den. Detta var mitt under den svåraste tiden, då de röda gjorde sig kända för att komma in i bondstugorna, dra med sig gubben ut och skjuta honom och sedan erbjuda änkan liket för 500 mark, medan de vita sedan vidtog lika magstarka repressalieåtgärder. Min fars släde måste då genast vända och ta en annan väg, men hans kusin hade medvetet eller inte räddat min fars och hans kommande familjs liv och i stället offrat sitt eget.

I sin ungdom seglade pappa varje sommar i den tidens primitiva segelbåtar från Borgå till Nagu och tillbaka, och havet och sången är hans främsta intressen efter familjen och arbetet. Han älskar att sjunga och gör det alltid för full hals när han seglar, vare sig hans sällskap kan njuta därav eller ej.

Jag har två systrar. En är äldre än jag, och den andra är yngre. Gun heter min stora syster, och hon förenar i sig alla de bästa nedärvda egenskaperna från våra föräldrar och deras släkter med en utomordentlig personlig sprudlande hjärtlighet, som är

som själva livets yttersta urkälla. Pappa och mamma tycker med all rätt att hon är världens charmigaste mänska, och hennes båda yngre syskon har stundom haft svårt för att alls kunna påstå någonting med henne i världen. Som liten dyrkade jag henne med en fanatisk hängivenhet, som kunde leda till att jag drog pappas kavallerisvärd för att försvara henne mot alla världens tänkbara övermakter.

Min andra syster kunde dock alltid försvara sig muntligt. Hon som alltid var den minsta av oss lärde sig tidigt konsten att vara hur fräck, näsvis och djärv som helst för att göra sin rätt gällande, vilket vanligen hade komiska effekter. Som minst på jorden var hon dock alltid störst i orden, och hon kunde lägga dem väl. Hennes repliker var ofta omöjliga att replikera. Här följer några exempel.

Vi var alla tre mycket väluppfostrade som små, och vi lämnade aldrig någonting kvar på tallrikarna när vi åt. Vi hade nog fått lära oss, att så länge vi hade någonting kvar på tallriken vi varken fick stiga upp från bordet eller blev av med tallriken. Nu hade pappa och mamma bjudning, och vi barn hjälpte till med serveringen. Vid ett tillfälle hade Mamsen, som vi kallade mamma, tappat en ärt på golvet, och hennes artige kavaljer på höger sida hade naturligtvis som en sann riddare plockat upp ärtan och som en komplimang lagt den på kanten av sin egen tallrik. Nu hade gästerna ätit färdigt, och Britta, som egentligen heter Sigbritt, skulle samla ihop tallrikarna. Hon samlade framgångsrikt ihop dem, men när hon kom till kavaljeren bredvid Mamsen stannade hon och väntade. Hon väntade snällt så länge att Mamsen till slut försiktigt vågade säga: "Men Britta! Skall du inte ta ut doktor Korsströms tallrik?" varpå Britta troskyldigt genmälde som den obestickliga karaktär hon då redan var: "Inte kan jag ju det, för farbror har ju en ärt kvar på tallriken!" Varpå den genomhederlige gentlemannen i fråga först rodnade, sedan log över hela ansiktet och till sist för att rädda Britta tog ärtan mellan fingrarna och stoppade den i munnen. Sedan kunde ingenting hindra Britta från att bära ut den sista tallriken, vilket hon gjorde segervisst.

Hur hon under en annan bjudning visade sitt mästerskap i balanskonst med att bära in alla gästernas tallrikar på en gång och balansera den väldiga traven med att trycka med tungan mot den översta tallriken är en mindre klassisk episod; men vid en annan bjudning fick hon själv vara med och underhålla gästerna, vilket hon med bravur gick i land med, för hon antog att hon så länge hon höll charmen uppe skulle slippa att få gå och lägga sig; men när hon hade varit uppe något för länge blev hon till sist tillsagd att gå i säng. Då genmälde hon besviket och harmset: "Är det inte orättvist att jag som varit trevligast av alla *först* måste gå och lägga sig!" Med ett visst erkännande av att hon inte hade helt fel i sin logik blev hon dock ändå körd i säng.

En annan gång låg vi tre syskon som vanligt i våra sängar och pratade fastän vi var strängt tillsagda att inte prata efter det att vi hade gått och lagt oss. Men den här gången var vi alldeles ovanligt livliga, och Britta var till och med ur sängen. Då hör vi med ens hur Papsen kommer gående upp för trappan i riktning mot vårt rum, och skräckslagna skyndar vi oss att somna in, men Britta hann inte riktigt in i sin säng. Och när Papsen öppnar dörren möts han av ett mörkt och dödstyst rum, så när som på Britta, som står upprätt i sin säng och säger: "Pappa ska inte komma hit och störa barnen när de sover!" Han har genast vett att avlägsna sig och låta barnen sova vidare, vilket de faktiskt försöker göra. Han kanske till och med kände sig skyldig.

Vid ett annat tillfälle satt vi barn med våra kamrater och pratade om en ruslig stormdag för länge sedan, och vi talade om hur hårt det hade regnat och vilket förfärligt väder det hade varit. Britta var med och bekräftade allting som om hon själv hade varit med och upplevat det. Vi förvånade oss över hennes makalösa fräckhet att låtsas ha någon kunskap i ämnet och sade indignerade: "Men Britta! Du var ju inte med! Du var ju inte ens född då ännu! Du satt ju då ännu uppe hos Gud i himlen!" Men lilla Britta fann sig genast och gav beskäftigt svar på tal: "Jo, det var

just vad jag gjorde, och det var just jag som sade åt Gud att låta det regna på er!" Och vi stod svarslösa, ty hon var alltför övertygande.

Vi föddes alla i Borgå där vi upplevde vår första barndom i kretsen av sådana vänner som familjerna Schulman, Arlander och Segerstråle. Farbror Totti och Ester Arlander hade tre söner som hette Björn, Bo och Olof. Björn var min stora syster Guns bästa vän, Olle var den mest begåvade av de tre, och Bo kom till världen under ganska exceptionella omständigheter. Vi hade nämligen vår speciella utfärdsholme ute i havsbandet som hette Sandö, och på hemväg från detta nedan närmare beskrivna utfärdsmål per segelbåt med bland andra tant Ester och hennes syster Ebba Krook ombord fick tant Ester, som var i nionde månaden, plötsligt födslovärkar. Gun och Björn var med ombord och låstes in i kajutan, mot vilket övergrepp Björn vilt protesterade med att bulta på kajutdörren och ropa: "Jag vill se storken! Jag vill se storken!" Vi hann nästan ända hem med tant Ester men inte riktigt, så hon fick föda sin andra son Bo i jollen ett stenkast från bryggan, vilket känsliga företags primitiva omständigheter så upprörde hennes syster Ebba att denna fru kastade sig i vattnet med kläderna på och vadade i land under utropandet av den högtidliga eden: "Jag gifter mig aldrig!" vilket hon heller aldrig gjorde. Under tiden hade farbror Totti, det i jollen födda gossebarnets fader, ilat upp till byn för att där i ackuschörskans hus hämta hennes väska med erforderliga attiraljer. Emedan ingen varit hemma där i huset hade han slagit in en ruta och fått med sig, som det visade sig när han kom ner igen till stranden i vildaste panik, ackuschörskans mans verktygslåda. Självt skall jag ha hjälpt till med min granne Bos nedkomst genom att hjärtligt slå ett stort synnerligen användbart tvättkärl av emalj i tusen bitar, ty jag lär just då ha varit i föremålskrossarperioden av min barndom, men själv minns jag det inte. Bo växte sedermera lyckligt upp och blev världens snällaste karl.

Den förträffliga konstnären Lennart och hans älskade hustru Miu, egentligen Marie-Louise, Segerstråle hade fyra barn av vilka två var söner och två var döttrar. Ulf och Ernst hette bröderna medan systrarna hette Tuttan och Christine-Louise, kallad Chrissie. Fadern var djupt religiös och den innerligaste av naturvänner: han målade mest bara djur och natur och var väl den främsta naturmålaren i Finland under sin tid. Han hade sin ateljé på Byön sydost om Sarvsalö där barnen även delvis växte upp. En dag hade pojkarna varit ute på skären närmare havet och hämtat hem några måsäggs som fadern fick se. Så högt respekterade och älskade fadern allt fritt liv i naturen att han strängt kommenderade pojkarna att genast fara och föra äggen tillbaka varifrån de hade tagit dem, och sönerna lydde ödmjukt utan att berätta hur långt ute till havs de hade varit för att finna dessa ägg. Medan de seglade ut blåste det upp. Den äldsta var omkring nio år gammal och Ernst några år yngre. De tog i land på måsön, som heter Skepparholmen, och försökte sorgfälligast lägga måsäggen till rätta ungefär var de hade tagit dem. Naturligtvis kunde det aldrig bli någonting av dessa ägg. När de skulle gå tillbaka till sin båt hade det tilltagande ovädret medfört att båten slitit sig från den branta och oländiga strand som de nödtorftigt hade dragit upp den på. Den höll nu på att driva bort några tiotal meter från stranden. Ernst kastade sig ut i vattnet för att simma ut till båten och bärga den. Han nådde fram till båten men orkade sedan varken ta sig upp i båten eller bogsera den i land. Sålunda fick den unge nioårige Ulf från stranden se hur hans bror dukade under för vågornas svall, hur lillebror offrade sig medan storebror bara kunde stå och se på. Båten drev bort för alltid, men Ulf räddades senare på dagen av en förbipasserande fiskebåt. Man försökte dragga efter den drucknade gossen men utan resultat. Katastrofen var ett faktum. Farbror Lennart lät resa ett minnesmärke på Skepparholmen till minnet av sin yngste son. Ångrade han sin stränghet? Chocken var för svår för att han över huvud taget skulle orka med att uttrycka någon eventuell fåfäng ånger. Däremot blev han ännu mera intensivt och nästan fanatiskt religiös, så att det med åren blev svårt att umgås med honom om man inte kunde

diskutera religion med honom. Händelsen gjorde naturligtvis ett kanske ännu djupare och svårare intryck på Ulf, som växte upp och blev sin fader lik: en blond och skön viking med ädelt skurna drag, högt begåvad, älskad av alla, överlägsen men samtidigt djupt känslig, kanske något svårtillgänglig och avmätt genom den stämpel ödet hänsynslöst givit honom som pojke, då han av det att hans yngre bror offrat sig för försöket att rädda dem bägge i stället för han själv, ständigt sporrades till att göra bättre ifrån sig än vad han behövde. Även Ulf skulle liksom sin fader bli en konstnär och målare och kanske ännu finare än sin fader, när ödet förde honom vidare på andra för oss okända vägar. Mera därom nedan.

Medan jag ändå håller på med dessa tragiska beskrivningar är det lika bra att jag även på samma gång berättar om Olle Arlander. Han var min bästa vän bland bröderna Arlander. Vi var båda unga entusiastiska flygpionjärer, han var oerhört begåvad, och ingen visste mera om botanik och zoologi än han. Men innan han nått fram till puberteten fick han en hjärntumör. En hjärntumör, ansåg man, var något av det värsta som kunde drabba en människa, ty det var något som man inte kunde bota på annat sätt än genom att bortoperera delar av hjärnan. Detta gjorde man så småningom med Olle. Resultatet blev att han sedan aldrig mer kunde bruka sin högra hand och arm ordentligt, att hans tal blev hackigt, ojämnt och synnerligen ansträngt, och att hans känslomässiga utveckling stannade på skolpojksnivån. För att kompensera sitt handikapp lade han manken till för att bli en lysande student, med den påföljd, att han överansträngde sig och fick ett mentalt sammanbrott. Han lades in på mentalsjukhus och fick elchocker utan tal, vilket inte gjorde saken bättre. Åren efter att han kommit hem från sjukhuset blev förfärliga för hela familjen och mest för honom själv. Som exempel kan nämnas hur min far gick till Lubondas, Arlandrarnas sommarställe i Horslök på Sarvsalö, och frågade om det inte skulle göra Olle gott om han kom med oss ut och seglade litet. Detta gjorde Olle utom sig av förbittring. Hur kunde man, tänkte Olle, förnedra honom så att man kunde be honom ut på en segeltur när han hade hjärnan bortopererad? Han tog det som en förolämpning att man just för att man visste att han hade en knytnävstor del av hjärnan bortopererad ville vara så vänlig mot honom som möjligt, ville dalta med honom och nedlåtande hyckla överdriven välvilja. Min far, som bara menade väl, fick ingenting ont av det, men det utlöste en kris på Lubondas, som ledde till att Olle av sina föräldrar inte fick tillåtelse att komma med ut och segla. Scenerna på Lubondas inom familjen blev med åren allt pinsammare, och till slut ansåg sig föräldrarna inte ha något annat val än att placera Olle under förmynderskap. Detta var emellertid det värsta man kunde göra mot honom. Det innebar i praktiken att han fick komma på mentalsjukhus och bli berövad alla sina mänskliga rättigheter och sitt människovärde. Olles reaktioner mot detta blev naturligt mänskliga. Han sade rent ut till sina föräldrar: "Om ni tar ifrån mig rätten att få leva som en människa så ser ni mig aldrig mer." Hans stränge fader gjorde inte saken bättre med att psykologiskt nog svara med oförblommerat hån: "Hör på honom! Han hotar!" Och in på mentalsjukhus kom Olle.

Emellertid såg han mycket noga till att han skötte sig som patient, som sådan var han exemplarisk, och efter långvariga diskussioner mellan skötare, vårdare, läkare och föräldrar kom man överens om att ge Olle en chans. Man släppte ut honom från sjukhuset på det villkoret att han fick en månad på sig att bevisa att han kunde leva som en normal människa, och om han då inte skötte sig skulle han tas in igen. Olle väntade inte en dag med att genast utnyttja sin frihet till att ta hyra på en båt som sjöman "för om masten", varefter han aldrig mera återvände till Finland.

Hans entusiasm för flygningar har alltid hållit i sig, och en av hans många fixa idéer är att lära sig till flygare. Kommer han att övervinna sitt fruktansvärda handikapp någon gång och en dag kunna sitta som pilot i en flygmaskin? I varje fall är det heroiskt av honom att trotsa sitt öde och försöka. Så vitt jag vet har han hittills

klarat sig bra som sjöman. Exempelvis lär han vara fullständigt konsekvent med att aldrig röka eller dricka någon form av alkohol.

I slutet på 20-talet flyttade vi från Borgå till Oravais i Österbotten. Där var livet mera primitivt, mera lantligt, svårare och mindre tryggt och kulturellt. Vi uppfostrades dock väl och undervisades noga i räkning, läsning och skrivning innan vi skickades in till den stora staden Vasa för att gå i skola där. Livet i Vasa var en mardröm mot livet i Oravais, ty i Vasa konfronterades vi plötsligt med grymma klasskamrater, grymma lärare och grymt värdfolk. På grund av vår goda uppfostran och den underbara naiva blåögdhet inför livets fasor som vi fått från våra trygga föräldrar blev vi tacksamma offer för översitteri, tyranni och mobbning. Därtill kom det att vi hade lärt oss så mycket hemma att alla våra klasskamrater var ett år äldre än vi själva om inte två.

Våra föräldrar var nästan för goda för att i längden vara riktigt rättvisa. De trodde bara gott om alla och mottog alla med samma öppna hjärtlighet vare sig dessa var goda eller dåliga. De hade inget öga för det onda i världen, lika litet som jag någonsin har haft det. Jag har kanske till och med saknat det ännu mera än de. De gifte sig på de menlösa barnens dag, och pappa skämtade ibland och sade att de därefter också hade fått tre mycket menlösa barn. I så fall var väl jag den menlösaste. Endast en gång minns jag att Papsen var verkligen sträng. Det var vid ett av våra ganska sällsynta syskongräl. Jag hade vågat sticka upp mot Gun en gång för mycket, hon kände därvid sin ställning som den dominerande i syskonskaran hotad, och hennes obefogade reaktion var att ursinnigt förklara för mig: "Du är tokig! Du är tokig!" Detta hörde pappa, och han kom då upp till oss och sade strängt till Gun, att sådana ord, även om de inte var allvarligt menade, var de sista som man fick rikta till en annan människa. Vi fylldes alla av vördnad och respekt inför Pappa när han på detta sätt visade att han trots all sin oändliga godmodighet, generositet och välvilja även kunde visa sig allvarlig.

Somrarna tillbringade vi nästan alltid på Virhamn, som föräldrarna inköpte 1923. Det ligger i Sarvsalö sydvästända, och den som skötte om att vi kom dit var våra bästa Borgåvänner den briljante humoristen Totti Arlander med fru. Han sålde stället till oss, och vad som bestämde oss för att köpa det var att där fanns barnvänliga sandstränder. För varje år har föräldrarna med vår hjälp förskönat detta underbara avlägsna nästan utomskärs liggande romantiska paradiset, och alla deras närmaste vänner bodde på somrarna i samma skärgård. Där hade Lennart Segerstråle sin sommarateljé på Öjen på Byön, där bodde Schulmans i Pellinge, där bodde Freudenthals på andra sidan av Sarvsalö, och Arlanders var ju våra grannar.

Det var Lennart Segerstråle som upptäckte Sandö, den tunna långsträckt sandåsen ute vid havet. Han ville genast köpa detta underbara paradiset för sällsynt sjöfågel, fauna och flora av bonden Johansson på Gråbondas, men "Gråbonden" ville inte sälja landet som han ville behålla för sina kor. Farbror Lennart fick dock arrendera Sandö med omnejd (:Flottskär, Virskär, Stångskär och Dekensskär) för ett gott pris, och tillsammans med Arlanders, Schulmans och oss gjorde han slag i saken. Dessa fyra familjer bildade det berömda "Sandöbolaget". Första gången min mor kom dit slogs hon av häpnad inför öns fullkomliga frid, jungfrulighet, skönhet och intakthet som paradiset. Och det var den idealiska vildmarken för farbror Lennart att måla sina yppersta porträtt av djur, natur och skärgårdsstämningar vid.

Sandöbolaget byggde en stuga på ön med tupp-paviljong och allt. Denna ensliga lilla stuga vid havsbandet blev sedan en gäststuga för hela Nylands kulturelit. Dess gästböcker fullklottrades med dikter, teckningar och levnadsöden under årtiondenas gång av tillfälliga gäster som ofta bebodde stugan under ett eller flera dygn. Solveig von Schoultz skrev dikter i dessa gästböcker, Tove Jansson illustrerade dem med teckningar, och varje år återkom Lennart och Ulf Segerstråle med nya utsökta skisser och akvareller med signaturer på dessa bestående dagboksblad som skildrade livet i

ett paradiset. Denna ös dagboksblad skildrar även enskilda människoöden i gestalt av deras under åren förändrade handstilar. Man kan i detalj följa varje Sandöbolagsfamiljs öden från år till år, från barnslighet till mognad och från barnatro till tragedi. Där återfinns Olle Arlanders historia i hans under sjukdomsåren hjärtskärande förändrade handstil, och där försvinner under årens gång namn som Ernst och Ulf Segerstråle. Vilket unikt mänskligt dokument dessa noggrant utförda skildringar av en ös och dess gästers historia utgör! Och Gunvor Westerberg, min syster, mognar i dessa gästboksblad från barn till familjemoder, från ett intet till konstnär, och hennes barn blir allt fler för varje år och går alltmer i hennes skapande spår.

Gun har jag nog alltid haft närmast kontakt med i familjen. Hon är klok och förständig som Papsen och har dessutom insikt i livets djupare mysterier. Hon råkade också ut för ett öde. Hon ville bli konstnär eller skådespelerska och sökte in på Atheneum i Helsingfors och kom in. Där gick hon en tid, och så bröt kriget ut. Hon skulle just då resa till Paris med vår moster Lullan, som då ännu var rik. Men kriget krossade alla drömmar. Konsten fick vika för verkligheten, och Gun fick sälja sin frihet för trygghet. Hon gifte sig. Hon gifte sig med en elva år äldre halvitalienare, som nog var den bästa av hennes många uppvaktare då. Denna halvitalienare Aurelio Lanciai var finsk mästare i tennis, och i bävan inför hans första besök på Virhamn iordningställde föräldrarna vårt gamla potatisland till en tennisbana åt honom. Emellertid blev "tennisbanan" blott ett "tennisland", ungefär lika stort som jordgubbslandet och inte större än vad potatislandet hade varit. Detta var 1941. Två år senare fick de sitt första barn, den präktige gossen Marcus, som för att man inte skulle förväxla honom med den romerske kejsaren Marcus Aurelius döptes till Aurelio Marcus, vilket vållade den dopförrättande prästen stort huvudbry. Det var det första barnet av en syskonskara som skulle växa till fyra, och alla fyra blev de lika avundsvärdt välbildade, vackra och roliga. Finare syskonbarn har väl aldrig en morbror haft.

Aurelio Lanciai var son till en italienare som arbetade på den italienska ambassaden i Helsingfors innan han öppnade egen butik. Denne den gode farbror Ferruccio hade som handelsresande i religiösa artiklar och krims-krams hamnat i Finland och där blivit förälskad i en ung fager dam som han inte fick, varför han gifte sig med hennes syster Selma Mickelsson i stället och ändå på grund därav stannade i Finland. Fadern lärde sig aldrig svenska väl, och varken sonen eller modern lärde sig någon ordentlig italienska förrän Aurelio i mogna år fick anledning till det. Selma Mickelsson, en genuin finlandssvenska av den gamla aristokratiska stammen, talade dock flytande ryska, vilket mina föräldrar inte kunde skryta med, fastän även de var utbildade under den ryska tiden. Aurelio var enda barnet.

Britta och jag, och Gun också så länge hon var ogift, bildade med andra ogifta ungdomar ett helt gäng som mest huserade ute på Sandö. Där var Bo och Björn Arlander, Bo mest uppe på taket för att reparera det och Björn ständigt "bakom flötet", det vill säga metandes; där var de tre begåvade bröderna Gestrin, som talade flytande latin och grekiska, syskonen Segerstråle och de två söta systrarna Söderholm. Britta Söderholm, som kallades Pyret, var den vackrare och mera utåttriktade av dem, men Inga-Lill var den sötare och duktigare och mera seriösa. Inga var det som stod för hushåll och matlagning på Sandö. Hon och hennes präktiga mor Heja på Jeppas utkommenderades under kriget som lottor till östfronten, som då gick långt inne i ryska Karelen. De skulle där underhålla soldaterna på amerikanskt manér med cabaret och balett med chapeau-claque. De träffade där Ulf Segerstråle, som då var överstelöjtnant. Denne hade just blivit kommenderad längst ut på östfronten närmast ryssen i ett riskabelt spaningsuppdrag, och han begav sig dit. Han var en duktig officer som gärna tog risker och visade prov på nästan himlastormande tapperhet, han fick det ena omöjliga spaningsuppdraget efter det

andra och kom alltid helskinnad tillbaka efter fullbordat värv, varför han hela tiden fick än farligare uppdrag; men sista gången, efter att mor och dotter Söderholm träffat honom, kom han aldrig mer tillbaka, och man vet ännu inte idag om han säkert är död eller inte. Han försvann spårlöst vid fronten som så många andra, och man fann intet spår av honom. Somliga hävdar att han ofta drömde om att bege sig in i det ateistiska Sovjetunionen för att där predika evangelium för bolsjevikerna och omvända dem, och naturligtvis är det inte uteslutet att han faktiskt kan ha överlevt och gjort slag i saken. Han kanske blev tillfångatagen och exporterad till Sibirien, som så många andra, där han i så fall kan ha överlevt trots allt och kanske blivit pietist och predikant, då han ofta övervägde att överge konsten för religionen. Han var inte mindre religiös än sin far. Men för farbror Lennart och tant Miu, hans föräldrar, som redan hade förlorat den ena av sina två söner, var ovissheten om Ulfs öde en svår prövning, vars ständigt malande plågsamhet en annan knappast kan bilda sig någon verklig uppfattning om. Ulf hade säkert dessutom även kanske blivit en ännu finare konstnär än fadern. Hans stil gick i de gamla japanska och kinesiska träsnittens och var utsökt i sin raffinerade finhet och detaljrikedom. Redan hans farmor hade varit konstnär, Hanna Frosterus-Segerstråle, men fler generationer målare i den familjen lär det nu inte bli efter Ulfs försvinnande. Tretton år har gått sedan dess, han kan ännu komma tillbaka, och om han inte gör det kanske man ändå en dag kan få visshet i hans öde. Låt oss hoppas på det för allas skull. Dock finns hans granna ynglingaskönhet för alltid bevarad på faderns stora krigstidsfresker i Helsingfors Bank.

Pappa sågade ved under hela det andra världskriget, samtidigt som han både under vinterkriget och fortsättningskriget gick brandvakt på nätterna och på dagarna nästan ensam skötte den för landet livsviktiga finmekaniska industri som han var engagerad i. Redan under vinterkriget, när kommunisterna hänsynslöst attackerade och bombade Finland av den enda anledningen att Finland låg för nära Ryssland, som om det var Finlands fel, blev hans hår alldeles vitt från att tidigare ha varit kolsvart. Samtidigt som han nästan ensam skötte fabriken och vaktade den om natten sågade han ett tjugotal traktorlass ved som den outtröttligt pliktrogna hedersman han alltid har varit. Mamsen, som alltid var så känslig och lättörd, fick en svår chock när kriget bröt ut. Hon kunde inte uthärda flygplansstrider och bombräder. Vid det första bombanfallet som nådde oss svimmade hon. Det förfärliga bullret påverkade henne så starkt att hon blev som en trasa, och det var ingen teater. Hon förlorade sedan medvetandet varje gång hon hörde bomber, men det var inte själva bullret och dånet som ingav henne denna vanmakt, utan det var mest medvetandet om att så många människor och hus blev skadade. Hon har alltid haft en sådan inlevelse i allt vad hon har upplevat och i andra människors känslor och upplevelser, att medvetandet om ett bombanfall och om de skador som varje bomb åstadkom blev så smärtsamt och outhärdligt för henne att hon bara inte kunde uppleva det. Vi måste därför föra henne långt bort från alla krigets skådeplatser. Hennes starka intuitiva känslighet och överempati har gått i arv till oss alla tre men kanske mest till mig.

Om Gun var den mognaste av oss tre så var dock Britta den vackraste. Hon var ganska ljus ännu som ung, och hela hennes väsen strålade av ljuvhet och behag. Hon beslöt att bli sjukgymnast som moster Lullan och började därför hos Lullan för Lullan och under Lullans befäl. Hon var mycket god vän med Birger Gestrin, men från och med 1951 började det hända saker som förändrade allas vår tillvaro. Då började allas våra liv bli onormala. Men jag går händelserna i förväg.

Själv blev jag en av dessa fuskstudenter som blev student utan att behöva erlægga någon studentexamen, på grund av kriget, men mina betyg var i alla fall tillräckligt lysande för att jag skulle våga söka in på tekniska högskolan med lysande inträdesprovsresultat. Gun menade att jag var ett matematiskt geni, och logisk har

jag då nog åtminstone alltid varit i viss mån eller åtminstone försökt. Liksom Papsen hade gjort i sin vilda ungdom sjöng naturligtvis även jag med i Akademiska Sångföreningen som då leddes av Nils-Eric Fougstedt, som vi kallade "Fouga" med finsk intonation. Fouga var mycket god vän med Aurelio och Gun. Även Aurelio har i hela sitt liv varit entusiastisk körsångare, och liksom Pappa och jag är han en andra tenor. "Igen en andra tenor!" utropade Papsen uppgivet när Aurelio kom in i familjen. Med sin varma medelhavs-timbre tar dock Aurelio sångarpriset i familjen.

Tankarna flyger och minnena virvlar när jag nu med dånande hastighet närmar mig de händelserika åren under 50-talet. Skriver jag alltför hastigt och koncist? Det kan nog hända. Jag kanske äntligen skulle börja koncentrera handlingen kring mig själv.

Krigsslutet upplevde jag som en oändlig befrielse. Jag led under kriget som alla andra led, så ung jag var, men jag led mera av dess psykologiska prövningar än av dess omänskliga verklighet. Jag led av Tysklands och Finlands nederlag och förnedring, och med Mamsen led jag förfärligt och nästan mest av allt av de politiska rättegångarna framför allt mot president Ryti, som ryssarna gjorde till syndabock för hela det finska kriget, och som sedan knäcktes i deras fångelse. Men mest led jag av det faktum att vi var tvungna att kriga, att vi var tvungna att gräva vår egen grav, att vi var tvungna till detta vansinne, att vi var tvungna att sålunda delta i fördärvandet av hela världen fastän alla visste att det var vansinne, och bara därför att det inte fanns någon som hade vett och omdöme att avstyra det. Tyskarna visste vilket vansinne de var inne på, och vi visste vilket vansinne det var att ta emot hjälp av tyskarna. Men vi var tvungna att göra det. Det fanns inget annat sätt att försvara vårt fosterland som andra ville ta ifrån oss. Vi var alla ödets fångar, tyskar som judar och finländare. Och ingen människa kunde göra något åt saken. Det var denna universella känsla av vanmakt som var så själsförslamande och därför så ohygglig. Allt detta upplevde jag under de sista ynglingaåren av mitt liv när man ännu är som mest mottaglig, påverkbar och känslig.

Men desto större blev befrielsen 1945. Visserligen hade president Ryti och hela Finland orättvist vanärats, förnedrats och avhyvlats, men vi var ändå fria fortfarande, och hela världen låg åter öppen för oss. Nu började ett oförglömligt töväder som nästan lovade att vara i oändlighet, då Finland återuppbyggdes, betalade sitt orättvisa krigsskadestånd till Sovjetunionen intill sista pennin, genomförde sina olympiska spel i Helsingfors 1952 och sagolikt återfick Porkkalaområdet några år senare. Det var med fröjd som jag efter kriget for till Göteborg för att där på Götaverken, då världens förnämsta och modernaste varv, praktisera såsom blivande skeppsbyggnadsingenjör, även om det var svårt att skiljas från min vän Guy Stenbäck, som jag då under alla studieåren hade bott hos i Helsingfors.

Men ännu har jag ingenting sagt om min lilla hustru. Vem blev den lyckliga? Det blev Inga-Lill Söderholm, världens sötaste och duktigaste lilla älva, om jag får kalla henne så. Hon var så glad, så humoristisk, så optimistisk och så käck, och vi hade alltid roligt tillsammans tills vi gifte oss. Intet mänskligt överdåd var henne främmande. Hon var alltid med på alla noter. Ingen våg var henne för hemsk på havet, och intet berg var henne för högt. Hon var liten till växten men större i själen än hela världen.

Vi gifte oss 1949, och ett år senare hade vi vårt första barn. Vår smekmånad firade vi med att trampa, irra och vandra omkring i Jotunheimen, och Kjell Gunnar blev en präktig pojke som är lik både sin far och sin mor. Han är blondare än alla sina kusiner och mycket mera Westerbergsk än någon av dem. Han är konkret förnuftig och intelligent medan exempelvis Lanciaiarna är betydligt mera sydländskt känslomässiga och lättsinniga. Dock trivs han bra tillsammans med dem.

Marcus Lanciai fick en liten syster 1945 som av sin farfar fick det italienska namnet Margherita. Hon fick en liten bror tre år senare, en väldig krabat på fyra kilo som fick heta Carl efter Morfar och Michael efter Bellman. Sitt fjärde och sista barn födde min äldsta syster hösten 1951. Han fick heta Magnus Christian efter deras gode vän läkaren Mons Christian Ehrström, som omkom efter en Grönlandsresa. Han är det mest allvarliga, nordiska och blonda barnet av de fyra, han är redan som karaktär uttalat mycket självständig och liknar under djupare betraktelsestunder, exempelvis i yngre damsällskap, Sir Winston Churchill under det mest kritiska skedet av slaget om England. Kjell Gunnar, min son, föddes som sagt i oktober 1950, och därmed är familjen för tillfället fulltecknad, ty fler än fem barnbarn fick inte mina föräldrar.

Jag har alldeles glömt bort att berätta om Jeppas. Där bodde professor och fru Söderholm med döttrar under somrarna, och det var ett lika förnämt och vackert ställe som Virhamn. Man har sagt att det bara finns två brunnar på Sarvsalö som aldrig sinar, att den ena är på Jeppas och att den andra är på Virhamn. På Jeppas intogs mitt och Ingas bröllopskalas tidigt på våren 1949 då isen ännu låg kvar mellan Sarvsalö och fastlandet. Det var ett illustert sällskap i frackar och långa klänningar som den dagen tågade över isen och med svårighet avhöll sig från vurpor och ofrivilliga isdanser. Endast få åkte släde. Själv tänkte jag då att ingen någonsin hade haft en mera underbar hustru, en mera underbar svärmor och ett mera underbart bröllop än jag. Min lycka var fullkomlig och oöverträffbar. Dock skall Guns bröllop ha varit lika roligt om inte roligare än mitt. Hon gifte ju sig dubbelt i två kyrkor, den katolska och en protestantisk, då hennes man var katolik, och det lär ha firats dubbelt också. På Jeppas brukade vi sedan ofta fira julen med Heja, med Pyrets familj och med mina föräldrar. Jularna på Jeppas är alltid en oförglömlig upplevelse stämningmässigt med de alltid snötäckta träden och granarna och den alldeles tysta naturen.

Det var väl omkring 1951 som Britta tröttnade på moster Lullans överhöghet och flyttade till England. Birger Gestrin gifte sig sedermera med den yngre och ljusa av flickorna Segerstråle. Men aldrig glömmes Sarvsalös ledande familjer Birgers och Brittans sägenomspunna äventyrsseglats i hård vind från Emsalö i den svårligen läckande farkost som de inte hade annat att ösa ur vattnet med än en pärtkorg. Det gick, som så mycket annat omöjligt här i livet, om man bara anstränger sig tillräckligt mycket, och alla skrattar åt äventyret än idag när helst det talas om det, liksom åt Pappas ivriga företag att en gång bygga en roddbåt i sitt hem i Lahtis som sedan blev så stor att en del av väggen måste raseras för att man skulle kunna få ut den ur huset. Att bygga båtar var hans främsta hobby, det var alltid någon särskild finess med dem, roddbåten exempelvis hade en fantastisk förmåga att löpa lätt på vattnet, och en tvåmanstävlingsskanot som han byggde lånades av Putte Renholm som sedan aldrig kom tillbaka med den. Han var nämligen som så många andra olyckligt kär i Ingas vackra syster, så att han för att släcka sin låga paddlade ända till Stockholm och sålde Papsens kanot där för att behålla pengarna själv och överleva. Så fort mysteriet med den försvunna kanoten var löst byggde emellertid Papsen snabbt en ny likadan.

Men jag hoppar från det ena till det andra, men det är så när minnena bombarderar en så att man får svindel. Sommaren 1952 var väl vår vackraste, lyckligaste och underbaraste sommar, hur dåligt vädret än var. Det var olympiasommaren då olympiaden gick av stapeln i Helsingfors. Det var det året som Britta gifte sig i England med en seglarentusiast från Skottland, herr Donald McNeill, av det vilda släkte som Mamsens gamla konversationslexikon inte kunde upplysa henne bättre om än att de samlade sig i klaner och löpte omkring i kiltar i högländerna under till krig förpliktande härskrin. Att någon hade blandat ihop begreppen för henne är klart, och när Mamsen genom sitt majestätiska uppslagsverk

försökte reda ut dem gjorde de henne snarare bara ännu oroligare. Hon blev dock mycket fäst vid Donnie sedan hon väl hade fått se honom och kunde konstatera att han varken bar kilt eller gjorde sig skyldig till plötsliga härskrin. Men på sommaren var alla barnbarnen förenade med sina respektive föräldrar i stilla ro på Virhamn. Lanciaiarna bodde i bastun vid stranden medan jag, Inga, Gunnar och Papsen med familj sov i Storstugan. Det var samtidigt en vemodig sommar, ty det var då redan avgjort att Gun med familj skulle flytta ända till Argentina för Aurelios arbetes skull. Vad skulle det mera bli för somrar när de inte mera skulle vara med? Det skulle bli regniga, ödsliga och kalla somrar. Och Gun skulle få lida utsägligt av det fuktiga klimatet i det fjärran Buenos Aires.

Den följande sommaren var det som Papsen och Mamsen seglade till Stockholm. Det skulle bli den sista långsegelats som de någonsin skulle göra tillsammans. Hon fick helt enkelt skräcken, kanske delvis till följd av mötet med ryssen utanför Porkkalaområdet, som man måste segla runt. Men det var också en ovanligt regnig och stormig sommar. Ljuspunkten var att Britta och Donnie kom hem till Finland, men Papsen magrade märkbart på den segelatsen. Det allra värsta segelvädret hade emellertid jag och Inga. Det började redan märkas att den gamla goda tiden började vara för alltid förbi.

2.

Jag skriver nu snabbt och koncist som själva tanken för att få med så mycket som möjligt utan att förlora mig i utveckelser och detaljer. Det är nämligen så mycket som jag borde få sagt liksom på en gång.

Ännu värre började åren bli som följde. Inga och jag började gräla, vilket väl är inledningen till alla äktenskapstragedier. Ja, vårt perfekta, solida, underbara äktenskap började knaka i fogarna. Det vackraste paret på jorden började glida i sär. Världens lyckligaste familj blev inte längre lyckligare. Utan att jag själv ville det kunde jag bli alldeles förskräckligt arg på mina allra närmaste och då framför allt på Inga, och jag upplevde denna min egna vrede, som jag inte alls ville känna, som mitt livs mest outhärdliga helvete. För att söka bot började jag engagera mig i religionen och söka Gud, som jag trodde mig finna i den religiösa rörelse som farbror Lennart Segerstråle anslutit sig till och ständigt propagerade för, en alldeles modern företeelse som kallade sig Moralisk Upprustning – den riktade sig främst mot kommunismen. Uppfödd och uppfostrad nästan helt utan någon annan religion än naturen svängde jag nu om till motsatsen och började kanske att bli smått fanatisk. Men jag behövde en motvikt till vardagens bekymmer, som egentligen bara var ett: mitt tvivel på vad jag egentligen levde för.

Jag hade allt. Jag var kung i mitt rike. Jag hade de bästa vänner utan tal, världens utan jämförelse bästa hustru och en son att vara stolt över, min egen faders enda sonson. Jag var färdig skeppsbyggnadsingenjör och hade en ytterst säker ställning. Jag behövde aldrig befara ekonomiska eller sociala bekymmer. Jag var bergfast rotad bland de lyckligaste i samhällets förnämsta elitgrupp, jag var mina föräldrars högsta stolthet, och alla som kände mig kände sig hedrade av att göra det. Men jag tvivlade på all denna totala säkerhet. Den statusjakt, fisförnämhet och snobbism som blev min livsmiljö började äckla mig. Jag började alltmer se materialismen och allt dess goda som min fiende. Och denna min betänkliga strömkantring kunde Inga inte alls förstå och ännu mindre dela. I egenskap av god mor såg hon det tvärtom som sin plikt att göra vad som helst för att hindra mig från att vandra vidare åt mitt tvivelaktiga håll, som hon såg som en avgrund, varpå jag naturligtvis bara drog mig ännu mer åt det

hållet. Och resultatet blev ett alltmer ohållbart och svåruthärdligt äktenskap. Hon beskyllde mig för att inte vilja höra på henne och vara förlorad åt fanatismen, och hellre än att lyssna på en god husmors aggressiva försvar av sitt hem, sin familj och sin betänkliga ställning som hemmafru åt en man som ekonomiskt bedrog sin hustru för att i stället ge sina inkomster till en suspekt religiös rörelse, höll jag mig hemifrån och gick till den suspekta religiösa rörelsen, som åtminstone inte grälade på mig.

Emellertid hade Inga en gammal barndomsvän som hon hade känt långt före mig. Det var den länge Lars-Erik Lundkvist, som var ännu längre än jag. Han hade umgåtts med Inga långt innan jag hade friat till henne, han hade varit utomlands i ett antal år för att göra sig en karriär som eventuell framtida professor i världsspråket engelska, han var hur trevlig och sympatisk som helst men kanske något mindre metafysisk än jag, vilket kanske passade Inga bättre när han kom hem igen och började umgås med henne igen som ett moraliskt stöd som hon mer och mer kände att hon förlorade i mig. Aldrig misstänkte jag honom för ett ögonblick för att bedra mig med min hustru, jag kände dem båda för väl för att kunna vara säker på att ingen av dem skulle kunna vara så dum, utan tvärtom kunde jag inte låta bli att i honom se en eventuellt bättre make åt Inga än jag själv. Även den faktorn bidrog till att jag avlägsnade mig från henne. Jag var den sista som ville bråka med henne, bereda henne bekymmer eller göra livet svårare för henne i stället för tvärtom. Visserligen kunde hon med fog tycka att jag var litet väl hård och hänsynslös och nästan grym mot henne ibland, men ingen var villigare än jag till att uppoffra allt för henne.

Vi gjorde slag i saken 1954. Vi diskuterade oss fram till att det var bäst för oss båda och för Gunnar och för hela vår omgivning att vi inte fortsatte med att försämra vårt äktenskap utan att vi i stället skildes som vänner. Kanske var det egoistiskt av mig, för egentligen ville Inga det inte. Hon ville behålla mig och Gunnar som sina egna, men jag ville definitivt avstå från både Gunnar och henne, då mitt ödes dragningskraft var alltför oemotståndlig. Ja, jag hade bedragit henne med MRA, jag var skyldig, och måhända ville jag också bestraffa mig för detta. Jag behövde göra upp med mig själv, och det kunde jag bara göra ensam på egen hand. Så det var kanske ensidigt och självsvåldigt att upplösa äktenskapet, men jag lämnade henne inte ensam. Hon fick behålla Gunnar, och hon fick en ny bättre make, som inte skulle falla för religiöst grubblande som jag. Det blev boskillnad och skilsmässa. Hon fick det svårare ekonomiskt, plötsligt måste hon försörja sig själv och ett barn, men jag visste att hon skulle klara det. Hon hade skinn på näsan och var som gjord för utmanande situationer. Och jag måste bekänna, att jag njöt av att få börja leva mitt eget liv igen. Jag sade genast upp mig på F.Å.A. och frånsade mig min höga och avundsvärda befattning. I stället tog jag hyra som vanlig sjöman på ett fartyg till Medelhavet. Det var *M/S Hesperus*. Här är nu det brev som jag därifrån skrev till Gunnar i Argentina, som tämligen väl förklarar vad jag kände och varför jag gjorde som jag gjorde:

"M/S Hesperus 29.6.1954,

Hej!

Hur har ni det där borta i vinterkölden? Här där jag nu befinner mig är det tämligen varmt för tillfället. Jag befinner mig nämligen cirka fem sjömil söder om den spanska ön Menorca. Men för att göra en lång historia kort: Inga och jag ligger för närvarande i boskillnad för att få skilsmässa. Varför? frågar ni säkert. Att utförligt besvara den frågan skulle ta åtskilliga block skrivpapper och ett motsvarande antal

dygn eller veckor i anspråk. Människans själsliv är ju tämligen invecklat, inte sant? För Inga och mig har det säkert tagit ett halvt år för att få klarhet i saken, under ideliga diskussioner, m.m. Men sensmoralen är: vårt äktenskap var ett misstag som måste korrigeras, och ju fortare dess bättre. Olikheten i våra naturer och avsaknaden av möjligheter att förstå varandra och uppskatta varandra i tillräckligt hög grad gjorde småningom förhållandet mellan oss olidligt, och vi fann den lyckligaste lösningen vara, Kjells framtid inbegripen, att låta våra vägar skiljas, i motsats till de många fall där makarna trots allt fortsätter, sig själva, sina barn och andra till skräck och varnagel. En av konsekvenserna av vårt beslut var bland annat att jag blev utan bostad, och då det i varje fall gällde att börja ett nytt liv tänkte jag att det var lika bra att bryta radikalt med det gamla. Följaktligen sade jag upp mig vid FÅA och är nu motorman på samma bolags motorfartyg *Hesperus*. Det är rentav förbluffande, när jag nu tänker på det, att en man med mitt yrke gladeligen fuskar på i det år efter år utan att ha den ringaste praktiska erfarenhet av ett fartyg i funktion i dess rätta element med alla dess konstruktiva, tekniska, av geografiska, meteorologiska och marina faktorer förorsakade, samt sociala och mänskliga problem. Jag har visserligen många gånger tänkt att det vore bra att göra någon resa med ett fartyg, men jag har aldrig skänkt saken så stor betydelse att jag ens skulle ha gjort något försök att omsätta tanken i handling. *Hesperus* är destinerad till några italienska, en grekisk och en israelisk hamn, därav den något underliga avsändningsorten för ett brev från mig.

En annan fördel med min nuvarande anspråkslösa befattning är att jag åtminstone tills vidare slipper uppleva den fruktansvärda materialistiska livsuppfattning som kännetecknar de kretsar jag rört mig i alltsedan jag inledde studierna i Helsingfors. Det är fruktansvärt att det inte finns något annat av värde för nutidsstadsmänniskan (och kanske lands- också, vad vet jag?) än att äga och ha materiella ting så mycket som möjligt, och dessutom skryta och skrodera med dem som om de vore lösningen till livets gåta, och inte ägna sina medmänniskor i sämre ställning en tanke, eller på något sätt inse att var och en är genom sitt liv i högsta grad ansvarig för vad som händer och sker i världen.

Och det vore kanske förklaring nog till vår skilsmässa, som måste uppröra er lika mycket som Britta och föräldrarna, men er kanske mera, emedan ni inte har sett förspelet och den naturliga utvecklingen av skilsmässoprocessen: att jag älskar världen och mänskligheten mer än Inga, och att både hon och jag överger varandra för att ta ansvar för andra världar än oss själva, som behöver vårt medlidande bättre än vi själva. Må detta för er framstå som anledningen, om ni kan förstå det.

Hej nu för denna gången, hoppas ni alla mår bra!

Gutti."

Tyvär blev Gun ganska upprörd av detta brevet, och hon skrev ett ganska långt svarsbrev till mig, som jag dock besvarade så gott jag kunde. Det var synd att hon inte kunde förstå mig, vilket jag verkligen hade hoppats att hon skulle göra, hon om någon.

Men vilken befrielse var det inte att helt plötsligt igen bara vara en vanlig enkel människa! Jag kom i kontakt med vanliga enkla människor, och ingen mur av socialt högre stånd skilde mig längre från den stora mänskligheten. Och jag såg Medelhavet med alla dess av legender förgyllda hamnar och antika städer prunkande i historiska minnen: Gibraltarklippan, Rom, Messinasundet, Athen, Konstantinopel, Smyrna och Israel med Haifa, korstågstidens Akkon. Haifa var en underbar stad. Där kände jag att jag hörde hemma. Där trampade jag en mark som kändes som hela mänsklighetens kultur- och barndomsavvägning. Där var jag trygg som vanlig enkel människa med ingenting annat i ryggsäcken utom en själ och en god vilja.

Jag gjorde sedan flera olika resor som eldare på flera olika fartyg och belönades till slut med ett maskinmästarbrev innan jag tillfälligt slog mig ner i Hamburg, där jag på nytt blev kär som så många gånger förut. Nu hette damen Monica Gassmann, och om Inga någon gång får läsa detta beklagar hon väl genast Monicas öde att bli ytterligare ett offer för min hänsynslöshet, men Monica var mycket olik Inga. Hon var en prostituerad, och min avsikt med att ta hand om henne var att frälsa henne från hennes yrke. Åtskilliga sjömän på mina båtar hade jag på samma sätt bekymrat mig om för att få dem att sluta med att bara ägna sig åt horor och sprit så fort de kom på landbacken, jag tog min kallelse att hjälpa mina sämre medmänniskor så allvarligt jag kunde, och för det mesta blev jag därför hånad eller utskrattad bakom min rygg, men jag fortsatte ändå. Monica blev på något sätt det avgörande experimentet. Hon besvarade mina bemödanden med att fatta en gränslös tillgivenhet för mig, som jag inte ansåg att jag kunde behålla utan att gifta mig med henne, men för mig att gifta mig på nytt var moraliskt omöjligt. Innan hon blev alltför van vid mig fann jag det därför bäst för båda att jag varsamt lämnade henne för alltid utan att för henne berätta att det var för alltid. Jag får fortfarande brev från henne som jag aldrig besvarar. Det heter att de flesta kärlekar börjar bra men sedan ändå slutar med förskräckelse, vilket dock hennes böjelse för mig aldrig tycks ha gjort.

Under tiden blev Aurelio Lanciai, min svåger, plötsligt arbetslös i Argentina samtidigt som hans nästyngsta son Michael blev mycket svårt sjuk, och där stod han i Buenos Aires 46 år gammal med fyra barn och utan arbete. Han sökte ny tjänst närmare hemlandet och flyttade så 1955 till Göteborg. Hela familjen tillbringade sommaren hemma i Finland. Michael klarade sig med ett nödrop och några magoperationer.

Så slog sig min äldsta syster ner i den glada staden Göteborg där jag hade praktiserat och som hade betytt så mycket för mig. De ville att även jag skulle komma dit, jag var ju så nära i Hamburg, men jag föredrog havet och gav mig iväg. Närmare dem än Kiel kom jag inte. Föräldrarna firade sin första riktiga jul på några år hemma hos Gun det året, och det lär ha varit en fest. Må väl i Göteborg, kära Gun och syskonbarn! Det är en vänlig stad som jag av hela mitt hjärta väl unnar er att fortleva i. Göteborg är lyckans stad. Det erfor jag när jag kölhalades där.

Själv etablerade jag mig slutligen i Canada i den lilla staden Sorel vid Sankt Lawrencefloden, och i Montreal sammanträffade jag med Britta och Donnie. De hade tröttnat på det gamla tröga England som inte var världsbäst längre utan tvärtom ganska fattigt och slitet. De hade beslutat sig för att satsa på det stora fria oförstörda tämligen jungfruliga Canada i stället. Vi kom mycket väl överens, och Britta och jag har sedan dess varit bättre vänner än någonsin, hon, som när jag var liten rasande skrev till vår döva mormor Murre, som vågade protegera mig gentemot min betydligt mindre systems aggressivitet, att hon "inte mera skulle röra gossen, ty han kunde ju gå sönder." Vi hade det mycket livat i Montreal en tid och skidade även tillsammans.

Canada är ett sort land med liten befolkning. Dess klimat motsvarar nästan gamla Finlands, och det är lika glest befolkat, lika vilt, lika otämjbart, lika vitt och fruset på vintrarna och lika ödsligt som Finland. Men i Finland hörde jag till den svenska minoriteten medan finnarna svärmade omkring mig som ett farligt oberäkneligt hav av främlingar medan det var tvärtom i Canada, där engelsmännen var i stark majoritet medan fransmännen bildade en liten isolerad församling av avvikande original.

I Sorel var emellertid alla fransmän och dessutom katoliker. Jag började därför studera franska samtidigt som jag alltmera blev intresserad av den katolska religionen, som i mycket skilde sig från den invanda evangeliska. Katolicismen var mera rituell och mystisk, och den förde katolikerna närmare varandra än vad

lutherdomen förde protestanterna. Katolicismen var helt enkelt mera andlig med sina uråldriga latinska och alldeles intakta traditioner.

Donnie och Britta fortsatte så småningom till västkusten där de bosatte sig och började bygga ett eget hus i Vancouver. Själv blev jag ensam i Sorel. Ensam? Nej. Jag hade en förtjusande granne i Mrs Huard. Hon var gift men skild och hade två barn. Jag hjälpte henne mycket med ditt och datt, och hon tycktes uppskatta det. Följaktligen fortsatte jag med att bistå henne i praktiska triviala oskyldiga småsaker.

På kontoret i Sorel var jag mycket omtyckt och arbetade flitigt och gärna hårt. Min finländska arbetsnarkomani gjorde väl ifrån sig. Jag var bästa vän med alla på kontoret, och vi gjorde ibland fantastiska utflykter, som till exempel den gången till det sällsamma Gaspéområdet med dess otroliga gigantiska urtidsklippor vid Saint Lawrence-bukten. På kvällarna satt vi vanligen hemma och lyssnade till mina vänners senaste Hi-Fi-inspelningar av den bästa tänkbara klassiska musik. Naturligtvis fotograferade jag även mycket. I stort sett började jag än en gång trivas med livet.

Vad hände sedan? Jag blev tokig. Så enkelt är det. Eller är det så enkelt?

Mrs Huard inspirerade mig till att arbeta ihjäl mig, eller rättare sagt: min spirande kärlek till Mrs Huard inspirerade mig till att driva min verksamhetskapacitet till sin spets: jag arbetade så hårt att jag inte längre sov på nätterna. Men det gjorde mig gott, och jag var lycklig. Jag var lika lycklig som van Gogh i dennes hetsigaste arbetsperiod, och jag hade aldrig tidigare varit så nöjd med mitt arbete. Vi experimenterade en hel del med nya försök till lösningar av gamla problem, och vi höll precis på att göra ett avgörande genombrott när Gud trädde emellan.

Det gick så långt med mig i min iver att jag förlorade mitt omdöme. En dag började jag predika på arbetsplatsen, och vitsen med det var det ingen som förstod. De trodde att jag hade blivit tokig och bad mig lugna ner mig. Allt jag sade var att Gud var mitt ibland oss här på jorden. Men sådant får man inte säga till dödliga, ty sådant går inte i dem, hur sant det än må vara. Talar man om Gud här på jorden så gör man bara bort sig, menar de dödliga.

Jag lugnade naturligtvis inte ner mig utan fortsatte att göra bort mig. Jag förklarade min kärlek för Mrs Huard och önskade kyssa henne. Men hon var katolik. En katolik, hur frånskild hon än må vara, får inte ha något sexuellt umgänge med någon annan än sin man så länge mannen lever. Den uppfattningen hade hon i ryggmärgen, så att när jag ville kyssa henne skrek hon till så att alla andra i kontoret blev alarmerade och trodde att något förskräckligt höll på att hända. Hon visste inte vad hon gjorde. Jag var ju världens mest ofarliga människa, en enkel finländare som bara saknade någon att dela sin ensamhet med. Visserligen har min sexualdrift alltid varit av det svåraste och starkaste laget, det är kanske min enda ärftliga belastning, vi är alla i familjen mer eller mindre överkvalificerade med risk för överstimulans av våra alltför välskapta konstitutioner, så att vår minsta sexuella yttring lätt kan verka mycket mera skrämmande och farlig än vad den är, – det fanns aldrig något mera romantiskt par än mina föräldrar, och jag var deras främsta produkt; men jag ville aldrig något mera med Mrs Huard än att bara ge henne en kyss. Och som kvinnor alltid gör överdrev hon sina egna känslor, som i det här fallet var en plötslig skräck för mig, och mina vänner tillkallades av hennes paniska skrik och övermannade mig. De ansåg nu att jag var oberäknelig och något rubbad och ville ha mig under vård. Deras unisona diagnos var att jag hade varit alltför ensam och arbetat alltför hårt alltför länge, och de kallade mitt tillstånd för ett nervöst sammanbrott, en bagatell, som man lätt avhjälpde med någon tids medicinering. Foglig som jag alltid har varit lät jag dem göra vad de ville med mig. Så kom jag under psykiatrisk vård på ett rekommenderat sjukhus i Montreal. Det var märkvärdigt lätt att komma in där, och sedan såg det ut som om det inte fanns någon väg ut därifrån.

Innan jag går vidare och berättar vad som egentligen hände med mig vill jag här infoga ett brev som jag mitt i mitt största lyckorus skrev hem till mina föräldrar i Lahtis:

"14.2.1957.

Hej, käraste !

Jag kan ej tänka mig ett bättre sätt att fira födelsedagen på än att skriva brev till er! Tyvärr måste det bli kort, ty min tid är knapp nu för tiden. Men låt det ej er bekomma; i tankarna är jag ändå allt som oftast hos er! Hjärtligt tack för alla tre breven plus färgbilderna; de sistnämnda anlände just idag. Jag har just tittat igenom dem med projektorn och kände mig precis som hemma i gamla *chez nous*. Vad ni ser unga och trevliga ut, jag får ideligen försöka dämpa min stolthet och lust att visa dem för andra; det är så få, så få, som har och haft sådana föräldrar och sådant hem som vi syskon, och det är därför som det finns så mycket ologiskt och omoget i världen. Ni gav mig starten till mitt liv, vilket – som ni ju vet – alltid har gått i idealismens tecken. Exakt varför vet jag ej, men jag antar att jag är mera känslig än vad folk är mest, och därför – lika litet som jag själv velat göra orätt – försökt med bästa förmåga göra vad jag ansett vara rätt själv. Kunskapen om vad som är rätt är kunskapen nummer ett. Den kunskapen hör till själen och samvetet och får man inte undanhålla när man en gång har den. Det borde vara naturligt för varje människa, men ett av mänsklighetens största mysterier är väl frågan varför den bara är självklar för så ytterst få. Därför blir den i stället för ett naturligt arv en sällsynt idealism. Men idealismen är hänsynslös. Har man en gång slagit in på den vägen bär det sedan iväg med ständigt ökande fart, tills man slutligen har en känsla av att man nästan lättar från jordytan. I födelsedagsgåva fick jag en bit av det jag drömt om alltsedan jag läste "The Razor's Edge" av Somerset Maugham för rätt länge sedan. För en tid av några dagar levde jag i högre sfärer, pumpad upp av inre-sekretorn i ett våldsamt kraftuppbåd och hjälpt på traven av Sibelius andra symfoni och violinkonsert. Jag såg vår jord i ett vackrare perspektiv än någonsin förr och kände en kärlek till människosläktet som kunde ha varit gränslös, hade jag icke varit blott en människa. Det kan vara intressant att känna sig som en jätte ett tag; i mitt fall varade det dock icke länge, ty idag damp jag igen ner på jorden med sådan fart att jag ännu känner en lindrig hjärnskakning. Men tar jag fel, eller blev där inte kvar ett litet skimmer över vårt *Design & Estimating Department* på varvet, inte efterlämnat av mig, men av en makt större än vi människor: den stora Logiken, den stora Kärleken!

Mina älskade föräldrar, det är endast för er jag skulle kunna yppa sådana tankar som jag har haft under den senaste tiden, och som jag ständigt utvecklar mot en mer och mer metafysisk världsåskådning. Vad är mitt arbete och mina uppfinningar och alla mina insatser för att förbättra sjöfarten mot de metafysiska framsteg jag under den senaste tiden har gjort? Platt intet! Men även min inspiration hade varit ett intet om inte inspirationskällan fanns i konstant närhet av mig – ett underbart litet flickebarn som bor i samma hus som jag, som jag har hjälpt och som jag tyvärr har skrämt med att ta in henne i min universella kärlek.

Kära älskade, bli nu inte ledsna vad som än händer. Det kan hända att mina arbetskamrater i sina rapporter till er om vad som har hänt skrämmer upp er och gör er oroliga, men det får ni inte bli. Jag vet vad jag gör och ger mig aldrig in på något som jag inte vet att jag klarar av. Det är möjligt att mitt livs svåraste uppgift står framför mig som ett oöverstigligt bergsmassiv som jag måste igenom, men tro mig: vad som än händer kommer jag igenom det.

Jag talar i gåtor, men vad jag först och främst vill ha sagt är följande: jag vet att jag har bedrivit er mycket genom mitt handlingssätt hemma i Finland, mitt förtvivlade brännande av alla skepp, och Inga har jag kanske bedrivit ännu mer, bara genom att stöta henne ifrån mig för att hon inte förstod mig; och alla tårar som jag har gjort mig skyldig till som era ögon har fått betala ber jag om ursäkt och förlåtelse för. Jag har ofta uppfört mig illa i livet genom att skena iväg med mig själv, men aldrig så illa som mot er genom mitt misslyckande på hemmaplan.

Ni är väl vänliga mot Inga och likadan mot henne som medan hon ännu var min fru? Hennes son är ju er enda sonson. Tänk på det! Man kan aldrig veta när ni sedan kan behöva hans stöd, som han är närmare er än jag. Liknar han fortfarande Inga lika mycket? Är han lika klar i knoppen och förständig som Inga, eller är han lika känslig och skygg som jag? Jag hoppas det förra.

Och hur ser Virhamn ut nu för tiden? Är sandstränderna lika gyllene som då och juliaftnarna lika röda och fridfulla i sin förtrollning? Ack, vad det är länge sedan jag såg några fotografier därifrån och hemifrån! Hur ofta försöker jag inte tänka mig Gunnars anletsdrag, och hur ofta måste jag inte bryskt väcka upp mig ur sådana drömmier för att inte helt förlora mig i dem! Ni anar inte... nej, nu får det vara nog. Må så gott!

Gutti."

Peter Türcke, min bästa vän på arbetet, ansåg att mitt överspända beteende kan ha berott på det att jag fick veta att Inga gifte om sig med Lars-Erik i slutet av förra året, men det var bestämt inte orsaken. Jag visste att Inga förr eller senare skulle göra det, jag hoppades att hon skulle göra det, och jag är glad över att hon slutligen gjorde det. Gladast är jag för Gunnars skull.

Dock kunde denna händelse naturligtvis inte gå mig helt obemärkt förbi. Vad jag började längta hem efter julen 1956! Hur rikliga var inte mina presenter hem, hur skämde jag inte bort min son med leksaker och krims-krams, och hur avundades jag inte föräldrarna och Gun som fick fira julen tillsammans med hela Guns ypperliga familj i mitt glada Göteborg! Vilken saknad började inte gripa mig när de alla i sina brev och försändelser var så söta och vänliga mot mig! Det var denna bittra saknad av hemmet, familjen och hemlandet som då började sprida en dyster melankoli i min själ, och det var denna oundvikliga farsot som ledde till att jag försökte dränka och tysta mina påträngande minnen i arbete, arbete och åter arbete. Det var fruktan för melankolin som drev mig till överarbete, sömnlöshet och överspändhet; men det värsta av allt var att hela min kroppsliga natur gjorde revolt mot mig själv. Det var ett märkvärdigt biologiskt fenomen som här spelade mig ett spratt som hade varit omöjligt att kunna förutse. Jag led aldrig av några sexuella anfäktelser efter min skilsmässa från Inga. Tvärtom, jag trivdes med att vara utan det sexuella, ända tills jag fick budet att hon gift om sig. Då gjorde min egen kropp uppror mot mig själv. Det hade ingen kunnat förutse, varken hon eller jag eller någon annan. Mitt enda försvar var att bekämpa detta, och ju hårdare jag bekämpade det, desto värre blev det. Jag flydde desperat till mitt arbete och dränkte mig i det, men problemet besegrade mig. Jag måste till slut erkänna för mig själv att jag inte kunde vara utan en kvinna längre. Den kyss som jag så innerligt och generöst gav Mrs Huard var min kapitulation inför problemet, och det blev min undergång. Det återstod ingenting annat för mig än att övertalas av mina vänner till att söka psykiatrisk vård.

Jag dukade alltså faktiskt under för min egen mandom, och jag tror att detta är varje mans Akhilleshäls: ingen kan någonsin förneka sin sexualitet, det är vars och ens kors så länge han lever, det är hans största svaghet och blotta, vilka uttryck den än tar sig, och den måste alltid besegra honom. Jag trodde mig ha lyckats fly från den

när jag lämnade Inga, men den hann upp mig i Sorel med en överväldigande fasansfull kraft som var rena förintelsen.

Doktor Morf som tog hand om mig på kliniken var mycket klok och förständig, lugn, vänlig och vetenskaplig, och just det var hans fel. Han var alltför vetenskaplig. Han begrep ingenting. Han var såsom all krass vetenskap materialistisk. Han menade att mitt fall var ett typiskt exempel på överstimulering och ingenting annat. Det var bara att dämpa denna överstimulans genom att destimulera min fysik, och därmed var problemet löst för hans del. Han fattade inte att det var bara att laga ett läckage i ett båtskrov med tejp. För honom fanns det ingen själ hos människan, och det var min själ som behövde kureras och inte min kropp. Men han menade att jag inte hade någon själ och proppade min kropp full med destimulerande mediciner. Följden blev att jag blev så slö och trött att man menade att jag var på bättringsvägen. I verkligheten var det tvärtom, ty själen var det sjuka satt hade inte behandlats, och dess sjukdom hade fått utbreda sig utan hämningar, som en härd av cancermetastaser som man försöker bota genom åderlåtning. Jag var sjukare än någonsin men utskrevs från sjukhuset för att kroppen var frisk. Kroppen *var* också frisk, men vad är en frisk kropp utan en frisk själ?

Jag återgick till arbetet och fann det svårt och tungt. Jag orkade inte arbeta längre, ty jag var fortfarande sjuk i själen. Och stämningen på kontoret var dyster. Mina forna bästa vänner och arbetskamrater betraktade mig med misstänksamhet, misstro och oro och spelade teater för att få mig på gott humör. De ville så gärna hjälpa mig med att låtsa att de var bättre vänner till mig än någonsin. Men ingenting kunde bota det faktum att jag hade gjort bort mig inför dem, att jag hade burit mig illa åt mot stackars Mrs Huard, och att ingen av dem längre kände mig. Och jag insåg att min enda räddning ur min nu totala ensamhet och isolering vore att jag återvände hem till de mina i Finland.

Jag har skrivit till alla där hemma om saken, och jag har fått svar från dem alla. Gun, Papsen och Mamsen, min svåger Aurelio och alla vill hjälpa mig, men ingen av dem inser riktigt var skon klämmer. Mina goda föräldrar skriver mycket riktigt:

"Lahtis 26.4.1957.

Älskade min pojke!

Fick just Ditt brev och skyndar svara. Du får ej vara förtvivlad, och jag skall säga Dig varför! Först och främst: Du har ingenting förbrutit mot oss; nej, inte ett ögonblick får Du ha sådana tankar! Vi ha med Dig gått igenom en stor sorg, men nu skall den vara över, och det är den, och vi skall alla känna glädje över att det hotande molnet dragit förbi. I sorgen svetsas vänner samman, och aldrig ha vi känt en sådan ömhet för Dig som nu! Har visst många gånger antytt att jag först efter 50 år faktiskt insåg att man blir visare med åren och såg med en stilla förskräckelse på min tidigare naiva omogenhet. Men Du har genom tragedierna i Ditt liv kommit till denna mogenhet redan vid 33 då Du ännu har den bästa delen av livet kvar! För det är den bästa delen, tro mig! – den som börjar då man är mogen, då man gläds åt de små glädjeämnena, då man ej är så tvärsäker, då man med ett roat småleende ser på sig själv – och ibland även på andra – men viktigast är småleendet åt sig själv; då man ej "försöker" vara intressant, vara intelligent, vara det ena och det andra, utan bara vänlig och artig och sådan som man vill att andra skall vara mot en själv eller mot ens mor eller far. Ideal är svåra saker att ha, – som ung hade jag bara mottot "excelsior", – uppåt, framåt, men numera tar jag en dag i sänder och försöker göra det bästa av den, och ett av de viktigaste kraven på mig själv är att försöka vara glad. Det ger den rätta balansen. Ett leende skiljer bättre gott från ont än all fåfäng jakt efter idealen.

Jag förstår att Du vantrivs på kontoret, jag förstår det så väl! Försök dock komma ihåg att både Peter Türcke och i synnerhet Marcel är en underbar vän och att båda vill Dig allt väl. Men jag tycker som Du att det vore bättre för Dig att komma i en alldeles ny omgivning. Visst vore det förfärligt roligt för oss att få Dig hit, till exempel vid FÅA, men samtidigt är jag rädd för att det kanske ännu är för tidigt att konfronteras med gamla vänner, som kanske kan verka upprivande genom att Du tidigare träffat dem i andra sammanhang. Hur vore det i alla fall med Götaverken eller Uddevalla, där Vihuri har sina varv? Vet du vad, nu skriver jag på eget bevåg till Gun och Aurelio och ber dem fråga sig för där. Och under tiden skriver Du färdigt av Dina tjänstebetyg och tills vidare utan överskrift en eventuell ansökan, där Du som motivering anger Din önskan att komma närmare hemlandet eller kanske hellre att få se nya aspekter av skeppsbyggeri. Jag tror ej Du behöver nämna något om Din sjukdom, då den ju ingenting har att göra med Ditt yrke. Och så säger Du upp Din tjänst där, ty det är visst stipulerat en viss uppsägningstid, kanske en månad. Så jag säger åt Gun att Du kan vara i Göteborg eller Uddevalla den 15.6 eller 1.7.

Du får ej bli upprörd av dessa avgörande arrangemang utan bara tänka att livet går vidare, det spännande goda livet! Att få Dig till Sverige är som att få Dig hem, med gemensamma somrar och jular och snabb postgång. Och språket och därmed umgänge med jämnåriga även av motsatt kön har Du genast gratis. Och så blir det en merit till förrän Du kanske sedan efter ett par år känner dig mogen för FÅA.

Min egen käraste! Du skall ej tappa modet! Jag förstod att det skulle bli svårt för Dig, men nu har du nått botten, och nu skall Du få se att det går framåt och uppåt! Vi och Dina goda vänner där håller Dig stadigt i handen, och mycket snart kan Du gå själv.

Paps är ej hemma, men jag vet att han gillar mitt beslut. Jag vill ha brevet iväg genast.

Skriv några rader om vad Du tycker när Du fått detta. Vore glad om Du där kunde få av min medicin, som jag tror är bättre än sömntabletter, men kanske de ha bra sådana där. Tro mig: mina nätter är lika sömnlösa som Dina, ty varje smärta och prövning som Du har gått igenom vibrerar för alltid med dubbel styrka som genklang i min själ. Vi tänker mera på Dig för varje dag som går, och aldrig skall vi släppa Dig ur sikte. Du är vår, och vi överger Dig aldrig med vår osårbara kärlek, hur outhärdligt den än kan värka ibland inför Dina lidanden och sorger. Som Du längtar hem, så längtar vi efter Dig, tills Du äntligen kommer hem. Men vi måste ta det försiktigt och inte forcera och även tänka på alla andras bästa, varför jag tror att den lösningen är den bästa, som vi längtar efter att få höra Din mening om.

Min älskade son, alla Dina sorger och smärtokänslor är även våra, så länge vi lever. Nu kysser jag Dig farväl för denna gång.

Din älskande mor,
Mams."

Men de fattar inte hur akut min själs situation är. Aurelio och Gun har tydligen konfererat med föräldrarna, ty de harpar vidare på samma linje. Alla är de så hjälpsamma och vill de så väl, men ingen av dem vet att ge mig den rätta medicinen. Stackars Britta visste inte ens att jag varit och är sjuk. Hon har fått veta det genom Ruth och Cliff, som alltid har bevakat mig ytterst väl, och åtminstone Cliff. Han försöker ju hålla efter alla. Donnie hade tur som kom loss från honom. Men visst är de hjärtegodas och menar de bara ytterst väl.

Men det avgörande svaret på mina frågor har Inga givit mig. Hon skriver: "Ännu på tal om Gunnar så har jag ofta tänkt på hur mycket lättare livet är för Gunnar då

du är så långt borta och nu hägrar som någonting enbart trevligt och roligt, som skriver brev och skickar paket och tänker på honom, i stället för som det kunde vara i fall du vore här: komplicerar. Jag har nyligen hört om så många sorgliga fall där barnen slitits mellan sina känslor för mamman och pappan, som jämför styvfar med den riktiga och som (mänskligt nog) alltid tycks tycka att den förälder de inte just då vistas hos är mycket bättre än den de råkar bo hos, osv.osv. Allt detta slipper Gunnar, och han får i lugn och ro vänja sig vid farbror Lars, som han för resten redan på sitt litet reserverade sätt accepterat ganska hjärtligt. Och sedan när ni råkas – blir det sommar '58? – kommer han att tycka att allt är i sin ordning – vilket är vårt mål, inte sant, att göra livets svåra väg så lätt vi med våra fattiga små medel kunna göra den – för Gunnar, nämligen?!

Tro inte att jag vill avhålla dig från att komma hem. Det är inte det. Det är bara det att Gunnar just nu har det bättre än vad han någonsin har haft det, vår lycka är fullkomlig, hur fattiga vi än är och hur anspråkslöst vårt leverne än är, och så vill vi gärna att det skall fortsätta. Du har gjort mera för din son i Canada än vad du gjorde här, ty du har i din frånvaro byggt upp en bild av dig själv för Gunnar som han inte kan annat än älska, och den uppbyggliga och för honom välgörande idealbilden av dig vill vi inte att han skall förlora, ty jag vet ju att du bara är en människa, måhända mycket samman-satt och kontrastrik för att inte rent ut säga dubbel, men dock endast en människa, åtminstone på nära håll. Så kom inte hem, kära du, för vår sons och för den lyckas skull som du såsom frånvarande har lyckats ge honom. Vi ser dig nu i ett rosenskimmer av kärlek för att du är så långt borta och avstår från att komplicera mitt och hans liv med att ställa anspråk på honom i egenskap av hans enda rätta fader. Låt oss få fortsätta göra det! Låt oss få fortsätta umgås i tankarna med dig sådan som du var när du var som bäst. Låt oss inte förlora dig med att du kommer hem. Förstå oss och förlåt oss: Gunnar och jag älskar dig mera när vi saknar dig än när du var med oss. Det är tokigt att det fungerar så, men det är mänskligt.

Det är möjligt att du eller någon annan kommer att anklaga mig för att ha hållit dig ifrån din egen son, men jag är van vid sådant. Allt är kvinnans fel. Det var jag som var dig otrogen och inte du som svek din familj för MRA. Det var rätt åt mig att jag blev utan försörjande man så att jag nu måste skola om mig från bekväm hemmafru till nyttig modersmåslärlarinna. Det var rätt åt mig att min man övergav mig och min son med honom så att jag ensam med nöd fick börja släpa mig och Gunnar fram genom livet och bli familjens försörjare i stället för upphovsmannen till familjen.

Förlåt mina ironiska sarkasmer, men jag vill bara försöka ge dig en skymt av hur trogen jag alltjämt är dig. Det finns inte ett spår av bitterhet mot dig hos mig vad folk än säger om mig. Aldrig har jag försvarat mig mot insinuationer, emedan mitt rättmätiga försvar mot sådant kunde skada ditt anseende. För mig är du alltid den du var när du var som bäst, och den mannen kommer jag alltid att vara trogen. Jag vill alltid ära dig som den du var.

Men nu är jag omgift för lille Gunnars skull och emedan jag vill ge honom syskon, och om du nu kom hem skulle det försvåra mitt nya äktenskap. Förstår du det? Jag kan inte älska två närvarande män, men jag kan älska båda om den ena är frånvarande. Då kan jag vara båda lika trogen med att älska den andra som plikten bjuder och den första som fromheten bjuder. Min trohet mot dig skulle förstöras om du nu kom hem. På grund av mitt äktenskap skulle jag tvingas inta en avvisande hållning mot dig, och det vill jag inte göra. Jag vill vara dig trogen. Tro mig! Kom därför inte hem, om du kan låta bli och om ingenting tvingar dig därtill.

Du gav mig Gunnar, och den kärlek du gav mig genom att ge mig Gunnar är det mest värdefulla jag äger. Endast du skulle kunna ta vad du har givit mig ifrån mig, och det ber jag dig att inte göra. Vi vandrade skilda vägar för att inte mera göra varandra illa, för att du skulle få gå din väg utan att däri mera hindras av mig, och

för att jag i fred skulle få behålla den lycka som du redan så generöst hade givit mig. Låt mig få behålla den i fred. Låt oss förbli separerade.

Tänk på oss som vi tänker på dig: med enbart ljuva ljusa harmoniska tankar som ingenting faktiskt kan störa, besudla eller ens avbryta.

Gud beskydde dig!

Inga."

Och de orden avgör mitt öde. Jag får inte fara hem till Finland. Det skulle bara skada henne i hennes nya äktenskap och Gunnar. Och det värsta är att hon har rätt. Hur väl förstår jag henne inte! Jag kan läsa mera mellan raderna än vad hon tror. Alltför väl är jag medveten om att jag har bedragit henne med min idealism, med religionen. Jag var den enda som ville vår skilsmässa. Hon gick med på den av kärlek till mig blott för att jag önskade den. Självmant tog hon på sig att bli ensam med vårt barn, att tvingas försörja sig själv och sin son, att skola sig och komma ut i arbetslivet och för min skull bli föremål för onda rykten och förtal: jag kan se framför mig hur gamla käringar i skärgården sitter och skvallrar om hur hon bedrog mig med sin tidigare vän och hur detta slutligen drev mig till förtvivlan. Men det är inte sant. Hon har offrat sig för mig i sin generositets stora oskuld och tigit därom inför världen. Därför är det inte mer än rätt att även jag äntligen offerar mig för henne. Hon vet inte hur sjuk jag är, och det är tur det, för om hon visste det skulle hon av hänsyn till mig inte framföra sin mening. Nu har hon lyckligtvis gjort det, och hennes ord är sigillet på mitt öde: jag måste dö.

En man går antingen framåt i livet eller under. Om han inte vinner lyckan förlorar han i livets strid om densamma och dör. Jag har förlorat. Jag får aldrig tillbaka mitt hem eller min familj. Min själs sjukdom, som är hemlängtan, får ingen bot. Och hur skulle jag kunna återse min före detta hustru och min son? Jag har ju en gång för alla tagit steget ifrån dem, övergivit dem och svikit dem! Hur skulle jag kunna återse min Pappa? Jag har ju vanärat honom genom att misslyckas i mitt äktenskap! Hur skulle jag kunna möta Gun och Aurelio och deras lyckliga familj och ta emot deras generositet när jag har kluvit min egen familj i tu? Britta är den enda som jag skulle kunna umgås med på samma plan, ty hon har något av samma äventyrlusta, självsvåldighet och ostadighet som jag. Kommer hon någonsin att lyckas med att skaffa sig några barn och någon riktig familj efter att hon har lärt känna Canada-Gutti?

Min situation är hopplös. Mitt arbete var det enda jag hade att dränka mina sorger i, och inte ens det bereder mig längre någon glädje eller ljuspunkt. På nätterna ligger jag bara och funderar över mitt misslyckade liv tills mardrömmen får mig att gråta. Jag kan inte sova längre. Och att ta mediciner mot sömnlöshet är som att salta i såren eller dricka saltvatten mot törst: själen blir bara sjukare och allt snabbare ännu sjukare.

Mitt Finland! När får jag åter njuta av din frihet ensam i mitt skepp på dina vida blåa glittrande fjärdar? När får jag åter sjunga för full hals tillsammans med världens bästa kamrater i Helsingfors och världens vackraste och trevligaste salonger, palats och presidentgemak? När får jag åter i lugn och ro använda mitt snille till den ofarliga och idylliska uppbyggligheten att föreviga de mina i paradiset på Virhamns gröna ängar och gyllene stränder? När får jag åter i glädje och gamman prata illa om mig själv tillsammans med min impertinenta svägerska? När får jag åter leva? När jag är död.

Bo har skrivit ett vänligt brev åt mig och rekommenderat en ny särskild sorts sömnmedel som skall vara särskilt effektivt. Det blir den sista medicinen. Den skall äntligen kurerat mig. Den skall äntligen ge mig bot mot min sömnlöshet. Ja, det enda som kan bota min kroniska hopplösa sömnlöshet är den eviga sömnen.

Det mest ironiska av allt var att jag skulle råka ut för doktor Morf. Hur kan en sådan läkare ha ett sådant namn? Det betyder ju 'doktor Sömn'. Han om någon med sina ständiga mediciner mot allt själsligt ont skulle väl gärna unna mig att få sova den eviga sömnen. Jag inträder i den med hans fulla välsignelse, och han blir av med ännu en besvärlig patient – allt sker enligt honom enbart till det allmänna bästa.

Men jag skall överlista honom och hans fördömda mediciner, som bara är meningslösa gifter. Genom mina telepatiska utflykter har jag lärt mig att lämna min kropp, och det enda jag behöver göra för att ta steget fullt ut är att inte mera återvända till kroppen. Doktor Morf har ändå förgiftat den till oigenkännlighet: den är missbrukad. Allt jag behöver göra är att lämna den för gott i sömnen och låta den stilla avsomna.

Men vad skall det då bli av de mina? Vad skall Kjell tänka om sin far? Och Pappa som är ordförande för Svenska Folkpartiets medlemmar i Lahtis! I hela sitt liv har han slitit för svenskheten i Finland och dess bevarande, och så går hans ende son, det yppersta praktexemplaret av hans eget släkte, och punkterar hans livs mening med att begå självmord! Hans ende son, hans bästa stöd i livet, hans klippa och grund för framtiden, hans bästa kamrat och den godaste son som någon fader någonsin haft!

Och min mor! Hon är den enda som kommer att förstå mig, och hon kommer att sörja över min död för resten av sitt liv. Men hon ensam kommer att veta varför jag måste dö.

Varför måste jag då dö? Svaret är enkelt: Gud vill det. Allt talar för det. Det är en logisk slutsats. Jag har den rösten inom mig som var och en som hör den måste lyda och blint följa intill döden. Mitt samvete är sådant att jag varken kan eller får trotsa det. Jag måste dö på det att de andra må leva. Jag är ett större bekymmer och en större sorg för de mina som levande än som död. Nu vändas de alla när de tänker på mig. När jag slocknar blir de tysta inför den Eviges avgörande, träffande, rättvisa och överväldigande ingripande. När jag är död kan de minnas mig med enbart goda tankar, och dessa tankar kommer att färgas i det vackraste av alla ljus: det ändlöst sköna tårfyllda oöverträffbart ljuva saliga och rena klart finländska varma vemodet.

Så slocknar jag, men något lämnar jag i arv. Min son får överta mitt vetenskapliga snille. Pengar plus en fet livförsäkring är av mindre värde för eftervärlden. Men alla mitt livs många glädjeämnen finns för evigt bevarade på fotografier, inklistrade i album, insatta i diapositiv och noggrant kommenterade med min speciella spirituella prydliga fina stil. Kanske någon någon gång bryr sig om att betrakta dessa minnen, som är mina men som jag ej kan ta med mig när jag ger mig ut på min yttersta färd över det största och vackraste av alla hav som leder den vilsne skeppsbyggnadsingenjören, som blev sjöman för om masten, hem.

Det är den 6 maj 1957. Mina föräldrar är informerade om mina resplaner. Tiden är kommen. Jag måste nu som alltid vara konsekvent i mitt handlings sätt och inte tveka inför riskerna.

"Helsingfors 6.5.1957.

Käraste!

Vet ej ens om detta brev når Dig förrän Du stiger ombord på båten, men vill bara ännu skriva, att naturligtvis har vi ingenting bestämt för Dig, utan naturligtvis skall Du själv bestämma och planera. Det var väl mest i avsikt att inge Dig en viss trygghetskänsla som vi påpekade olika möjligheter här. Och att Du alltid skall känna Dig trygg i vår kärlek, det skall Du lita på! Så som man lutar ett trött huvud mot en välvillig axel! Alltid!

Vi har så mycket att prata om när Du kommer. Är och möter Dig i Kotka måndag 18.6 då jag kommer med buss från Borgå på morgonen och är i Kotka 12-tiden. Om

Din båt kommer före kommer Du kanske och möter mig till bussen; i annat fall tar jag reda på båten. Reser därifrån till Lahtis då Paps gärna vill se Dig så fort som möjligt –, och sedan kanske i veckan ned till Virhamn.

Paps har ärende till H-fors varför vi nu är här, ehuru han kommer med tåget om en timme. Moster Lullan ber även hälsa så hjärtligt! Hon känner till flera liknande "fall" och gav oss det allra bästa framtidshopp, då vi idag anförtrorde oss helt åt henne. Vi tyckte det var bäst så, och Du vet ju hur lojal och kärleksfull hon alltid har varit mot oss alla!

Tro inte att Din sjukhusvistelse på något sätt nedsätter Dig i våra ögon! För oss är Du alltid den samme: den dyraste, bästa och käraste gossen i världen!

Men nog nu av självtutjuter! När Du kommer skall vi jubla och vara glada, festa och ha roligt, ty "sonen som var förlorad är kommen tillbaka igen!" Tro mig! Med detta beslut och Din äntliga resa hem skall alla Dina orättvisa prövningar äntligen ha nått sitt slut, och stormen skall aldrig mera komma tillbaka! Käraste! Allt skall bli som förr igen! Aldrig mera skall Du eller vi behöva gråta eller ligga sömnlösa!

Detta bara för att förvissa Dig om att vi står beredda att möta Dig med de öppnaste armar som alltid, utan någon reservation eller baktanke, och utan att Ditt "fall" på något vis har påverkat vår inställning till Dig. Tvärtom har den genom Dina umbäranden bara blivit bättre, rikare och mera innerligt kärleksfull.

Min son, se Din moder, som väntar på att äntligen få omsluta Dig igen i den tryggaste av alla famnar: den äkta modersfammen!

Dina älskande,
Mams och Paps."

.....

I romanen "Det tolfte huset", där denna dagbok förekommer i tillrättalagd version, innehas huvudrollen av den katolska präst, som Gutti hade att göra med på kliniken och som var den enda som försvarade honom efter hans död i synnerhet mot doktor Morf, som snarare anklagade honom. En del MRA-böcker hittades i Guttis papperskorg efter dödsfallet, vilket var nog för att doktor Morf skulle öppet uttrycka den slutsatsen ungefär, att "inte konstigt att han begick självmord om han läste sådant."

Hans föräldrars känslor inför att i stället för att få mottaga sin son hem till Finland få mottaga hans gravurna vid hamnen i Kotka kan väl ingen någonsin komma i närheten av att skaffa sig en korrekt uppfattning om, utom möjligen sådana som erfarit något liknande, exempelvis farbror Lennart och tant Miu inför ovissheten på livstid om sin son Ulfs öde i ryska Karelen.

Traumats effekter på familjen förblir oöverskådliga. Dock har dessa även överdrivits. Det är exempelvis inte för sin brors ödes skull som min moster Britta avstod från att skaffa sig egna barn. Det var hennes man som inte ville ha barn och det mest av filosofisk anledning, då han avskräckts av världens omänskliga tillstånd under och efter andra världskriget, i vilket han tjänstgjorde som pilot. Det var det kalla krigets verklighet som blev avgörande för deras barnlöshet med det hemska men tyvärr befogade argumentet: vilken klok karl vill sätta barn till en sådan värld och ge sina barn en sådan värld att leva i? Konsekvenserna blev kanske då värre för min mor, som efter sin brors öde sett det som sin livsuppgift att till varje pris och med vilka medel som helst bekämpa den etablerade psykiatrin och främst

elchocksbehandlingen, som hon givit all skuld för sin brors öde. Genom Scientology-rörelsen fann hon verktyget för att kunna bedriva denna kamp.

De som klarat sig bäst är då hans fru och son. Efter några års smältande av chocken under oerhörda skuldkänslor blev det en ny lycklig familj, och Gunnar fick snart två yngre syskon.

Om somliga namn i denna fingerade 'dagbok' har ändrats är det enligt de personernas egna önskemål.

Här följer nu "Den heliga tystnadsplikten", de memoarer som vår mångåriga vän och kollega Johannes B. Westerberg själv skrivit som pendang till "Mitt ofrivilliga liv":

Den heliga tystnadsplikten

av J.B.Westerberg.

1. Läroår

Som vanligt, broder : Skriv av och släng !

Det är med stor sorg och bestörtning jag måste ta del av ditt sorgebud att du inte kommer till Indien i år. Indien har landssorg. Indien behöver dig. Att du i stället skickar mig din kortfattade självbiografi är en klen tröst. Jag läste den på två dagar, och därefter blev saknaden av dig större än under hela vårt 17-åriga gemensamma liv.

Det kanske mest imponerande intrycket av din självbiografi är hur du har lyckats sprängfylla den med människor, som du känt och alltjämt känner, så att den nästan mer handlar om andra än om dig själv. I centrum står naturligtvis den mycket gripande redogörelsen över din uppföljning av människoödet Berndt Lindholm och hur er vänskap utvecklades under 27 år i en ständigt alltmer innerligt konstruktiv riktning. Du har ofta berättat om honom, men jag träffade honom tyvärr aldrig själv.

På något sätt manar mig din självbiografi till att skriva en pendang. Fastän detta bjuder mig instinktivt emot, då jag aldrig egentligen har velat befatta mig med mig själv, känns det ändå som att det skulle finnas fog för ett sådant företag, mest för att en gång för alla avliva alla tänkbara myter om mig själv.

Emellertid kommer min självrannsakan att i mycket skilja sig från din. Jag har ingen släkt- och familjebakgrund. Medan din självuppgörelse är kryddad med glädjämnen och saftiga humoristiska episoder måste min i sanningens namn bli tämligen humorfri och i det närmaste helt olycklig.

De olyckligaste sakerna har vi emellertid gemensamt. Det gäller framför allt de mycket negativa erfarenheterna av allt som har att göra med det sexuella. Detta helvete om något har vi överväldigande gemensamt. Du drar dig inte för att i brutal realism gå in på dina värsta erfarenheter i detalj, och även om mina skiljer sig elementärt kan jag komplettera dina med mina. Att det är viktigt att gå till botten med sådant är en självklarhet som det kanske var professor Sigmund Freuds största och mest heroiska insats i historien att poängtera. Genom att erkänna traumata kan man både bli av med dem och hjälpa andra att bli av med sina.

Medan du frodades med din lyckliga familj i Argentina tultade jag omkring i en tröstlös värld av övergivenhet och djurisk lusta, där min enda lycka var min totala omedvetenhet om dess ondska. Enligt min mor var jag ständigt sjuk, vilket hon försvarade sitt giftermål med min så kallade styvfar med, då hon inte kunde klara sig och få mig att överleva om hon inte helt och hållet släppte in honom i våra nödlidande liv. Jag stiftade bekantskap med livets ondska betydligt tidigare än du, då mitt livs första tydliga minne är hur min så kallade styvfar satt och grälade vid vårt ohyvlade köksbord på min mor, slog nävarna i bordet, slog sönder saker och bar sig åt i antagligen tämligen berusat tillstånd. Men den tydligaste förnimmelsen av detta minne är min första medvetenhet om att det var jag och ingen annan som förargade honom och den pinsamma vissheten om att *om jag inte vore där och i livet så skulle varken han vara arg eller min mor vara ledsen*.

Min mor var alltid ledsen. Men det må sägas till hennes tillgodohavande, att hon älskade mig. Jag tror att hennes enda ljuspunkt i livet var den lilla tröst som hon fann i min existens, därför att jag var det enda hon hade kvar av min far.

Jag hade inga syskon och fick aldrig några halvsyskon. Jag växte upp i total isolering med min mor och hennes brutale grovhuggare till man, som nästan aldrig var hemma, och när han var hemma var han alltid till sin nackdel: arg, på dåligt humör, berusad, smutsig, illaluktande och aggressiv. Han talade alltid bara finska, men ensam med mig talade min mor alltid bara svenska. De talade finska tillsammans, men genom hans sätt fick jag en så grundläggande aversion mot språket, att fastän jag inte kunde undgå att lära mig tala det flytande, så lyckades jag aldrig lära mig skriva det. I stället lärde jag mig desto tidigare att skriva ren svenska, genom att min mor i alla fall hade böcker och inte var helt olitterär. Hon hade Runebergs och Zacharias Topelius samlade arbeten, som jag med innerligt och stort intresse metodiskt arbetade mig igenom, och framför allt hade hon en gammal underbar stor svensk Bibel. Jag har aldrig kunnat skriva denna boks namn utom med stor bokstav. Det finns bara en Bibel, så varför skulle den inte skrivas med stor bokstav med samma rätt som Koranen? Påfundet att skriva Bibeln med liten bokstav är en rikssvensk socialdemokratisk politisk idé som sanktionerats i avsikt att nedvärdera det tryckta ordet och den kristna religionen.

Denna Bibel i 1917 års översättning med Gustave Dorés illustrationer gav mig det svenska språket. Senare fann jag samma underbara språk hos sådana underbara idealister som Selma Lagerlöf och Verner von Heidenstam och även i viss mån hos Gustav Fröding och Viktor Rydberg men inte hos Strindberg eller Tegnér, som annars haft det största ryktet bland svenska diktare. Detta svenska skriftspråk blev min egendom för livet på ett tidigt stadium och kanske min enda värdefulla egendom någonsin, som jag åtminstone själv satt värde på.

Och det kuriösa är, att hur många språk jag senare än lärde mig och väl, så har jag aldrig kunnat skriva på något annat språk än svenska. Jag talar ryska perfekt och kan växla om mellan dess olika dialekter, så att varken en storryss eller en lillryss kan vara säker på om jag är det ena eller det andra, men skriftligt kan jag bara uttrycka mig tillfredsställande på svenska.

Min bekantskap med Bibeln och dess framför allt moraliska innehåll gjorde mig mer och mer medveten om hur verkligheten skilde sig från mina gryende moraliska ideal. Medan min växande litterära värld uppfylldes av sådana föredömliga exempel som Josef, Jakob, Samuel och Jesus med hans lärjungar, så dominerades min verklighet totalt av min brutale alkoholiserade styvfar och min ständigt gråtande mor, som med åren allt mindre kunde dölja för mig hur livet för henne bara var en ständigt alltmer outhärdlig plåga. När jag var åtta år var jag redan till fullo insatt i vidden av min styvfars misshandel av henne, då jag med våld däri blivit insatt av fanskapet själv.

Mitt svenska språk
min klippa och min sång
den enda fasta grunden i mitt liv
det enda jag har att stå på
du dyra ord som är min själ
mitt blod och hjärta,
ty ordet är all grund för allt liv.
Bortom ordet finns det inget liv.
Det är det enda som berättigar människans existens.
Det är där hennes mänsklighet börjar.
Det är där allting slutar,
ty då ordet tystnar har ordet förlorat sin själ.
Mitt svenska ord var allt jag fick i livet
som gav mig liv och något att leva för,
ty alla andra språk,
världsspråket engelska,
den exakta franskan,
den pedantiska men systematiska tyskan,
den passionerade spanskan och den vackra italienskan,
den sunda grekiskan och den djupa ryskan,
den hårda manliga finskan och den feminina polskan,
alla andra språk byggdes blott på dig,
mitt modersmål, min grund i livet,
mitt enda halmstrå i en ocean av bara turbulenser.

Jag var väl sju år när jag en gång hörde hur mor grät extra högljutt och vilt inne i sängkammaren medan min styvfar lät som om han slet ihjäl sig av fysisk ansträngning. Jag gick då dit för att se vad som stod på. Jag var i nattskjorta och barfota, när jag kom in i sängkammaren och till min förvåning fick se hur min styvfar låg och arbetade på min mors kropp medan hon grät och skriade hejdlöst med händerna fastbundna bakom sig över sitt huvud vid sängryggen. Jag gick helt stilla fram till dem och frågade: "Varför gör ni så?" på ren svenska, ty jag visste att det skulle reta min styvfar.

Han förvandlades då till ett rytande vilddjur, om han inte redan varit det tidigare. Min mor blev helt hysterisk, men min far befriade henne inte. I stället körde han ut mig ur huset och låste dörren för mig. Jag fick tillbringa den natten utomhus i bitande kyla i nattskjorta och barfota. Jag försökte knacka på rutorna, men fönstren var stängda, för det var kallt, och han öppnade inte ens ett fönster åt mig. Vårt hus låg ensamt ute i skogen, och det var mörkt, så jag kunde heller inte gå hem till närmaste granne, för jag skulle knappast ha hittat dit i mörkret. Dessutom trodde jag att jag i alla fall skulle bli återinsläppt till slut, men så blev inte fallet. Emellertid noterade jag att min mor hade tystnat. Jag gick då och kikade in i deras fönster. De hade inte släckt ljuset, och jag kunde se hur min styvfar ännu höll på och arbetade i sitt anletes stinkande berusade svett. Min mor var fortfarande fastbunden, men därtill hade min styvfar bundit sin stora stinkande snusnäsdud om hennes mun som en munkavle. Det var därför hon inte skrek längre, men hennes tårar flödade konstant ner för hennes kinder, och hennes lidande uttryck var utsägligt. Jag stod länge där ute i mörkret och tittade på dem utan att de kunde se mig. Först när kölden började gripa för hårt om mina fötter slet jag mig därifrån, anmodad av naturen att ombesörja min överlevnad. Den natten i mörkret förlorade jag den lilla barndom jag hade haft.

Liknande scener kom sedan att höra till vardagen. Det är onödigt att upprepa dem. En gång blev jag själv bunden inne i rummet medan han höll på att misshandla henne. Av ren soninstinkt hade jag försökt ingripa och i alla fall göra något för att försöka komma till min mors räddning. Han hade redan bundit henne vid sängen då, och som tack för min räddningsaktion blev jag själv bakbunden och lämnad stående att iakttaga det hela. Jag kunde inte röra mig eller lägga mig då mina händer var hårt bakbundna till dörrhandtaget, och för att jag inte skulle ge något störande ljud ifrån mig munkavlade han mig även. Så blev min mor och jag båda munkavlade offer för hans sexuellekar. Finnarna skryter med att de har världens bästa spermier. Jag tror för min del att spermier blir såsom man gör bruk av dem. Hur mycket han än missbrukade min mor lyckades han aldrig göra henne med barn. Den natten somnade han rosslande ifrån oss och lämnade oss munkavlade och bundna, halvkvävda och halvt medvetlösa, till morgonen därpå, då han fick sitt enda straff i form av en lindrig baksmälla. Ändå menade han att vi hade sluppit billigt undan och att det kunde bli värre för oss en annan dag om vi inte skötte oss.

Trots denna omilda behandling i form av en oavbruten utsäglig Golgatavandring knäcktes inte min moder. Hon log aldrig, men det må sägas till hennes tillgodohavande, att hon aldrig gav upp. En dag frågade jag henne: "Varför har jag inte en riktig far?" Då bröt hon samman och omfamnade mig och vaggade med mig av och an under det att hon bara grät och grät och grät, förtvivlat, hjärtskärande, i all oändlighet. Hon måste ha hållit på så i timmar, krampaktigt omfamnande mig, medan jag inte kunde annat än gråta med.

Mästaren sade: Alla synder kan förlåtas, blott icke den.
Alla brottslingar kunde han förlåta, blott icke barnaförföraren.
Och det hemska är, att detta det enda oförlåtliga brottet
har tusentals olika manifestationer.
Att förföra barn med sex är blott en om dock den grövsta.
Min styvfar tvingade mig som sjuåring att dricka sprit.
Allt kunde jag förlåta honom, blott icke den förödmjukelsen,
som *fick mig att känna mig ovärdig mitt eget liv för alltid.*
Barn kan även förföras genom bortskämmelse,
och det är kanske den vanligaste förförelsen av dem:
de uppmuntras till självdestruktivt självsvåld.
Men vilken form detta det grövsta av alla brott än tar sig,
om det är genom sex, genom sprit eller narkotika,
genom pornografi eller bortskämmelse,
så förblir det det skändligaste av alla brott,
ty barnet är höjden av oskuld och mänsklighet.
Barnet är livets chans och hopp om en ny början och framtid.
Allt gott finns hos barnet.
Det grövsta av alla brott
är att förstöra godheten hos barnet,
ty godheten är aldrig större eller mera löftesrik än då.

Gradvis blev jag insatt i vem min far hade varit, men hon kunde aldrig tala om honom utan reservationer. I samband med hans fall kom jag första gången i kontakt med det mystiska fenomenet tystnadsplikt. Jag förstod att han levde men att han var försvunnen och att hon varken visste var han var eller hade någon som helst kontakt med honom. Endast på en punkt var hon helt utan reservationer: han var världens vackraste och generösaste man.

Jag har aldrig fått mer än ett mycket begränsat antal pusselbitar till ett ganska omfattande pussel. Av någon anledning belade min far min mor med tystnadsplikt angående sig själv. Jag förstod att huvudanledningen var att han var gift och hade en egen familj och dessutom var av god familj och hade en god ställning. Min mor fick alltid ett drömskt uttryck när hon talade om honom, som om han varit ett slags prins som stigit ner till henne i nåd och tagit sig an henne.

Den skissartade helhetsbild jag har idag är ungefär som följer: min mor hade kommit vilse i tillvaron och blivit en fallen kvinna. På rekommendation hade hon sökt sig till en frireligiös rörelse och där träffat min far. Endast en konkret ledtråd har någonsin funnits till hans identitet: det ganska vanliga familjenamnet Westerberg. Den ledtråden fick jag aldrig av min mor, som alltid noga förteg hans namn för mig, men vid något tillfälle hade hon försagt sig inför min styvfar, och av honom fick jag namnet. När jag senare lät henne veta att jag visste att min riktige fars namn var Westerberg kunde hon inte förneka det, men jag fick aldrig veta hans förnamn.

När denne min riktige far fick veta att han gjort min mor gravid hade det tydligen vållat honom en kris, ty därefter hade han försvunnit. Genom det frireligiösa sällskapet fick min mor veta att han lämnat landet. Det var allt. Om han kom tillbaka till Finland skulle de underrätta henne. Hon hörde aldrig något mera om honom eller av honom.

Men det märkligaste är att han hade givit henne mycket precisa instruktioner för mitt vidkommande om jag blev en son. Jag skulle uppfostras så långt från alla storstadens styggelser som möjligt, helst långt ute på landsbygden, och om möjligt undanhållas samhället och i stället ges ett liv helst inom den ortodoxa kyrkans hägn. När min far bara försvann såg min mor dessa bestämmelser som hans testamente, som det var hennes plikt att infria. Och till hennes tillgodohavande måste det anföras, att hon lyckades infria alla hans önskemål. Jag föddes i vildmarken och fick inte ens en dopattest, så jag kom aldrig in i folkbokföringen i Finland. När det sedan gick för långt med min styvfars misshandel av henne, så att han även började misshandla mig, ansåg hon tiden vara inne att uppfylla återstoden av min fars önskan och överantvarade mig åt klostret.

Detta hade hon redan förberett i årtal. När de vänliga munkarna tog emot mig hade de redan förberett min uppfostran och utbildning. Allt gick fullkomligt smidigt och naturligt till. När jag kom in i klostret kändes det som att jag äntligen fått ett hem.

Min kallelse hade också bekräftats på ett säreget sätt genom mig själv. En av de författare som min mor ägde och som jag tyckt särskilt mycket om var Jarl Hemmer, en djuplodare som skrivit mycket i Leo Tolstojs anda. En av hans böcker hette "En man och hans samvete" och handlade om en präst som för att blidka sitt eget samvete efter inbördeskriget bytte plats med en livdömd i fängelset och lät sig själv avrättas i stället för honom. Den boken hade gjort ett mycket djupt intryck på mig, och efter dess läsning hade jag sagt till min mor: "Hur kan jag göra för att bli en sådan präst som Johan Samuel Bro?" Hon hade omfamnat mig och sagt med ett ovanligt stärkande lugn: "Du får se, min son."

Du har i din självbiografi namngivit nästan alla personer du någonsin känt och noggrant angivit geografiska platser och orter för skeenden i ditt liv ofta med exakthet. Jag måste göra motsatsen. Jag kommer inte att namnge en enda jag känt och inte ens precisera mina geografiska hemvister. Anledningen till detta är den heliga tystnadsplikten.

På klostret fick munkarna snart upp ögonen för hur lätt jag hade att snappa upp saker och ting, framför allt kunskaper, och hur gott minne jag hade. Jag hade bara varit två år i klostret när jag fick veta att jag skulle smugglas in i Sovjetunionen för vidareutbildning där. Jag kunde redan ryska i någon mån, då flera munkar i klostret hade detta som modersmål, men munkarna bestämde att jag skulle lära mig ryska

perfekt. Att de därmed hade någon avsikt för min framtid förstod jag och hade ingenting däremot.

Det kloster i Ryssland vid vilket jag sedan fick min huvudsakliga utbildning kan jag inte namnge här, men vad jag måste berätta är något om min vägledare, som med åren blev min närmaste lärare och den människa som jag kanske mer än någon annan kom att älska här i världen. Femtio års förtryck av den ortodoxa kyrkan i Ryssland hade i denne man förädlat och härdat de kanske mest unika och allomfattande kunskaper och erfarenheter av den världsdelen som dåvarande Sovjetunionen var, som jag någonsin träffat på hos en enskild man, till den mest kostbara och ovärderliga koncentration av renaste diamanter i form av mänsklig vishet. Han överträffade Dostojevskijs staret Sosima med många hästlängder. Och han mer än någon annan invigde mig i de djupaste mysterierna med den heliga tystnadsplikten. Han lärde mig förstå, att med den står och faller hela kyrkan, hela kristendomen, ja, all konstruktiv, skapande och konserverande mänsklig verksamhet över huvud. Därför kan jag inte ens avslöja detta den ortodoxa kyrkans i vår tid kanske största helgons okända namn. Hans ödmjukhet inför den heliga tystnadsplikten förbjuder det, och det är min plikt att hedra honom genom att föra hans tradition vidare.

Mycket i denna absoluta tystnadsplikt var dock politiskt beräknande. Min vägledare hade i sin hand alla trådarna till Rysslands mest utbredda underjordiska underrättelsetjänst, som riktade sin udd och spioneriverksamhet mot etablissemang, det vill säga hela kommunistpartiet. Han hade även kontakter utomlands, men dessa var han mera försiktig med. Han hävdade alltid, att hans verksamhet uteslutande ägnade sig åt Rysslands framtid och välbefinnande, som bolsjevikerna krossat genom sitt diktaturinförande 1917. Han arbetade på 60-talet metodiskt redan för Ryssland efter 1989.

Vad som gjorde att han tog mig så djupt in i sitt förtroende var min fallenhet för att lätt uppsnappa främmande ord och språk, mitt goda minne och min förmåga att snabbt sätta mig in i och förstå främmande mentaliteter och situationer. Han visade mig alltid en väg vidare genom mina studier och drog sig aldrig för att hänsynslöst försöka knäcka mig genom att ständigt belasta mig med extra volymer att plöja mig igenom och lära mig utantill. Det enda han krävde av mig i utbyte för sitt massiva kunskapsförråd var disciplin, och det gav jag honom gärna. Utan hans handledning hade jag nog aldrig vinnlagt mig om att lära mig arabiska, studera Koranen och sätta mig in i även de olika turkiska språken i Centralasien.

När jag fyllde 15 år våren 1967 överraskade han mig med att skilja mig ifrån sig. Han menade att jag för att utbilda mig vidare även måste bekanta mig med västvärlden. Jag skulle aldrig sakna medel genom de fonder han hade till förfogande utomlands (för till exempel smuggling av Biblar in i Ryssland), och som avskedsgåva av honom fick jag ett helt kontaktnät att hålla mig till. Detta blev av ovärderlig betydelse för mig, och hans gåva blev i själva verket kunglig. Jag hade försetts med ryskt pass men hade även finskt, av vilka båda var falska men kunde förnyas vid behov. Föga anade jag den verkliga anledningen till att han skilde mig ifrån sig. Inte ens ett år senare avled han knappt åttioårig, och han hade inte velat belasta mig med sentimentaliteten av hans gradvisa deklinering, försämrade fysiska och mentala hälsa och pinsamma bortgång.

Fastän han älskade mig förekom det aldrig någon sentimentalitet mellan oss. Redan när jag kom till honom var jag en hård och kall pojke, fysiskt härdad till ansenliga kroppskrafter och mentalt våldtagen av en obefintlig barndom, vilket alstrat en nästan förbjudande personlighet, vars skador han genomskådat och vars härdade stål han respekterat, varpå han i stället för att försöka åtgärda skadorna använt stålet till att föra personligheten vidare, och det hade han lyckats med. Han hade aldrig blivit som en far för mig men väl som en förmyndare. Och i hans

hänsynsfulla och väl avvägda vård hade jag vuxit upp till en sällsynt välskapt och iögonfallande yngling. Där på klostret klippte inte munkarna sitt hår, och mitt var blont med en mörkgyllene anstrykning. Min hårväxt var dessutom särdeles rik och kraftig, och det hela utvecklades till en ganska imponerande lejonman. "Min son," sade min lärare, "du håller på att bli för vacker för ett kyskt kloster. Jag tror att jag har lärt dig det viktigaste. Res nu ut och ta världen i besittning, så att du sedan kan göra något åt den!"

Det var hans sista ord till mig. Jag skulle inte få se honom i livet mera, vilket jag aldrig misstänkte då. Men hans sista oändligt långt skådande blick i de stora uttrycksfulla ögonen har jag aldrig kunnat slita mig ifrån. På något sätt känner jag att han följer med mig ännu idag.

Fem år hade jag gått i lära hos honom. Med de två klosteråren i Finland var det min enda värdefulla skolutbildning någonsin.

2. Vandringsår

I västvärlden väntade mig bara kallduschar, och den värsta var Finland. Min mor, som jag inte sett på fem år men dock troget brevväxlat med, hade fullständigt alkoholiserats av min styvfar, som lämnat henne för två år sedan. Även han hade sedan försvunnit. Det låter fruktansvärt hårt och omänskligt, men jag dömde min mor för hennes eget öde. Hon hade låtit sig bli beroende av en alkoholist så till den grad att hon hade gift sig med honom, hon hade låtit sig misshandlas av honom under alla deras tio år tillsammans utan att ens försöka bryta sig ut ur sitt slaveri, och slutligen hade hon låtit sig alkoholiserats av honom så till den grad, att hon nu, bara några och fyrtio år gammal, var på gränsen till senilitet. Det var nästan så illa att den sista plikt jag vidare kunde uppfylla mot henne var att få in henne på en institution. Detta vägrade jag emellertid att göra. Det som överskuggade allt och som jag inte kunde förlåta henne var hennes metodiska, frivilliga, självmedvetna, självdestruktiva självförnedring. Jag sade det inte till henne när jag lämnade henne, men när jag gjorde det var det för att aldrig mera uppsöka henne. På rikssvenska skulle man kunna säga att jag skrotade henne, men jag tror att hon såg själv att det var det enda jag kunde göra. Det var nästan något av vansinne i hennes ögon när hon vid mitt avsked grep tag i mitt tjocka rika hår och nästan vällustigt sade: "Du har samma underbara hår som din fader. Du är hans son. Följ honom och kom inte tillbaka."

Tre år senare hörde jag att hon supit sig till delirium tremens och nästan med våld lyckats hindras från att skära ådrorna av sig. Hon kom på en rehabiliteringsklinik men dog 1973 av hjärtslag. Jag såg henne aldrig mer och vet inte ens var hon ligger begravnen. Min styvfar hörde jag lyckligtvis aldrig mer något av.

Det var sedan med försiktiga steg jag nalkades det västerländska samhället, och jag umgicks till en början nästan bara i frikyrkliga kretsar. Jag renodlade min finska tills jag kunde känna mig säker på den och kom sedan till min egen förvåning fram till det livsavgörande beslutet att ta hyra som jungman på en lastbåt. Jag hade inte behövt göra det med de kontakter och möjligheter jag hade, men jag såg i det steget den stora möjligheten att på bara några år bekanta mig med hela världen. Jag blev sjöman, som Joseph Conrad, Jack London, Frederick Marryat och fann där ett nytt underbart universitet med obegränsade möjligheter. Den döda tiden ombord kunde jag fördriva med hänsynslösa självstudier, besöken i främmande länders hamnar kunde jag utnyttja till att inhämta nya språk, och dessutom var det friska sjölivet med grovt fysiskt arbete enbart hälsosamt. Jag smälte bra in i miljön och blev populär bland mina kamrater för mina outtömliga kroppskrafter och min käckhet. Endast två

saker kunde jag inte dela med dem: sprit och kvinnor. Barndomen hade gjort mig nästan totalt allergisk mot allt vad alkohol heter, och även kärleken hade min barndom givit mig en nästan obotlig aversion mot. Ändå lyckades mina kamrater få mig med in på en bordell i Hamburg, där jag förlorade min svendom. Jag gjorde det nästan bara av solidaritet med mina kamrater. Jag tyckte synd om henne, ett professionellt fnask utan framtid, helt fast i fängelset av sin egen vilsenhet, och njutningen var inte större än att befria sig från avföring.

Utän att gå in på många års vidlyftiga resor kan jag i förbifarten räkna upp mina favorithamnar. En stad som jag fann särskilt tycke för var Antwerpen. Det var något med den staden som kändes mera hjärtvärmande än någon annan västeuropeisk hamnstad. Ställen som Rotterdam, Le Havre, Hull, Liverpool, Hamburg och Bordeaux var mest bara ett nödvändigt ont medan Antwerpen skilde sig från mängden som en sällsynt trevlig oas. Även Lissabon var en hamn som man kunde trivas i mest för de underbara portugisernas skull. Där träffade jag för första gången på ett språk som jag fick fonetiska svårigheter med då dess diftonger tvingade en till en helt annan sorts teknik för att tala. Lika hemmastadd fann jag mig sedan i nästan alla medelhavshamnar – Barcelona, Marseille, Genua, Livorno, Neapel, (världens näst största stad ännu så sent som på 1700-talet, då dess största var Paris,) Messina, Bari och Pireus vid Athen – överallt kände man sig hemma som sjöman. Beirut och Haifa var något annorlunda men fullt godkännbara, liksom det makalösa Istanbul och Smyrna, men de arabiska hamnarna i Nordafrika var mera problematiska. Alexandria var den bästa med Tunis som tvåa, men nästan alla andra var under all kritik. Tyvärr fick jag ett från början dåligt intryck av araberna, som tyvärr blev bestående. De var världens skickligaste tjuvar och mest egoistiska fanatiker, men deras fanatism var desto lömskare genom att den var kollektiv. Mitt första direkta möte med den islamska världen var en chock inför verkligheten av en fanatisk massegoism utan motstycke. Det enda jag kunde jämföra den med var vad jag hade hört om 1917 års bolsjeviker. Den var samtidigt motbjudande och medryckande, förfärlig och oemotståndlig. Och jag hörde alldeles tydligt inom mig min gamle lärare som sade: "Även alla dessa måste du göra till dina egna bröder."

Värst var de i södra Arabien på platser som Aden, men bortom det arabiska havet öppnade sig en ny bättre värld. Mitt första intryck av Bombay och Indien var av ett förbryllande kaos. Det fascinerade och trollband mig inte, men jag insåg, att bortom "The Gate of India" fanns en hel vidunderlig värld som jag en dag måste utforska. Annars var de asiatiska hamnarna mest bara smuts och elände, men en håla jag trivdes i var Sydney i Australien. Dess operahus var inte färdigt ännu när jag kom dit utan gjorde sig egentligen bara bemärkt tills vidare som en bisarr nagel i ögat på alla som inte var vana vid sådant som var originellt och individuellt. Men jag tyckte om dess fullständigt fel riggade segel, som stod ut som spinnacres åt alla håll utom det rätta. Numera är väl Sydneys operahus den asiatiska världshalvans mest sevärda spektakelhus utanför Indien.

Söderhavsöarna gav mig en viss dallring i knäveckan av spänning inför deras enastående vackra för att inte säga unika skönhetsvärld och människor. Sydamerika erbjöd nästan samma exotiska spänning, men priset togs av San Francisco.

Kvinnliga biktfäder

Kvinnliga biktfäder finns i varje hamn
och sjömännen är deras gladaste biktbarn.
De är inte bara mer effektiva än vanliga biktfäder.

De kan dessutom vara ypperliga lekkamrater.
När sjömannen går i land är han en uppdämd fördämning
av passioner och lust och den gladaste entusiasm och energi.
De kvinnliga biktfäderna vet ingenting bättre.
Fastän de saknar kyrkans respektabilitet
är de kvinnliga biktfäderna också egentligen något mycket heligare,
mera hederligt, respektabelt och förtroendeingivande,
ty de ljuger aldrig, och de känner människan.
Det finns inga bättre människokännare,
och vanligen har de genomskådat dig innan du klätt av dig.
Men deras genomskådande är barmhärtigt och varmt.
De dömer dig aldrig och straffar dig aldrig,
och din enda bot blir din förlösning.
När man lär känna dem förstår man bättre ordet,
att bara den som prostituerar sig känner mänskorna.
Endast den kan rädda människor som känner dem,
och bästa sättet att lära känna mänskorna
är att prostituera sig gratis.

Här måste jag göra en djupdykning ner i mer ljusskygga domäner av vår samtidsvärld. Redan i mitt första möte med det fria Europa, Sverige, London, Hamburg och Frankrike, hade jag slagits av dess ganska desillusionerande dekadans och morbidity, som om fria människor fann en njutning i att vara självdestruktiva. Mitt första möte med England gav mig bara chockerande upplevelser av dess tröstlösa storstadsförslumning, det enda fransmännen tänkte på var alkohol och sex, och det enda tyskarna ägnade sig åt var vulgaritet. Men svenskarna var värst. De tyckte så illa om sin demokratiska frihet och välfärd att de till varje pris tycktes sträva efter att vilja förstöra den med att vilt hänge sig åt vänstervridning åt en socialistisk diktators håll med Olof Palme som ledare under ett falskt sken av idealism. Och denna dekadans i hela västvärlden fann sin definitiva kanalisering i ett fenomen som aldrig har upphört att fascinera mig: den destruktiva självhängivelsen åt droger.

Redan när jag först besökte London och sökte upp F.O.G:s kontor satt jag länge där och diskuterade enbart denna sak, som jag redan då såg som västvärldens allvarligaste problem. Våra diskussioner blev ytterst animerade, och de ville att jag skulle stanna där och ta tag i saken, de erbjöd mig till och med en tjänst och möjlighet att studera i Oxford, men jag måste avböja, då jag ännu hade hela världen kvar utanför Europa att bekanta mig med.

Men i San Francisco fördjupade jag mig i problematiken. Eftersom jag hade förtjänat ganska mycket pengar redan, och då jag var både sparsam och föga slösaktig, kunde jag ta mig en längre tids ledighet och gick in för att ta det amerikanska narkotikaproblemet på pulsen. Vad jag fann i San Francisco mot slutet av den värsta hippieperioden var en modern motsvarighet till vad Jack London fann i London i sin beskrivning av "Avgrundens folk".

Jag har alltid tagit folk på deras egna villkor. Jag kan aldrig ta avstånd från dem vad de än håller på med. Således lärde jag känna narkomanerna från deras eget perspektiv på tillvaron. Jag inte bara levde med dem natt och dag, utan jag satte mig även in i exakt hur de levde. Jag blev alltså en av dem.

Vad jag febrilt sökte efter i detta helvete var någon ljusning, någon mening med det hela, någon förklaring och Guds avsikt till att de frivilligt gick igenom sådana extrema mardrömsfasor och kom igenom dem förstörda för livet bara för att hänge

sig åt nya och göra dem värre. Jag tänkte att det kanske fanns någon positiv verkan också med droger, eftersom de gjorde unga friska människor till sådana fanatiska proselyter på livstid. Sprit hade jag alltid känt avsmak för, det äcklade mig direkt, och cigaretter hade jag bara haft förakt till övers för – finns det något dummare än att avsiktligt slagga igen lungorna? Men droger var något annat. Här var en ny företeelse som människorna ännu inte kommit till rätta med. Det var ännu delvis ett otestat område, där fanns nya främmande världar att upptäcka, och det hade även sina lockelser, då det alltid är spännande att se hur långt på en farlig väg man kan gå. Vissa droger var ju även sexuellt upphetsande, och jag hade alltid lidit av hämningar på det området och vägrat acceptera mig som definitivt asexuell.

Det första jag kom på det klara med var att jag inte riskerade att bli beroende. Jag kunde hålla den viktiga distansen. Jag kunde när som helst tända på men även när som helst avbryta och lägga av. Abstinenser bekom mig inte. Och det var bara gott sällskap som kunde få mig att dela på en pipa eller ta gemensamhetstrippar. Det heter ju att alkohol bara är farligt om man dricker ensam. Det är exakt samma sak med narkotika. Det är bara när man upplever ruset tillsammans med andra som det kan ha någon uppbygglig effekt alls. Alla ensamhetstrippar är snedtrippar. Det finns inga undantag från den regeln.

Effektivast och mest njutbar av alla droger fann jag utan konkurrens heroinet vara, då det injeceras direkt i blodet. Då förlöstes något av mina sexuella hämningar, då kunde jag känna en vällust och ett välbefinnande som jag aldrig kunde känna annars, och endast då kunde jag koppla bort från det liv som min mor och min styvfar hade givit mig som en sorts förbannelse snarare än ett liv. Men jag var samtidigt mycket försiktig med denna drog. Den var dyr, och det var den enda drog jag var rädd för, ty jag visste, att det var den enda drog jag skulle kunna bli beroende av.

Jungfrudomen

Jungfrudomen är en illusion,
ty det finns själar som föds redan våldtagna.
Men illusioner är alltid heliga,
vare sig de handlar om lycka eller trohet,
dygdens renhet och jungfrulighet
eller något annat man tror sig ha
och som just därför måste bli våldtaget och rövat.
Mest ironiskt av allt jungfruligt
är den mytomspunna jungfrusilen,
den yttersta symbolen för den yttersta illusionens dårskap,
hur allt jungfruligt förvandlas till en last.
Jag har känt narkomaner som har betecknat jungfrusilen,
den första injektionen av heroin, som livets höjdpunkt,
varefter allt naturligt försvann som oväsentligheter.
Kvinnor och barn blev värdelösa, karriären skrotades direkt,
allt offrades för den yttersta egotrippen
att förlora sin själs jungfrudom genom den första kanylen heroin
som måste bli hopplöst vanebildande.
Men så stor var illusionen om denna jungfrudoms uppoffrande
att de gärna slungade sig ner i detta svarta hål
för blotta illusionens skull, som hade större makt
än någon sexual- eller naturkraft.
Akta er för illusioner. Allt är illusioner.

Att droger är vanebildande, att hjärntvätt kan fungera,
att man måste komma till antingen himmelen eller helvetet,
att Gud måste finnas eller inte finnas,
att man antingen dör totalt med kropp och själ eller överlever sig själv totalt,
allt är myter och illusioner, föreställningar och självbedrägerier.
Bättre är det kanske ändå då att födas som en färdigt våldtagen själ.

I detta sällskap kom jag också med tiden fram till verkligheten bakom de romantiserade drogdrömmarna av falsk idealism och fatal verklighetsflykt. Jag lärde känna mänskorna som stod bakom att denna värld fanns till, narkomanernas leverantörer och profitörer. Jag trodde att jag redan hade sett djupets botten av mänsklig ondska i Sovjetunionen hos vissa etablerade kommissariers omänskligt cyniska dubbelmoral; men de amerikanska kapitalisterna, som hänsynslöst roffade åt sig miljardförmögenheter på att ruinera oskyldiga människors liv genom att förslava dem, var faktiskt värre genom sin totalt öppenhjärtliga hämningslöshet. Det var som om de njöt av att göra sig delaktiga i så många narkomaners död som möjligt, och att legitimiteten i detta låg i att det gick med vinst. Cynismen var total och människovärdet obefintligt. Särskilt, menade dessa profitörer, var det lämpligt att härja bland negrerna, som gick under benämningen *asfaltens ogräs*. Den obeskrivliga cynismen var i regel parad med en lika gränslös rasism. Vita narkomaner var det befogat att hålla vid liv med artificiella medel, så att de sedan kunde få återfalla, men inte negrer. Ju snabbare sådana knarkade ihjäl sig, desto fortare var man av med dem.

Och denna mentalitet var fast förankrad och totalt skyddad av Amerikas ekonomiska ryggrad. Utan att nämna sådana namn som Rockefeller och Eli Lilly kan jag dock utan omsvep i förbifarten nämna att denna inställning hörde till kärnan av det republikanska partiet företrätt av sådana som Barry Goldwater, Nixon och Ronald Reagan.

Och de kom alltid undan med det. De var aldrig ens rädda för att åka fast, ty de visste att de var bergsäkert skyddade och stod på fast mark. Det var de som var Amerika. De kunde till och med öppet tala om det och då komma med bisarra ursäkter i stil med: "Det är ju bara samma *racket* som Hollywood: vi ger amerikanerna drömmar, och de behöver drömmar. Vi ger dem medel att drömma, och det är bara mera effektivt än bio. Det handlar bara om snabbare tempo och högre tryck."

En annan hög *tycoon* sade till mig: "Filmen ersatte litteraturen, TV-n ersatte bion, och nu ersätter knarket filmerna. Om vi går till botten med det och rensar ut alla rötägg med att låta dem knarka ihjäl sig kanske vi sedan kan återgå till litteraturen."

Ett annat bisarrt alternativ till dessa förvillelser var *the Church of Scientology of California*. De menade sig erbjuda bättre trippar än LSD-trippor och ett bättre beroende än drogberoende. Det var bara det att deras *racket* kostade tiotusentals dollar mer. Om de var bättre än filmer och droger så var de också dyrare än både filmer och droger, och ut ur den kyrkan genom bakporten (ofta utsparkad) kom man inte förrän man var mer än ruinerad.

Då var narkomanerna i sina pittoreska fantasivärldar av vilseförande idealismer som science fiction åtminstone mera sympatiska. De var åtminstone mänskliga, som offer i regel är, i motsats till dem som offerar dem. Och något gott tyckte jag mig ändå finna i dessa drogillusioner. Min helhetsbild är att drogflykten inte är något annat än en protest mot den oacceptabla delen av verkligheten, atomåldern med dess ständiga terrorhot och förödande miljöförstöring, den kortsiktiga kapitalismens hårda inskränkthet och återvändsgränd, den fula materialismens förlamande andefattigdom och den moderna vulgaritets-slit-och-släng-kulten av Coca Cola, *junk food* och pornografi som ersatt alla tidigare bättre kulturer. Drogerna erbjöd en annan

verklighet än denna av fantasi och drömmar, av ett slags lyrik och romantik, av all den andlighet som det moderna samhället i kortsynthet rationaliserat bort. För ett sådant bättre alternativ än den grå och svarta storstadsöken av asfalt och betong kunde det faktiskt vara värt att bara för den goda sakens skull knarka ihjäl sig.

Synd bara att detta skulle leda till förtjänster som hamnade i fel fickor. När jag stiftade bekantskap med dessa etablerade profitörer stod det redan helt klart för mig, att dessa skulle bli de nya förslavare och tyranner som skulle ta över världen när väl alla kommunistiska diktaturer efter alltför mycket tid och ansträngning hade besegrats.

I min iver att komma så in på dem att jag kunde förstå dem lika väl som alla San Franciscos hippies och narkomaner, råkade jag ut för väldigt bisarra erbjudanden från båda hållen. Min distans till "*the biggest racket in the world*" väckte profitörernas beundran för mig, så att de erbjöd mig att få vara med och dela på kakan. De försökte få mig med i maffian och lovade mig miljardvinster på längre sikt, om jag bara gjorde som jag blev tillsagd. Samtidigt fick jag ett erbjudande från en hippierörelse att bli något slags LSD-överstepräst för dem, då jag gjorde mig så bra i rollen och hade rätt distans. Jag skulle få vara med och grunda och leda en världsomfattande drogsekt. LSD prövade jag bara en enda gång och aldrig mer, ty den drogen förvände synen på mig, så att jag såg alla människor som nakna skelett med bara tomma kranier kvar av ansiktena, vilket var ganska obehagligt. För den skull vågade jag inte se mig i spegeln under hela den trippen. Naturligtvis tackade jag nej till båda erbjudandena. Jag var sjöman och föga intresserad av pengar, karriär eller ledarskap, så jag skyllde på det och återvände till sjöss för att aldrig mer sätta min fot i San Francisco eller i Amerika.

Du har bett mig berätta litet mera om minnesvärda människor jag mött på min väg. En sådan var en person som under sin tid var legendarisk under beteckningen "*Bull's Eye*", då han var efterlyst överallt och tidvis alla ville skjuta ihjäl honom; han var *target* för alla, både poliser och narkotikalangare. Det var en märkvärdig man. Han var från början en välutbildad narkotikapolis och var vig som en ninja – han hörde till de högst kvalificerade poliserna i Kalifornien när det gällde människojakt och risktaganden, och han klarade sig alltid. Han fick i uppdrag att sätta fast några av de mest eftersökta narkotikalangarna i Kalifornien, men för att kunna göra detta måste han officiellt byta sida – han måste bli narkoman själv. Han tog denna risk, och han lyckades göra sig accepterad i den undre världen i egenskap av ensamvarg som inte hade något att förlora sedan han avskedats ur polisen på grund av narkotikabrott. Han spelade så skickligt sin roll som avhoppad polis som tog parti för den undre världen mot samhället, att alla dörrar i den undre världen öppnades för honom. Han kunde ju avslöja mycket om polisväsendet som langarna kunde ha nytta av.

Vad ingen av hans överordnade poliser anade var, att det snart inte längre var ett rollspel från hans sida. Han kom med tiden verkligen att byta sida av egen övertygelse, och det var inte till följd av drogernas påverkan. När han lärde känna den undre världen och förstod, att dess drogindustri egentligen bara var en verklighetsflykt kombinerad med ett slags protest mot samhällets tilltagande omänsklighet, fattade han plötsligt en gränslös avsky för det våldsinriktade liv han dittills hade levat. Han beskrev det själv för mig som ett slags Pauli omvändelse. Han tog därpå radikalt parti för Kaliforniens alla drogätande pacifister och hippies mot Richard Nixons mot oskyldiga vietnameser krigförande våldssamhälle och fattade en sådan intensiv avsky mot vad han betecknade som det etablerade våldssamhället att han förrådde hela polisväsendet åt de laglösa. Och han specialiserade sig metodiskt på att omvända andra poliser från våldsroteln till fredsrörelsen, ofta med hjälp av polisiärt tvång, så att särskilt utvalda poliser kunde kidnappas, hållas fjättrade och

manipuleras med droger och övertalning tills de, som "*Bull's Eye*" själv, var omvända och tagna i laglöshetens tjänst. De försvann spårlöst och antog liksom "*Bull's Eye*" nya identiteter. Hela denna verksamhet blev aldrig känd för polisen, men när myndigheterna kom den på spåren sattes det inofficiellt ett pris på "*Bull's Eye's*" huvud.

Jag fick träffa honom därför att det var han som ville träffa mig. Han hade hört talas om min karriär i San Francisco och de erbjudanden som jag tackat nej till, vilket hade väckt hans intresse.

När jag träffade honom var han kanske Kaliforniens hårdast efterlyste man medan alla hippies och narkomaner och laglösa hade intresse av att skydda honom. Jag fick träffa honom i en mörk källare nästan som i en bunker, som bevakades hårt men hemligt av motorcykelknutar. Vad som förvånade mig vid vårt samtal var att han var en bildad man med ett vårdat språk.

Utan att gå in på vårt långa samtal åstadkoms den största effekten på mig av hans bilder på sig själv och sitt liv från det förflutna. Jag fick se honom själv som perfekt och klanderfri polis, välrakad, välklippt, tuffast i Kalifornien med mössan käckt på sned, med en trotsig *he-man*-uppsyn som kunde rycka in i vilken *fight* som helst och vara säker på en seger genom blotta knytnävarna, och tillsammans med kolleger och kompisar, lika propra och rena, lika mönstergilla *machos*, lika ståtliga gorillor. Och jag såg på honom nu. Hans nästan svarta raka hår gick ner till midjan, han tog aldrig av sig sina svarta glasögon fastän det var mörkt med rött ljus som i ett mörkrum, han tvättade sig aldrig mera med tvål eller med shampoo, hans kläder var fantastiska fransiga indianaktiga hippie-kläder, och hans sätt var den fanatiska anarkistens – karaktärsförändringen från den exemplariska polisstilen var total för att inte säga extrem.

Jag minns att jag frågade: "Varför gör du det?"

"Bara droger kan rädda Amerika från Vietnamkriget och våldet. Det är en stark medicin men den enda som på lång sikt kan hjälpa."

Detta var hans motivering som för honom berättigade vilka medel som helst – och som rättfärdigade den totala laglösheten. Och jag kunde inte direkt påstå att han hade helt fel, även om jag hade mina invändningar, som jag emellertid föredrog att hålla inne med.

Det var han som rådde mig att lämna Amerika och inte komma tillbaka. "Det här är inget land för dig. Under en yta av teknisk briljans är vi alla bara *fucking barbarians*, värre än om vi levde under stenåldern. Res hem till Europa eller till mer civiliserade länder i Asien som Indien eller Kina." Han hade ingen tro alls på *the American way*, som han avfärdade som enbart lögn och hyckleri, bedrägeri och tomma filmstudiokulisser. "På ytan är vi bäst i världen, men denna fernissade yta är bara det fikonlöv som vi krampaktigt försöker skyla vår nakenhet med, det faktum, att vi i själva verket är sämst i världen. Och efter att vi klarat oss ut ur Vietnamkriget om kanske fem år har vi världens längsta väg tillbaka till vanlig rumsrenhet."

Så talade en polis om sitt Amerika, som han förrått för att bli narkoman, drogspridare och underjordisk ledare för laglöshetens korståg mot samhället. Man kan bara förstå honom mot bakgrunden av Richard Nixons Amerika, det Amerika som mördade president Kennedy och som president Lyndon B. Johnson organiserade till en massiv krigsmaskin mot ett litet skyddslöst Vietnam.

Jag fick senare höra att han försvann in till Navajoreservatet i Arizona, där han förmodligen kom ifrån allt vad droger heter och kanske till och med ifrån Amerika.

En annan fullständigt utflippad buckanjär var grundaren av den rörelse jag nämnde i förbifarten. Rörelsen hade gjort ett visst intryck på mig genom sin mondialism och sina kategoriskt uttalade ambitioner att frälsa hela världen. De var fast beslutna att ta hand om hela mänskligheten och inordna den i sin struktur och

var därigenom världens ambitiösaste rörelse, vilket var nog för att jag alltid skulle hålla mig informerad om deras mått och steg. Jag fick tillfälle att träffa deras grundare en gång på ett fartyg i Medelhavet genom en förtrolig kontakt jag hade, och anledning till att han ville träffa mig var mina försänkningar i Ryssland och kontakter med USA:s undre värld. Mitt första intryck av denna organisation, som hade sin högsta central på detta skepp, var av ett flytande sinnessjukhus: de hade inga kvalificerade sjömän, de kunde inte ens navigera, och fartyget löpte ständigt risk att driva på grund, vilket det gjorde ett antal gånger. Jag ville dock vänta med ett slutgiltigt omdöme tills jag hade träffat grundaren. Tyvärr bekräftade detta möte alla mina djupaste misstankar och överträffade dem.

Denna grundare av världens rikaste och mest expansiva nya religion var en mycket osund människa. Han led svårt av övervikt fastän han kedjerökte. När jag senare kom i kontakt med några av hans avpolleterade närmaste medarbetare fick jag erfara att han i årtal levat högt på både droger och alkohol, fastän han själv officiellt brännmärkte allt sådant. Hans lära var i själva verket den extremaste tänkbara paradox i sin formidabla blandning av buddhism och science fiction, av religion och kapitalistisk girighet, av euforisk idealism och järnhård diktatur, av globala filantropiska ambitioner och den råaste vulgaritet och småaktighet. Som författare av tusentals volymer var han fullständigt simpel, omänsklig och barbarisk. Han var inte utan fantasi, men denna var helt odisciplinerad, som om den berättigade till vilka förväxlingar som helst mellan den absurdaste science fiction och verkligheten. Han var ett vrak av självöverskattning och självsvåld. Han hade haft nästan alla tänkbara sjukdomar och framför allt magsår sedan 30-årsåldern, och hela religionen handlar egentligen bara om hur man skall bekämpa sina egna sjukdomar, varför den inte är för friska människor. På mig verkade han som inte bara hopplöst sjuk utan även som hopplöst olycklig. Jag fick vid mitt möte med honom associationer till ett antal liknande fall, först och främst Randolph Hearst, så som han framstår i Orson Welles bekanta film: den gamle helt desillusionerade överrike mogul som gjort sin förmögenhet på att bedra allmänheten och som begravt sig levande i sin egen absurda skapelse, som han själv blivit offer för. Jag fick även associationer till Mao Tse Tung, den framgångsrike diktatorn som urartade till 1900-talets förfärligaste monster av omänsklighet. Vad jag hade framför mig var inget annat än en religiös diktator, och en religiös diktator är värre än en vanlig diktator. I allmänhet dukar diktatorer under för resultatet av sitt eget omänskliga livsverk, det började redan med Herodes den store, som ju som bekant ruttnade inifrån. Även Napoleon råkade ut för detta liksom Hitler; och denna fula, uppsvällda, patetiska, groteska och till kropp och själ fullkomligt osunda amerikanska religionsmiljardär var inget undantag. Han hade redan hemfallit åt diktatorers allvarligaste förfallssymptom: att tro sig kunna manövrera sitt imperium genom fjärrkontroll. Han hade lämnat sina landorganisationer och helt övergett fotfolket för att bara sitta på sin lustjakt i medelhavet och tro sig kunna sköta allt på tryggt avstånd. Samma gjorde Karl XII när han stannade i Turkiet i sju år och när Napoleon lämnade sin *Grande Armée* åt sitt öde i Ryssland under återtåget från Moskva. Även denne uppblåste översittarmiljardär med fjollhalsduk på medelhavet var en förlorad själ av infernaliska dimensioner.

Av rent mänskligt intresse höll jag dock god min och stod till hans tjänst med vad information han var intresserad av, och jag kunde meddela honom en hel del om tillståndet i Sovjetunionen och ställa andra politiska diagnoser på olika förhållanden i världen. Jag aktade mig noga för att ta risken att reta honom, han var just en sådan människa som gått så långt i sitt diktatoriska moraliska fördärv att han kunde bli förbannad för ingenting, och hans närmaste blev dagligen utsatta för vettlösa raserianfall för de futtigaste bagateller. Han var så bortskämd att han tålde ingenting. Han hade ständigt omkring sig unga vackra flickor som stod till hans förfogande

tjugofyra timmar om dygnet och hela tiden passade upp på honom, satte fram en stol när han än behagade sätta sig, samlade upp hans cigarettaska när han rökte och till och med tjänstgjorde med sex. Denna organisation *var* ett flytande sinnessjukhus, och han, dess diktator, var den galnaste av alla.

Jag fortsatte att följa med denna firmas utveckling och började samla uppgifter om den. Det var frågan om århundradets största religiösa bedrägeri, och dess enda grund var science fiction, som grundaren fantiserat ihop och småningom omvandlat till religiös dogmatik. Han hade tjänat pengar som författare av science fiction, men han hade gått över till religiös förkunnelse av science fiction när det stått klart för honom att det skulle ge större utdelning. Science fiction gjorde honom till miljonär, men i religiös förklädning gjorde det honom till miljardär.

För att genomföra detta bedrägeri var han helt beroende av lojala medarbetare, som gick på hans bluffar och kunde ställa upp för dem offentligt. De medarbetare han samlade under ett trettiotal år bestod nästan uteslutande av vilsekomna individer som haft problem med samhället, ofta drogmissbrukare eller psykfall, som han kunde ha någon hake på. Det har skrivits böcker om detta, så jag behöver inte gå in på detaljer. Men vad som upprörde mig mest var att alla hans proselyter, miljoner människor över hela världen, faktiskt var hans aningslösa offer, som utan att själva vara medvetna om det fick sina liv ihjälutnyttjade av honom och förstörda. Han levde på att hans proselyter hölls okunniga om sanningen. En proselyt som vunnits för organisationen befästes i den genom någon hållhake och isolerades sedan systematiskt från det öppna samhället. Lojala organisationsarbetare fick inte läsa dagstidningar eller se nyhetsprogram på TV, de hölls så hårt bundna av arbetet under svältlön att all deras fritid i praktiken omintetgjordes, de tvingades in i ett liv av kronisk ignorans, och all information utifrån stämplades som farlig. Denne grundare betecknades av sin egen andra hustru, med vilken han hade en dotter, som en paranoid schizofreniker, men han var värre än så, ty han var medveten om det själv och var det helt avsiktligt och använde sig metodiskt av sin paranoia och sin schizofreni till att lura och utnyttja andra. Hans paranoia var skrämmande lik Stalins: han kunde vara hur förbindlig som helst ena dagen för att nästa dag förkunna din avrättning. Hans hänsynslöshet var utan gränser, han var helt utan empati, han hade ingen distans till vad han själv höll på med, han var självklart den enda ofelbara människan i världen, och när hans äldsta son begick självmord vid 22 års ålder betecknade han honom som en förrädare. Han var helt oförmögen till någon mänsklig medkänsla.

En sådan paranoid organisation lovar ingenting gott för framtiden utan borde tvärtom bara varnas för som en sjukdomshärd för en ny diktatorisk världsepidemi i stil med fascismen, nazismen och kommunismen.

Här är några uppgifter som alla hans medarbetare konsekvent hållits okunniga om, och om man nämner något om dem för dem betecknas man som lögnare.

Grundarens första hustru hette Margaret Louise Grubb. Han kallade henne Polly, och de fick två barn 1934 och 1936, en son och en dotter. Sonen fick samma namn som sin fader och lämnades arvlös vid faderns bortgång. Han tog avstånd från sin faders kyrka 1979, men all hans kritik emot den tystades ner.

Han gifte sig andra gången medan han ännu var gift med Polly, och den andra hustrun var Sara Northrup, som han gifte sig med 1946. De fick en dotter 1950 som också sedermera lämnades arvlös. Då de aldrig var lagligt gifta, eftersom han fortfarande var gift utan att ha talat om det för Sara, ansåg han att hon aldrig hade någon rätt att göra sig lagligt gällande. Det var hon som betecknade honom som en paranoid schizofreniker, men även hon tystades ner.

Sin äldsta son i sitt tredje äktenskap ställde grundaren allt sitt hopp till. Han fick den högsta utbildning man kunde få i organisationen, och grundaren såg det som en självklarhet att sonen med tiden skulle ta över hela rörelsen. Men sonen var mjukare

än sin fader och saknade helt dennes hänsynslöshet och okänslighet. Han försökte flera gånger rymma från organisationen men återbördades varje gång, och vid 22 års ålder 1986 såg han ingen annan möjlighet att komma ifrån rörelsen än genom att begå självmord.

Självmord har inte varit helt ovanliga inom rörelsen. Alltid har rörelsen fritagit sig från allt ansvar i sådana fall och tvagit sina händer. Ibland har det till och med hänt att proselyter mördats av misstag. Organisationen har varit okänd för sina hårda för att inte säga brutala metoder, i årtal var det praxis att proselyter som begått misstag kastades över bord från flaggskeppet och kölhalades, men i fallet Susan Meister 1971 rörde det sig om ett skott i pannan från ett långpipigt gevär, som hon alltså inte kunnat avlossa själv, fastän den officiella förklaringen var självmord "eller något annat". Hon var 18 år gammal.

Hur många som fått sina liv förstörda genom organisationen går inte att uppskatta, då de är oräkneliga. Man kan bara ta upp individuella fall. David Mayo var grundarens lojalaste medarbetare från 1957, och 1981 etablerades han officiellt som den högste ansvarige och grundarens arvtagare. Ett år senare vände sig grundaren emot honom och fockade honom, och i februari 1983 stämplades han som rörelsens fiende för alltid. Han hade då givit organisationen 26 år av sitt liv.

Somliga var dock kloka och lyckliga nog att själva avgå i tid. Bland de klokaste var rörelsens främsta dragplåster, den av grundaren själv utnämnde "förste påven" John McMaster, en alltigenom sympatisk och kultiverad människa, som utnämndes till att ha blivit den förste att nå toppen av utbildningsprogrammet 1966, men som själv avgick i november 1969 för alltid, kuriöst nog samtidigt som du själv som adertonåring valde att distansiera dig från rörelsen för gott.

Grundarens egen hustru fick dock bittert betala för sitt livslånga engagemang. Hon anförtroddes det högsta ansvaret över organisationens kontrollavdelning, hämtade sig aldrig efter äldste sonens självmord, och skrotades av sin make och rörelsen 1980. Som så många andra utsågs hon till syndabock för organisationens förseelser och lagöverträdelser, som ägt rum genom grundarens direktiv, varpå hon samman med många andra högt uppsatta koryfärer blev dömd av laglig domstol och satt i fängelse. Grundaren ville aldrig träffa henne mer så länge han levde. Hon hade gett honom fyra barn.

Men det som jag själv finner svårast att förlåta hos denne århundradets störste charlatan är hans prostituerad av buddhismen. Han betecknade sin religion som en modern version av buddhismen, vilket är en ohygglig förolämpning mot buddhismen, som är en ren filosofi närmast besläktad med kristendomen i sitt predikande av självupppoffring och människokärlek, fattigdom och kyskhet, medan denna nya religion gör tvärtom: den tar hutlösa priser för sina tjänster som egentligen bara miljonärer kan ha råd med, och den är lika promiskuös som Hollywood. Dess enda etik går ut på att klämma folk på pengar.

Vad som dock förbryllat mig mest är hur folk över huvud taget kunnat gå på något sådant. För mig är science fiction avskräckande av naturen, då den är fullständigt artificiell och onaturlig från H.G.Wells framåt, och en religion baserad på science fiction måste då bli en enbart löjeväckande absurditet. Ändå har intelligenta och goda människor fallit för detta och inordnat sig i dess hänsynslösa diktatur helt okritiskt och offrat sina liv för saken, som aningslösa får, som alla Stalindyrkare i Sovjetunionen, som alla de judar som troskyldigt lydde när de kommenderades att ta tåget till Auschwitz. Detta är för mig det ofattbaraste av allt i denna fråga, samtidigt som alla dessa oräkneliga offer för en enda mans överlägsna hänsynslöshet fyller mig med gränslös sorg.

Nästa värld jag tog i tu med var Israel. Jag arbetade där i mer än ett halvår på olika kibbutzar och vinnlade mig om att bemästra hebreiskan, både den gamla och den

nya, och samtidigt knyta kontakter inom så många olika läger som möjligt och helst motsatta. Bäst vänner fick jag naturligtvis inom de olika ortodoxa kyrkorna, bland assyrier och syrianer, bland armenier och druser och kopter, men jag fick även en viktig vän då redan i den lille ortodoxe rabbinen, som du sedan hann träffa 1994 strax innan han dog.

Emellertid var spänningen i Israel outhärdlig. Det var Guds land, men Gud var inte lycklig. Det var som om ett Damoklessvärd hängde över världen som måste resultera i våldsamma vapenbrak när det ramlade ner i form av en blixtnedslag från klar himmel, och jag ville inte vara i Israel när det hände, ty på något sätt kände jag att det måste vara där som krisen måste inträffa. Araberna hade aldrig kommit över skammen av sexdagarskriget och bara väntade på sin efterlängtnade revansch. Jag förstod araberna och palestinierna, deras bitterhet och svåra underlägsenhetskänsla, den bittra surdegen att behöva äta upp varje dag att ständigt göras medveten om att man var en lägre klassens medborgare som egentligen var utesluten från hela samhället men ändå bestods ett halvdant människovärde för syns skull, men jag kunde aldrig ta deras parti mot Israel. Min Bibel hade trängt för djupt in i min själ för att jag skulle kunna ta den minsta ställning mot någonting i den medan jag just för min djupa rotfasthet i Bibeln måste betrakta Profeten som en påflugan och grov inkräktare i den klassiska vitterheten. Det kanske största skälet till att jag avbröt mitt intressanta liv i Israel var att jag ville slippa ta parti i det hemska kriget mellan Israel och araberna som måste komma.

Det var kanske denna feghet som straffade mig. I södra Indiska Oceanen i augusti 1973 tjänstgjorde jag på ett fartyg som drog mig ner i mitt livs största skeppsbrott. Det var ett riktigt skeppsbrott, ty fartyget bröts bokstavligen i två av orkanen. Där försvann alla mina böcker och allt vad jag dittills samlat på mig av minnen av mitt liv hittills. Det var inte mycket, men det var ovärderligt. Det var mina tio biblar på tio olika språk, det var alla mina böcker, det var alla mina brev, det var min kamera och alla mina bilder, och det var allt vad jag hade skrivit. Absolut ingenting kunde räddas och endast med nöd själva livet. För första gången fick jag uppleva människor kämpa för sitt liv mot naturens fullständigt frisläppta rasande vredeskrafter. Därvid kom människornas rätta jag i dagen. En märklig lärdom och erfarenhet infann sig. De svagaste blev de största egoisterna och kämpade för sina liv hänsynslöst mot de andra för att komma först och få en plats på räddningsbåtarna och gick under genom ren desperation och förtvivlan och överansträngning, medan de starkaste tog det lugnt och hjälpte först de andra, dem som de kunde hjälpa. Om man kan hjälpa andra kan man hjälpa sig själv. Om man vägrar hjälpa andra kan man aldrig hjälpa sig själv.

Naken och frusen bland andra blottställda mänskliga vrak i mörkret av den vildaste delen av den Indiska Oceanen upplevde jag det som att Guds vrede hade slagit till mot världen. Det skulle bli värre. En dryg månad senare utbröt Jom Kippurkriget med en ekonomisk världskris som följde. Och min enda tanke var att jag måste hem tillbaka till Ryssland.

3. Barfotaåren

Det är egendomligt hur våra liv ganska samtidigt spårade ur fullständigt 1973-74. Vad jag särskilt måste beundra i dina memoarer är hur du kortfattat berör hela världar av händelser och skeenden med några få ord för att liksom koncentrera dig på bara det av alla intrycken som var av bestående värde. Så vill jag också göra. Men du hade musiken kvar efter 1973. Jag hade absolut ingenting. Allt var mig likgiltigt.

Jag hängav mig åt en flummartillvaro utan sans eller ändamål. Jag bara drev omkring i världen som ett vissnat löv för vinden. Allt tråkade ut mig. Jag köpte aldrig mer en bok, och gjorde jag det var det bara för att efter läsningen skänka bort den. Jag fortsatte förkovra mig i olika språk men utan entusiasm. Jom Kippur-katastrofen skadade mig mera än hela min barndoms alla traumata hade gjort, för det var en teologisk katastrof som förintade mitt innersta. Det var Gud i hatiskt envig med Gud, som om Han plötsligt blivit schizofren.

Araberna anföll Israel på Israels heligaste och mest uppbyggligt religiösa helgdag i akt och mening att driva alla judar ut i Medelhavet och förinta dem, som Hitler redan hade försökt 35 år tidigare. Med berätt mod och i överlagd avsikt trampade de den judiska religionen under sina fötter i avsikt att förinta judendomen, och de höll på att lyckas, ty hela världen teg och höll nästan med dem. Judarna har aldrig varit så ensamma som när Jom Kippur-kriget bröt ut 1973. De var helt utlämnade och prisgivna åt den mest infernaliska tänkbara destruktivitet och ondska. Psykologiskt var situationen lika förtvivlad som under Warszawaghattots dagar.

Och likväl bjöd mig min egen religion att räcka araberna handen, hjälpa dem och behålla dem som mina vänner. Det gick inte. Jag härdade inte ut. Det blev kortslutning. Min Gud höll inte inför sådana påfrestningar. Jag flydde precis som Jona.

Mina läroår i Ryssland hade följts av mycket givande vandringsår till sjöss som sjöman, men nu avlöstes dessa av barfotaåren. Jag blev fotvandrare och tiggare. Jag slog följe med nomader och beduiner. Jag följde med karavaner och klädde mig i turban och andra maskeradkostymer av trasigt slag som för att glömma bort min identitet. Och det var som en sådan vilsen och oigenkännlig, smutsig och erbarmlig vandrare jag första gången kom till Indien, även om det då inte var längre än till Pakistan, med persiska och andra nya språk i bagaget. Urdu lärde jag mig tala men inte skriva, medan jag senare lärde mig både tala och skriva sanskrit och hindi. Men jag går händelserna i förväg.

Efter allmänt haschande och dagdrivande i Pakistan kom jag karavanvägen via Hunzadalen tillbaka till Sovjetunionen. Jag skaffade mig nya pass och kunde i viss mån organisera mig inför ett nytt liv. Men det tog tid, och jag förlorade mycket tid på att tappa greppet om tiden och inte återfå det på ett par år.

Bland Rysslands muslimer och ortodoxa kloster och kyrkor kunde jag sedan i viss mån rehabilitera mig. Jag vandrade och färdades överallt. Jag var ständigt på pilgrimsfärd men kom aldrig fram till något mål. Så intresserade en gammal munk mig en dag för att närmare utreda eventuella kvarvarande spår av Jesu eventuella verksamheter i Indien. Med detta som definitiv reseledning begav jag mig på min första målinriktade resa till Indien. Jag utforskade Kashmir och vandrade genom hela Hindustan och fastnade en tid bland Nepals hippies och blev återigen oigenkännlig, tills jag kom fram till att det i den delen av världen fanns alldeles oerhört mycket kunskap att hämta inom mitt område, då jag fann en påtaglig länk mellan Kristus och buddhismen. Men allt detta vet du redan. Men när jag kommit fram till övertygelsen om buddhismens och kristendomens intima samband hade jag funnit en ny teologisk grund att stå på och var nöjd och kunde fortsätta därifrån. Jag kunde nu äntligen återvända till Ryssland, bli europé igen och fullborda arbetet med att rehabilitera Ryssland religiöst till samma moraliska standard det haft före 1917 och fortsätta verka för nedbrytandet av den politiska skiljemuren mellan öst och väst. Jag visste, att när det var gjort kunde jag återuppta mina studier i Indien.

Jag kom tillbaka till Finland och började äntligen närmare bekanta mig med Sverige. Jag arbetade en tid i Uppsala och hade en del kontakter med dess universitet men blev aldrig formellt inskriven. Mest studerade jag musik, ett område och språk som jag försummat å det allra grövsta.

Jag besökte även Stockholm och Lund innan jag kom till Göteborg, där jag fann en viss trivsel i de gamla trähusbebyggelserna i stadsdelarna Haga och Majorna, och så råkade jag en junikväll i ett av dessa gamla arbetarkvarter vid en gårdsfest möta en landsman av det ovanligare slaget, en finne som inte kunde finska.

Då du själv ingående har beskrivit vårt möte kan det säkert intressera dig att jag ger en motsatt beskrivning. Du beskriver mig som en proper akademiker med oantastlig yta av kultiverad mognad utan att ana vilka år av tiggartliv, elände och fattigdom jag hade bakom mig som nästan professionell nomad. Jag uppfattade dig som en högt stående musiker som kommit fel i tillvaron. Jag fann dig malplacerad. Du spelade Schubert och Beethoven med utsökt känsla och finess vid gården av rivningskåkar där det mest bara huserade vänsteraktivister och ockupanter. Din plats var vid en flygel i ett konserthus eller vid katedern i en högskola eller varför inte universitet, och så spelade du för dessa *misfits* och var inneboende hos en lesbisk *freak* till fetlagd satmara, om än hon var i samma ålder som vi om dock hon såg avgjort äldre och värre ut. Hur hade en så lovande konstnär kunnat komma så på avigån i tillvaron? Ditt öde intresserade mig från första stund.

Resten vet du. Vi har hållit kontakten i alla år, och vi har knappast förändrats sedan den dagen i juni 1979. Världen har förändrats desto mera. Nästan på dagen tio år senare började östridån blotta sina första vidgande sprickor när ungrarna öppnade gränsen mot väst och lät östtyskar sippra ut den vägen. Det var som att öppna en holländsk damm. Naturen gjorde resten. Atlanten gick inte att hålla tillbaka. Allt måste rivas ner av de sedan 44 år uppdämda naturkrafterna.

Sedan uppstod det stora vacuumet efteråt, när till och med Ryssland plötsligt blev genomdemokratiserat efter det aborterade kuppförsoket i augusti 1991, nästan på dagen tjugo år efter att du blivit underjordiskt aktiv politiskt åt det hållet, som du skildrat själv. Då ställdes jag inför min första stora kris efter Jom Kippur-kriget. Vad skulle jag göra sedan min rysk-ortodoxa kyrkas högsta förväntningar och största ansträngningar plötsligt hade givit resultat och realiserats? Min kyrka behövde mig inte längre som den jag hade varit, och jag måste se mig om efter ett nytt fötfastete.

Då återvände jag till Israel och återupplivade alla mina kontakter där, så att vi kunde ordna Kairo-konferensen i februari 1992, som i princip beslöt islams undergång. (*Detta är Johannes egna ord. Vi föredrar att kalla summan av konferensen ett "ifrågasättande av islams ofelbarhet". red. anm.*) Detta motiverade alla islams fundamentalister till att sätta i gång och härja, vilket bara ökade hastigheten med vilken islam började gå mot sin ideologiska undergång. Konferensen blev formellt ett fiasko genom sin totala upplösning genom kanske främst den enda kvinnliga deltagarens manövrer och skicklighet med kvalificerat vänsterprassel, men informellt måste jag betrakta den konferensen som en historisk milstolpe. Järnridån hade raserats, men islam återstod, och vi hade gett signalen till rätt kurs.

Först därefter kunde jag äntligen återvända till Indien. Genom Lhasa-konferensen i juli 1993 gav vi även startsignalen till desarmeringen av Kina. Den har ännu inte lyckats, och islams fundamentalister biter ännu ifrån sig, men vi är på rätt väg, och den senaste framgången att notera var det totala kärnvapenprovstoppet i år (1996). Indien grep initiativet och ville gå händelserna i förväg och även få ett avtal till stånd för en total desarmering av alla kärnvapen, och heder och ära åt Indien för det. Men det var tills vidare alltför orealistiskt. Men även genom detta Indiens initiativ har en signal och kurs givits, som det bara är att följa.

Nu har jag skyndat händelserna i förväg och utlämnat allt av personligt intresse. En sak som jag måste ta fram till sist är vårt eventuella släktskap. Det är teoretiskt möjligt att din morbror, som lämnade Finland för gott 1954, kan ha varit min riktige far, och hans engagemang i MRA talar för detta. Men vad som talar mot detta, och det är obestridligt, är att min riktige far gav min mor instruktioner om att jag skulle överantvaras åt den ortodoxa kyrkan. Din morbror var intresserad av katolicismen

men aldrig av den ortodoxa kyrkan. Det fanns en finlandssvensk familj Westerberg som var ortodoxa. Om dennas upplösning och försvinnande vet vi intet, men det är tyvärr troligare att jag kommer från denna familj med så tydligt ortodox engagemang än från din lutherska familj med mera katolskt engagemang. Där står vi idag. Må den som vill forska vidare.

4. Karma

För att nu krydda min ego-tillställning med någonting helt annat vill jag nedlåta mig till att berätta något som du inte haft en aning om. 1994, det året du inte var i Indien, tilldrog sig här ett märkvärdigt skeende av ett slag som bara är möjligt just i Indien. Jag vill berätta det mest bara för att åskådliggöra hur det andliga livet i denna världsdel kan bära sig åt och fungera rent praktiskt.

Jag hade en natt en märkvärdig dröm som gjorde att jag vaknade utan att kunna slita mig från drömmens skönhetsupplevelse. Det var som om jag hade fått det angenämaste tänkbara sällskap av en gud eller något liknande, vilken plötsliga kontakt hade upphöjt mig till en högre rang och kast och andlig status. Och denna känsla lämnade mig inte. Den pågick i veckor, och då jag minst av allt vill få några Jesuskomplex eller andra storhetsvansinniga idéer om mig själv vände jag mig till en *sadhu*, som kunde förstå vad jag talade om, då han hade erfarenhet av sådant. Han lyssnade uppmärksamt till redogörelsen för mina symptom och nickade instämmande som en klok doktor. Till slut sade han: "Saken är mycket enkel. Du har blivit havande."

"Vad menar du?" protesterade jag förnärmat.

"Det händer mycket sällan men alltid då och då. Du har blivit uppsökt av en *bodhisattva* eller kanske rentav en *buddha*. Det att du inte slipper honom tyder på att han inte är någonting mindre."

"Men vad vill han av mig, om det är en han?"

"Det är mycket enkelt. Han vill födas av dig."

"Men hur skall det gå till? Av alla världens tänkbara fäder är väl jag den allra sämsta, jag, som inte ens tycker om kvinnor!"

"Det är mycket enkelt. Du har bara att finna dig en kvinna, så blir du av med honom."

"Och om jag inte gör det? Om jag vägrar?"

Sadhun log vänligt overseende mot mig och sade: "Min vän, det kan du inte göra."

Längre kom jag inte med honom. Han hade gett sin diagnos och gett mig recept på kuren, och det kunde han som yrkesman inte gå tillbaka på.

Jag försökte glömma hela saken, men jag slapp inte den där egendomliga känslan av en extra helighet, som egentligen var mig väsensfrämmande. Jag kan tänka mig att mitt tillstånd kunde jämföras med en konstnärs eller författares, som grips av en övermäktig inspiration men som drar sig för att befatta sig med den rent praktiskt och omvandla den i konkret form, på grund av svårigheterna och mödorna på vägen.

En vecka besökte jag då en hippiekoloni. Det var en alldeles vanlig sådan, den skilde sig inte från andra, och jag beblandade mig med den som vanligt, pratade med dem, lärde känna dem, rökte med dem och försökte hjälpa dem. Det var som vilken annan hippiekoloni som helst.

Bland dem var då en flicka i alltför ung ålder som envisades med att klä sig i *saree* och enbart dessa lätta indiska kläder, som västerlänningar så snabbt förkyler sig i så att de får lunginflammation och lätt dör på kuppen. Denna flicka var en äventyrerska från västra Europa som ville pröva på allt. Det var typiskt en sådan som villigt kunde

begå vilka dårskaper som helst i ett desperat försök att fly från sig själv, som måste misslyckas i längden. Det är just sådana som behöver hjälp. Det gäller då att ta reda på vad det är i dem själva som de försöker fly, som de inte klarar av, och hjälpa dem klara av det.

När hon märkte att jag försökte närma mig henne accelererade hon bara sin verklighetsflykt. Hon berusade sig värre än alla andra och gjorde sig helt ansvarslös för sitt liv. När jag då blev ännu enträgnare i mina försök att hjälpa henne lämnade hon byn och flydde in till närmaste stad. Jag visste att hon ensam i den staden aldrig kunde klara sig, så jag följde efter henne, eftersom den möjligheten fanns att det bara var jag som kunde rädda hennes liv.

Hur ogenomträngliga och kaotiskt myllrande indiska städer än kan vara är det alltid lätt att hitta en försvunnen västerlänning däri, i synnerhet om hon är en blond och blåögd kvinna, ty alla hinduer observerar henne. Det är helt omöjligt för en vit man att dölja sig i Indien, såvida han inte helt lyckas uppgå i den lokala befolkningen. Därför fann jag flickan ganska snart.

Hon hade då gett sig i lag med en grupp tivelaktiga muslimer, hon hade redan börjat röka med dem, det var alltför klart att de såg fram emot att få njuta av henne, och hon hade precis börjat dansa för dem, som en annan Salome, när jag störde sällskapet. Jag tog bara strängt hennes hand och sade: "Kom!" i en ton som var obeveklig. "Vem är du?" frågade någon av muslimerna. Jag svarade på urdu: "Hennes bror." Då respekterade de mig för detta och ansåg mig vara i min fulla rätt.

Jag hade kunnat vara hennes bror, ty jag var lika lång, blond och blåögd om än ett tydligt antal år äldre. Jag drog henne med mig till mitt hotell och talade strängt till henne som en riktig bror skulle ha gjort. Då mjuknade hon och blev till den mest obeskrivligt oemotståndliga skönhet jag någonsin sett. Jag behöver inte säga mer än att det bara kunde sluta på ett sätt.

Det var en sådan kärleksnatt som man kanske bara upplever en gång i livet. För första gången i livet gjorde jag något dumt som jag inte kunde ångra efteråt. Allt var bara eld och lust hela natten, och därtill kom kryddan att hon var oskuld. Hon hade varnat mig för det innan vi gemensamt beslöt att dela samma säng och bett mig vara försiktig med henne. Jag hade varit så mycket extra försiktig jag bara någonsin kunde, och det var märkvärdigt hur mycket detta förhöjde och förlängde njutningen. Om det finns något sådant som ett perfekt samlag så kom vi åtminstone näst intill det den natten.

Först följande morgon och dag lärde jag känna henne. Hon medgav att hon burit sig dumt åt, varit "*recklessly irresponsible*" och att hon skulle följa mitt råd från gårdagens predikan och återvända hem till de sina. "Men inte förrän jag vet om du gjort mig havande."

"Det är bäst," sade jag då, "att du avreser innan du vet det."

Hon var mig lydig. Hon var oerhört vacker i sitt långa blonda lockiga hår med de stora guldringarna i öronen och de leende kinderna med de daggfriska glittrande ögonen. Jag såg henne aldrig mer. Jag såg till att hon kom till Delhi och hem och tog för givet att jag sedan aldrig mer skulle ha någon kontakt med henne, men jag bedrog mig.

Några veckor senare fick jag ett förbluffande brev från henne. Hon avslöjade sig som dottern till en högt etablerad aristokrat och att hennes familj inför beskedet om hennes havandeskap kvickt hade skaffat fram en man åt henne, som jag inte tvivlade på att gärna skulle ta hand om henne, så förtjusande som hon var. Hon blev gift efter en kort förlovning med en adelsman av hög rang. Hennes familj och hennes barn var räddat. Det andra brevet från henne kom efter sonens födelse, då hon meddelade mig att "den bästa tänkbara sonen i världen till den finaste fadern i världen nu även hade fått den bästa tänkbara fadern i världen." Hennes lycka verkade vara fullkomlig

då hon tycktes ha fått två förträffliga fäder till sin son, född till en god ställning med ärftlig titel.

Några veckor efter att vi skilts hade jag begett mig på pilgrimsfärd upp i bergen både för att rena mig efter intermezzot och förbereda mig för höstens Kathmandu-konferens, som sedan ägde rum i Darjiling. Under denna pilgrimsfärd kände jag en dag plötsligt hur den där extra heligheten hade lämnat mig. Då visste jag redan: "Det blev en son."

Sålunda fick till slut horungen från Finland, som aldrig ens fick veta vem hans far hade varit, som levde bland knarkare i San Francisco, som gjorde skeppsbrott av sitt liv som vanlig sjöman, som haschade tvärs genom hela det muslimska Asien, som gjorde sig bemärkt som "hippieprästen" i Nepal, även kallad "den hemliga gurun", "tibetanernas landsflyktige vän", "den kristne buddhisten" med mera, vars enda formella utbildning var i ett underjordiskt ortodox kloster i Ryssland under en tid då all religiös verksamhet var stämplad som "landsförrädisk parasitism" av en bildnings- och kunskapsfientlig tid och värld, så fick till slut denne horunge en son av hög rang och börd med en säker ställning i livet från början, vilken son han dock aldrig får se, och vars far denne son ännu mindre själv någonsin får se eller lära känna.

Men jag känner honom. Han har aldrig lämnat mig helt. Och det märkliga är, att han föddes på min egen födelsedag. Vi har alltså samma födelsedag med 43 års åldersskillnad.

Hon skickar mig fortfarande brev ibland, men jag får aldrig svara på dem. Bara att skriva till henne för att säga henne hur farligt det är av henne att skriva till mig vore att riskera allt för henne och hennes son.

Detta borde jag nu inte ha berättat. Men gjort är gjort, och jag har konsekvent hållit mig till den heliga tystnadsplikten: intet namn och inte ens någon geografisk plats har jag avslöjat, som kan spåras till någon person eller grupp. Så det må vara hänt att detta kommit på pränt. Du får som vanligt redigera och använda efter eget skön, om du vill, om du bara förstör originalet, så att den möjligheten aldrig skall kunna uteslutas, att allt bara är lögn och jag själv aldrig ens existerat, som ju egentligen är fallet med hela den så kallade verkligheten.

Jag vill dock hålla den möjligheten på glänt, att jag kan lockas eller inspireras till att sätta fler episoder ur min förflutna erfarenhet på pränt i framtiden.

Kärlekens anatomi

Kärleken är den största illusionen,
det yttersta självbedrägeriet
och höjden av oemotståndlighet.
Det finns ingen kärlek utom kärleken till sig själv,
och därför är kärleken så absurd och idiotisk.
Kärlekens anatomi är, att man kan identifiera en annan med sig själv
så till den grad att man känner igen sig själv i den andra.
Denna självidentifiering är vad som kallas kärlek,
då man erkänner sig själv i den andra,
ger sig själv det erkännande man alltid behöver men aldrig får
genom att erkänna den andra,
som man inte fattar att bara speglar en själv.

Så uppstår den så kallade kärleken.
Den dör när man hos den andra upptäcker vad som inte är av en själv.
Den dör då man vill ha kvar sig själv hos den andra
och forcerar denna vilja, så att den andra reagerar
på liknande sätt – så att båda avlivar varandras illusioner
om sig själva hos den andra.
Därför är kärleken aldrig bestående.
Men om någon inte kan älska sig själv kan han aldrig falla för kärleken.
Därför är de flesta som verkligen älskar sina medmänniskor
de renaste celibatisterna.
Det finns ingen kärlek som leder till sex utom kärleken till en själv,
och den sexuella leken är bara den yttersta egoismen.

.....

Frågor och svar

Fråga: Hur överlevde du den natten du blev uteläst av din styvfar? Varför slog du inte in ett fönster om du en gång kunde klättra upp och kika in?

Svar: Jag har aldrig kunnat ta till våld. Det har vi gemensamt. Jag ville inte ytterligare provocera min styvfar och göra honom ännu vredare. Hade jag slagit in ett fönster hade han kanske slagit ihjäl mig. Men min mor hade en gris i en liten stia. Den grisen var jag god vän med. Jag gick och lade mig hos honom, och han hade ingenting emot det, då vi värmdes varandra. Den grisen var mycket bättre sällskap och mycket mänskligare än min styvfar.

Fråga: Du skriver vad du vet om din far och hans namn, men du nämner aldrig din mor vid namn. Vill du inte avslöja hennes namn?

Svar: Nej.

Fråga: Din styvfar?

Svar: Nej. Jag vill aldrig nämna hans namn i något sammanhang, höra talas om honom eller forska i hur det gick för honom. Om jag skulle möta honom på nytt i livet skulle jag vägra kännas vid honom. Jag skulle förneka honom. Må han vara glömd och helst levande begravd.

Fråga: Har du någonsin velat hämnas på honom?

Svar: Jag vägrar besvara frågan.

Fråga: Hur gick din utbildning till? Vad fick du lära dig? Hur bedrev munkarna sin undervisning?

Svar: Min utbildning var egentligen ytterst bristfällig utom på ett område. All undervisning jag fick centrerades kring det skrivna ordet. Min utbildning blev därför ensidigt humanistisk. Min språkundervisning i först svenska, finska och ryska och sedan inom Ryssland i andra språk var den bästa och noggrannaste tänkbara. Den slarvades aldrig med. Naturligtvis var mycket litteratur liturgisk och religiös, extrem vikt fästes vid kyrkoslaviska, men det fästes även mycket hög vikt vid min historieundervisning. För dem var det viktigaste kapitlet i hela världshistorien konflikten mellan tsar Peter I och raskolnikerna, de gammaltroende, då de menade att alla Rysslands senare politiska problem hade börjat där. Vad som grovt försumrades var alla naturvetenskapliga ämnen. Jag fick ingen undervisning alls i fysik eller kemi, matematiken ansågs inte så viktig, och till och med biologin var satt på undantag. I stället fick jag alla de viktigaste språken och hela världslitteraturen.

Min vägledare menade att den enda riktigt viktiga kunskapen i livet var kännedomen om den mänskliga naturen, och den kunskapen kunde man bara få genom det skrivna ordet och det levande livet.

Fråga: Beklagas du att din utbildning blev så bristfällig i de naturvetenskapliga ämnena?

Svar: Inte alls. Tvärtom. Jag fick den bästa tänkbara skolning. Vad behöver man naturvetenskap till om man inte skall bli vetenskapsman eller ingenjör? Man behöver naturligtvis kunna räkna, addera, subtrahera, multiplicera, dividera, räkna med procent och annat sådant som man kan ha praktisk nytta av och som ryms inom ramen för förnuftig träning i logik, men högre matematik är för mig som abstrakt musik och kan jag inte se någon mening med. Biologi kan man naturligtvis alltid ha stor nytta av, i synnerhet om man reser mycket, medan fysik och kemi för mig är slutna områden som hör till instängda laboratorier med ohälsosamma preparat. Och är det inte vetenskapsmännen och ingenjörerna som har fördärvat och förfulat hela världen med sin miljöförstöring, framdrivandet av befolkningsexplosionen, de omänskliga industriöknarna, funkisarkitekturen, de livsfientliga storstäderna, asfaltdjungler av kriminalitet, sociala problem och miljöproblem? Den sköna nya världen av global miljöförstöring frambragtes inte av humanister utan av vetenskapsmän, ingenjörer och profitörer.

Fråga: Du skriver att din lärare var 80 år när han dog. Han måste då ha varit född på 1880-talet. Leo Tolstoj dog först 1910, och han hade en hel del med den ortodoxa kyrkan att göra. Berättade din lärare någonsin något om Leo Tolstoj?

Svar: Denna fråga bereder mig glädje. Leo Tolstoj, den störste av ryssar, blev djupt besviken på den ortodoxa kyrkan för att den helt ställde sig bakom tsarens politik utan någon kritik. Han fördömde därför sin egen kyrka. Följden blev att kyrkan bannlyste honom och varnade hela Ryssland för honom. Ändå var Leo Tolstojs egen syster nunna i kyrkan om inte rentav abedissa, och i andlig mening övergav Leo Tolstoj aldrig kyrkan. Han vallfärdade som pilgrim till olika kloster långt in i ålderdomen. Min lärare var särskilt engagerad i affären Leo Tolstoj då han upplevde honom som ung man. Han beskrev honom livligt för mig. Det var en sällsam blandning av alla de mest ryska oförenliga motsatserna, höga aristokratiska later med smaklös simpelhet, hög vishet med bondsk dumhet, en fantastisk människokärlek med förödande taktlöshet, stora visioner med en fatal ansvarslöshet. Leo Tolstoj var det mänskliga idealet och samtidigt allt det som man bara inte fick vara.

Min lärare beklagade Leo Tolstojs fall mycket. Han gick kanske för långt då han i princip gav Leo Tolstoj ansvaret inte bara för den ryska bolsjevikrevolutionen, (Lenin beundrade Leo Tolstoj kolossalt,) utan för både första och andra världskriget, hela stalinismen och till och med den tyska judeförintelsen under andra världskriget. Det sista försvarade han med, att det var Leo Tolstoj som gav anledning till bolsjevikismen, och att det var bolsjevikismen som gav anledning till Adolf Hitler.

"Men var inte Leo Tolstoj då engagerad för judarnas sak?" kunde jag invända.

"Jo, i högsta grad. Han studerade själv för en rabbin i Moskva. Men många judar var bolsjevikier, främst Leon Trotskij. Och liksom Leo Tolstoj delvis gjorde sig medskyldig i ansvaret för de båda världskrigen och judeförintelsen, så ledde också delvis hans direkta engagemang för judarnas sak till Sionismens stadfästelse och till grundandet av staten Israel år 1948."

Egentligen borde jag skriva en hel bok bara om min lärare.

Fråga: Tidigare har du berättat om att du var i Prag våren 1968. Du säger ingenting om detta i dina memoarer.

Svar: Innan jag gick till sjöss gjorde jag en resa genom Baltikum, Polen till Berlin och Prag. Jag vill inte avslöja några detaljer med denna utflykt, men det var när det

stod klart att Bresjnevs och Husaks kontrarevolution i Prag skulle genomföras som jag fattade beslutet att gå till sjöss.

Fråga: Du kan väl naturligtvis heller inte namnge någon av dina republikanska kontakter i Kalifornien, som du påstår att organiserade mycket av narkotikatraffiken?

Svar: Omöjligt. Men jag vet vilka de är, och jag bevakar dem noga ännu idag. Det intressanta är, att jag vet vilka de är, vad de gör, och jag har dem under uppsikt, men de vet ingenting om mig eller var jag är och kan aldrig nå mig.

Fråga: Vet du något om "Bull's Eye" och hur det sedan gick för honom?

Svar: Jag försökte faktiskt behålla någon form av kontakt med honom, men det var svårt. Det sista jag hörde om honom var 1973, att han hade lämnat Kalifornien och begivit sig till Navajo- eller Hopi-indianernas reservat för en längre tid, kanske för alltid. Det var efter Watergate.

Fråga: Varför vill du inte veta säkert att min morbror inte var din far genom ett DNA-test?

Svar: Jag väntade mig en sådan fråga av dig. Du vet att det är min svagaste punkt. Själv finner jag det föga sannolikt att din morbror skulle ha varit min far på grunder som jag upprepade gånger redogjort för. Men du vill gärna spekulera i att det ändå kan ha varit så. Det får du stå för själv. Jag vill inte göra dig besviken med att prestera ett DNA-test som skingrar alla tvivel och din illusion. Kanske jag själv även gärna vill ha kvar föreställningen att det kan ha varit så som ett slags reservmöjlighet, om min riktiga pappa aldrig skulle bli känd. Men jag känner på mig att han lever. Detta är en hemlighet vad jag berättar nu, men en av avsikterna med att jag låter mig publiceras av dig med allt vad jag skriver under namnet Westerberg är i viss mån ett hopp om att det kanske en dag skulle bli internationellt känt och kanske läst av min far, som då skulle ge sig till känna. Detta är något av mitt livs önskedröm. Om han var högst 30 år när jag föddes, troligen yngre, skulle han idag inte vara mer än omkring 75 år. Men denna chans minskar med åren. Därför uppmuntrar jag med all kraft dina publikationer och anstränger jag mig för att berika dem.

Fråga: Får vi publicera dina memoarer?

Svar: Du får publicera mina memoarer på villkoret att de föregås av dina egna och att du då publicerar båda på samma villkor. Om du inte vill stryka något från mina memoarer får du heller inte stryka något från dina egna.

Fråga (från en läsare): Herr redaktör, i er tidning nummer 44 utgiven i mars 1996 på sidan 5 längst ner berättar ni att Johannes B. Westerberg som den förste fått läsa hela redaktörens självbiografi. Likväl skrev inte JBW sin självbiografi som pendang till Er förrän ganska sent under hösten 1996, som om han först då fått läsa den. Finns det en förklaring till detta?

Svar (från redaktören): Ja, det gör det. Tyvärr händer det ibland att post kommer bort på vägen till Indien, även om det är ytterst sällan det händer. I detta fall visade det sig att Johannes aldrig mottog redaktörens självbiografi under våren, varför han skickade ett nytt exemplar under hösten, varför Johannes inte fick läsa den förrän då.

Fråga (från en irländare): Mr John Westerberg's memoarer är det intressantaste som ni hittills har publicerat. Emellertid har jag några invändningar mot hans näst intill alltför perfekta personlighet. Mitt främsta invektiv gäller hans största kähäst "den heliga tystnadsplikten". Det är min övertygelse att endast bakåtsträvande underjordiska skumma sällskap, såsom satanistiska sekter, verkligen behöver en sådan tystnadsplikt för att dölja sina egna lögnar. Den främsta bevararen i världen idag av denna religiösa "tystnadsplikt" är islam: fundamentalistiska terrorister avslöjar aldrig någonting; medan man bara kan lita på och ha någon tillit till vad som är öppet och tillgängligt för undersökning, mottagligt för kritik och öppet för noggrann granskning och diskussion. Därför tror jag inte att Mr Westerberg's "heliga tystnadsplikt" är något hållbart. Han använder denna skylt för att gömma den

svagaste av alla tänkbara punkter: en blotta, kanske ett svart hål. Vad är han rädd för att ska komma fram?

Svar: Som svar vill jag antyda något av hemligheten bakom "den heliga tystnadsplikten". Vi rör oss här enbart med teorier. Ingenting kan bevisas. Fastän både amerikaner och ryssar i 50 år har haft olika UFO-undersökningsprojekt har fortfarande efter 50 år inte en enda UFO-manifestation i hela världshistorien kunnat bevisas. Det enda säkra med UFO är att teorierna om UFO existerar, och alla dessa ytterst olika UFO-teorier kan inte bortförklaras. Många har man kunnat vederlägga, de flesta kan bortförklaras, men det återstår alltid en liten del som inte kan bortförklaras utan vidare.

Vi har Nazca-platåerna i Peru med deras oförklarliga hemligheter. Vi har det historiska faktum att likadana jättepyramider plötsligt byggdes samtidigt i Egypten, Babylon och Mexico. Vi har de outrotliga berättelserna om Atlantis, Mu, Lemuria och andra försvunna civilisationer. Inget av allt detta ämnar jag ta upp. I stället vill jag gå längre bort och längre tillbaka i tiden till andra planeter i vårt solsystem.

Längre bort från solen än Jorden ligger den mindre planeten Mars, som är mycket lik Jorden, i det att den har atmosfär och vatten. Men atmosfären är mycket tunn, och vattnet är på upphällningen. Det går inte att bortse från teorin att planeten Mars en gång haft mera vatten och tjockare atmosfär. Detta verkar till och med troligt. Det ligger mycket nära till hands att förmoda att Mars för mycket länge sedan varit som Jorden med hav och vatten och bördiga kontinenter men att vattnet tagit slut och atmosfären tunnats ut, som nu sker på Jorden genom ökenspridningen och ozonhålen över polerna.

Vi har mellan Mars och Jupiter ett antal små himlakroppar som kallas asteroiderna. Det finns ingen annan förklaring till dessa asteroider än att de en gång varit en planet. Hur kunde då denna planet ha blivit så många så små asteroider? Teorin ligger kusligt nära till hands att den en gång varit en planet som Jorden med teknologi som Jorden som begått misstaget att trycka på utlösningssknappen till ett atomkrig och därigenom sprängt sig själv i tusen bitar. Jorden har haft denna kapacitet och har det fortfarande. Denna teori om asteroiderna skulle också förklara den annars oförklarliga planeten Plutos existens i en skev bana långt utanför solsystemet, dit den skulle ha kunnat slungas från en tidigare bana närmare solen av denna X-planets självmord genom atomsprängning till asteroider.

Konsekvensen av dessa teorier är att den önskvärdheten uppstår, att inte även Jorden spränger sig till asteroider eller blir en döende planet som Mars. Vi har ju inte så många levande planeter i detta solsystem, det verkar nästan som om vi bara hade en enda, för Venus är inte att lita på. Alltså är det angeläget att Jorden inte råkar ut för atomkrig, havsuttorkning eller någon orepurerbar atmosfärförlust.

Hur kan då detta undvikas? Kärnvapenkrig har med nöd kunnat undvikas 1962 och sedan dess med allt större framgång mer och mer kunnat avstyras, men risken föreligger fortfarande, om än förebyggningsprocessen fortsätter att gå åt rätt håll. Det största riskmomentet är diktaturerna, främst Kina och Iran. Att först och främst dessa diktaturer omvandlas till demokratier är en nödvändighet för att kärnvapenkrigsrisken ytterligare ska kunna förebyggas.

Världshaven hotar inte direkt att torka ut, men ozonhålen över polerna genom vilka atmosfären riskeras med att livsfarlig strålning från solen släpps in beror på den globala miljöförstörelsen. Denna måste hejdas. Man måste sluta förstöra regnskogarna genom avverkning och dammbyggen. Man måste hejda befolkningsexplosionen. Man måste hejda den värsta ökenbildningen av alla: de monstruösa tiomiljonstädernas okontrollerade tillväxt, som Mexico City, São Paulo, Bombay, Calcutta, Delhi, Cairo, med flera. Dessa monsterurbaniseringar är gifthärdar för hela mänskligheten och frambringar en ny sorts mänskligt odjur som är helt denaturaliserat och artificiellt och miljöskadat från början. Jag betecknar de

monstruösa slumstorstäderna som den största faran för mänskligheten och världen idag, och hur detta problem ska kunna lösas vet ännu ingen.

Först och främst måste väl storstäderna humaniseras. Miljöer som Los Angeles och New York, Tokyo och Johannesburg är inga mänskliga miljöer utan monstermiljöer som frambringa gangstervälde, våld, sterilitet, ödslighet, cancer och vad som värre är. Sådana miljöer bidrar till en dehumanisering av mänskligheten, större godtycke och ansvarslöshet, större likgiltighet och apati och större ovilja att göra något åt saken.

I mitt avsnitt om San Francisco förekommer några mycket kritiska rader mot L. Ron Hubbard och dennes religion. Som penningbaserad religion är hans rörelse förkastlig, men man kan inte frångå honom en uppriktig god vilja att rädda planeten och ett globalt ansvarskännande som de flesta människor annars tyvärr bara vill blunda för och slippa.

Vad står då i vägen för detta nödvändiga allomfattande ansvarskännande, som alla människor borde delta i, som lever på denna planet, då deras blotta närvaro på den kräver att de tar ansvar för den? Det största hindret är den mänskliga egenkärleken. Denna egenkärlek är i praktiken människans högsta lag. Den som på minsta vis sårar någons egenkärlek bryter mot denna lag och utesluter därmed sig själv ur den mänskliga gemenskapen.

Därför måste man göra rent hus med denna egenkärlek med alla dess yttringar genom prestigetänkande, ideologier, självförhävande religioner, girighet, makttörst, positionsfixeringar, partiskhet med mera. Till detta krävs det en allomfattande världsrevolution som skulle bestå i vars och ens privata uppgörelse med sin egenkärlek, som bara är narcissism, som i sin tur bara kan leda till självmord, undergång och upplösning.

Min hemlighet, för att i någon mån svara på vår irländares fråga, är därför kanske min självförnekelse, som jag anser att alla människor borde genomföra för att på lång sikt rädda livet på planeten.

(De ovan anförda teorierna om Mars och asteroiderna har tidigare även framförts av Jules Verne och Dennis Wheatley bland andra. Om det ligger något i dem torde ett av framtidens intressantaste yrken bli planetär eller rymdarkeologi. red.anm.) (24.2.1997)

Uppgörelser

Ur ett brev av Johannes:

"Vid en nygenomläsning av din intressanta självbiografiska kria "Mitt ofrivilliga liv" har jag funnit några detaljer att sätta frågetecken vid. Du behandlar flera kontroversiella ämnen, men det enda av dem som jag har känslan av att du behandlar färdigt är traumat vid övergången från barndomen till ungdomen. Vad jag gärna skulle vilja ha mera klarhet i är följande:

1. Ditt egentliga ställningstagande till Scientology-kyrkan
2. Ditt egentliga ställningstagande till den katolska kyrkan

Detta är kanske svåra ämnen att behandla mera utförligt, men jag skulle sätta värde på det om du kunde göra det i någon mån."

Ur svaret:

"Som vanligt har du läst mina tankar. Jag var precis som mest sysselsatt med ett komplement till "Mitt ofrivilliga liv" kallat "Uppgörelser" när ditt brev kom in i min

brevlåda precis i rätta ögonblicket. Jag tar tillfället i akt och formulerar om dessa uppgörelser till ett långt brev till dig med en del frågeställningar på köpet.

"Problemet med sanningen är att den alltid är subjektiv."

– *Blaise Pascal*

Det är efter stor tvekan och med blandade känslor som jag tar i tu med dessa uppgörelser med människor som ofta i oönskad riktning påverkat mitt liv. I "Mitt ofrivilliga liv" skymtar en och annan detalj som drar uppmärksamheten på ärenden som aldrig nått någon uppgörelse, och flera väntar på dessa uppgörelser och nästan kräver dem. "Mitt ofrivilliga liv" skrevs som en sorts apologi och förklaring av mitt liv samtidigt som det var en nödvändig uppgörelse med mig själv. Nu är stunden kommen för uppgörelsen med andra. Ofta i livet är erforderliga praktiska uppgörelser omöjliga att åstadkomma, och i sådana fall är skriftliga uppgörelser den enda form av rättvisa som återstår.

Flera av dessa uppgörelser är emellertid mycket positiva. Den kanske mest positiva av alla måste vara den med mina morföräldrar. Mina farföräldrar dog innan jag föddes, men mina morföräldrar levde tills jag var 27 år, och jag tror inte att jag står i större tacksamhetsskuld till någon så mycket som till dem för den framför allt moraliska grund och stabilitet deras exempel kom att utgöra för mitt liv. Det samma vittnar deras ende son om i sina egna privata brev till dem.

Mina morföräldrar föddes 1893 respektive 1894 och var alltså i tjugooårsåldern under första världskriget och bara 24-25 när Finland blev självständigt genom det traumatiska inbördeskriget. Denna generation betraktades senare i Finland som "den stora generationen" som upplevde även Vinterkriget och Fortsättningskriget under andra världskriget i mogen ålder, som om första världskriget inte hade varit nog. Till denna "stora" generation hörde också sådana outslitliga krafter som Eirik Hornborg (min mormors lärare), Väinö Linna, Mika Waltari, Finlands internationellt mest berömda författare, Hans Ruin och Yrjö Hirn och kanske den siste av dem, som gick bort 89-årig i december 1996, författarinnan Solveig von Schoultz, sedan tidens begynnelse väninna på livstid till min egen mor. Solveig var nämligen lillasyster till en av mina morföräldrars äldsta och bästa vänner, målaren Lennart Segerstråle, om det dock var ett ansevärt antal syskon mellan dem, då Lennart var äldst och Solveig var yngst.

Om det fanns några människor jag kände ömhet för så var det mina morföräldrar, i synnerhet för min mormor, men min morfars goda och generösa hjärta var det varmaste jag har känt. När allting annat sviktade och nästan havererade i mitt liv stod de alltid kvar som själva pålitligheten själv utan att svikta eller låta sig bekommas. De hade gått igenom två världskrig och förlorat sin ende son, så de visste vad livet handlade om.

Om man närmare skall analysera vari deras trygghet egentligen bestod, så tror jag att det var det, att de helt enkelt tillhörde och kom från en lyckligare värld, nämligen den som varit före 1914. De hade sina rötter i vad Stefan Zweig kallade "die Welt der Sicherheit", de var redan 20 år gamla när den världen gick under; men de hann ärva, ta över och förvalta dess säkerhet. Min mormor älskade Disraeli och Tennyson och hade läst Eugene Sues och Jean Pauls romaner som ung, och min morfar hade liksom Eirik Hornborg deltagit i segelsjöfartens sista heroiska kapitel och självutbildat sig till en suverän sjöman, ett drag som jag är lycklig och stolt över att påstå att går i familjen. De tillhörde en både ädel och heroisk värld där gentlemannaidealet ännu var oomkullrunkeligt, och det heroiska och ädla skenet av denna bättre värld upprätthöll de intill slutet. Jag tror aldrig att jag har träffat några bättre människor än

dem. Det skulle i så fall ha varit Anny Halfen (f.1898) och Muriel Carlmark (f.1910, som också fortfarande minns första världskriget och de första tyska bombanfallen över London 1917 med "pappersplan"). Min mormors yngre syster Julia kallad Lullan (f.1901) hörde också till dem, en slitstark sjukgymnast som blev 89 år och fortsatte arbeta långt över de 80. Hon blev aldrig gift, det var hennes olycka, hennes livs enda kärlek var en belgisk pilot som dog i andra världskriget, under vilket hon tjänstgjorde i Belgien som sjuksköterska i Flandern. Men hon älskade barn och var mest populär bland sådana, och ingen var så seg i sitt goda humör i familjen som hon.

Nu kommer vi till den första riktiga uppgörelsen, nämligen den med min far. För några år sedan skrev jag följande levnadsbeskrivning över honom:

"Han kallades Lelle men var inte vem som helst. Fastän han växte upp som en riktig Åbopojke var han faktiskt ändå född i Helsingfors av en helitaliensk pappa från Verona, som talade dålig svenska och ingen finska, och en finlandssvensk moder Mickelsson, som gärna konverserade på ryska och även hade öra för andra europeiska språk utom sitt modersmål svenska. Lelles mest använda tungomål i vuxen ålder blev dock spanska.

Men före det hann han med mycket. Besatt av en oerhörd fysisk verksamhetslust, som förgyllde hela hans långa liv med smittosam vitalitet utan gränser, blev hans sport *par préférence* tennis, som han blev juniormästare i Finland i, och som han fortsatte att spela ända tills knäna tog slut vid hög ålder. I ännu yngre dagar var han även fotbollsentusiast, han var en entusiastisk slalomskidare och outtröttlig i att gå på tur i Norge, simning och dykning ingick även i hans sportrepertoar, och i Argentina tog han pris som golfspelare.

Sitt ousinliga sportintresse överträffade han dock som resenär. Redan mot slutet av 40-talet inledde han sina årliga affärsresor som mest gick till Sydamerika och brukade vara tre månader årligen, men de kunde även gå till Orienten från Sudan och Kenya, Etiopien och Egypten till Arabien, Irak och Iran. Det var som representant för Finska Pappersbruksföreningen han landade med hela sin redan då sexhövdade familj i Buenos Aires under de sista tre åren av Juan Peróns första regeringstid, varför det faktiskt var från Buenos Aires och Argentina som vår familj kom till Göteborg och inte från Finland.

Som familjefar var han exemplarisk trots sina många långa affärsresor. Som äkta man ärade han alltid sin hustru, var hederlig mot henne och övergav henne aldrig. Han gick in för sitt äktenskap med bästa tänkbara meriter – han hade aldrig haft någon äktenskaplig erfarenhet före äktenskapet, och även om han alltid uppskattade damsällskap förblev han alltid den enda trogen. Därför måste hans fyra barn vara särskilt stolta över honom, då man knappast kan ha ett bättre faderligt föredöme. Som affärsman var han strikt hederlig om något hård – han var aldrig illojal mot någon chef ens om firman gav honom avsked. Den martialiska hårdheten behövdes när det gällde affärer och gav honom hans karriär och välstånd, om än inget av hans barn valde att följa samma direkta linje.

Vad som mest tilldrar sig ens intresse i hans långa innehållsrika liv är hans många långa resor. Under 30-talet nöjde han sig med Europa och resor till Tyskland, England och Italien, men den stora resenären väcktes till liv inom honom när han några månader före krigsutbrottet 1939 fick följa med Finlandiakörens turné till Amerika under Heikki Klemettis ledning. Han var då 30 år, och därmed var hans stora kosmopolitiska intresse väckt för den stora världen, vilket aldrig mer skulle slockna.

Det finns inte ett sydamerikanskt land som han inte har besökt utom Guayana-länderna. Även hela Centralamerika har han systematiskt rumsterat om i om man bara undantar den karibiska världen med Cuba. Egentligen är det bara Guyana,

Västindien och Alaska i hela Amerika som han inte har besökt. Hans vänner och kontakter är lika internationella: kristna katoliker från Libanon, Neapelfödda ryssar, ukrainare i Argentina, en panamesisk *doyen*, – med åren blev hans vänskapsgalleri lika färgstarkt som hans egna reseerfarenheter. Egendomligt nog var han inte alls intresserad av politik. Han följde med vad som hände med egna uttalade åsikter men bara som åskådare – själv betecknade han sig helst som en liten kugge i urverket. Han var nöjd med att vara en nummer två och nyttig som sådan och hade aldrig en nummer etts ambitioner. Desto större var hans mänskliga intresse. Allt som hade fart och spänning, allt som blåste nya friska vindar, allt som stimulerade fantasin och gav beaktansvärda erfarenheter, alla intressanta individuella öden fängslade honom, och han övergav aldrig en vän. Men allt det slätstrukna och medelmåttiga, allt som var andefattigt och stagnerande aktade han sig för. Han hade en klar människoinstinkt och visste i regel genast när han träffade en ny människa vad den människan gick för, om hon var gavande eller intetsägande. Samtidigt var han diplomatisk nog att aldrig uttala sina klara meningar högt, utan dem fick man bara veta när de inte längre kunde skada eller såra. Han var taktfullheten själv, men humor älskade han, och det var hans starkaste sida. När han riktigt trivdes kunde han sitta i goda vänners lag med ett gott vin och hålla på hur länge som helst. När det gällde positiva energier var han outtröttlig.

Hans körer var nästan lika många som hans körresor. Med Finlandiakören reste han till Amerika, med Vocal Vikings (som han själv namngav) reste han till England, med Muntra Musikanter (Helsingfors) reste han till Island, i Göteborg deltog han med Konserthuskören i Scandinaviums uppsättningar av Aida och Turandot fast han trivdes bättre i Akademiska Kören – sången och musiken var den största rikedom och glädjen i hans liv och den största lyckan i hans äktenskap. Med sin gitarr har han sjungit serenader i Italien och zambor i Argentina, med sina kvartettbröder i Finland har han sjungit i etern, världsutställningen i New York 1939 hörde honom sjunga på finska, och franska är väl det enda civiliserade språk som han inte har sjungit på.

Tre svåra kriser, som hade knäckt vem som helst annars, överlevde han med suveränt jämnmod. Under Vinterkriget i Finland 1940 överlevde han med knapp nöd Basedow, och redan då sköt hans blodtryck i höjden. I Buenos Aires 1955 fann han sig plötsligt friställd med hustru och fyra små barn, av vilka ett var dödssjukt och överlevde med ett nödrop. Hans alarmerande höga blodtryck etablerades definitivt under krisåren 1968-70, som slutade med hans femte och sista friställning då i en ålder av 62 år. Likväl valde han att arbeta vidare och gick inte i hel pension förrän vid 68. Han fortsatte så länge han orkade med att spela tennis, bada bastu, resa till Italien, skida vidare, vara entusiastiskt verksam som körsångare och ständigt studera vidare både italienska (hans sista nya språk) och annat. Han gav aldrig tappt och svek aldrig sin hederliga linje och var kanske därför familjens största idealist i all sin konservativa obändighet. Åtminstone var ingen av oss så rättänkande i affärer som han.

Hur svår Argentinakrisen egentligen var i hans liv förstår man egentligen först när man efter hans bortgång tar del av korrespondens och självbiografiska skrifter om dessa år 1952-55 där han för sig själv tar upp saker som han under sin levnad aldrig kunde tala om med någon.

Det var i november 1951 (två månader efter sin yngsta sons födelse) som han kallades upp till sin chef Holger Nysten på Finska Pappersbruksföreningen i Helsingfors i kontoret vid hamnen. Vid chefens sida befann sig Birger Krogius, högsta chef för FÅA och styrelseordförande för Finland-Sydamerikalinjen. Chefen för linjen i Buenos Aires, Gustav Tavaststjerna, ville tillbaka till Finland, och en ersättare måste därför utses. Aurelio Lanciai var en lämplig kandidat, och det var just ett sådant erbjudande han hade väntat på under sina fem år i bolaget. Erbjudandets enda

betänklighet var den, att Aurelio saknade kunskaper om shipping och om förhållandena i Buenos Aires. Han erbjöds därför posten som biträdande direktör under fem års provotid varefter han skulle få överta hela ansvaret för kontoret, om allt gick väl.

Allt gick inte väl, och han grubblade över vad som gick snett under resten av sitt liv. Det var hans livs erbjudande och stora chans, han missade den inte, och han gjorde ingenting fel. Men ett antal oförutsägbara faktorer kombinerade till att allting misslyckades.

I korrespondensen från första halvåret 1952 imponeras man av hans utomordentligt grundliga organisation av det hela. Det gällde ju att tömma en villa och föra över dess innehåll samt hustru med fyra barn i åldern 9, 7, 4 och 1 år jämte barnsköterska till ett helt nytt och främmande liv i Buenos Aires. I flyttningen ingick ett skrymmande piano och ett komplett villamöblemang, men besvärligast visade sig barnsköterskan bli i synnerhet med tiden.

Tyvärr visade sig den man som han fick arbeta under i Buenos Aires vara den största katastrofen. "Mannen på platsen med mångårig erfarenhet" utnyttjade kontraktparagrafen att Aurelio bara skulle "bli förtrogen med arbetet och förhållandena", utan att det närmare specificerades vad han egentligen skulle göra i Buenos Aires, till maximum, så att han inte fick göra någonting. "Mina arbetsmöjligheter inskränktes till det minsta möjliga, och det lilla jag fick göra kontrollerades i detalj." Han fick samma otacksamma uppgift som vicedirigenten i en kör, när förste dirigenten vill göra allting själv och inte släppa någon konkurrent fram till sin maktposition.

En annan icke oväsentlig detalj var att hans hustru led svårt av det fuktiga klimatet i Buenos Aires och aldrig lärde sig trivas med det.

Men det avgörande var troligen en mänsklig faktor. Han hade ingen förståelse för sjökaptenernas önskan att han skulle sitta med dem ombord och pimpla whisky till sent på nätterna under småprat om all världens ting. "Min måttlighet i dryck kom alltför tydligt fram, och jag har aldrig haft förmågan att i timmar lyssna och prata om ting som inte intresserar mig. Jag förstod inte kaptenernas mentalitet, och deras bedömning av mig blev därefter." Bland det anställda sjöfolket inom Finland-Sydamerikalinjen blev han därför aldrig accepterad utan ansågs styv i korken, och detta vitsord förde kaptenerna med sig hem till Finland.

Det slutade med att femårskontraktet sades upp redan efter tre år, kontraktsbrottet kostade Finland-Sydamerikalinjen en dryg ersättning till min far så att han åtminstone hölls skadeslös, men affären blev ändå dyrast för honom. Hans självförtroende led ett svårt avbräck, han blev aldrig kvitt känslan av ett eget personligt misslyckande, fastän han hade gjort sitt livs bästa affär: "Jag har aldrig med så ringa arbete förtjänat så mycket på så kort tid."

Till känslan av misslyckande kom även förflyttningen från en internationell metropolis som Buenos Aires till en nästan provinsiell B-stad som Göteborg. Det var ju ungefär liktydigt med att ändra levnadsomständigheter från ett liv i New York till Liverpool. Att återvända till Finska Pappersbruksföreningen efter det inträffade var omöjligt, och den bästa alternativa tjänsten som fanns till förfogande var i Göteborg som vice verkställande direktör på dess tredje exportfirma av papper, Möller & Rothe, på gamla Postgatan.

Hans dröm hade alltid varit att hans barn skulle ha fått gå i engelsk skola. Det fick de i Buenos Aires, men den drömmen sprack inför Göteborg. Hans äldsta son sattes i göteborgsk folkskola till att texta engelsk fonetik fastän han talade engelska flytande. Resultat: han lärde sig aldrig skriva felfri svenska.

Ännu 1968, när hans yngsta son avbröt sin svenska skolgång av opposition mot skolminister Olof Palmes likvidering av det svenska skolsystemet, dök den gamla

önskedrömmen upp om att jag ändå kanske skulle kunna fortsätta min skolgång i England; men tyvärr blev det inte så.

Efter att vi lämnat Argentina sommaren 1955 bröt revolutionen ut direkt som störtade Peróndiktaturen för första gången. Landet råkade in i kaos, och min fars tyranniske chef i Buenos Aires dog och lämnade efter sig en sådan röra, att Finland-Sydamerikalinjen avslutade sitt kontor där. Det visade sig sedermera, att vad som i själva verket hade hänt var, att Peróndiktaturen under sina sista år avsiktligt hade infört en sådan nationalistisk lagstiftning, att alla utländska bolag och intressen i landet konkurrerades ut. I en desperat kraftansträngning hade min fars chef ändå försökt hålla ställningarna och därvid fullkomligt arbetat ihjäl sig. Min far var lika oskyldig som sin chef. Endast Argentinas politiska diktatur hade förstört Finland-Sydamerikalinjen. Perón körde avsiktligt över alla icke-argentinska firmor med ångvält utan att skänka de därmed offrade hårt och konstruktivt arbetande individerna en tanke. Revolutionen kom för sent. Och familjen Lanciai hamnade i Göteborg, en håla där den aldrig hört hemma, och där den som skriver detta ensam av familjen fortfarande sitter kvar och ruttnar. Vad i all sin dar hade en finlandssvensk familj, vars fyra barn alla fötts i Finland som italienska medborgare, efter tre års engelsk-argentinsk uppfostran i Buenos Aires, i Göteborg att göra?"

Här kunde det kanske vara av intresse att inflika det lilla som min far själv lyckades pränta ned som ett försök till ett embryo av en självbiografi:

Vad jag minns!

av Aurelio Lanciai.

1.

Den upplevelsen glömmar jag aldrig,

Jag går till en bank i Beirut för att få upplysning om en kunds kreditvärdighet. Träffar avdelningschefen, vicepresident Ayoub Saab, som för att visa sina kunskaper i svenska förhållanden tillägger: "Saab, såsom svenska bilmärket Saab." Jag lämnar honom mitt kort och kan tillägga: "Lanciai, som det italienska bilmärket Lancia, plus ett extra i."

Jag är i Saudi-Arabien, Jeddah, och skall besöka en kund, som vi korresponderat med på engelska i flere år. Med hjälp från receptionen får jag hans adress skriven på arabiska, och med lappen i hand går jag till taxin, som kan bara arabiska, och som kör mig till rätt adress. Att det är rätt ser jag på de många pappersbalar, som är uppstaplade vid ingången. En ung, vitklädd man för mig till ett prydligt kontorsrum med *air condition*, och med korslagda ben på en liten kudde sitter mannen, också vitklädd, som jag skall träffa. Vi utbyter hälsningar, och med en handrörelse ber han mig sitta ner. Jag lägger ut texten: att vi haft angenäma affärsförbindelser i flere år men att ingen från vår firma tidigare haft möjlighet att personligen besöka honom, att jag nu är här och att jag gärna vill erbjuda honom o.s.v. Han har hela tiden följt min framställning med stor uppmärksamhet, och när jag äntligen slutar och ger honom en uppmanande blick ser han på mig med ett milt småleende, slår ut sina armar med en urskuldande rörelse och säger: "*Arabic.*" Jag stelnar till, jag har talat helt i luften, karlen kan endast arabiska. Men all korrespondens fram och tillbaka under flere år! Småningom klarnar det för mig. Karlen har en skrivare, som kan

engelska, och han har skött korrespondensen enligt chefens instruktioner, – också ett sätt att sköta affärer. Nu var skrivaren inte där, och mitt besök blev helt resultatlöst.

Gun och jag är på tåget på väg från Schweiz till Italien. Vi har sett fram mot en god lunch i restaurangvagnen, och vid ankomsten dit visar oss vagnens kypare till ett bord, där redan en man sitter. Jag ser hans ryggtafva på vägen dit; det är en stor man, inte bara lång utan också fet. Framme vid bordet hälsar vi opersonligt *non-committal* och gör vår beställning.

Hans stora kropp hänger i en båge över tallriken, hans hy är gulblek och hakan obefintlig i det feta ansiktet. Han ser inte sympatisk ut. Vi blir serverade, och på mellan- och sydeuropeiskt manér önskar han oss en smaklig måltid. Jag hör att han har en djup och sonor stämma. Gun och jag småpratar på svenska, men jag tycker av någon anledning att jag av artighet mot honom bör säga något. Jag framkastar något helt opersonligt, som ger honom möjlighet att svara kort och avslutande eller att haka på och fortsätta konversationen. Efter några minuter är vi i full gång; han talar en vördad, nyanserad och rik tyska. Och plötsligt är han inte ful längre, han är sympatisk, kultiverad, och hans djupa, klara röst kan jag höra ännu idag. Under samtalsgången säger han sig tro att vi är från Finland men talar svenska. Förvånad bekräftar jag detta och undrar hur han kände till detta. Han berättar då att han som ung student blivit bekant med en förtjusande flicka från Finland, och det kommer något nostalgiskt i hans blick.

Men vi börjar närma oss stationen för tågbytet, och Gun framkastar då en fråga, som jag tyckte var mycket svår: "Vart vill ni helst resa i Italien?"

Han dröjer ett ögonblick, samlar tankarna och säger:

"Om jag har min fru med mig reser jag till Venedig, som den mest romantiska staden. Om jag vill uppleva historiens pulsslag, då reser jag till historiens huvudstad Rom, men om jag vill uppleva det vackra Italien, då far jag till Toscana, där konstens och skönhetens huvudstad heter Florens."

Vi är i Milano, och vi vill se Domen. För att få ut det mesta beslutar vi oss för att ta en guide. Vår grupp visar sig bestå av 8-10 personer, däribland ett ungt amerikanskt par. Guiden är en ståtlig äldre man, som talar förståelig engelska men med det karakteristiska italienska rullande R-et. Vi börjar rundvandringen, och han visar tydliga tecken på att han vill ha oss alla runt sig och s.a.s. hänga vid hans läppar, innan han börjar berätta. Han talar med klar och tydlig stämma på ett sätt, som ger mig anledning att tro, att han som yngre varit skådespelare eller auktionsförrättare.

Vid ett tillfälle stannar han upp plötsligt och ser ner mot golvet, där ett 3 cm brett bandjärn i mässing löper längs golvet, och han säger: "*You can see this line on this floor.*" Ja, vi kunde alla se det. Sedan vände han sin blick mot Domens tak, där ett hål skymtade, och han säger igen: "*You can see this hole up there.*" Jo, vi kunde alla se hålet. Och så kom svaret: "*Every day at 12 o'clock when the sun comes through this hole, it touches this very line,*" och efter en konstpaus: "*It was constructed by Leonardo da Vinci*" på härlig italienska.

Under rundvandringen hade det unga amerikanska paret då och då framställt frågor, som kanske ibland var något naiva och som troligen hade irriterat honom, för när vår lilla skock med honom några meter framför kom ut i det bländande solskenet, stannade han och vände sig mot kyrkans fasad med alla dess hundra dekorationer. Vi gjorde lika, för det måste vara något viktigt att se. Och då hör vi den unga amerikanska hustrun utropa med darr i rösten: "*Look, there is a copy*" (uttalat "caapi"), och vi ser då en några meter hög staty ovanför den vänstersta dörren, en exakt miniatyr av Frihetsgudinnan vid inloppet till New York. Och då säger guiden med återhållen ironi:

"Yes, only, it was made 200 years before America was discovered."

2.

Pojkdrömmar

Mina föräldrars äktenskap var långt ifrån ett lyckligt sådant. Även så här långt efteråt med allt vad det innebär blir bedömningen sträng.

De grälade ofta, ja nästan dagligen, mest om utgifterna för det dagliga brödet. Pappa var kolerisk, han brusade häftigt upp, men det gick också snabbt över. Mamma var långsint och kunde gruva sig länge över en oförrätt, medan pappa då sedan länge glömt hela historien.

Jag bär i minnet otaliga bilder av upplevelser från min barndom. Vid ett tillfälle, när grålet nått toppunkten, slet pappa i vredesmod vigselringen av sitt finger och kastade den med kraft ut i rummet. En halv timme senare såg jag honom svärjande på italienska på knä sökande efter ringen under sängen.

Söndagsmorgnarna gav ofta anledning till gräl, vad nu detta kunde bero på. Vid ett tillfälle hade mamma gått ut i köket för att koka morgonkaffet. Av någon anledning blev pappa så uppbragt att han tog nattkärlet och kastade det ut på golvet. Kärlet av porslin gick i tusen bitar, och dess halvfulla innehåll spred sig över hela golvet, som mamma sedan fick torka upp. Pappa köpte följande dag en ny potta. Detta kärl kallades i hemmet för "Rebecca", ett vackert namn för en så prosaisk sak. Den nu levande generationen i Verona känner inte till denna benämning för kärlet, och med moderna bekvämligheter har pottan förlorat sitt användningsändamål. Dessa kärl kunde vara rätt vackra, och jag minns historien om damen som kom till affären för att köpa ett nytt nattkärl. Affärsbiträdet tog fram ett kärl i vitt porslin, men damen tyckte inte om det. Biträdet tog då fram ett vackert utsmyckat med ljusröda blommor, och damen utbrast med förtjusning: "Strax lite gladare!"

Pappa kom hem en kväll, trött och nedstämd. Troligen hade affärens dagskassa varit dålig. Till middagen hade mamma stekt lever i små bitar. Hon kom till bordet och började fördela innehållet. Pappa fällde då en anmärkning som troligen var mycket illa vald, för mamma slängde i vredesmod hela resten av innehållet i ansiktet på pappa – men behöll stekpannan. Pappa blev fullständigt tagen med överraskning, och något handgemäng uppstod aldrig, men flottfläckarna på tapeten bakom pappa var kvar så länge vi bodde där. Jag minns att mamma gärna berättade episoden för sina väninnor medan jag alltid fann den något obehaglig.

Söndagen var alltid spaghettidagen. Pappa hade varit på sin morgonpromenad och stannat en stund i sin affär-butik "Venetianska magasinet" i Åbo och sedan kommit hem till den väntande middagen, som mamma färdigställt. Jag var mycket liten och kan inte skilja mellan vad jag minns och vad som berättats mig senare. Vi hade några gäster, bordet var dukat, och vinet i flaskan väntade på att bli serverat. Vi satte oss, och mamma kom in med den rykande kastrullen, och pappa serverade. Aptiten var god, spaghetten utmärkt, vi skålade, och stämningen steg. Plötsligt blev det tyst, pappa rusade upp och försvann, alla de övriga steg upp och pratade i munnen på varann, och endast jag satt kvar, som ingenting begrep.

Eldsvåda hade utbrutit i pappas affär. När han kom fram dit stod polisen och brandkåren och väntade på honom. Den första frågan som polisen ställde honom i en icke vänlig ton var: "För hur mycket har ni försäkrat affären?" När pappa svarade att affären var oförsäkrad blev tonen vänligare.

En del av lagret var röskadat och måste slumpas bort. Jag minns att varje gång jag kom till affären hängde röklukten kvar och påminde mig om denna söndag. Detta hände troligen 1913, alltså strax före första världskriget, och var en stor förlust

för pappa. Svårigheterna att få varor under kriget gjorde att det tog en lång tid innan han kom i fatt det förlorade.

Det andra svåra slaget kom 1917, när rödgardisterna slog sönder skådefönstret och plundrade affären. En ny vit men blodig herrskjorta hittades bland bråten; den hade tagits från affären bredvid, en herrekipering, som bandage till någon plundrare, som skurit sig på glas: rätt åt honom. Detta påminner mig om det Pörtö-tyska uttrycket: "Wenn Du mich betragst, werde ich ein Blutiges Hemd nehmen."

Från tiden före första världskriget minns jag väl de ryska soldaternas marsch längs med Slottsgatan, hur de inte bara sjöng i stämmor utan också visslade, t.o.m. i terser över eller under melodistämman. 70 år efter händelsen sitter en melodi och fragment av den oförståeliga texten ännu kvar i huvudet.

Den ryska kasernen var också på Slottsgatan. Vi pojkar hade inga svårigheter att komma in på kasernen. Vakterna brydde sig inte om det. Jag minns en soldat som stod och rakade sig med kniv, och hela hans ansikte var vitt av lödder. Plötsligt föll en stor klump av löddret på golvet. Med sin breda stövelsula trampade han på det vita löddret, och simsalabim var allt borta med inte ens en fuktig fläck kvar.

En dag såg jag en soldat sitta med en hel limpa i sin famn. Jag sade "*ya hatchoo hlieba*", och utan att blinka skar han limpan i tu och gav mig hälften. Jag sprang hem med den, och mamma blev överraskad och glad. Själv var jag ej förtjust i surlimpa. Lukten från denna i samband med det fett som soldaterna använde för att smörja in sina stövlar var den allestädes närvarande lukten på kasernområdet, "rysslukten".

Under vintern och våren 1917-18 var Åbo behärskat och belägrat av rödgardisterna. Det var utgångsförbud, och gardisterna bevakade stadens gator med påskruvade bajonetter. Det hade kommit ett vårregn, och vi pojkar visste, att en sådan kväll kom daggmaskarna till ytan, och det var bara att plocka dem och sälja dem för 1 penny styck. Med var sin cigarrask i handen gick vi på eftermiddagen upp till Sappalinnabackens gräsplaner, som inbjöd till snabb förtjänst. Men det blev sent, och utgångsförbudet var för oss pojkar något mycket överkligt, tills vi, med våra cigarraskar fullproppade med daggmask, stötte på en beväpnad gardist i röd bindel runt armen utanför vår port. Han hade fortfarande geväret på axeln medan han hotade och skrek och använde ett fult språk, medan vi mest bekymrade oss för att daggmaskarna inte skulle rymma från cigarrlådorna. Där stod vi tills en av oss, den äldsta, Valter Weber, försiktigt fyllde näven med daggmask och måttade de slippriga daggmaskarna rakt i fejsen (ansiktet) på gardisten. Det var signalen till oss alla att springa åt alla håll, och vi kunde den lokala geografin. Efteråt var vi mycket stolta över denna bedrift, men egentligen gjorde vi andra ingenting annat än sprang.

I vårt hus bodde en fotograf. Han var "rikssvensk" och hade en vacker dotter, som vi alla beundrade. Men han hade också ett stort lager av fotonegativ, som på den tiden förevigades på glas i samma storlek som ett kuvert. Detta lager hittade vi, och vad bättre var, när man kastade negativet singlarade det så vackert i luften, och när det slutligen träffade de runda gatstenarna klirrade det så karakteristiskt.

På andra sidan vårt gårdsplank var Åbo saluhall och dess stora parkeringsplats för böndernas hästlass. Vi fröjdades åt anblicken att se negativet segla över planket och sedan höra det välbekanta klirret. Vad vi inte tänkte på var Saluhallens ordningsvakt, som vi alla – även utan dåligt samvete – hade en stor respekt för.

Där stod vi och lekte vår oskyldiga lek, när plötsligt hallvakten i uniformsmössa och röd i ansiktet stod framför oss i porten och därmed stängde den vägen till friheten. Så sprang vi (igen) åt alla håll. Jag minns att han några ögonblick jagade mej, men jag sprang upp på ett skjultak och därifrån på ett högre och vidare över till granngården och var försvunnen och räddad. Men en av kamraterna företog sig att klättra upp för en björk, men det gick inte tillräckligt snabbt, och han blev brutalt nerriven och fick ett ordentligt kok stryk. Han hette Tarmo och blev med tiden

posttjänsteman med ansvarsfull post. Jag vet inte om han föll på sin post eller om han fortfarande lever. Fotografens lager fick sedermera vara i fred.

Vi hade också en pianist på vår gård, han var ryss, hette Seth, och han spelade på biograf Scala, där jag upplevde honom bl.a. när jag såg Chaplins 2-aktare. Jag beundrade honom oerhört, han såg aldrig på tangenterna, bara på den levande bilden, och världens vackraste musik rann ur hans fingrar. Han hade en stor familj, men deras livsrytm var annorlunda än vår, för när jag tyckte mig ha avverkat halva dagen och kom in till dem var de ännu kvar i sängarna. Deras äldsta son var några år äldre än jag, och vi andra var gröna av avund när han kysste fotografens dotter på kind. Men han var ryss, och han hade sin privilegierade uppfostran att falla tillbaka på, och därför kunde han kyssa henne. Såväl fotografen som pianisten försvann till sina respektive länder under första världskriget, och de sände inte några postkort till oss.

När julen närmade sig visste vi pojkar att det blev trångt hos bokhandlarna. Vi visste också att våra föräldrar inte skulle köpa oss de böcker vi ville ha – indianböcker. Vi var tvungna att skaffa oss dem på annat sätt. För att vara säkra på att inte bli ertappade av vare sig föräldrar eller ännu värre – polisen, samlade vi den erövrade skatten i en stor låda i ett skjul på gården. Lådan blev från veckorna före jul till dagen före julafton halvfull och representerade för oss julens högtidsstund men för bokhandlarna en betydande ekonomisk förlust, numera kallad "svinn". Den första bok jag "knyckte" råkade bli den lilla Psalmboken – den var liten och lätt att stoppa i fickan. Men entusiasmen var måttlig när jag levererade den till skattekistan, och någon ögonfröjd var den ej heller där den låg i den stora lådan med sin svarta pärm och gyllene kors bland alla dessa färgstarka pärmar med galopperande mustanger och fjäderskrudade indianer med tomahawken i högsta hugg.

Jag ville *så* gärna äga en bok om en trapper i Canadas vildmarker. Den var tjock och tung och naturligtvis dyr. Jag verkställde min plan så att jag kom med några skolböcker, och bland dessa kartboken (Atlasen) till bokhandeln. Jag gjorde mitt bästa för att verka ointresserad, men hjärtat klappade varmt. Där låg den i all sitt spänningsmättade koncentrat. Jag gick omkring den som katten kring het gröt, men alltför många störande människor stod alltför nära för att jag skulle våga försöket. Vid ett tillfälle kom en av kamraterna och varnade mig: "Du har hängt alltför länge här nu, kom bort, de kan misstänka dig." Men jag var envis och ville ha boken. Så kom då mitt tillfälle, jag lade skolböckerna på "trappern" och greppade hela bunten så att kartboken skymde trappern, som var närmast kroppen, och med till synes lugna steg började jag gå mot utgången. Just när jag var vid dörren lades en tung hand på min axel, och en låg röst bad mig komma till kontoret. Det var en vuxen man, och jag åtlydde uppmaningen, men i samma ögonblick hans hand släppte min axel rusade jag mot dörren. Men just då blockerades dörren av inkommande "betalande" kunder, och nu grep karlen ett fast grepp om min nacke, och jag fördes rakt genom hela lokalen, som kantades av förvånade ögonpar, till kontoret. Han hade säkerligen en längre stund observerat mig och funnit mitt stora intresse för indianavdelningen misstänkt.

Det blev en lång "rafistulering", hans röst var hård, han såg sträng ut, han tyckte inte om att jag hade försökt rymma; jag var skräckslagen, men också i bevekande syfte var det lätt att gråta. Efter uppgifter om namn och adress fick jag slokörad tåga igenom samma lokal, nu mot friheten, med mannens sista ord ringande i öronen: "Det blir en dålig jul för dej, det här."

Väl ute på gatan stod hela gänget och väntade på mig, och deras första fråga var: "Berättade du om oss?" Lättnaden blev stor när jag svarade nekande. Men sanningen var att jag inte ens blivit tillfrågad om eventuella medbrottslingar. Tur eller otur kan man fråga sig, när jag i samma ögonblick kom ihåg att jag i överrockens båda

bröstfickor hade var sin tjocka indianbok, införskaffade från annan bokkälla, utan att ha blivit kroppsvisiterad.

Mitt förstörda utseende och min därpå följande dramatiska skildring hade dock gjort sitt djupa intryck på kamraterna, kanske också tanken på eventuella repressalier, och på något sätt insåg vi att vi inte handlat riktigt rätt. Den dagen slutade vi med det hantverket, och vi använde kvällen till att sjunga alla de psalmer vi kunde från skolan, alla verser, från den psalmbok jag knyckt. Till min obeskrivliga lättnad blev det aldrig några efterräkningar, och föräldrarna visste troligen ingenting om våra förehavanden.

Av olika anledningar var Valter den ledande i vårt gäng. När jag så här långt senare tänker på honom framstår han som en pojke som hela tiden producerade spännande förslag, som vi alla var ivriga att genomföra. Det märkliga var, att vad vi än gjorde, så var det alltid någon "vuxen" som inte tyckte om det; gårdskarlen – numera vicevärd – var vår ständiga fiende, men också kvarterets affärsinnehavare, såsom livsmedels-, delikatess-, barberare-, fotograf- och framför andra charkuteriaffären, med varmstekta köttbullar, var avogt stämda, för att inte säga hätska mot oss och våra förehavanden. Det var många gånger vi tyckte oss orättvist förföljda. Så här i efterhand realistiskt sett, men också med förståelse, snuddade vi ofta vid lagens gräns. Och dock var det spänningen, icke vinningen, som var den drivande kraften i våra företag. Här dock ett minne, som gav oss otrolig spänning men som för en gångs skull inte störde någon "vuxen".

Vi hade vid något tillfälle sett en film om Monte Carlo med roulette och mycket pengar som bytte ägare, där någon gick ut i månskenet bland palmerna och sköt sig medan andra radade upp sina sedelbuntar framför sig vid det gröna bordet. Detta var mycket fantasieggande, och vi fann genast de nödiga utensilierna. En linjal med knapp på mitten fick tjäna som roulette-snurr, och penningsedlarna ritade vi själva, till en början i låga valörer. Så satte vi oss då runt "rouletten", lät linjalen snurra runt, och det fält där linjalens inritade pil stannade, han vann och sopade in de övrigas insatser. Spänningen blev lika intensiv som de många filmer jag sett under årens gång där frack- och smokingklädda herrar, sekunderade av festklädda och diamantrydda damer, med glasartade ögon följde roulettens ödesmättade rörelse. Spelet höll oss fångslade i veckor, och efter skolan samlades vi för att igen uppleva spelets sötma. Kinderna glödde, och när spänningen steg blev det alldeles tyst runt rouletten. Och så hände det som förr eller senare måste hända – någon blev bankrutt och förlorade allt. Vi övriga tyckte väldigt synd om honom, men samtidigt tyckte vi också att allt hade gått rätt till. Samtidigt erfor vi också att vi blev en mindre vid spelet, och vi förstod att detta skulle fortsätta, eftersom några närmade sig konkursens brant medan andra blivit oerhört rika. Vi förstod oss inte på att bilda en bank, utan den hårt drabbade fick nödigt tilläggskapital genom att nya sedlar framställdes. Men i rättvisans namn måste de övriga få samma kapitaltillskott. Detta ökade ytterligare de rikas makt och insatser, medan de stackars fattiga fick snålas med sina redan magra insatser. Utan att på något sätt ha eftersträvat detta fick vi plötsligt en skrämmande inblick i vilken makt penningen utövade på oss i spelet och vilket beklämmande underläge den hamnade i, som hade det knaggligt om pengar. Ingen lärare i någon av våra skolor hade på ett så dramatiskt men samtidigt realistiskt sätt kunnat få oss att inse penningars värde. Och ändå var det bara papper – med den samlade penninghögen hade vi inte kunnat köpa ens en karamell.

För att undvika det drygsamma arbetet att pränta mera sedlar, och för att de utblottade skulle kunna hänga med i spelet, gick vi in för att på våra sedlar med hög valör sätta en extra nolla, – och så var inflationen i gång, ett ord helt okänt för oss, men vars förödande verkningar vi snart fick erfara. De ursprungliga små sedlarna i låga valörer, som vi tillverkat med stor flit och med artistiska "gubb-huvuden" på för att på så sätt efterlikna verkliga sedlar, hade nu utökats med större sedlar med högre

valörer, men nu framställda med större brådska och med mindre aktning för det konstnärliga utseendet. I takt med inflationen tappade vi också aktningen för valörerna, insatserna blev större, men spänningen uteblev, och efter ytterligare en vecka hade vi helt tappat intresset för spelet. Det märkliga är att de flesta av oss 30 år senare efter krigsslutet 1944, då inflationen i Finland satte i gång på allvar, upplevde samma utveckling nu i den krassa verkligheten och med bitter erfarenhet, när jag fick löneförhöjning i avsikt att delvis kompensera inflationen, utan att jag gjort någon större insats. Jag minns hur den ökade löneinkomsten för ett ögonblick gav mig en känsla av glädje och tillfredsställelse, – också siffror kan glädja, speciellt då de är klädda i sedlar, – men hur snabbt den försvann och efterträddes av en känsla av misstänksamhet och tomhet, till följd av att jag utan att direkt kunna peka på det hade blivit lurad. Är det möjligt att jag i ett sådant ögonblick omedvetet kastades tillbaka 30 år i tiden och återupplevde barndomens besvikelse i roulettespelet? – Flera år senare i samband med en flyttning fann jag bland mycket annan bråte några med "hundöron" försedda från roulettespelet kvarblivna och slitna sedlar. Papperet var ju ej av prima sedelkvalitet. Vid närmare granskning fann jag, att jag på eget bevåg hade tillåtit mig att lägga till en extra nolla, – rena sedelförfalskningen!

3.

Det stora steget ut i livet

Naturligtvis var mitt förhållande till mina föräldrar något komplicerat genom att jag var enda barnet. Naturligtvis blev jag bortskämd, och för mig var det helt naturligt att bli det – jag protesterade inte alls. Naturligtvis ledde detta också till missbruk från min sida. En jul minns jag att jag visste att de skulle ge mig ett par skidor i julklapp. De avsåg det som en överraskning och gjorde sitt bästa för att gömma hemligheten, men en liten pojke är mycket klipskare än vad någon vuxen kan ana. Naturligtvis gick jag händelserna i förväg, luskade ut paketet med skidorna och tog försiktigt ut dem för att kunna sätta tillbaka dem utan att det märkts att paketet öppnats. Vi hade alltid mycket snö på gården vintertid, och naturligtvis lagade vi pojkar alltid en liten privat skidbacke och till och med en hoppbacke. Mitt stora äventyr var att prova ut skidorna jag skulle få på denna hoppbacke. Jag var säker på att ingen såg mig, – annars hade jag aldrig vågat företaget. Nu var ju hoppbacken ganska liten och ynklig, men det var det bästa vi kunde åstadkomma. Skidorna passade perfekt, jag kom lyckligt ner för backen, men hoppet blev minst sagt bristfälligt. Skidspetsarna tog i mark genast medan skidornas bakparti ännu inte lämnat backen, med den påföljd, att skidorna brast just där de var som svagast längst bak. Det var ju hur snöpligt som helst. Det var bara att göra det bästa av saken. Jag packade ihop skidorna igen och lade dem tillbaka i deras bristfälliga skick i paketet och hoppades att det inte skulle märkas. Naturligtvis var mina föräldrar inte dummare än att de när de fick syn på paketet fullständigt förstod hela historien. Barmhärtigt nog straffade de mig inte, utan den gången lyckades även de göra det bästa av saken, vilket inte var mycket.

Genom att pappa aldrig lärde sig riktig svenska blev mitt förhållande till honom mer och mer uppkäftigt med åren, och jag tog alltid mammas parti. Det var en självklarhet, medan jag mer och mer lärde mig förakta pappa, vilket jag långt senare ångrade. Pappa kunde aldrig lära sig säga "ö", utan kött blev tjott och mjölk blev mjolk. Ibland hade vi bruna bönor till middag, vilket i pappas mun alltid var "buna-buno", som jag trodde var rättens italienska namn. Långt senare blev jag vid ett tillfälle erbjuden att önska mig vilken italienska rätt jag ville. Jag kom då att tänka på *buna-buno*, som jag inte haft på så länge, så jag önskade mig Buna-buno. Min värd

ställde sig frågande och undrade vad det var för något. Då först slog det mig plötsligt, att pappas namn på rätten helt enkelt bara hade varit hans eget bristfälliga uttal av "bruna bönor".

Emellertid bidrog en faktor starkt till mitt förakt för pappa, som var hans egen politiska dårskap. Han var helt enkelt fascist och trodde tveklöst på Mussolini. Denna godtrogenhet (alla riktiga italienare var ju fascister från 1923 framåt) tog sig också olustiga uttryck genom politiska manifestationer, som mamma reagerade starkt emot. Hon klagade alltid på att pappa gick ut med sina svartklädda fascistkamrater och hade möten med svarta fanor. Det var hennes instinkt som reagerade mot detta, – hon visste ingenting om politik. Jag delade samma instinkt och fick på kuppen avsmak för allt vad politik hette. Därför engagerade jag mig aldrig utan såg snarare till att jag alltid höll min näsa utanför.

Däremot hade mamma en utomordentlig naturlig språkbegåvning. Hemma talades det utom svenska och finska även tyska och ryska, och mamma förstod också italienska utan svårighet. Hon kunde i detalj följa allt som sjöngs i en italiensk opera, varvid hon storgrät av rörelse, vare sig det var Mimis hostiga bortgång eller Madame Butterflys blodiga sådana eller Violettas ännu mer hostiga bortgång. Med pappa var det motsatsen: han lärde sig dåligt svenska och ingen finska alls. Detta gav mig i sin tur en extra sporre till att satsa just på omfattandet av främmande språk. Tyskan låg ju nära till hands, men mest intresserad var jag av engelska. När jag fick ett stipendium för att studera i England i Leicester betraktade jag det (och gör det alltjämt) som den kanske största lyckträffen i mitt liv. Företaget krävde dock stora uppoffringar, och för att få pengarna att räcka till var jag tvungen att sälja min frimärkssamling, som jag samlat med stor omsorg under hela mitt dittillsvarande liv och som idag hade varit ovärderlig, – en av de få genomförda affärer som jag sedermera haft anledning att ångra.

Men England gav utdelning till fullo, och den tiden framstår kanske ännu idag som den viktigaste i min internationella utbildning. De vänner jag då lyckades skaffa mig behöll jag alltid, och när vi gjorde vår lyckade familjeresor till England 1963 (efter 32 år) kunde jag ännu falla tillbaka på mina gamla kontakter.

Efter tyskan och engelskan kom spanskan. Min bästa tyska vän var alltid doktor Kurt Hoppe i Lübeck, en annan vänskap jag behöll hela livet, då vi framför allt var mycket goda tenniskamrater. Om tennisen för övrigt vill jag inte orda för mycket om här. Jag njöt alltid av att få anstränga mig fysiskt, och tennisen gav störst utdelning därvid. Jag blev finsk juniormästare och samlade en del priser, som fortsatte samlas ännu in på 60-talet i Utbynäs, men min slutgiltiga lön för mitt 60-åriga outtröttliga tennisspelande blev bara ett par mycket utslitna knän, som sedan bara gav mig bekymmer.

Tennisen fördärvade också mina pianofingrar. Min pianolärarinna blev helt olycklig när jag började spela tennis, och jag förstod inte alls vad hon ojade sig för. Symptomen visade sig ju först långt senare, men hon visste redan då vad de handlade om. Jag kunde dock behärska både piano och kontrabasen utan svårighet långt in på 30-talet, vilket gav mig en fördelaktig ställning hos brukspatronen för Mariefors bruk, Torsten Carlander-Reuterfelt, som var en entusiastisk amatörmusiker och själv trakterade både violin och piano. Han var en utmärkt pianist medan han mera spelade violin som Einstein. Genom att jag kunde spela kontrabas var hans lokala kammarmusik och -kvartett räddad.

Närmast hjärtat låg dock sången och gitarren. Vi hade ju musiken i familjen, pappa hade kommit över till Finland från Stockholm som stand-in i en turnerande italiensk mandolinorkester, där en medlem insjuknat. I deras sällskap och i Finland trivdes han så bra att han blev där, och dessutom kär, varpå han friade till en skönhet Mickelson, som gav honom nej, varpå han vände sig till hennes fulare syster i stället,

som blev min mor och hans hustru. Allt hade både han och jag alltså egentligen mandolinen och musiken att tacka för.

Mitt livs största musikaliska äventyr blev att som körsångare bli utvald att delta i Finlandia-körens Amerikaresa 1939 via Paris. Denna kör sattes under Heikki Klemettis ledning ihop enkom för att lyfta upp Finland inför världsutställningen i New York 1939. Jag blev dessutom utsedd till Heikki Klemettis adjutant, vilket i praktiken mest innebar att jag fick högsta ansvaret för hans sittbadkar och hans potta. Han var en mycket kolerisk och hypokondrisk herre, och om han vid en repetition kände något drag någonstans ifrån var hela repetitionen förstörd. Han hade också problem med magen och troligen både magsår och magkräfta, mot vilket han ordinerades rödvin, vilket faktiskt hjälpte.

De flesta i denna Finlandiakör var ju finnar, ehuru vi även hade svenska kompositioner på repertoaren. När vi var i Paris och besökte Eiffeltornet hörde jag en typisk finsk kommentar till tornets uppenbarelse från en av mina kamrater bakom mig: "Men det lutar ju inte alls!" För en finne för första gången utomlands kan det vara svårt att skilja mellan Paris och Pisa.

Knappt hade vi kommit hem, så bröt kriget ut. Vi hade haft tur. Till all lycka hade turnén organiserats på våren och inte mot slutet av sommaren. Tack vare det kunde vi både genomföra turnén och komma hem helskinnade.

Ju mindre sagt om kriget, desto bättre. Genom pappa var jag ju italiensk medborgare, vilket uteslöt mig från all militär verksamhet i Finland, medan jag samtidigt aktade mig för att åka till Italien. Jag hade varit där med Fred Bruun på motorcykel 1937 och älskat allt utom Mussolini. Jag hade fått stifta bekantskap med min egen italienska familj, mina kusiner Beltrame, Ida och Aurelio, som jag kunde spela och sjunga för på italienska ehuru jag inte kunde tala det. Men min sång räckte för Ida, som sedan alltid förblev min käraste släkting på jorden. Själv lär jag för henne ha blivit inte mindre än hennes första kärlek, hon var bara tonåring då, men vi blev sedan som bror och syster, i synnerhet som jag aldrig hade något annat syskon.

Kriget förde dock det goda med sig, att under Vinterkrigets upphetsning och traumatiska nationella överansträngning ådrog även jag mig en sådan, vilket manifesterade sig genom Basedowska sjukan, som definitivt gav mig frisedel från både krig och arbete. Därigenom kunde jag gifta mig med Gun, som sedan dess förblivit min absoluta älsklingshustru. Vår första son föddes mitt under brinnande Fortsättningskrig 1943, vår dotter kom två år senare när freden brutit ut men då nöden i stället var som störst, – hon förblev alltid vårt klenaste barn ehuru kanske det livligaste, och en fars enda dotter betyder ju allt för honom. Desto kraftigare blev vår andre son Michael 1948, men vårt fjärde barn måste uppskjutas på läkares inrådan i beaktande av Guns tillstånd. I stället kom Christian tre år senare.

Då hade jag redan gjort mina första omfattande Sydamerikaresor, mina språkliga ambitioner hade fört mig in på det spanskspråkiga området, och jag visste att kunskaper i spanska kunde bli användbart för finsk pappersexport. Mina affärsresor till Chile och Argentina, Bolivia och Colombia i slutet av 40-talet skulle öppna en helt ny värld för mig och även ett nytt kapitel av mitt liv.

4.

Vad minns jag om min farfar och farmor – nonno och nonna.

Jag äger en kopia av ett heraldiskt dokument utfärdat i Firenze, som jag fick omkring 1975 av min småkusin Michael i Verona. Han berättar följande:

Han blev uppringd av denna heraldiska institution som meddelade att de i samband med en utredning för annan person kunnat parallellt med denna få fram

tillförlitliga och omfattande uppgifter om släkten Lanciai. Dokument går tillbaka till 1200-talet och ger intryck av vederhäftighet; det vimlar av män i ansvarsfull ställning: bankmän, befälhavare för krigsfartyg i venetianska flottan, standardförare, juris och medicine doktorer, "ett stort antal" ambassadörer, konsulter, borgmästare, ävensom Kyrkans män i hög ställning. Vad som gör framställningen något suspekt är, att ingenting nämns om i släkten framsprungna skojare, rövare, giftblandare och mördare (jämför släkten Medici); och går framställningen så långt bakåt som till 1200-talet måste en hel del svarta får ha prasslat i buskarna. Men det hör kanske till heraldikens oskrivna lagar, att man ur historiens gömmor drar fram endast de medlemmar som givit släkten glans och färg.

Också ett adligt vapen beskrivs i dokumentet med en röd lilja och en formeringslans i guld och svart diagonalt över vapenskölden. Den heraldiska beskrivningen slutar med att framhålla att släkten var av arisk ras – alltså inga judar här.

Från dessa svunna tiders glans gör jag nu ett hopp till min farfar Aurelio, av sin hustru Luigia kallad Ellio, som föddes 1844 och dog 1888. Han hann bli fader till 12 barn, av vilka 8 uppnådde vuxen ålder. I sin ungdom hade han varit garibaldist, och vi har ett välbevarat fotografi av honom i uniform och med mynningsladdare; men det intressanta är att han själv har snickrat ramen, där trävirket är taget från ammunitionslådan och kanten av repet som omslöt lådan. Han har målat ramen i rena kamouflagefärger, vilka måste ha funnits i lägret. Fotot visar en ung man med antydning till mustasch, uppskattningsvis 20 år. Italiens enande till en självständig stat räknas från 1860, men i verkligheten förekom skärmytslingar och mindre slag ännu så sent som 1864 vid gränsdragningen mot Österrike – där kan han ha varit med som 20-åring.

Jag äger också ett postkort där man kan räkna 14 guldmedaljer, som egentligen är 7, men eftersom medaljen har två sidor och med text måste båda exponeras – och så ser det mera ut. Hans industri hade erövrat dessa utmärkelser på utställningar i Verona och Neapel mellan åren 1885-89, kanske också tidigare, men dessa äro de årtal som kunna utläsas. Produkterna är dekorationer i siden och sammet för opera, teater och kyrka och var troligen på den tiden en lukrativ verksamhet.

Farfar dog troligen av hjärnblödning inom ett dygn. Universalmedlet på den tiden var att åderlåta den sjuka och därmed kanske sänka blodtrycket, och den åtgärden användes också i detta fall utan resultat. Så där stod farmor Luigia med 8 halvvuxna och minderåriga barn och med en textilindustri, som hon ej förstod sig på. Följande uppgifter är något diffusa men troligen i sak riktiga och i delar bekräftade av min köttsliga kusin Ida Turri, född Beltrame, och vars mor var född Lanciai och syster till min far Ferruccio.

Firmans skötsel övertogs av en kusin – namnet okänt – och i överenskommelsen ingick att om firman icke uppvisade vinst skulle allt realiserats och verksamheten upphöra. Kusinen skötte om att rörelsen gick med förlust, allt realiserades, och köparen var – kusinen. Några uppgifter om fortsättningen har jag inte.

När farfar dog var min far 9 år och gick i internatskola, där man bodde och åt och kunde komma hem bara till helgerna. Skolan måste ha varit av tillfredsställande kvalitet, där man utom kunskap i de traditionella skolämnena också måste lära sig ett yrke; pappa valde snickeriet. När jag 1937 i sällskap med Fred Bruun på motorcykel första gången besökte Italien och kom till Mestre, där farmor Luigia bodde hos min faster Giuditta, fick jag se en vacker byrå dekorerad med olika trädslag, som min pappa hade gjort som sitt gesällarbete. Jag har forskat för att återfinna denna möbel men utan resultat. Giudittas man, Ruggero Angeli, överlevde henne, flyttade från Mestre, gifte om sig, och på den vägen har jag tappat spåret. Det är möjligt att med mera tid till förfogande och mera råg i ryggen hade jag kunnat finna ut om möbeln fortfarande existerar.

Från pappas barndom kan nämnas, att han vid flera tillfällen gick omkring i textilfabriken med sin far och blev god vän med flera arbetare, som brukade leka med honom. När han gick hem fick han alltid några granna tygbitar med sig.

Följande anekdot har pappa berättat för mig:

Farfar Aurelio satt vid bordet och läste tidningen, och pappa lekte på golvet. Plötsligt släppte farfar en ljudlig fjärt, och för att i någon mån kamouflera detta tilltag sade han till pappa: "Tag upp den." Pappa lydde maningen tills han uppdagade skämtet. Speciellt farfar hade mycket roligt åt detta och är kanske ett uttryck för hans skämtlynnne.

5.

Argentina

Året är 1951, en novembermorgon, ute mörkt och dystert, men i mitt arbetsrum på Finska Pappersbruksföreningen är det ljust och varmt. Jag sitter vid mitt skrivbord då telefonen ringer. Det är min högsta chef, Holger Nysten, som med sin något hesa röst ber mig komma till honom.

När högsta chefen ringer är det alltid något viktigt, och på vägen till honom försöker jag gissa vad det kan vara. Just då kan jag inte finna att jag gjort något dumt, så jag rättar till min kravatt, knackar på och stiger in. Holger sitter vid sitt skrivbord, men i en fåtölj vid sidan sitter en herre till. Jag känner igen honom, det är Birger Krogius, högsta chef för FÅA och styrelseordförande för Finland-Sydamerika-linjen. Han är också passiv medlem i sällskapet MM där jag flyktigt träffat honom. Efter det vi hälsat på varann säger Holger: "Birger Krogius är här för att erbjuda dig en tjänst, – men det är bättre att han själv förklarar sammanhanget."

Medan tankarna tumlar om i min hjärna får jag förslaget. Linjens nuvarande chef i Buenos Aires, Gustav Tavaststjerna, vill tillbaka till Finland, och en ersättare måste utses. Då jag tills vidare saknar närmare kunskaper om förhållanden i Buenos Aires och shipping i synnerhet, erbjuds jag posten som biträdande direktör under fem år, och när jag efter denna tid förvärvat nödiga kunskaper skall jag övertaga ansvaret för kontoret. Under dessa fem år skall en man på platsen med mångårig erfarenhet bära ansvaret för kontoret. Finland-Sydamerika-linjens chef Lasse Lindblom är som bäst i Buenos Aires för att ordna dessa detaljer, och han vill gärna så snart som möjligt veta om jag är intresserad av anbudet. En villa med bastu och simbassäng samt bil ställs till min disposition. Beträffande lönevillkor och andra härtill hörande frågor kan dessa regleras när Lindblom återvänder.

Det brusade och sjöng inom mig. Under alla dessa 5 år på Pappersbruksföreningen hade min ambition varit att komma ut och representera Föreningen utomlands. Några anbud hade jag ej fått trots att några agenturer upprättats. Här fick jag nu ett förslag som för alltid skulle eliminera det ekonomiska problemet. Jag kunde ha dansat på Holgers bord. Jag såg på Holger att han måste förstå att jag ville ha tjänsten. Men jag tackade för anbudet och bad om några dagars betänketid, då jag måste tala med hustrun, o.s.v.

Vad ingen annan i detta ögonblick kunde veta var, att jag med denna tjänst löste ett mycket svårt problem av helt annan karaktär. Holger Wentzel ville sälja "Villa Hemknuten" var vi bodde för att få pengar att bygga en ny villa i Grankulla. Så länge vi bodde kvar kunde han inte få ett vettigt pris, eftersom en köpare givetvis ville ha villan tom, och enligt då gällande lag kunde vi inte köras ut. Bristen på bostäder var fortfarande stor, hyrorna var höga, och jag hade inget kapital att kunna bygga en villa. Samtidigt förstod jag Hogis behov av kapital. Med den nya tjänsten skulle detta känsliga problem lösas harmoniskt för alla parter.

Gun gav mig sitt fulla stöd, och när Lasse Lindblom var hemma från Sydamerika träffades vi och gick igenom olika punkter i samband med överresan och arbetet där. Den 3 januari 1952 skrev jag på kontraktet, och i slutet på februari gick jag ombord på "Aurora" som på mindre än fyra veckor förde mig direkt till Buenos Aires.

Jag visade mitt kontrakt för Holger Nysten som tyckte det var bra. Tyvärr hade dokumentet en luska som blev ödesdigert för mig. Beträffande mitt arbete nämner kontraktet endast i allmänna ordalag om att "jag skall bli förtrogen med arbetet och förhållandena" utan närmare indikation, och under de tre följande åren utnyttjades denna oklarhet av "mannen på platsen med mångårig erfarenhet". På Pappersbruksföreningen hade jag upplevat en öppenhet i samarbetet, en påtaglig frihet och självständighet men också ansvar. Här inskränktes mina arbetsmöjligheter till det minsta möjliga, och det lilla jag fick göra kontrollerades i detalj. När firman flyttade till ett större kontor tilldelades jag ett rum längst bort från expeditionen isolerad från all daglig verksamhet. Lyckligtvis kunde jag med Lars Lindbloms hjälp avstyra detta. Men min ställning i firman blev mer och mer vacklande, och mina redan tidigare något svävande kunskaper i sjöfartsfrågor förbättrades icke i önskad grad med den mentalitet som härskade på kontoret. Naturligtvis begick jag många fel som med tiden vägde tungt till min nackdel. Jag hade t.ex. ingen förståelse för befälhavarnas önskemål om att sitta med dem ombord och intaga whisky till sent på nätterna under småprat om all världens ting. Min måttlighet i dryck kom alltför tydligt fram, och jag har aldrig haft förmågan att i timmar lyssna och prata om ting som inte intresserade mig. Jag förstod inte kaptenernas mentalitet, och deras bedömning av mig blev därefter. Och deras ord hemma vägde tungt.

Nu långt senare kan jag också inse att jag efter mitt intressanta och ansvarsfulla arbete på Finska Pappersbruksföreningen inte ville ta de enklaste och minst intressanta arbetena på Linea Finlandesa dels för att inte bli fast vid dessa hela tiden, och dels för att jag ville göra något mera ansvarsfullt och meningsfullt. Resultatet blev att jag gjorde nästan ingenting, som i sig var deprimerande. Slutet blev att jag blev uppsagd fr.o.m. maj-juni 1955, hemmet packades i containers, och med "Arica" seglade vi tillbaka och återsåg Helsingfors hamn, där Ingeborg och Carl samt Malle och Hogi hälsade oss välkomna.

Hur hade vårt liv blivit om vi stannat kvar, såsom vår avsikt hade varit? Vi får aldrig något entydigt svar på detta. För min egen del vet jag att jag förlorade en stor del av mitt självförtroende men lärde mig också en svår läxa; att Gun fick uppleva en ny och färgstark kontinent; och att äventyret förde oss närmare varandra. Marcus och Margheritas minnen är diffusa och osammanhängande, Michaels förnäma ärr på magen är säkerligen för honom de mest realistiska minnena från Argentina-tiden, och Christians minnen begränsas troligen till drukkingsförebudet i simbassängen.

Jag vill dock avsluta denna viktiga etapp i mitt liv med att citera Churchill i en något ändrad frasering:

"Jag har aldrig med så ringa arbete förtjänat så mycket på så kort tid"!

Ett passande valspråk från tyskan:

Pengar ger ingen lycka men en viss säkerhet.

6.

Den stora prövningen

Argentinakrisen var den första i mitt liv som jag fann mig stå fullständigt handfallen inför. Jag kunde varken förstå den eller åtgärda den. Det enda jag kunde göra var att fortsätta arbeta och göra det bästa av saken, tills uppsägningen kom. Just vanmakten i förening med en nästan total desorientering, då jag varken förstod

situationen eller fick några upplysningar, som kunde hjälpa mig till rätta, medförde hålet under vattenlinjen i mitt självförtroende. Det var inte det sista, och värre skulle följa.

Att återvända till Finska Pappersbruksföreningen som falerad direktör för ett världsbolag var otänkbart. Jag sökte alternativa möjligheter och fann något intressant i Göteborg hos pappersexportfirman Möller & Rothe. Det var två danskar som skötte en utmärkt firma internationellt med huvudsatsning på Sydamerika, där jag hade de nödvändiga kunskaperna. Jag hade att välja mellan att bli Möllers eller Rothes man. Rothe bodde i New York, och som hans handgångne man skulle jag stationeras i Genève för tillfället och aldrig kunna räkna med något fast hem. I Göteborg hos Möller skulle min existens bli mera välordnad med bara tillfälliga affärsresor högst tre månader om året. Då mina barn krävde en trygg tillvaro med reguljär skolgång valde jag Möller. Mitt samarbete med denne kultiverade dansk skulle visa sig bli mitt livs längsta anställning.

Vår existens i Göteborg visade sig till en början bli fullständigt paradisk. Staden åtnjöt som bäst sin storhetstid under Broströms banér som världens tredje största skeppsbyggerhamn, stämningen var god och kosmopolitisk, i motsats till Stockholm hade göteborgarna med Torgny Segerstedt som banérförare konsekvent hållit på Churchill under kriget, och kontakterna västerut över havet med Norge, Danmark, Holland, England och Amerika var stadens varumärke och ära. Vi fick omedelbart många goda och nära vänner inom både finlandssvenska, spansktalande och körsångarkretsar. Kort sagt, det hade inte kunnat börja bättre.

När lyckan log som varmest mot oss omkring min 50-årsdag 1959 sade jag till mig själv: "Kom ihåg dessa dagar sedan när eländet tar vid, som ju måste komma förr eller senare. Du kommer vad som än händer alltid att ha denna paradistid att falla tillbaka på."

Naturligtvis anade jag inte vidden av de prövningar som väntade mig. När Kennedy sköts var Gun och jag i Aten, jag gjorde den hösten min första orientaliska affärsresa till länder som Iran, Arabien, Egypten och Libanon med allt vad som rörde sig däremellan, och emedan resultat inte uteblev blev det inte min sista. Jag hade bett Gun möta mig i Beirut, som då ännu var Orientens blomstrande Paris, varpå vi sedan fortsatte till Grekland.

Kennedymordet var det första molnet på min ålderdoms himmel, men det drabbade inte mig så mycket som resten av världen. Föga anade vi då att varken Amerika eller världen någonsin mer skulle bli så skön som den dittills trots allt hade varit.

Problemen i familjen började ungefär vid den tiden. Marcus var 20 år men hade skött sig och skulle bli lärare. Det var med Margherita och Michael vi började få problem. Margherita hade redan haft en lång rad kavaljerer av vilka samtliga hade misshagat mig, och hon och Marcus var aldrig hemma på helgerna. Allt jag kunde göra var att låta dem ha sina egna liv.

Värre var det med Michael, det mest dynamiska av mina barn, som hade en benägenhet till självsvåld. Han misskötte sin skolgång och kom i dåligt sällskap. Snart var han ute hela nätterna med sina rockmusikkvänner och kunde sedan ligga hemma och sova till klockan 2 på dagarna. Han hade slagit in på en väg som jag inte tyckte om.

Margheritas intensiva sociala liv ledde till att också hon misskötte sin skolgång, hon fick depressioner och problem med nerverna, och allt vi kunde göra var att skicka henne till en psykiatriker, som gav henne psykiska mediciner. Man gjorde så på den tiden. Vi visste inte bättre. Det var den enda lösning som fanns tillgänglig. Och hennes kavaljerer fortsatte att bringa mig till förtvivlan med att aldrig bli bättre utan bara sämre. Bekymren med de två mellanbarnen ledde till egna hälsoproblem med dålig sömn och stigande blodtryck.

Trösten var Christian, den yngsta, som alltid hörde till de bästa i sin klass och var ett lovande studieämne, som kunde bli allt vad jag drömt om att bli men aldrig blivit. Han gick också i mina fotspår som pianist och spelade Rachmaninoffs preludium från mina egna 50 år gamla trasiga noter och lade klokt nog tennisen åt sidan för att hellre spela piano, läsa böcker och samla frimärken. Även Marcus skötte väl sina studier i nordiska språk för att bli lärare och sjöng med i Akademiska Kören och gjorde framgång som spexare, när dråpslaget mot hela min familj föll 1967.

Vad som hände kan betecknas som en naturlig följd av den föregående utvecklingen, men denna följd blev som en hel syndaflod utan slut när ett enda kort uppfriskande skyfall hade varit fullt tillräckligt och logiskt. De oöverskådliga konsekvenserna blev i stället för en nyttig uppräckning en traumatisk mardröm av orättvisa.

Michael hade gått från *"bad to worse"* och hade tillägnat sig vanor som han inte ens kunde uppenbara för sin moder. Margherita hade sina depressioner och gick på ständigt tyngre mediciner, när en av hennes tidigare pojkvänner, en av de få jag hade tyckt om, den lysande datorpionjären Tore Hedström, som kommit på dekis och fallit för narkotikafrestelsen, upptäckte något nytt som lyfte upp honom. Det var Scientology. Hans frälsning genom denna lära resulterade i nästan något av en väckelserörelse i Göteborg, då alla hans bekanta lockades till att pröva samma sak. De for över till högkvarteret i England och kom tillbaka frälsta. Michael gjorde samma sak och kom faktiskt hem igen som en ny bättre människa. Sedan reste Margherita över, och hon genomgick samma positiva metamorfos: hon fick tillbaka sin intuition och kunde spola ner alla sina mediciner. Marcus var mera kritisk men for ändå över och blev frälst även han. Alla tre beslöt sig för att satsa sina liv på Scientology. För att finansiera sin utbildning i företaget ville Michael ta ett lån på 6000 kronor med mig som borgensman. Då började jag bli misstänksam. Vad var det här för en frälsningslära egentligen som tog mer än bra betalt bara för att få människor på bättre humör?

Även Gun reste över och blev frälst. Så kom den slutgiltiga chocken: Christian ville avbryta sin skolgång för att i stället ägna sig åt självstudier. Han gick i gymnasiets första årskurs och var grundligt besviken på Olof Palmes nya skolsystem. Samtidigt var han för ung för att kunna börja i Vuxengymnasiet. Jag strävade mot i det längsta och mobiliserade rektorn och hela lärarkåren mot honom, men han fick sin vilja igenom och avbröt sin skolgång efter ett halvt år i gymnasiet. Jag är säker på att han aldrig hade gjort det om inte Scientology hade brutit in i våra liv och uppmuntrat till samhällsrevolt och självsvåld. Kort därefter reste han över till England, studerade Scientology men kom inte helfrälst tillbaka. Han gjorde ett andra studiebesök följande höst, kom besviken tillbaka men fortsatte studera Scientology i Göteborg, tills han till allas förvåning hoppade av rörelsen ett år senare. Han ägnade ett år åt självstudier hemma, bl.a. på Hermods i psykologi, men började sedan på Vuxengymnasiet. Jag pustade ut. Åtminstone ett av mina barn var räddat. Men alla de andra tre och även Gun, skulle det visa sig, var hopplöst förlorade. Det enda man kunde göra var att tiga, bita ihop tänderna och göra det bästa av saken. De var ju ändå ens barn och ens hustru, och jag kunde inte betrakta dem som något annat, hur litet jag än förstod dem som scientologer. De upphörde aldrig att försöka få mig in i deras läger, Gun försöker än idag, men de kommer aldrig att lyckas. De må ha sina miljonårskontrakt med den firman, som inte ens garanterar dem någon lön, men säkrare än vad de är på sin salighet är jag tyvärr på att den religiösa firman är en förlorad sak.

Utan att gå in på närmare detaljer räcker det kanske med att bara belysa en sådan. Om rörelsens grundare L. Ron Hubbard verkligen hade rent mjöl i påsen och arbetade för en god sak som var konstruktiv för hela mänskligheten, varför valde han då som en annan sjörövare ett liv som fri buckanjär utan land, utan hem och

utan hamn, förföljd av rättegångar i sitt hemland USA, förklarad icke önskvärd i England, utkastad från piratnationen Rhodesia och bannlyst i Australien? Vad gjorde han för att samla på sig så mycket processer, så mycket fiender och så mycket dålig publicitet om inte någonting? Samtidigt som han samlade under sig slavarbetare i hela världen (däribland mina tre äldsta barn) för svältlöner hade han råd att samla under sig en privat örlogsflotta på tre fartyg. Vad luktar det? Svindel, ingenting annat än svindel.

1976 begick hans äldsta son självmord. Få scientologer fick någonsin höra talas om det. Några år senare ställdes ett antal av världens ledande scientologer inför rätta, och alla dömdes till årslånga fängelsestraff för grovt bedrägeri, däribland hans egen hustru och modern till hans fyra barn, som han därefter aldrig mer ville träffa. Han skrotade henne då hon misslyckats med att klara sig lika bra som han.

Och denna charlatan, en av 1900-talets värsta, föll min hustru och mina tre äldsta barn för, och de är fortfarande fast i hans garn. Vad gjorde de och vad gjorde jag för att förtjäna detta? Att de föll och fortfarande sitter fast är väl till någon grad deras eget fel, men jag tror det är ett värre lidande för dem som ser vad de har råkat ut för än för dem själva, som inbillar sig vara saliga utan att ana att de har blivit lurade på sina liv.

7.

Guns första utställning i Manotick 1972.

Britta har gjort ett stort förarbete och funnit en kombinerad hemindustriaffär med galleri, som nyligen kommit i gång, där Gun skall ha sin utställning. Ett 50-tal terracotta- och gipskonstverk har i förväg sänts välpackade sjöledes till Montreal. Vi har flugit över, kramat Britta och Don, fått låna deras minibuss, och efter några kvalfulla timmar i Tullhuset i Montreal fått ut lådorna tullfria och slutligen kunnat packa upp alltsammans oskadat i Manotick.

Utställningen har börjat, intresset är glädjande stort och försäljningen tillfredsställande tack vare Guns personliga charm och engagemang. Höjdpunkten nås när Gun genom Svenska Ambassaden får en förfrågan om hon är intresserad att efter Manotick sända ett urval av sina konstverk till Canadas permanenta Nationella Museum....

Frakt och försäljning fram och tillbaka bekostas av dem. På Guns jakande svar kommer en kvinnlig representant från muséet och uttrycker sin översvallande tillfredsställelse över konstverken. Eter avslutad utställning i Manotick, som också blev en ekonomisk succé, packar vi trälådorna, som skall till muséet. Britta sköter om transporten, och vi återkommer till Göteborg.

Vi föreslår i brev att, även om muséet icke officiellt befattar sig med försäljning, om någon person vill köpa, kan han få göra det, och vi bifogar en prislista. Vi är också tacksamma för att få några fotografier från utställningen och urklipp från eventuella recensioner.

Tiden går, och vi hör inget på länge, tills meddelande kommer att utställningen är över, att en del skulpturer framkommit i skadat skick, att ingen försäljning förekommit, att inga fotografier tagits och ej några recensioner skrivits, samt att föremålen returnerats till Britta i Ottawa.

Så börjar en lång och besvärlig korrespondens. Britta har fått konstverken, och på basen av hennes uppgifter har vi räknat ut ett medelvärde för de skadade och begär försäkringsersättning på C\$. Vi får det nedlåtande svaret, att på grund av dålig förpackning utgår ingen försäkring. (Detta är ett av de många tricks som försäkringsbolagen i hela världen använder sig av när det gäller att betala.) Jag

hänvisar till deras brev där de påtagit sig försäkringen och att samma förpackningssätt använts nu som från Göteborg till Montreal med två omlastningar, där godset framkom oskadat. Korrespondensen blir allt hätskare och mindre "etisk", muséets chef sitter på sina höga hästar och är självsäker på 500 mils avstånd. Troligen av ett förbiseende skriver de i ett brev att försändelsen över huvud ej försäkrats. Eftersom jag hade deras skriftliga bekräftelse på försäkringen kunde de ej komma undan. Eftersom Svenska Ambassaden medverkat i kontakten gav jag Muséet ett datum inom vilket betalningen skulle verkställas, i annat fall såg jag mig tvungen att vända mig till Ambassaden och förelägga dem hela korrespondensen. Detta brev har jag sparat, eftersom det sammanfattar hela utvecklingen och kan vara en intressant läsning. (1.7.1975 i Guns pärm.)

Checken kom, C\$ 1,250 utan kommentarer, och ärendet var avslutat.

*****

Gore Vidal säger i "Creation", att det tycks vara en naturlag i varje familj, att varje son blir sin faders motsats, att "*whatever the father is, the son is not*". Min far fick tre söner, och alla tre blev hans motsats. Men fastän jag kanske blev hans extremaste motsats så är väl jag även den av oss tre som sista slutligen åtminstone mest försökte ta vara på och efterlikna det av honom som var bra.

För att säga det värsta om honom: som affärsman var han en hänsynslös egoist. Det är kanske alla affärsmän, och det finns många av en betydligt värre sort än min far, varför den anförda anklagelsen här genast måste modereras med erkännandet av att han som affärsman samtidigt var fullständigt renhårig: han lurade aldrig någon utom en enda gång, och den gången, hans livs stora bedrägeri, var det enbart till godo för alla andra utom för honom själv.

För att säga det bästa om honom: han var den perfekta gentlemannen. Min mor kan intyga genom sitt 51-åriga äktenskap med honom, att han alltid var ridderligheten själv. Han uppträdde alltid till damers försvar när det fanns anledning. Han var aldrig otrogen min mor. Han hade alla ridderlighetens dygder på sin sida: en fulländad artighet, renlighet, snygghet, fläckfrihet och korrekthet. Han var oförmögen till förolämpningar, klumpighet och vulgaritet, och han om någon i familjen kunde konsten att behärska sig och bevara andras och angelägna hemligheter. Han var oförmögen till skvaller och förtal, och han vinnlade sig verkligen om att leva enbart konstruktivt.

Hur går då detta ihop med den "hänsynslösa egoisten till affärsman"? Ja, som alla kan räkna ut måste denna addition ge som summa en säregen dubbelnatur. Han kunde vara dubbelmoralisk så till den grad att han inte ens genomskådade sig själv. När jag 1967 blivit tagen på bar gärning med att stjäla böcker från bokhandeln för att läsa dem, lät han mig sjunka genom jorden med att hävda, att det aldrig tidigare hade förekommit en tjuv i familjen. Efter hans bortgång framgick det ur hans egna minnesanteckningar att han själv som pojke stulit indianböcker från bokhandeln – och kommit undan med det.

Det var 1967 som konflikten mellan mig och min far uppstod, när jag ville avbryta min skolgång för att komma ifrån det skolsystem som Olof Palme då redan sedan 4 år varit i färd med att fördärva, och min far inte kunde acceptera detta. Han förstod inte Olof Palme, vad denne gjorde och mina argument. Min mor förstod dem inte heller men stod ändå på min sida. Genom att hon då redan tagit parti för Scientology (med sina tre äldre barn) och jag också ville nosa på denna verksamhet, som jag då såg som ett intressant alternativ till Olof Palmes misslyckade skola, skyllde han mitt

fatala beslut på Scientology och inte på Olof Palme. Konflikten mellan oss varade i nästan fyra år, vilka var de värsta fyra åren i min fars liv.

För att beskriva det ur hans egen synpunkt såg han både sitt äktenskap spricka och sina barn gå åt skogen genom Scientology, som han rent ut kallade "en sjukdom". Detta påverkade hans arbete i negativ riktning, så att arbetsresultatet försämrades och han blev uppsagd efter sitt livs längsta tjänst i 16 år som vice verkställande direktör hos Möller & Rothe. Det var femte gången han fick avsked, och han var då över 60 år och led av kroniskt högt blodtryck, trots sin annars perfekta fysik. Anledningen till uppsägningen var att hans chef genom firmans försämrade resultat såg sig nödsakad att sälja firman och ville då sälja min far med den som dess trots allt säkraste kort. Men min far ville inte vara med om en sådan transaktion. Han ansåg sig inte vara en del av möblemanget i firman som kunde flyttas från en ägares händer till en annans. Hellre sade han upp sig. Det förlät honom aldrig Santon Möller.

Under tiden testade jag Scientology och fann att jag hade misstagit mig, att den rörelsen ingenting var för mig och att jag förlorat mitt livs bästa och viktigaste två år på att komma fram till detta. Därefter började jag överväga självmord samtidigt som min far vägrade fortsätta försörja mig. Endast min mor upprätthöll den nödvändiga goda andan i hemmet för att livet skulle fortsätta som vanligt ändå.

Försoningen kom sedan jag inställt självmordet och beslöt att återuppta studierna på Vuxengymnasiet. Detta fick min far att på nytt dra efter andan. I stället för att förtidspensionera sig beslöt han att fortsätta arbeta på halvtid och kunde göra det ända tills han var 68. Från vår försoning hösten 1971 var vi faktiskt de bästa tänkbara vänner ända tills han dog, även om mindre kontroverser förekom.

Men den stora kontroversen mellan oss var något som han egentligen aldrig själv kunde förstå, fastän det till hans heder måste sägas att han tappert försökte. Vår egentliga motsättning var ideologisk. Min fars livsideologi var den egoistiske, kortsynte affärsmannens, som satte plikten att förtjäna pengar som det första och nästan enda av de tio budorden. Som affärsman menade han att människovärdet består i personens rikedom eller förmåga att tjäna pengar. Därför blev inget av hans barn affärsintresserat. Ingen av oss gick in för samma enspåriga ideologi, som minst av alla delades av vår mor, och vi föredrog alla fyra hennes mjukare livsideologi som skapande konstnär.

Den fatala konsekvensen för min del av min fars affärsmansideologi var att min humanism aldrig fick någon uppmuntran från hans håll då han menade att den alltid måste förbli olönsam. Han uppmuntrade aldrig mina ambitioner redan som barn att bli författare, han uppmuntrade aldrig mitt läsande utan tvärtom bannade mig när jag som 14-åring låg och läste Dostojevskij om natten, han hjälpte mig aldrig ekonomiskt med min utbildning utan krävde i stället att mitt studiebidrag för mina studier på Vuxengymnasiet skulle erläggas som betalning i hemmet för kost och logi, och även när han uppmuntrade min musik var det uttryckligen med den meningen att han ville att jag skulle tjäna pengar på den.

Tyvärr var jag från början obotligt allergisk mot varje form av att forcera sin vilja för att slå mynt av den med konsekvenserna obeaktade. Det var det jag reagerade mot hos min far. Han levde på massindustrin, som från början var en av världens mest miljöförstörande faktorer, och om det var något som min far aldrig ville höra talas om så var det miljövård.

Nog om konflikten med min far. Nu kommer vi till min mor.

Konflikten mellan mig och min mor var aldrig någon konflikt och knappast ens en kontrovers utan snarare bara en meningsskiljaktighet, och den var egentligen inte mellan mig och henne utan mellan mig och Scientology. Den började när jag tog

avstånd från Scientology (1969, när jag var 18 år och hade 2 år kvar till min myndighet).

Redan när Scientology kom in i vårt liv saknades det inte kontroverser. I maj 1967, när rörelsen var som nyast och aktuellast för oss, gick det en märklig engelsk serie på TV i två avsnitt som handlade om en liknande organisation kallad "The Foundation" eller "The Federation" – jag minns inte exakt. Historien var mycket intelligent med Michael Bryant i huvudrollen (om jag minns rätt, som senare spelade Lenin i filmen om Nikolaj II), där han ställdes inför möjligheten att få inta en hög position inom organisationen genom den utredning av den som han tillsattes att göra. Organisationen verkade både ideell och idealisk, men skeptikern-huvudpersonen tog ändå avstånd från den för att den "*inte fäste något avseende vid den mänskliga faktorn*".

Filmen hade kunnat handla om Scientology. Redan då frågade mig min mor om jag trodde att filmens organisation och Scientology var lika varandra. Jag visste för litet om S. då ännu för att kunna ge ett bestämt svar på frågan. Men hade jag vetat då vad jag visste bara 2_ år senare hade kanske min familjs engagemang i rörelsen kunnat avstyras eller åtminstone begränsas.

Nu frågar alla läsare: Vad är då Scientology? Denna fråga har intill tjatighet ställts av envar ända sedan rörelsen kom till Sverige i mitten på 60-talet, och frågan har aldrig kunnat besvaras. Inte heller jag vill svara på frågan. Men här är en artikel som jag fick i maj 1996:

"Scientologysidan på Internet vållade en viss uppståndelse i hela världen då den avslöjade konfidentiellt material från en avancerad scientologykurs, närmare bestämt kursen OT III, ur vilken kurs ett märkligt material avslöjades av avhoppare från Scientology, som tydligen studerat kursen, tagit avstånd från den och från religionen och på Internet redovisat skälen varför.

Efter en kort tid avlägsnades denna sida på Internet av avhopparna då enligt dem själva, scientologer skrämt dem till att avlägsna sagda material. Materialet i fråga synes ha varit menlöst "*science fiction nonsense*".

Det märkliga är att scientologer reagerar. Om katoliker som lämnar kyrkan avslöjar intima erfarenheter av djävulsutdrivningar och promiskuitet inom kyrkan, så rycker kyrkan på axlarna åt det och försvarar sig aldrig, utan omfattar snarast den judiska attityden att "*där får vi för våra synders skull*". Men det minsta lilla påpekande mot Scientologykyrkan väcker genast ramaskrin hos scientologerna. De tolererar inte kritik.

Ändå är WES inte direkt kritisk mot Scientologykyrkan utan lovordar tvärtom alla dess positiva sidor. Den har ett utmärkt rehabiliteringsprogram för narkomaner som fungerar, dess grundare L. Ron Hubbard kom med utmärkta pionjärinsatser på 40-talet mot psykiatriskt missbruk och inom kriminalvården och kunde ha gått till historien som en stor vetenskapsman och reformator inom psykiatrin, om han inte på 50-talet omvandlat sina kunskaper till en religion och marknadsfört denna för att på ett skamlöst sätt slå mynt av dogmen om människans odödlighet.

WES menar att Scientologykyrkans ursparning inträder när den bildas som religion och hemlighetsmakeriet kring dess material inleds. Grundarens ambitioner blir att frälsa planeten ("*clear the planet*"), och på 60-talet instiftar han sin egen privata "Sjöorganisation" på ständigt rörliga fartyg, där medlemmarna har skrivit på ett kontrakt på tusen miljoner år (1,000,000,000 år). Massmedia har ofta förvrängt denna uppgift till bara en miljon år eller mindre, men det är faktiskt en miljard års tjänstgöring som kontraktet binder en till. De flesta som går på detta kontrakt är lågavlönade och arbetar för organisationen ofta dygnet runt. Ett av de mest flitigt använda citaten av L. Ron Hubbard av scientologerna är: "Sanningen skall göra dig fri," ("*The truth shall set you free,*") medan det samtidigt är anmärkningsvärt att scientologerna inte tål höra sanningen om sig själva och om Scientology. WES undrar

också hur mycket Scientologyreligionen och dess sjöorganisation är L. Ron Hubbards skapelse och hur mycket är hans sedermera till fängelse dömda fru Mary Sue Hubbards. I en scientologisk publikation om grundaren som utkommit efter hans bortgång citeras han under sin ungdom i Kina (– en parallell till Indiana Jones?) att han där i de västra utkanterna insåg sanningen om mänskligheten, alltså kom på det klara med själavandringen och hur denna som mentalt problem skulle åtgärdas genom scientologisk teknologi. Hans mentalitet påminner mycket om kinesiska kejsares och om Mao Zedongs, vilka ofta utmärkte sig för att få idéer som de ansåg som en självklarhet att måste omfattas av alla såsom allmängiltiga. L. Ron Hubbard tycks från början ha tagit för givet att hans metoder måste fungera på alla människor och inte bara på kriminella och psykiskt sjuka. Detta har friska som utsatts för scientologisk behandling reagerat emot. WES omfattar också den ståndpunkten, att om Scientology kan bota sjuka och kriminella och narkomaner etc. så bör rörelsen ägna sig enbart åt sådana och låta de friska vara i fred och framför allt inte göra friska människor ekonomiskt lidande genom scientologiska övergrepp. Det finns trots allt människor som inte knarkar, inte blir kriminella och inte är sinnessjuka, och sådana gör klokast i att hålla sig utanför Scientology, menar WES.

Det mest suspekta med Scientology menar dock WES att är dess hemlighetsmakeri. Allt material i avancerade kurser är konfidentiellt och undfås endast mot höga avgifter, men sådant material har ändå alltid läckt ut ryktesvägen och till och med ut på Internet. Religionen har aldrig tålt att sådant material har avslöjats, och vad som en gång kommer ut på Internet kan aldrig tas bort även om sidan avlägsnas, för så länge den finns där kan vem som helst föra över den på disketter och hemdatorer. Grundaren har vidare byggt upp ett metodiskt system som omöjliggör kritik mot religionen. Scientologer är förbjudna att nämna något nedsättande om varandra, allt nedsättande om religionen klassas som "antisjäsligt" ("*entheta*"), och personer som gör sig skyldiga till sådant stämplas som "förtryckare" ("*supressive persons*") och exkommuniceras, med den praktiska konsekvensen att scientologer förbjuds ha någon som helst kontakt med dem. Om de ändå har det blir de själva exkommunicerade. På detta sätt har oräkneliga familjer splittrats av Scientologykyrkan, som därigenom blivit mycket bra på att skaffa sig oförsonliga fiender.

WES beklagar att L. Ron Hubbard aldrig skrev någon självbiografi. Hade han gjort detta hade kanske många frågetecken kunnat rätas ut. Nackdelen med att avlida utan att lämna ett städat skrivbord efter sig är att man efter sin död inte längre kan försvara sig. Därmed får vi nu aldrig veta sanningen om hans två första äktenskap, som synes ha upplösts enär hans hustrur ansåg att han inte var riktigt klok, ett i och för sig högst sedvanligt argument vid skilsmässor. Vad vi vet säkert är att han var slängd i och gjorde lycka som författare i science fiction, kategori B. Han är ingen stilist, och hans fantasi är grovt stereotyp, nyanslös och okänslig. Ett exempel är romanen "Mannen från helvetet", en liten äventyrsroman med ett färgstarkt galleri av äventyrliga personer, samtliga med tvivelaktigt förflutet och karaktär, varav hjälten kapten Norton är en flykting från den franska straffkolonin på Djävulsön och skurken, Chacktar, är en neger. Hela romanen består i stort sett bara av slagsmål och råkurr, eldstrider och mord, våld och nidingsdåd, och till slut kommer även uppgörelser med kulsprutepistoler in i bilden. Knytnävsslagsmål skildras i detalj, och många lik uppstår under händelsernas gång, som kulminerar vid den för geografien okända Orkanön någonstans mellan Djävulsön och Martinique. Människovärdet är obefintligt – vid ett tillfälle frågar romanens enda kvinnliga person hjälten upprört: "Har ni dödat en människa?" Han har då redan dödat ett antal, och han svarar: "Ni kallar väl inte de där odjuret för människor?" Naturligtvis får denne hjälte henne till sist. Allt vad en författare skriver säger något om författarens mentalitet och beskaffenhet. I jämförelse med detta våldspornografiska

dravel, den absoluta motsatsen till Joseph Conrad, är en populärförfattare som äventyrsskildraren Dennis Wheatley många klasser högre upp. Om en författare av sådant ytligt action-dravel sedan instiftar en religion är det knappast mer än naturligt att den religionen i så fall blir något som folk höjer på ögonbrynen inför. Mot slutet av hans liv, när hans troligen tredje fru och många av hans närmaste medarbetare satt bakom galler i USA för grova skattebedrägerier, synes han ha återvänt till sitt författarskap inom science fiction, kategori B, och framlevt sina sista år isolerad på en avlägsen ranch nära Hollywood, där han först gjort sin lycka som science fiction-fantast. WES uppfattning är att L. Ron Hubbards misstag var att efter 1950 börja tro så starkt på sina egna science fiction-fantasier att han uppfattade dem som en allmängiltig verklighet – all vetenskaplig distans gick förlorad.

I ett försök till en biografi över honom utgiven i England för ett tjugotal år sedan skildras hur han begav sig ut på skattletning i Karibiska Havet på sina fartyg. Emedan han var säker på att han varit en sjörövarkapten i ett tidigare liv var han även säker på att han mindes exakt var sjörövarkatterna låg begravda. Denna totala självsäkerhet går som en anmärkningsvärd röd tråd genom hela den mannens liv. Han tog avstånd från regeln att "det är mänskligt att begå misstag", och hela hans livsverk den scientologiska teknologin och organisationen utesluter "den mänskliga faktorn" som något att ta med i beräkningarna. Några skatter hittades likväl inte i det Karibiska Havet. Anekdoten kan vara en skröna, scientologer hävdar detta med bestämdhet; men sådana historier går det om L. Ron Hubbard. Å andra sidan, om han hade hittat sina skatter i Karibiska Havet hade scientologerna kanske i stället hävdad ett sådant faktum som bevis för sin grundares ofelbarhet.

Under 80-talet drogs många scientologer inför rätta för svindel, då de övertalat proselyter till att finansiera sina kurser genom banklån. När dessa banklån inte kunde amorteras trots fullbordade Scientologykurser kom dessa proselyter i förlägenhet, och många blev bittra fiender mot Scientology på livstid. Detta fick de ansvariga scientologerna på huden för av sina överordnade, då detta lett till en allmän skandalisering av hela religionen. Det är antagligt att alla dessa ansvariga och exkommunicerade scientologer inte fått på huden om banklånarna efter fullbordade Scientologykurser ändå kunnat återbetala sina lån.

WES drar följande slutsatser: om kritik tystas ner blir den legitim. Ända sedan 1950 har Scientologykyrkan vägrat lyssna på kritik. Resultatet är en ibland maffialiknande världsdiktatur som fortsätter att slå mynt av dogmen om individens odödlighet. Denna dogm kan aldrig ifrågasättas, då ingen kan bevisa vad som händer efter döden; men att slå mynt av odödlighetens princip är en annan sak. WES avslutar: allt vad Scientology säger skulle kunna användas emot den. Från detta är undantaget endast de få vetenskapliga resultat som rörelsen aldrig kan fränkännas det berömliga introducerandet av, främst den fungerande och framgångsrika behandlingen av narkomaner.

På samma sätt kan dock kommunismen, fascismen och nazismen försvaras med att de i början kom med en hel del gott, som dock inte kan gottgöra eller förringa deras skada. En diktatur är alltid en diktatur. Scientologykyrkan förblir därigenom hopplöst kontroversiell och vanskelig ("*controversial and doubtful*").

(WES måste själv skydda sig mot all insyn genom totala sekretessbestämmelser då den är politiskt subversiv, dock endast mot diktaturer. WES är alltså bara mot Scientology som diktatur, inte som applicerad filosofi. Denna distinktion är väsentlig.)"

Från en scientolog fick vi följande kommentar till artikeln:

"Tack för att du ville visa artikeln. Några synpunkter:

1. Holländaren ifrågasätter att science fiction kan göras till religion. Om Scientology kan ifrågasättas som religion, så kan man också ifrågasätta 1) Muhammeds trovärdighet som den sista, största och sannaste profeten, 2) Jesus hokus-pokus och framför allt uppståndelsen, "köttets uppståndelse", 3) Moses manipulering av begreppet Gud för att manipulera judarna och hålla dem på plats, 4) hela den hinduistiska föreställningsvärlden.

2. WES anklagar scientology för att tjäna pengar på dogmen om själens odödlighet. Skulle då kurser och auditering, som kräver material och en administrativ apparat, tvingas gå med ständig förlust? Eftersom ingen i världen vill försörja scientology måste den kyrkan försörja sig själv. WES bedömning av scientologys finanser är en typiskt brittiskt materialistisk krämarinställning.

3. Scientology är inte mer en diktatur än katolska kyrkan, islam eller den tibetanska lamaismen. Snarare är scientology liksom lamaismen en teokrati. Scientology har inga politiska intressen och ingenting i politiken att göra.

Jag hoppas att dessa tre invändningar tillfredsställer dig. Jag tror inte att någon scientolog kan komma med några andra invändningar. Ingen har någon rätt att invända mot att L. Ron Hubbard synas i sömmarna, vilket man verkligen borde göra även med Muhammed, Jesus, Moses och alla religionsstiftare, då deras ansvar är så oerhört." (20.9.1996)

Och av min gamle läkare i Athen fick jag en helt annan sorts reaktion. Han skrev så här:

"Detta är en sorglig historia, min vän. Det är lätt att diagnosticera islam, för där har man redan 1300 år av symptom att gå efter, men detta fall är svårare. Jag påminner mig en viss bok av Gore Vidal från 60-talet kallad "Messias" där han förutsade och analyserade tillkomsten av en ny världsreligion och hur den skulle komma att utvecklas. Dess religiösa grundare mördades av sina egna då han ville hoppa av, och den religionens enda sanna profet, den enda som förstod något av den, var dess störste tvivlare.

Vad som förråder Scientology tycks vara dess egna våldsamma reaktioner mot kritik. Det är tydligen också detta som väckte WES:s uppmärksamhet. Ingenting skvallrar högre om det scientologiska science fiction-bedrägeriet än det faktum att denna affärsrörelse inte tål att dess högre studiematerial offentliggörs. Om hemligheter kommer ut och inte tål granskning, så är det något skumt med de hemligheterna.

Det tragiska är, att det tycks ha varit en hel del konstruktivt och förnuftigt i denna affärsrörelse innan den blev en science fiction-religion. Om de verkligen kan kurerar narkomaner, mentalfall och rena kroppen från gifter, så vore det synd om den delen av deras affärsrörelse skulle korsfästas tillsammans med science fiction-såpbubblan – och hur många oskyldiga har blivit offer för bedrägeriet? Hur många har ruinerats ekonomiskt?"

Därmed har jag inte själv besvarat frågan utan låtit andra försöka göra det och fått både en lojal och en neutral att ge sin syn från olika sidor av saken.

När jag tog avstånd från Scientology i november 1969 med att avbryta Dianetik-kursen på målsnöret för dess avslutande var skälet en meningsskiljaktighet mellan mig och min överordnade angående behandlingen av en patient. Jag yrkade på en behandling medan min chef befallde en annan. Jag hade bara att lyda och gav patienten den behandling jag inte trodde på, varpå patienten försvann för alltid. Han rymde och kom aldrig tillbaka, och dessutom saknade han fast adress. Med den patienten hade jag fullbordat min kurs, om jag fått ge honom rätt behandling. Men reglerna var sådana, att ett ifrågasättande av lärarens instruktioner inte var

acceptabelt. Ett sådant system kunde jag inte acceptera, så jag lämnade det för gott. Långt senare på 70-talet ändrades reglerna. Det hör även till saken, att min instruktör var min egen närmaste bror, som här som vid så många andra tillfällen försökte göra rätt men tänkte för kort och handlade mera impulsivt än övertänt.

Mina båda andra syskon hade jag aldrig något otalt med. De var alltid goda mot mig, och jag har försökt att alltid vara god mot dem, men de har alltid haft svårt för att acceptera mina invändningar mot Scientology. Min närmaste bror återkommer jag till längre fram.

Jag lämnade Scientology så försiktigt som möjligt för att undvika konflikt. Jag förklarade mig inte för någon. Jag bara uteblev. Min äldsta bror ville till en början med våld föra mig tillbaka, men han förstod att den gubben gick inte.

I september 1971 blev jag myndig. Jag hade samtidigt återupptagit mina formella studier, och min mor kände att jag hade gått in för att dela min fars avståndstagande från Scientology. Jag tror att det var där och då som klyftan mellan oss började vidgas.

Krisen kom 1972 på våren, när min mor krävde ersättning av mig för den Dianetik-kurs hon hade gett mig medel till som jag inte hade fullbordat. Det var 1650 kronor, på den tiden mycket pengar. Jag studerade då på heltid och hade inga inkomster utom de studiebidrag som min far krävde att jag skulle bidra till hemmet med. De enda övriga pengar jag hade var ett litet kapital som jag redan som barn hade fått av mina gudföräldrar Frank och Marta von Veh. Det var alltså rena faddergåvan. Detta lilla kapital uppgick till exakt den summa som min mor krävde av mig. Jag betalade för att slippa konflikten, men därmed ökades klyftan mellan mig å ena sidan och hon med Scientology å den andra.

Relationen med hans mor är väl varje mans livs känsligaste kapitel. Det går liksom inte att bara vara rent saklig.

Min mor var den underbaraste tänkbara kvinna. Därom har alla som känt henne alltid varit överens. "Storsinnet" är de flestas beteckning för henne. Tillsammans var min far och mor det idealiska paret och framför allt de idealiska föräldrarna. Var för sig var de inte lika starka och inte lika perfekta, då kunde min fars skrupelfrihet ta sig avskräckande uttryck och min mors ansvarslöshet och impulsivitet skena iväg med henne, men tillsammans var de alltid underbart fullkomliga. Och det enda som någonsin kom emellan dem, och mellan mig och min mor, var Scientology.

Rörelsen kom att betyda mycket för min mor då den moraliskt gav henne en knuff framåt som konstnär genom ökat självförtroende. Men därmed var hon beroende och bunden till den på livstid. Och min far var beroende av min mor, så han följde hellre efter henne vart hon än gick än stannade kvar där han ville stanna.

Därför sparkades jag ut hemifrån. Därför såldes vårt underbara hus och trädgård på Orrebacksgatan. Därför flyttade de till Stockholm, fastän min far hade alla sina vänner i Göteborg och bara två utom sin dotters familj i Stockholm. Men hans dotter med familj flyttade snart från Stockholm.

En av hans vänner rådde honom att separera från min mor och så vara kvitt Scientology. Han vägrade. Han hade gärna skilts från Scientology men aldrig från sin hustru.

En annan menade att hans hustru bedrog honom rent lojalitetsmässigt med L. Ron Hubbard, Scientologys grundare. Han svarade, att hon snarare genom sitt engagemang i rörelsen gett honom ett extra äktenskap, som han inte velat ha men som påtvingats honom.

Han dog den 12 februari 1993, på Abraham Lincolns och Charles Darwins födelsedag, knappt 84 år gammal. Efter 50 års lidande av för högt blodtryck fick han en hjärnblödning, återfick aldrig medvetandet och passerade smidigt och lätt över gränsen mellan liv och död. Mentalt hade han fungerat perfekt intill slutet med bara

ålderdomens långsammare tempo och svagare minne för detaljer och namn som mentalt ålderstecken.

Men han hade ett kort kvar på fickan, hans livs yttersta triumfkort, hans sista stora skratt, som vi nästan kunde höra när vi läste hans testamente. Han hade inget testamente.

Men han hade sparat pengar i hela sitt liv. När han avskedades i Buenos Aires 1955 fick han två extra årslöner för de år av tjänstetiden som han ej fått fullborda, allt enligt tjänstekontraktet med Finland-Sydamerikalinjen. Dessa pengar hade han klokt stoppat in i Schweiz innan han flyttat till Sverige. Sedan hade han aldrig deklarerat dessa pengar i Sverige, då han ansåg att Sverige inte hade rätt att få skatt på pengar som han tjänat utomlands innan han flyttade till Sverige och då han redan betalat skatt för dem till Finland. För sin familjs skull hade han förvaltat dessa pengar på detta sätt i 37 år och bara ibland i nödfall använt sig av detta reservkapital.

Min syster förstod genast hur denna sak skulle hanteras och sade genast till oss alla: "Inte ett ord om detta till någon!" Och vi var alla med på det.

Det kändes som att Pappa planerat denna perfekta sorti under så många år bara för att kunna lämna oss med gott samvete och samtidigt slippa lämna oss. Ingen av oss hade vetat någonting om dessa besparingar. Genom dem lämnade han sin trygghet och sitt trots allt mycket ömma och varma hjärta kvar fastän han lämnade oss.

För mig var det en oerhörd lättnad. Det kändes som att jag äntligen fick kompensation för de 10 år som taxeringsmyndigheterna hade hållit mig orättvist grillad och bunden på sträckbänken. Äntligen kunde jag resa obehindrat, och det var uttryckligen det som Pappa helst ville: han ville uttryckligen enligt sin sista vilja att pengarna ej skulle användas till Scientology utan till resor till Italien.

Och denna underbara gåva, detta fantastiska privilegium, detta gyllene generösa familjearv, denna utomordentliga trygghet utom räckhåll för politiska och klåfingrade myndigheter, beslutar sig min mor nio månader senare för att presentera för skattemyndigheterna genom ett tillägg till bouppteckningen genom en advokat. Först är hon helt med på att i samråd med alla sina fyra barn fortsätta sin mans linje och bibehålla tillgången som en total familjehemlighet som en idealisk säkerhet och trygghet för hela familjen, och blott nio månader senare går hon bakom ryggen på tre av sina barn och förräder alltsammans för världens värsta taxeringsmyndigheter, för att vara "hederlig". Om något så var det ett förräderi mot familjen och sin mans minne. Anledningarna till detta självdestruktiva steg var ett antal: hon kunde inte fortsätta upprätthålla sitt hem i Stockholm utan att ta ut stora summor av kapitalet, varför hon måste legalisera det i Sverige. Hennes dåliga ekonomi berodde i sin tur på att hon förbrukat hela sina arv från sina föräldrar och från sin moster på Scientologykurser. Men den viktigaste anledningen var att hon som företrädare för Scientologykyrkan måste vara fläckfri moraliskt och ekonomiskt.

Hennes steg kan försvaras. Dilemmat är, att hennes initiativ var juridiskt korrekt men moraliskt förkastligt. Vad som inte kan försvaras är det sätt på vilket steget togs. Hon rådfrågade inget av sina fyra barn, av vilka bara ett, jag själv, var bosatt i Sverige. I stället befallde hon min närmaste bror att skaffa henne en advokat i ärendet, och han gjorde det, också utan att informera någon enda av sina syskon. Vi trodde på vår mor och antog att allt var i sin ordning när hon skickade oss fullmakter att underskriva, vilket vi gjorde. Tre månader senare, när jag besökte Stockholm vid påsk, fick jag veta notan: 270,000 kronor i skatt och drygt 20,000 i arvode till advokaten.

Jag tog genast tag i saken, skrev till advokaten, ställde frågor, skrev till Stockholms Tingsrätt, försökte överklaga, och så vidare. Det blev några månaders mardrömmar. Det värsta av detta var att jag fick både min mor och min närmaste bror emot mig – hon avbröt all kontakt med mig och lade på luren om jag ringde till henne, och han

skällde ut mig. Det visade sig att han hade känt till dessa siffror tre månader före mig och svalt dem. Han sade rent ut till mig: "270,000 kronor *bara!*" (27%) Till saken hör att det var han som i hög grad övertalat min mor till att ta de dyra Scientologykurserna. Han hade sedermera blivit utkastad ur rörelsen då han varit alltför bra på att få folk att ta dyra banklån för att finansiera sina kurser som de sedan inte kunde återbetala, vilket lett till dålig publicitet för rörelsen... Han var bara en av många som blev utkastade ur rörelsen för denna speciella skicklighets skull och för dess resulterande dåliga publicitet.

Och sådant förväntas man bara svälja och sedan tiga om det.

Så föreligger fallet Scientology i min familj. Hur kunde vi då fastna i den? Min närmaste bror var den första. Den räddade kanske hans liv då han kanske annars som popmusiker fastnat i drogmissbruket. Min syster var den andra. Hon kom genom rörelsen bort från sin medicinering. Kanske den räddade hennes liv också. Min äldsta bror var mera skeptisk och kritisk men föll lika fullt för rörelsen. Han är den ädlaste av oss och måste liksom min mor betecknas som en god representant för åtminstone rörelsens bästa sidor. Jag var själv helt okritisk från början och gick in i rörelsen som 15-åring bara för att ta reda på vad den var och kanske genom den få en bättre utbildning och väg genom livet än Olof Palmes. Jag fann att den inte dög och lämnade den. Detta kunde min mor aldrig förstå, som aldrig kan överge den så länge hennes tre andra barn förblir lojala.

Kort sagt, Olof Palme och L. Ron Hubbard förstörde mitt liv. Olof Palme förstörde omedvetet mina utbildningsmöjligheter (och otaliga andras), varpå L. Ron Hubbard som alternativ visade sig snarare värre än bättre genom hans "religions" ekonomiska fälla och absolutism. Hans "religion" blev även min fars livs ruin om än min far lyckades överlista sitt eget öde. Vad summan av "religionen" blev för min mors och mina syskons liv återstår ännu att se.

Olyckan kan sammanfattas i tre steg:

1. Likvideringen av barndomshemmet vid Orrebacksgatan i Utbynäs. Detta var en katastrof för mig, då jag därmed förlorade mitt livs bästa miljö med egen trädgård och all trygghet i världen – trots att jag blivit utlovad att få behålla dem så länge jag skötte min utbildning. Förlusten av dem framstod som desto större då de utbyttes mot ett liv under existensminimum i 18 år, de första 10 åren **långt** under existensminimum.

2. Mina föräldrars avflyttning till Stockholm. Detta var en katastrof för min far. Han kände nästan ingen i Stockholm utan hade alla sina ankaren och vänner i Göteborg sedan 22 år.

3. Förskingringen av arvet efter min far 1994. Först tre år senare fick jag veta att det schweiziska kontot i Zürich (Bank Leu) hade avslutats redan detta år. I 37 år förvaltade vår far detta kapital i Schweiz på säkraste tänkbara sätt, så att det vid hans bortgång uppgick till 200,000 schweizerfranc, i svenska pengar omkring en miljon kronor. Ett år senare fanns det inte en centime kvar i Schweiz – och jag fick veta det först tre år senare. Även om mycket av pengarna kvarstod efter att min mor flyttat dem till liknande papper i Sverige, så var dock den underbart trygga säkerheten med att ha dem fria från myndigheters insyn i Schweiz oåterkalleligt borta för alltid.

Mina syskon har aldrig kommenterat denna katastrof inför mig, troligen emedan de alla är lojala mot Scientology. De har fått del av hela min korrespondens med min mor om saken, men inte ett enda ord har de någonsin svarat. Min närmaste bror hjälpte min mor med organiserandet av "kuppen" utan att informera någon av oss andra. "Kuppen" innebar att kapitalet i Schweiz legaliserades i Sverige, varvid mycket gick åt i skatt, hur mycket har jag aldrig fått veta exakt, varefter vår mor flyttade resten till Sverige. Hur mycket som återstår tycks ingen veta, men min mor reser årligen på månadslånga resor till sina scientologiska vänner i Amerika – sex månader senaste år – och tar scientologiska kurser där.

Det aktningsvärda med dessa tre steg är att min mor genomförde alla tre på eget initiativ utan att ta någon hänsyn till någon annan berörd part – utom sig själv och Scientology.

För en moder att sålunda i viss mån offra sin mans och sina barns lycka för sin egen måste framstå som ganska märkligt. En kvinnlig vän till mig som fick läsa början av "Mitt ofrivilliga liv" fäste sig vid mina tre druckningsförsök i småbarnsåldern och påtalade det underliga i att en mor inte är mera uppmärksam efter det första försöket.

Ett visst slarv kan inte fränkännas henne, och detta har i synnerhet alltid varit ekonomiskt. Men tyvärr är självsvåld ett drag som går i familjen. Min morbrors historia och öde är egentligen ett praktexempel på hänsynslöst självsvåld, hur väl han än menade. Samma välmenande men hänsynslösa självsvåld ser man i mycket av vad min mor gjort för Scientology och för sig själv som scientolog på andras bekostnad. Även min moster har visat samma benägenhet för hänsynslöshet och självsvåld om än i mycket mindre mån. Alla dessa tre syskon har alltså haft samma sak. Ändå hade inte deras föräldrar det och så vitt jag vet ingen annan i deras släkt heller.

Däremot var båda mina morföräldrar och särskilt min morfar en sjusärdeles välskapt person som aldrig var sjuk i hela sitt liv förrän han fick lunginflammation, hjärtinfarkt och prostatacancer till sin 85-årsdag för att avlida först sex månader senare. Samma järnfysik och järnhälsa fick alla deras tre barn. Min moster blev dessutom sjukgymnast liksom hennes moster, som arbetade som sådan tills hon var över 80. Vi är alltså synnerligen välskapta i familjen, och jag har tidigare belyst att även min närmaste bror redan vid födseln var en riktig Herkules.

Denna alltför goda fysik har tyvärr inte alltid kompensrats av ett lika gott omdöme. Tvärtom har ofta krafterna skenat iväg med förståndet. Mina morföräldrar var alltid måttliga i allt, och även min far, som var sällsynt välbalanserad förståndsmässigt, kanske då de alla tre upplevat första världskriget, inbördeskrigets fasor och andra personliga tragedier och katastrofer som fört dem till en mognad, som tyvärr få av de senare komna i familjen kunnat leva upp till.

Förskingringen av arvet efter min far till taxeringsmyndigheter och annat var kanske mitt livs bittraste ögonblick. I 20 år hade jag bott eländigt, svultit, arbetat hårt utan lön och snålat mig fram genom livet oupphörligen under existensminimum, och så dör vår far, det visar sig att han var rik, och han lämnar efter sig världens säkraste förmögenhet. Plötsligt kunde man se fram emot en tillvaro utan ekonomiska bekymmer, utan att behöva vända på varje slant, utan att behöva lägga världens stramaste budget på sina resor, – som kompensation för 20 års elände och fattigdom och 10 år fördärvade av en vanvettig skönstaxering. Man hade precis hunnit vänja sig vid tanken på denna plötsliga trygghet och äntliga ekonomiska marginal i livet, när ens moder av nödtvång går och förstör allting till följd av årtal av scientologiskt ekonomiskt slöseri. Och man får veta om det tre månader efter att det redan har skett, och det dröjer ytterligare tre år innan hon vågar berätta för en att hon avslutat hennes mans schweiziska konto tre år tidigare, mindre än ett år efter hennes mans död, utan att ens fråga sina barn om kanske någon av dem ville ha någon slant i Schweiz kvar för framtiden.

Och ändå hade hon bara tre månader efter hans bortgång försökt ordna så att vi alla fyra barn skulle kunna få ett separat konto i Schweiz var och en med en åttondel av hans pengar var. Ännu ett halvår efter hans bortgång fick vi exakta besked om hur stora våra andelar var i Schweiz med en försäkran om att de var säkra där. Ett halvår senare hade hon själv förstört allting – för Scientologys skull.

Det var bara att sätta i gång och snåla sig fram genom livet igen.

Hur kunde det då gå så illa? Tyvärr är det inte ovanligt att änkor efter sin makes död vidtar desperata åtgärder av ren förtvivlan utan att egentligen veta vad de gör.

Det är exempelvis inte ovanligt att änkor efter sin mans död förtränger och förstör allt som ännu kan påminna dem om den avlidne maken. Det kanske värsta exemplet på denna sorts förvirring var när änkan efter den store kände upptäcksresanden och författaren Richard Burton brände alla sin makes originalmanuskript och opublicerade arbeten 1890 direkt efter hans död. Sådana aktioner kan varken försvaras eller förklaras.

Hur irrationellt detta beteende var framgick även i mindre saker, som till exempel i min mors hantering av sin makes noter. Jag sorterade åt henne alla hans noter i två högar, en som fick avyttras och en som borde sparas. När hon sedan fick tag på en musikantikvarie struntade hon i min sortering och sålde det mesta även av de ovärderliga noterna. Där ingick exempelvis sånger av Lille Bror Söderlund som denne själv dedicerat och överräckt till min far, och där ingick ett originalmanus av Gösta Hådell, "Ballad till befryndade bröder", specialkomponerat till min far och som han älskat att sjunga i unga år, med dessutom handskrivna noter av mig till ett kvartettarrangemang. Allt detta bara slumpades bort utan någon hänsyn till mina särskilda reservationer.

Och naturligtvis måste sådant påverka min kvinnosyn. Ingenting är mera avgörande för en mans kvinnosyn än hans erfarenheter av sin mor. Om jag tidigt lärt mig att misstro kvinnor, så har hennes exempel inte fått denna tendens att ta en annan riktning.

Några barnbarn fick hon inte genom mig och inte heller genom min närmaste bror, trots hans fyra äktenskap med hur många tidigare barn från hans fruars tidigare äktenskap som helst. Min äldsta bror fick två döttrar och är fortfarande gift för första gången. Deras äktenskap fyller snart 20 år, och båda är heltidsarbetande scientologer. Min syster har sin dotter boende hos sig i Amerika medan hennes son bor hos sin far i Stockholm. Båda är omgifna, men ingen har fått barn i senare äktenskap. De båda barnen fick min syster i sitt andra äktenskap, och hon är nu gift för fjärde gången, liksom min närmaste bror. Min syster flyttade till Amerika med sin familj 1983 för Scientologys skull, hon är fortfarande heltidsarbetande scientolog, medan mannen hoppade av och kom tillbaka. Några år senare kom hans son efter honom.

Mina skrivelser i detta ämne med därtill hörande kritik mot Scientology har ofta väckt min familjs misshag, och jag har ofta fått varningar med hot om åtgärder. I detta sammanhang kan man diskutera förtalsfrågan. Hur definierar man förtal? Om man säger som det är och talar sanning så kan detta inte vara förtal enligt definitionen "ofördelaktiga, illasinnade och lögnaktiga påståenden om en annan part utan dennas vetskap i avsikt att skada denna". Kritik mot Scientology har förekommit i hela världen sedan denna religion instiftades, den har alltid varit offentlig, och jag kommer egentligen inte med någonting nytt. Min familj får ursäkta, men för mig lyckades Scientology aldrig bli någonting annat än bara ett enda stort trauma.

Och ingen människa kan förväntas svälja hur mycket som helst och bara tåga om det. Problemet med sanningen är att den alltid är subjektiv, och ju mer subjektiv den är, desto sannare är den för vederbörande, och desto känsligare är den för dem som den berör. Som Fritiof Nilsson Piraten sade: "Man kan inte ens skriva om en synål utan att någon känner sig träffad." Yttrandefriheten är den första och sista demokratiska friheten. Där yttrandefriheten begränsas, där börjar diktaturen.

Jag har ofta undrat vad som hade blivit följden om min far valt ett annat alternativ än sin vicedirektörspost i Göteborg. Han hade en valmöjlighet. Möller & Rothe var två chefer, av vilka den ena var stationerad i Göteborg medan den andra pendlade omkring i världen mellan bland annat New York och Genève. Om min far i stället hade valt att sluta upp hos Rothe hade vår familj fortsatt sin internationalisering, inte fastnat någonstans och kanske inte ens blivit svenska medborgare. Kanske det hade

blivit lyckligare än att fastna och stagnera i Göteborg, om än oroligare: vi hade blivit internationella nomader men högt utbildade sådana, och vi hade sluppit Olof Palme.

Efter min fars bortgång hade jag ett samtal med honom. Det var han som sökte upp mig. Han ville orientera sig och få en förklaring till sin familjs öde. I viss mån beskyllde han mig för alltsammans, men han hade ingen annan att skylla på, då ingen annan kunde besvara hans frågor. Jag svarade så gott jag kunde. Här är en del av samtalet:

– Varför måste jag vara den enda som inte direkt lurades av det stora bedrägeriet? Det har jag grubblat över sedan 1967, och det kommer jag att grubbla över i några år till.

– Jag gick inte på det.

– Försök inte. Du gick på det först och mest av alla.

– Men bara i början. Det gick snabbt över.

– Men det var just början som var så fatal. Du förledde hela familjen.

– Nej, de valde det själva.

– De hade kanske klarat sig om inte du fallit också.

– Jag upphörde aldrig att försöka varna de andra.

– Du kunde ha varnat mera.

– Jag var aldrig hård som du. Jag kunde aldrig sätta hårt mot hårt.

– Därför har du klarat dig bättre än jag.

Och han bad mig fortsätta mitt liv som hittills.

Tiden är ännu inte tillräckligt mogen för mig att kunna återge hela samtalet.

Även andra har ibland velat ge mig skulden för att alla mina syskon och min mor blev scientologer: "Det var väl du som var först i familjen med att tro på rörelsen, varefter alla de dina åkte dit."

Vem som var först i familjen med att tro på rörelsen kan debatteras. Det kan ha varit jag. Det kan ha varit min närmaste bror. Men den som först hörde talas om den var min syster, när hennes f.d. fästman kom hem från England tillfälligt kurerad från sitt drogmisbruk. Hon var dock inte helt okritisk då ännu, om hon dock blev det senare. Min äldste bror var mest kritisk. Vad min närmaste bror tänkte vet jag inte, för han var då som mest i farozonen med sin rockmusik och dåliga vänners droger. Men den som då definitivt trodde på saken från början var undertecknad, 15 år gammal i april 1967, mest för att han såg att främst broderns problem genom en sådan rörelse *skulle* botas.

Därmed har man rätt att pådyvla mig ett visst ansvar, i den mån en 15-åring kan göras ansvarig för sina äldre syskons och sin moders agerande. Inom ett år var samtliga dessa fast i rörelsen. Men jag lämnade den definitivt i november '69. Därmed var jag fri från det ansvar man eventuellt skulle ha kunnat pådyvla mig. Jag var då 18 år och två år under min myndighet. Genom att jag lämnade rörelsen var jag icke ansvarig för att mina syskon och min moder stannade kvar. De kunde ha lämnat den också men valde på eget ansvar att inte göra det. De fastnade – på gott och ont.

Då märktes ännu inga ekonomiska risker genom rörelsen. Min mormor hade varit helt entusiastisk för rörelsen först när hon hört talas om dess resultat för min brors del (sommaren '67) men tog genast tillbaka sin entusiasm när hon hörde att den kostade pengar. För denna ekonomiska egenskaps skull ville min far aldrig ha något med den att göra. Jag noterade genast min mormors reaktion, vilket min moder och syskon inte gjorde.

De ekonomiska konsekvenserna för hela familjen visade sig långt senare, när min mor använde sitt arv efter sina föräldrar mest till att finansiera sina kurser i rörelsen, och när hennes eget deficit därefter ledde till att hon även måste punktera den ekonomiska säkerhet min far lämnade intakt efter sig vid sin död – i maskopi enbart

med min närmaste broder. I scientologiskt-ekonomiskt hänseende hade min far några år tidigare fällt det yttrandet om dem båda: "De är lika tokiga båda två."

Idag är min "tokige" bror utslängd ur firman och har det bäst i familjen efter att hans fru samtidigt som han blev utslängd råkade ärva sin faders bondgård. Mina båda äldsta syskon är fortfarande livegna i firman på heltid och hävdar att de valt detta själva. Även min mor arbetar fortfarande hårt för firman och reser då och då till Amerika på 3-4 månader för att fortsätta ta kurser i rörelsens regi som kostar förmögenheter – medan min far och hennes föräldrar vrider sig i graven. Naturligtvis har hon rätt att göra detta, men jag kan inte hållas ansvarig då jag helhjärtat lämnade rörelsen 1969 två år innan jag blev myndig.

Ej heller är jag ansvarig för att redan min morbror 1954 föredrog att utarma sig genom MRA, skilsmässa och resor än att försörja och utveckla sin egen familj.

Om man då grovt ska våga sig på en analys av denna familjs öde, – vad var det egentligen för fel på den? Man kan då bara göra sig skyldig till en hypotes. Man kan tänka sig, att mina morföräldrar, just genom att de var så hjärtegodas och genomtrygga människor som de var, underlät att uppfostra sina tre barn till realister. Morfar skröt inför mig ibland med, att de hade gift sig på de Menlösa Barnens dag och i enlighet därmed fått tre menlösa barn. Han sade det inte nedvärderande utan med stolthet. De satte alltså en glädje i att deras barn blev helt igenom goda och menlösa, naiva och helt främmande för denna världens ondska.

Följaktligen gick min morbror på en ordentlig propp, när han bittert fick erfara, att konsekvent idealism var något svår genomförbart, då inte alla människor kunde begripa sig på sådant. Genom hans katastrofala död nyktrade min moster till, som blev den som förlusten drabbade djupast då hon kände sig närmast ansvarig som den enda i familjen som var i Canada med honom, och blev den mest realistiska av de tre men förblev ändå samtidigt ett barn även hon. Naivast var min mor, som överförde samma totala trygghet och menlöshet, som hon fått från sina föräldrar, till sin familj, så att de flesta av oss sedan kunde fastna i Scientology genom ren okritisk godtrogenhet.

Min far var den största realisten i familjen, och det var hans högsta förtjänst. Han var rätt man att balansera hela den gränslösa godtrogenheten i min mors familj, och han gick in för att göra det. Efter min morbrors död vidtog han sina mått och steg för att försäkra åt sin familj en maximal ekonomisk grogrund genom att hålla min mor utanför sin ekonomiska hemlighet i Schweiz. Men inför sina barns och sin hustrus omfattande av Scientology 1967 stod han maktlös. Han kunde ingenting göra. Han kunde bara resignera, och det gjorde han.

Vad som räddade mig var att jag såpass tidigt vaknade upp inför Scientologys begränsningar och otillräcklighet, vilket jag knappast hade gjort, om inte mitt barndoms trauma begåvat mig med ett mycket kritiskt och misstroget sinne. Att Scientology inte dög var mitt livs hårdaste läxa, den var inte smärtfri och hade så när kostat familjen ytterligare ett självmord, men den var ack så hälsosam och den nyttigaste tänkbara av kriser. Den absoluta nödvändigheten att klara sig helt på egen hand utan andras kryckor, utan andras religioner, utan andras illusioner och egentligen helt utan allting utom vad man själv kunde göra av ingenting, var mitt eldprov och det som gav mig min ack kanske alltför kärvt realistiska karaktär med alla dess mindre positiva sidor – skygghet, misstrogenhet, – och ensamhet.

Alla de andra, som en gång omfattat rörelsen, stannade kvar. Min närmaste bror blev visserligen utkastad, men det var mot hans egen vilja, och han ville gärna bli intagen igen. Men de andra förblev okritiska och behöll sina skyggappar; som

1) när min far 1976 ville att jag skulle återkräva 600 kronor som jag 1968 avkrävts av rörelsen för avancerade kurser i framtiden. Hans begäran var rimlig, och jag bad

om den skäligen återbetalningen. Jag fick till svar formulär som jag skulle fylla i – scientologisk byråkrati trädde in. Min syster fick nys om saken, och hon lät mig veta, att om jag ifyllde detta formulär och förband mig till att aldrig mer ta en Scientology-kurs skulle alla mina syskon ta avstånd från mig, och jag skulle få min mor till min fiende. Det blev naturligtvis aldrig någon återbetalning.

2) när scientologer ringde upp mig fem år senare och ville ge mig en gratis-session för att reda upp eventuellt groll i det förflutna. Jag hade ingen anledning att vara negativ, så jag gick med på omfattande gratis-sessioner. De kom fram till, att det enda felet över huvud taget med min person var, att jag hade en viss oförmåga att tjäna pengar. Detta menade de sig emellertid lätt kunna avhjälpa. Jag skulle bara ta en Scientology-kurs för 300 kronor som garanterat skulle befria mig från just detta problem. Saken var bara den, att jag inte hade 300 kronor, då jag var för fattig för att kunna ta en så dyr Scientology-kurs. Alltså kunde de inte hjälpa mig. Ingen av scientologerna i min familj såg ironin i denna komedi.

Nu i dessa dagar 1997 har det äntligen blivit klart med arvet efter min far. Min del skulle ha varit 133,500. Om hans kapital hade fått fortsätta förvaltas på rätt sätt hade det idag varit 147,000. I stället var det 84,000. Omkostnaderna för skatt, förlust av ränta, m.m, hade alltså varit 63,000 kronor, en förlust som vållats av andra än mig själv. 63,000 kronor är alltså exakt 75% av vad jag slutligen fick. Inte ens någon arvskatt är någonsin så hög.

Drygt tio år efter hans bortgång inträffade tsunamikatastrofen i Thailand, varefter all arvskatt slopades i Sverige.

Hade då alla dessa ekonomiska katastrofer kunnat undvikas? Skall man beskylla min mor eller Scientology för dem? Många menar, att om människor blir scientologer så är det helt och hållet på deras eget ansvar, och allt vad de sedan gör är de själva skyldiga till och inte religionen. Ja, men om religionen sedan tar till brutala metoder mot sina egna för att "korrigera" dem och "styra" dem, som i fallet Jim Jones rörelse i Guyana och David Koresh i Waco, Texas?

Min mor har själv ofta förklarat, att hon var en bristfällig mor tills hon blev scientolog, då hon genast blev en mycket bättre sådan. Jag har alltid hävdats att min mor var den bästa tänkbara och den absolut idealiska modern tills hon blev scientolog. Efter fem år med Scientology började hennes karaktär förändras i enlighet med Scientologys tekniskt programmerade strukturer.

Att rörelsen utövat tryck på henne är ett faktum. Hon var mycket aktiv i en särskild avdelning som hette "Guardian's Office". Denna gren skrotades plötsligt helt sonika, och alla som varit aktiva där utsattes för hårda korrektionsbehandlingar. En som själv var med har beskrivit det som en brutal hjärntvätt, som då även min mor som 62-åring utsattes för. Meningen med denna behandling var att de före detta Guardian-aktiva skulle deprogrammeras från allt vad de sysslat med under många års tid. De skulle tuktas och inordnas i lägre led.

Den avgörande frågan är: hade min mor vållat de stora ekonomiska förlusterna för familjen även om hon inte blivit scientolog? Svaret är nej. Hon hade då aldrig förbrukat sina arv från sina föräldrar och sin moster på Scientologykurser, hon hade sluppit skrota sin makes säkra förvaltning i Schweiz, hon hade kunnat behålla deras stora lägenhet, och så vidare. Men vad hade det då blivit av hennes liv?

Denna fråga är mycket intressant. Troligen hade hon behållit sitt hus vid Orrebacksgatan och fortsatt odla vår fantastiska trädgård. Hon hade kunnat vara mera med sina föräldrar på vårt underbara sommarställe i Finland. Hon hade kunnat resa till Italien oftare med min far och kunnat njuta mera av det landet och dess kultur som konstnär. Kort sagt, med att bli scientolog på heltid förnekade hon sig ett mera fritt och naturligt liv.

Därmed är frågan besvarad: emedan hon inte slösat bort så mycket som icke-scientolog, och då Scientology bevisligen manipulerat henne, både genom hennes näst yngste son och ovanifrån, vilket det finns vittnen till, så kan Scientology ensam ställas till ansvar och min mor frias från all skuld – utom ansvarslöshet.

Just det här med ansvarslöshet var hennes svaga punkt. Hennes "personlighetstest" indikerade en mycket låg ansvarsnivå, vilket hon trodde sig kunna åtgärda genom Scientology. Effekten blev den motsatta: ansvarslösheten multiplicerades, till godo visserligen för Scientology, men till obotlig skada för hennes familj.

Det bästa försvaret för Scientology och dess verksamhet är historier som denna:

I Mexicos värsta fängelse förekom det mest bara så grova mördare och brottslingar, att det enda myndigheterna kunde göra för att hålla internerna någorlunda inom kontroll var att på psykiatrikers inrådan hålla dem försedda med narkotika. Två scientologer fick möjlighet att pröva sitt program på internerna. De interner som scientologerna fick hand om blev inte bara helt drogfria utan upphörde dessutom att vara våldsamma. Psykiatrikerna såg då sig själva utkonkurrerade och kunde inte acceptera att de förlorade sitt inflytande, så de erbjöd internerna gratis heroin (60 doser per intern) om de bara slutade med Scientology. De rehabiliterade internerna bad psykiatrikerna stoppa upp heroinet i sina egna häckar.

Inför sådana förbluffande historier är det naturligtvis nödvändigt att kontrollera att berättelsen verkligen är sann. Emellertid är det ofrånkomligt att mellan valet av Scientology eller narkotika, så framstår Scientology som det bättre alternativet.

Emellertid mottog vi idag den 29 april följande sensationella brev av just vår gamle läkare i Athen:

"Sedan ditt brev förra året om det mystiska kapitlet Scientology och den rörelsens förehavanden och märkliga illusioner har jag på egen hand bedrivit en del studier i ämnet och kommit fram till en diagnos, som jag ser det som min skyldighet att rapportera.

Mr L. Ron Hubbard var en oerhört högt utvecklad psykopat. Alla de typiska symptomen var företrädade hos honom i ovanligt hög grad: det ständiga skriande behovet av *action* till vilket pris som helst, det fullkomligt samvetslösa utnyttjandet av hans hustrur och medarbetare för hans affärer, den totala oförmågan att inse vad han ställde till med när hans rörelse ruinerade människors liv, det bländande självförtroendet som duperade nästan alla han träffade, osv. Jag är ledsen, men det finns inget hopp för honom. Nästan allt han skrev i form av så kallad skönlitteratur (science fiction) skvallrar också högt om hans psykopatologi: det oupphörliga våldet, det obefintliga människovärdet hos alla utom huvudpersonen, och det enda syftet någonsin med allt vad han gjorde och skrev: att söka spänning.

Dock måste man hos denne psykopat tillerkänna honom en uppriktigt god vilja att åtgärda hans eget fall. Han ville verkligen göra något åt saken men egentligen bara hos sig själv. Detta synnerliga behov av att klara ut sitt eget fall projicerade han, genom sitt egos oerhörda dimensioner i hans egna ögon, på hela världen, så att när han bara sökte efter ett sätt att rädda sig själv, inbillade han sig att han därmed försökte rädda hela världen.

Emellertid faller denna otvivelaktigt goda vilja på hans utomordentligt stora dårskap: att tro sig skapa en religion som skulle vara Religionen med stort R. Jag tvivlar inte på att även Muhammed var en psykopat om än i något avseende med en konstruktivitet närbesläktad med en sådan som L. Ron Hubbards. Men att tro sig förmögen till att skapa en ny världsreligion efter judendomen, hinduismen, buddhismen och kristendomen måste i både Muhammeds och Hubbards fall betecknas som blind sjuklig fanatism, då en sådan religion inte kan ha någon annan

grund än grundarens egen tvivelaktiga psykopatiska personlighet, som bara skenar iväg med sin egen för givet tagna överlägsna förträfflighet och därmed i en oförlåtligt hög dumhetsgrad mest bara lurar sig själv."

(*Kommentar.* Nu är det alltid mycket vanskligt att diagnosticera psykopati och schizofreni, då i princip alla människor i någon grad har symptom på båda delarna, och denne läkares inlägg, ehuru intressant, måste betraktas som enbart en teori och kanske rentav personlig åsikt. *red.anm.*)

Därmed tror jag att jag har redogjort för hela mitt problem med Scientology. Bedöm den om du kan.

Till slut måste jag också få framträda som min mors försvarare. Hon är konstnär och inte bara en vanlig konstnär. Av allt som betytt något för mitt liv är kanske hennes estetik och formsinne det allra viktigaste. Redan min mormor var en utsökt estet ut i fingerspetsarna, men hos min mor framstod denna begåvning som mera levande och dynamisk, mera genomgripande och fullmogen. Hon gav mig kärleken till den klassiska rena skönheten, det fullkomliga estetiska idealet och förmågan att manifesteras den rena skaparkraften. Hennes skönhetssinne är det renaste och mest fullkomnade jag någonsin mött hos någon människa. Som skulptör såg hon naturligtvis mest upp till Michelangelo, som därmed även från början blev en naturlig följeslagare och idol för mitt liv. Även Rembrandt blev en naturlig vän genom henne och inte minst hela den klassiska musiken med Bach, Beethoven, Tjajkovskij och Brahms direkt förmedlade av henne.

I alla hennes skulpturer märks den rena klassicismen. Hennes figurer är alltid samtidigt romantiska och realistiska, som Runebergs dikter, – hon kommer från Borgå. Där finns aldrig något orent hos dem, aldrig något stillöst eller smaklöst, linjerna är alltid rena och klassiska, och det är alltid liv i hennes verk, hennes terracotta- och gipsfigurer, hennes applikationer, teckningar och oljemålningar. Hon har den otroliga och sällsynta skapande förmågan att frambringa äkta liv ur ingenting, och det är den enda omisskännliga gudagnistan hos människan. Ingenting är mera värt än den.

Så glöm allt det andra och skrota det. Glöm och skrota Scientology, glöm att mina föräldrar stötte ut mig hemifrån i trots mot givna löften och lät mig bo uselt och svälta i 10 år fastän min far var rik, och glöm att min mor (när min fars sparade förmögenhet kom i dagen) förrådade denna åt taxeringsmyndigheterna för sin scientologiska ställnings skull. Glöm allt om min mor utom att hon var en gudabenådad konstnär.

Slutligen det senaste, en aktuell artikel daterad april 2008:

Vad gick fel med Scientology?

Frågan aktualiserades härom dagen genom visningen i TV av en gammal autentisk intervju med L. Ron Hubbard, rörelsens grundare, från 1966 när han var 55 år gammal. Alltid då och då genom åren har frågan aktualiserats på nytt, och den har varje gång varit lika svår för att inte säga omöjlig att besvara. Det har dock aldrig skadat att försöka.

I intervjun ger grundaren ett övervägande positivt intryck. Han är hjärtlig och spontan, svarar rakt och öppet på varenda fråga, är ledig och avslappnad och framför allt värtalig. Allt vad han säger går hem, och ingenting är oklart, i motsats till alla politiska debatter, där allting alltid är oklart. Även intervjuaren, en engelsman, ger ett gott intryck genom konsekvent neutralitet och saklighet med förnuftiga frågor. Kort sagt, helhetsintrycket man får av denna unika

autentiska intervju med världens mest kontroversiella rörelses grundare är, att denna rörelse skulle kunna rädda världen.

Vid ett tillfälle säger Hubbard, att rörelsens medlemsantal expanderar med 250% årligen. Detta var 1966. Med den expansionstakten borde hela mänskligheten ha varit scientologer redan efter 20 år. 42 år har gått, och likväl framstår scientologrörelsen som liten och obetydlig och kämpar fortfarande med samma svårigheter som för 40 år sedan av ständiga rättegångar och politiska bannlysningar från viktiga länder, medan världen är i ett sämre tillstånd än någonsin genom Irakkriget, miljökrisen, klimatkrisen och den globala recessionen. Bara detta faktum motiverar rubrikens frågeställning.

Ett av problemen är, att det inte var en sak som gick fel utan många. Det har skrivits ett överväldigande antal volymer av rättsprotokoll, romaner och dokumentärer som tillsammans påvisar oceaner av Scientologikyrkans tillkortakommanden. Ett av de mest iögonfallande är dock många av hans närmaste medarbetares öden. David Mayo fockades efter att först ha installerats av Hubbard som hans direkta efterträdare och högsta ansvariga för rörelsen. David Mayo var kanske hans äldsta och trognaste vän. Hans hustru Mary Sue Hubbard hamnade i fängelse för skattebrott jämte Jane Kember och många andra. Min syster arbetade i England för Herbert Parkhouse, en annan av Hubbards äldsta och betroddaste medarbetare, och fann att han förskingrade. Hon fockades när hon påtalade saken. Senare visade det sig att han verkligen förskingrade, så han fockades han också. Och så vidare. Som alltid när det gäller kompetenta ledare visade det sig tyvärr även i L. Ron Hubbards fall att han inte kunde lita på någon.

Det där med pengar – det har alltid varit rörelsens största aber. Faktum är, att den är världens dyraste religion, och därför har få råd med den. Detta exkluderade större delen av mänskligheten från den från början. Dess enorma expansionskraft under 60-talet berodde mycket på att det då gavs scientologisk auditering gratis. (Auditering är deras form av terapi, alltid strikt individuell mellan fyra ögon.) Under oljekrisen efter Jom Kippur-kriget 1973 rakade alla världens priser i höjden, och Scientologirörelsen nästan försvann då ingen längre kunde ha råd med den.

Det kanske mest ambitiösa försöket att analysera rörelsen som fenomen och dess grundares personlighet är en bok som heter *"Bare-Faced Messiah"* av Russell Miller (1987, tillgänglig på webben från 1997), ett välskrivet, noggrant och kritikerrosat försök att gå till rätta med allt som var fel. Miller var själv scientolog och nådde högt upp i graderna, och han inledde sitt projekt att skriva grundarens enda fullständiga biografi med rörelsens fulla välsignelse och uppbackning – tills de med fasa upptäckte vad han skrev. Då försökte de med alla medel undertrycka boken, som bara därför spreds desto mer. Den finns väl i alla världens universitetsbibliotek idag och är dessutom lätt att träffa direkt på webben.

Problemet med hans bok är att den är ensidigt negativ, då den bara tar upp alla felen och knappast alls berör dess förtjänster. Om den som sådan utgör en hälsosam motvikt till alla de skrifter om grundaren som rörelsen själv hela tiden ger ut som ensidigt bara framhåller grundarens förtjänster, så omfattar den dock inte hela sanningen. Vår kollega Johannes B. Westerberg lät också de negativa sidorna överskugga de positiva, medan John Bede i rättvisans namn faktiskt i sin skabrösa belysning av rörelsens överdrifter dock fick med, att den faktiskt med sin teknik är kapabel att utföra underverk när det gäller kriminalvård, mentalvård och studieteknik.

Både förtjänsterna och felen tenderar alltså att överdrivas, medan det nästan är omöjligt att finna någon som lyckats skaffa sig en neutral överblick av rörelsens problematik utan att låta sig ryckas ut ur helhetsperspektivet.

En annan sak som ofta påtalats scientologerna är bristen på ödmjukhet. Hubbard hämtade mycket från buddhismen och framhöll alltid Buddha som kanske den främsta förelöparen till scientology, men buddhismen var en mans praktiska filosofi om hur man ska leva för att åstadkomma minsta möjliga skada åt sig själv och andra och predikade därför framför allt kyskhet och fattigdom. Scientologerna ligger 2500 år efter när det gäller den ödmjukheten.

Bakom alla missförstånden, rättegångarna, upprördheterna, de ekonomiska skandalerna och den blandning av fruktan och misstänksamhet som besjälar de flesta som vägrar ha någonting med rörelsen att göra, ligger dock ett speciellt fenomen, som kanske just är rörelsens största misstag. Scientologer tenderar att betrakta sig själva som i viss mån utvalda och annorlunda och ha en annan status än "vanliga" människor. Kommunismen och nazismen begick samma misstag: Karl Marx var en grov rasist, och enligt hans mening skulle socialisterna vara en sorts övermänniskor bara genom sin partitillhörighet. Nazisterna gick ännu längre. (Vi får aldrig glömma att även de var Socialister, även om de betecknade sig som National-Socialister. Det fullständiga namnet på deras parti var National-Socialistiska Arbetarpartiet.) Det var kanske till och med judarnas ursprungliga misstag att beteckna sig som särskilt utvalda. Därmed exkluderade de sig från resten av mänskligheten, och bara genom att Paulus förkastade denna exklusiva identitet kunde kristendomen vinna världen.

Vilken tillhörighet och identitet vi än har, vare sig vi är judar eller socialister eller scientologer eller något annat, så är vi ändå aldrig mer än bara människor med alla de svagheter som hör den naturliga människan till, som egentligen bara naturen råder över. Makt korrumpierar alltid, och det gäller både socialister och scientologer och judar och vem som helst. Den mänskliga naturen är begränsad och kan aldrig ta sig friheter utan att det medför konsekvenser. Missbruk hämnar sig alltid, vad man än är, och därför är det personliga omdömet det kanske viktigaste av allt. Kan man hålla sig till det kan man klara sig, men om man uppger det för att låta sig ledas av andra och därmed avstår från sitt ansvar för sitt eget liv, så måste det nästan förr eller senare gå fel. Inte ens L. Ron Hubbard, som grundade en rörelse som han avsåg att skulle vara kompetent att rädda hela världen, kunde i längden lita på sina egna äldsta och närmaste medarbetare.

Virhamnsturerna

För att närmare belysa dessa har jag funnit ett dokument från tiden närmast efter min far Aurelios frånfälle i februari 1993:

"Till Gun, Kjell, Britta och Margherita.

Orientering angående Virhamn.

Läs noga för undvikande av missförstånd.

I samband med Aurelios plötsliga och oväntade frånfälle torde den nya situationen belysas. Det faktum att Aurelio inte längre kan vara Virhamns tryggaste mänskliga faktor, såsom Lullan var det före honom och före henne Carl och Ingeborg, måste medföra en betydande omställning i

familjesituationen på Virhamn. Utan att ha för avsikt eller någon vilja att påverka någonting vill jag dock redogöra för vissa punkter som borde tas i beaktande, framför allt beträffande mitt eget och mina syskons förhållande till Virhamn.

Fastän mina syskon knappast har förekommit där regelbundet efter 1967 (utom Margherita med familj under åren 1978-83) betyder Virhamn mycket mera för dem än vad någon annan kan tro, och kanske mest för dem som kan vara där minst, mest på grund av att de har sina ljusaste barndomsminnen från födseln till 1965 förknippade med somrarna på Virhamn. Detta måste man alltid komma ihåg hur litet de än må förekomma på Virhamn även framledes, då Michael har sin hästskola i Danmark med högsäsong på sommaren, då Margherita bor i Amerika och då Marcus arbetar året runt utan semester.

För min egen del betydde Virhamn så mycket för mig att jag upplevde omställningsåren efter Carls och Ingeborgs bortgång som ett trauma, då bristfällig hänsyn togs till *deras* värderingar av Virhamn, då mina egna synpunkter kördes över, då till och med mina skriftliga inlägg censurerades och undertrycktes, (vilket tyder på att min kritik inte var helt obefogad, då kritik vanligen upptas sämre ju mer befogad den är,) och då jag fann mig stå helt ensam mot en förkrossande enhällig övermakt som helt struntade i mina känslor, då dessa överensstämde med Carls och Ingeborgs, som var döda. Detta förde mig obönhörligt in på min egen Virhamnskurs av resignation och undvikande av familjen. Min enda återstående möjlighet till protest blev ett allmänt avståndstagande, som misstolkades till att jag inte längre ville ha något mer med själva Virhamn att göra.

Utan att belysa alla andra pinsamma detaljer bör dock någonting anföras som prov på vad som hände. En sommar var plötsligt Carls stenbrygga försvunnen och hela stranden drastiskt förändrad till utseendet. Ingen var skyldig, ändå hade bryggans avlägsnande diskuterats i flera år, jag hade kämpat för dess liv i tre år, ingen tog på sig ansvaret för operationen som kostade åtskilliga tusen mark, jag fick aldrig veta genom vem eller hur detta betalades, och Aurelio blev allmän syndabock medan dock Kjell efteråt var den enda som försvarade det hela. Faktum kvarstår att alla utom jag varit delaktiga i diskussionerna om bryggans likvidering och att ingen efteråt var skyldig. I och med denna strands drastiska förändring försvann många kapitel ur många barndom och det med en hänsynslös kallsinnighet som saknar motstycke i Virhamns historia.

Vi har ett annat egendomligt förhållande. Ett år ville Britta plötsligt inte vara delägare längre och ville sälja sin del till Kjell. Därigenom skulle Kjell få två tredjedelar av ägandeskapet medan jag aldrig hörde att det ens diskuterades att hälften därav åtminstone borde *erbjudas* åt Guns familj. Naturligtvis har Britta rätt att sälja vad hon vill till vem hon vill, men i andra familjer brukas det inte på det sättet. Helminens, exempelvis, har redan *skänkt* hela sitt ställe till sina efterkommande, även den barnlöse Eero *skänkte* sin del till dem, och så brukas det normalt inom goda familjer, kanske mest emedan detta inte bara är det skattetekniskt enklaste och förnuftigaste utan även det mest mänskliga och naturliga. Det är inte brukligt att man till släktingar säljer vad man själv har ärvt gratis.

I samband med Kjells ägandeskap bör även en annan detalj beröras. Genom sin familj har han även tillgång till Jeppas, till Bockhamnen och kanske även till Hummelvik utom att han äger Ivarsholmarna, medan vi, Gun och hennes barn, bara har vår del i Virhamn i Finland och ingenting annat.

De ekonomiska utgifterna för Gun har ibland känts som en belastning för henne, vilket man kan förstå med tanke på hennes låga pension. Om hon någon

sommar inte skulle orka med att betala vad som behövs för Virhamn är jag beredd att ingripa och frambringa de fioler som kan krävas.

Själv har jag inga arvingar, och det enda av mina syskonbarn som Virhamn har något påtagligt affektionsvärde för är Rasmus.

Vad skall vi då säga om framtiden? För min egen del ser det illa ut: jag får ständigt mer och mer att göra och mindre och mindre möjlighet till sommarsemester, vilket innebär att jag kan skatta mig lycklig om jag alls kan vara ledig i Finland någon vecka före midsommar och någon vecka mot sensommaren. Min högsta önskan för min familjs del skulle vara att Margherita skulle flytta hem till Stockholm och kanske bo med Gun, men jag vet att denna önskan är orealistisk för närvarande.

Allt detta vare skrivet enbart som en allmän orientering i familjesituationen på Virhamn efter Aurelios plötsliga frånfälle. Om det är någonting jag vill med detta så är det egentligen bara det att all personlig känsla av "utmanövrering" inom familjen skulle försvinna och att det aldrig skulle kunna finnas någon grund för denna känsla hos någon inom familjen.

Sakliga påpekanden bara – *no offence!*

Sofia, Bulgarien, 2.3.1993, Carls 100-årsdag."

Tyvärr blev resultatet motsatsen till avsikten. Sommaren efter Aurelios frånfälle reste jag i juli till Tibet, medan samtidigt Kjells hustru på Virhamn krävde av Gun att bara ett av hennes barn skulle få hela hennes ansvar för Virhamn. Gun lät sig övertalas och skänkte sin del till Michael. Detta fick jag icke veta någonting om förrän jag kom hem från Tibet. Då var allting redan packat och klart, enligt Guns egna ord, och jag hade ingenting att säga till om.

Det hör till saken att jag tillbringat alla mitt livs somrar på Virhamn utom de två åren då vi bodde i Buenos Aires (1953-54), året 1962, då ingen Lanciai var där då vi då byggde vår bastu på Orrebacksgatan, samt 1971-73, då jag var för musikaliskt uppbunden i Göteborg, samt 1976 av samma skäl. Efter 1967 hade Michael bara varit där några somrar då och då och inte ens tio. Jag hade arbetat där varje sommar fysiskt framför allt på försomrarna med att ställa allting i ordning efter vintern medan Michael knappt gjort någonting. Jag hade brukat stå för det fysiska utomhusarbetet och Kjell för det tekniska arbetet. Mina årliga insatser under decennier ignorerades fullständigt, som om de aldrig existerat. Kjells hustru sade mycket betecknande vid ett tillfälle: "Det syns ju aldrig vad han har gjort," därför att de aldrig kommit dit före städningen av naturen efter vintern.

Den som hjälpte min mor juridiskt med detta överlåtande var Bo Arlander, som inte heller lade ett enda ord emellan, fastän han mycket väl visste vad jag gjort och vad Michael inte gjort. 1988 hade jag tagit hand om Bos son i Göteborg när han kommit dit på flykt från finska sinnessjukhus, vilket till en början Bo varit mycket tacksam för, vilket vänts till motsatsen när Mats återkom till Finland för nya tvångsintagningar. Det styggaste brev jag någonsin mottagit i mitt liv var skrivet av Bo, fastän jag aldrig gjort något för att förtjäna det.

Naturligtvis kände jag mig orättvist behandlad. Redan min far hade vädrat denna fara en gång när han uttryckligen sagt till Gun, att det var mot finsk lag att vägra finsk jord i arv åt lagliga arvingar. Detta kom jag ihåg när jag rådfrågade en advokat i Finland om saken. Han kände inte till en sådan lag men rekommenderade mig att vidta lagliga åtgärder för att få min rätt. Detta skulle innebära en utgift, och jag drog mig för att dra i gång juridiska åtgärder mot min egen familj – jag ville inte bidra till att göra den skada som redan vållats ännu värre. Alltså avstod jag med den förhoppningen (som jag uttryckte

inför min advokat) att min moster, som fortfarande ägde en tredjedel, skulle kunna återställa balansen med ett mera rättvist förfarande.

Även på den punkten gäckades mina förhoppningar. Efter 15 år skänkte hon sin del till Michael och Kjell, hälften var, och fortsatte därmed på hela familjens linje att fullständigt ignorera mig. Kjell blev upprörd över att hon inte skänkte hela sin del bara till honom. Senare avstod han själv från sin äganderätt, som han överlät till sina båda söner, som han alltså delade mellan dem. Hans hustru, som insisterat på att Gun överlät sin del till endast ett av sina barn, var då inte längre med i bilden som frånskild, men Kjell hade alltså ingen tanke på att överlåta sin del åt endast en av arvingarna.

Senare under 90-talet försvarade Gun sitt handlingsätt med att mina två äldre syskon och jag i stället skulle få hennes Stockholmslägenhet, men denna såldes 10 år senare när hon flyttade till Danmark. Hon råddes att vänta till efter sommaren med att sälja den, då den under hösten skulle betinga ett minst 10% bättre pris, men hon forcerade försäljningen och nästan slumpade bort den.

Min största besvikelse i detta är inte min egen personliga förlust, hur jag lagligt berövades det ställe jag älskade mest i världen, utan det faktum att inte en enda i familj efter min faders bortgång hade en tanke på att hellre göra vad som var rätt än att tillgodose sina egna intressen. Ingen rättvisa, bara godtycke.

Lars Lönnroth påtalade för mig en gång angående ärvda släktställen det fullständigt normala i, att det alltid blev motsättningar inom familjen mellan de som ville modernisera och de som ville bevara. Problemet därvidlag beträffande Virhamn var, att jag var den enda som önskade fästa större vikt vid bevarandet än vid moderniseringar och radikala förändringar.

*****

Nästa uppgörelse gäller den katolska kyrkan.

Problemet med katolska kyrkan började med andra vatikankonciliet. Det berövade nämligen den katolska kyrkan dess identitet. Ett exempel: vår gamle organist Frans Zak var van vid att framföra klassiska mässor av Schubert, Bruckner och Gruber till jul och påsk. Enligt det andra vatikankonciliet skulle bara sådan musik användas som folket kunde sjunga med i. Därför skrotades hela kyrkomusiken, och latinet bannlystes som kyrkomusikaliskt språk. Vår gamle organist Frans Zak gick hem och dog av brustet hjärta. Sedan dess har aldrig mer en mässa av Schubert, Bruckner eller Gruber klingat i katolska kyrkan i Göteborg.

I samband med att Scientology skakade upp och ner på hela min familj sökte jag mig tillbaka till den katolska kyrkan. Det var tio år efter det andra vatikankonciliet, och jag kunde då se resultatet av detta konciliums kulturella nivellering av hela kyrkan. Resultatet blev att jag aldrig mer kunde lita på den kyrkan eller någon präst och att jag upphörde att gå till bikt.

Men jag engagerades av musiken och stannade kvar emedan jag kunde göra något åt musiken. När jag blev organist 1977 gjorde jag något åt musiken. Följden blev att jag följande år sparkades ut ur kyrkan med dunder och brak och till och med låstes ut från orgelläktaren.

Kyrkoherden som gjorde detta var nämligen socialist. Han hade valt mellan en karriär inom militären eller inom kyrkan. Han hade kanske blivit ännu sämre som militär, men som präst var han alldeles utmärkt, tills han blev kyrkoherde. Då blev han fixerad vid kyrkans uppgift att omsätta en miljon kronor varje år.

Allt jag ville som organist var att utveckla musiken och utvecklas med musiken. Det var detta som var förbjudet. Kyrkoherden sade stopp, varpå jag stoppade men inte utan en skälig protest. Den protesten kostade mig tjänsten.

Mitt problem med den katolska kyrkan var att jag litade på den och att den svek mig. Jag anförtrodde min musik åt kyrkan. Jag anförtrodde mitt piano åt den och gjorde allt för att tjäna dess musik. Jag sjöng rent och vackert enligt alla, och jag spelade alltid felfritt, ehuru det inte var allt jag kunde spela genast; men så länge jag tjänstgjorde upphörde jag aldrig att bli bättre och utvecklas. Men kyrkoherden avskedade mig och bad mig ta ett jobb i verkstaden på Volvo, han låste ut mig från mitt piano och bad mig ta in på ungarshotell om jag inte kunde behålla min bostad på grund av arbetslöshet. Han var allt det en präst inte skall vara, och det var han i sin katolska kyrkas namn. Ett halvår efter mitt avsked kollapsade han, lämnade kyrkan och tog ett jobb på verkstaden i Volvo. Jag förblev utelåst från kyrkan och från mitt piano. Min psalmbok med alla de gamla vackra psalmer jag återupplivat skrotades. Jag var inte ens välkommen tillbaka emedan bränt barn luktar illa. Jag gjorde allt för kyrkan med min musik, och följaktligen gjorde kyrkan allt för att ta min musik ifrån mig.

Ju mindre sagt om den katolska kyrkan, desto bättre. Jag går inte i den kyrkan längre, och jag slutade bikta mig i den redan efter det andra vaticankonciliet.

Vad bör då kyrkan göra för att överleva? Som jag ser det har den inget val. Den måste avstå från myten om treenigheten. Den måste avstå från myten om att Jesus var Guds son. Den måste tolerera myten om reinkarnationen. Den måste avstå från myten om ett konkret paradiset och ett konkret helvete, och det måste även islam avstå från.

Allt annat är gott och nyttigt i den heliga kristna kyrkan i alla dess former: klosterväsendet, celibatet, vördnaden för helgon och den heliga jungfrun, sakramenten, ritualen, och framför allt bikten, den äldsta, bästa och billigaste av alla terapier, som är gratis och där man slipper se den anonyme biktfadern, som lyder under absolut tystnadsplikt. Någon bättre psykologisk uppfinning har aldrig gjorts.

Scientologykyrkan menar sig ha en ännu bättre terapi än bikten genom sin "auditering", men på en punkt överträffar bikten auditeringen. När en präst tar emot bikt avslutar han bikten med att ålägga biktbarnet en bot, exempelvis så och så många böner eller, om biktbarnet exempelvis biktat ett mord, ålägga barnet att gå till polisen och erkänna det. Innan den biktande gjort sin bot har hon inte gjort rätt för sig och sina synder.

Scientologykyrkan har ingenting liknande. Vad klienten än säger och bekänner måste auditören strikt hålla sig till sin teknologi. Scientologykyrkan kan inte ens säga "aja baja!" till den som bär sig illa åt rent mänskligt. Endast synder mot Scientologykyrkan betraktas som synder och behandlas därefter genom den militanta avdelningen "Ethics Office", vars tjänstemän vanligen är militäriskt klädda och går med batonger.

"Mänsklighetens enda chans att överleva är att ta parti för naturen mot mänskligheten."

– Johannes B. Westerberg.

Jag träffade honom första gången precis ett år efter mitt avsked från kyrkan, nio månader efter min morfars död och två veckor före min mormors död. Jag träffade honom mitt i de värsta turbulenserna i mitt liv. Han representerade den grekisk-ortodoxa kyrkan och världen utanför Europa, främst Indien och buddhismen. Idag är han kombinerad ortodox kristen och buddhist. Jag har aldrig träffat en mer radikal och en mer realistisk människa.

Det ovan anförda citatet betecknar den yttersta vidden av hans radikalism. Vad menar han egentligen? Han menar precis det samma som Rousseau och Leo Tolstoj. Han fördömer det mesta i vår nuvarande (o)mänskliga värld, oljesamhället och kapitalismen i första hand, och menar uttryckligen att människan måste ta parti för

de vilda djuren och naturen mot människorna om hon skall kunna räddas och överleva. Som någonting värre än "homo sovieticus" betecknar han storstadsmänniskan, som blir nipprig utan oväsen, som blir galen utan stress, som är helt tablettberoende och som inte kan stå ut med ensamhet och tystnad. Han betecknar vårt århundrade som den sjukaste av alla tider, där sjukdomen har blivit norm och där ett friskt och naturligt tillstånd betraktas som något onormalt och oacceptabelt. Han menar att hela den sjuka delen av vårt moderna sätt att leva måste gå under och det snabbt, och han är själv angelägen att påskynda denna nödvändiga död eller rensning.

Han menar att naturen måste återta allt vad människan tagit ifrån henne, för att världens naturliga balans ska kunna återställas. Han såg gärna, i likhet med vissa kineser, att en betydande del av mänskligheten dog i Aids för att återstoden desto säkrare skulle få överleva. Han har ställt sig helt utanför samhället och vill inte ha någon del därav. Han har levt bland San Franciscos narkomaner under Nixons tid och känner varenda hippiekoloni i hela Himalaya. Han verkar aktivt för en storstädning bland Asiens diktaturer (Kina, Nordkorea, Indonesien och Burma) och är kanske världens mest beundransvärda och subversiva människa. Före sina vandringsår fick han sin värdefullaste utbildning i ortodoxa kloster, främst på klostret Athos i Grekland. Hans liv är en enda stor uppgörelse med hela vår tid och dess hjälplöst skenande värld.

Med honom har jag inga uppgörelser att göra. Tvärtom. Han har en oformlig uppgörelse att göra med hela världen, och jag har ingenting emot att få delta i den, så länge den är konstruktiv.

För att återgå till min skilsmässa från den katolska kyrkan och mitt brutala avsked därifrån 1978: Johannes skrev en gång en utredning av saken, som är intressant, då det är det enda försvar som den kyrkoherden någonsin fått sig tilldelat:

"Beträffande hans drastiska avsked från kyrkan 1978 är omständigheterna kring detta mycket intressanta ur såväl teologisk som mänsklig synpunkt. Efter att ha tagit del av dokumentsamlingar från den tiden och åhört olika vittnesmål är det första som slår mig att ingen någonsin tagit kyrkoherden i försvar. Organisten har tillfredsställande fört sin egen talan, men kyrkoherden har varken försvarats av någon eller själv försvarat sig. Detta tomma hål borde äntligen fyllas igen.

Det finns åtminstone tre olika infallsvinklar på hans agerande. Den första och viktigaste är hans konstruktiva avsikter, som mest av allt alltid tycks ha bortsetts ifrån. Kyrkoherden tyckte varmt om sin organist och vidhöll detta även efter dennes avsked, han ville inte förlora honom som organist och lät efter avskedet det yttrandet undslippa sig, att organisten var den siste han önskade att skulle lämna kyrkan. Ändå avskedade han denne organist under så synbarligen brutala former. Varför?

Ingen torde ha varit bättre informerad om alla detaljerna i problemet än kyrkoherden. Han visste vad kören tyckte, han visste vad församlingsrådet och kyrkorådet tänkte, han visste vad folket menade, och han var den ende som organisten helt anförtrodde sig åt. Han var den som fick höra förtalet bakom organistens rygg, han var den som kvinnorna öste sin grälsjuka över när organisten inte var mottaglig för sådant, och han var den ende som förstod organistens eget lidande. Organisten var en för god musiker för att låta några strängar brista, men prästen var ingen musiker, och därför var det hos honom strängen brast.

En förbön som han en gång uttalade under en gudstjänst väckte mångas nyfikenhet. Som extra improviserad förbön sade han en gång halvt under rösten: "Vi ber att andra icke må falla med den som faller." Många frågade sig genast: "Vem faller?" Och hade de känt till litet mera hade de frågat: "Är det kyrkoherden eller organisten som faller?" Sanningen var att ingen av dem föll då ännu, men båda stod

vid en avgrund och såg ner i den, och kyrkoherden gjorde det djupast. Vi kan inte bortse från att han kan ha befunnit sig på fall då redan. I så fall är denna uttalade förbön det enda tecken han någonsin visade på den ädlaste offervilja i världen.

Antag att organisten hade stannat kvar. Hur hade det gått då? Det kan inte uteslutas att folk hade fortsatt tala illa om hans musik, att kören fortsatt baktala honom, att hans partner blivit offer för församlingens missunnsamhet och att hans lidande blivit värre. Spänningarna fanns där, de hade trappats upp under hela säsongen, och ingenting tydde på att de skulle kunna botas. Således avskedade kyrkoherden sin organist för dennes eget bästa, och därmed förskonades organisten samtidigt från alla de ohyggliga krissvallvågorna från kyrkoherdens eget fall ett halvt år senare.

Det är en sida av saken. Den andra är organistens, som trots allt antagligen representerade det kallaste förnuftet i hela problematiken. Man kommer inte ifrån att avskedandet av en organist ur alla synpunkter var oförnuftigt. Detta belyses inte minst av nakna siffror: en organist som kostade församlingen 800 kronor i månaden avskedades medan en ny anställdes för 3000 kronor i månaden. Den katolske organisten spelade inte bara på alla svenska och latinska mässor utan även för slovenerna, kroaterna, ungrarna, italienarna, tjeckerna och polackerna på deras språk. Den protestantiska efterträderskan spelade bara på en av de extra nationella mässorna. Den katolske organisten förvaltade inte bara de under många års mödor hävdvunna musikaliska traditionerna från sin företrädares tid, utan dessutom hade han genomfört ett konstruktivt samarbete med den s.k. familjemässokören och lyckats inlemma denna i de seriösa gudstjänsterna med ett resultat som hela församlingen kunde glädjas åt. Allt detta föll direkt under hans efterträderska. Ett avsked av en organist under sådana former hade kunnat kosta församlingen nio månaders extra lön åt honom om han känt till sina juridiska rättigheter. Som tur var för församlingen så gjorde han inte det.

Själv har han dessutom efteråt hävdats, att om han fått vara kvar hade kyrkoherden aldrig fallit. Detta kan aldrig bevisas men utgör en intressant hypotes.

Den tredje sidan av saken är den bedrövliga sidan och har som utgångsläge den enda anklagelse som organisten någonsin riktade mot kyrkoherden: att denne var feg. Vi måste här belysa den kvinnliga sidan av saken, ty egentligen åstadkoms hela skandalen enbart av kvinnor. Det började med att en kvinnlig körmedlem bakom organistens rygg gick till kyrkoherden och hävdade att kören inte ville sjunga en mässa som organisten repeterat med dem under en hel säsong. Kyrkoherden lyssnade och bad organisten rätta sig. Organisten rättade sig under protest. Denna protest väckte ont blod i kören som vidtog sina mått och steg: den första baktalerskan lämnade kören, och en annan körmedlem demonstrerade öppet med att konsekvent vägra sjunga några som helst av organistens kompositioner medan hon ändå förblev med i kören. Kyrkoherden höjde ett varnande finger mot organisten som fick hela skulden för kvinnornas nycker. Nästa kris bestod i att herr W. dagen före påsknatten meddelade organisten att denne icke vidare fick använda herr W:s påskmässa. När detta med smärta meddelades kören blev kören rasande inte på herr W. utan på organisten. Den frivilligt avgångne körmedlemmen skrev ett offentligt brev i vilket hon avrättade organisten. Denne svarade vältaligt med ett icke offentligt brev för att skona avrätterskan, vilket medförde att den skriftliga avrättningen offentligt betraktades som obesvarad och organisten oförmögen till självförsvaret. Det var kanske detta som avgjorde kyrkoherdens oförnuftiga beslut." osv.

Var det då rätt av honom att avskeda mig? Nej, det kan aldrig försvaras. Han kastade ut sin anställda organist med våld ur sin kyrka för att organisten i första hand tjänade musiken, i andra hand kyrkan och i tredje hand sin kyrkoherde, medan

kyrkoherden krävde av honom att han skulle tjäna kyrkoherden i första hand och musiken först i tredje hand. Organisten försökte kompromissa, varför det var helt onödigt av kyrkoherden att i en smäll brutalt sabotera en musikers liv och samtidigt skilja honom från ett världssamfund, som därför aldrig mer skulle kunna framstå som trovärdigt inför den kyrkorganisten. Denne blev helt enkelt offer för det socialistiska fenomenet *negativ selektion*: han skildes från tjänsten på grund av förmodad personlig illojalitet mot sin kyrkoherde. Därmed spelade det ingen roll hurdan han var som musiker.

Fallet är avslutat.

Nästa fall är familjen Carlmark. Många har förundrat sig över mitt mångåriga umgänge med denna familj, som när detta skrivs har pågått i 24 år sedan 1973. Saken kan dock lätt förklaras med att mitt förhållande till denna katolska familj från början till slut nästan enbart varit sentimentalt.

Min familjs och familjen Carlmarks öden går på sätt och vis parallellt. Vi var två av Göteborgs katolska församlings ledande familjer, och framför allt var vi församlingens två ledande musikaliska familjer. Katolska ungdomsföreningen brukade under 60-talet anordna en årlig musikafton, som då alltid leddes av den mycket musikaliske och populäre Erwin Bischofberger, sedermera jesuit i Uppsala. Det var alltid min familj eller familjen Carlmark som stod som värdar för dessa. Familjen Carlmark var dock äldre, mera svensk, mera välbeställd och hade flygel. Deras musikaftnar brukade vara mera högtidliga och formella, medan våra brukade vara mera trivsamma och lössläppta. Våra familjers olika öden fann alltså redan sin början mot slutet av 50-talet, under 60-talet kände min syster och Hugo Carlmark varandra, medan jag kom i närmare kontakt med familjen först 1973. Föga anade jag då vad de skulle komma att betyda för mig.

1973 bodde jag alltjämt hemma i vår villa på Orrebacksgatan, när jag första gången bjöds hem till familjen Carlmark. Då jag spelade piano och familjen var musikalisk uppstod en naturlig nära kontakt, som sedan dess aldrig har upphört att fördjupas. Det var emellertid först fyra år senare julen 1977 som jag blev insatt i familjens historia och förhållanden, när mina föräldrar det året flyttat till Stockholm och jag blev hembjuden till Carlmarks på julafton.

Fadern Nils Carlmark hade varit välbeställd bilförsäljare och var nu pensionerad. Äldsta sonen Hugo, född 1939, fyra år äldre än min äldsta bror, hade gått i sin faders spår men samtidigt lidit av en kraftig musikalitet, som frestat honom till att bli jazzmusiker. Han blev för splittrad och samtidigt erotiskt alltför vidlyftig, vilket medförde ett kraftigt nervsammanbrott 1967, efter vilket han aldrig helt förmådde återhämta sig. Han förblev boende hemma i familjevillan som gammal ungarl under ett utsägligt lidande av sin egen personliga tragedi, sitt misslyckande både som affärsman, politiker, musiker och familjefar.

Det andra barnet var en dotter som samma år begav sig till Peru med abbé Pierre för filantropisk verksamhet, där hon i arbetet fann sin livskamrat i en fransman, som hon gifte sig med och bosatte sig i Provence i Frankrike med. De fick tre vackra barn, och hon är den enda av syskonen Carlmark som kan sägas ha gjort sin lycka i livet.

Det tredje barnet Erik var det som fick det tyngsta ödet. Eventuellt fick han en hjärnskada vid förlossningen, vilket skulle kunna förklara hans fall. Han lärde sig aldrig tala ordentligt och ådrog sig blindhet genom en yttre skada, vilket medförde att han måste placeras i ett vårdhem på livstid.

Den yngste sonen Lars var kanske den mest begåvade. Hans huvudintressen var astronomi, konst och musik. Han hade utsökta förutsättningar för att bli en god tecknare och konstnär, och samtidigt blev han en stor amatör inom den klassiska musiken. Men den äldsta broderns sjukdom och den andre broderns öde hämmade hans eget liv så att han aldrig vågade ta något eget initiativ. Av eget val blev han den evige ungarlen som på sätt och vis resignerade från början för att begränsa sitt liv

till blott amatörskap genom musikavlyssning och ivriga besök på utställningar. Hans klassiska musiksamling är den mest betydande jag känner till.

Det mest personliga förhållandet fick jag emellertid till dessa fyra barns moder. Hon var engelsk katolik med irländskt påbrå, så det var genom henne både hennes man och alla hennes barn blev katoliker. Hon var själv mycket kultiverad och musikalisk och hade spelat piano som ung tills hon nästan bemästrat Franz Liszts mest berömda rapsodi. Som katolik var hon något för fanatisk, därom har alla alltid varit överens och i synnerhet hennes dotter, men å andra sidan har jag aldrig mött ett varmare och mera generöst kvinnohjärta än hennes. Hon förenade i sig allt som jag bedömde vara gott med England. Efter att jag delvis förlorat min riktiga mor genom Scientology och hennes avflyttning till Stockholm blev Muriel Carlmark, född Dugdill, mer och mer med åren som något av en naturaliserad ny engelsk moder för mig.

Hon kan egentligen bara jämföras med min mormor. Båda representerar den mest avancerade typen för Mater Dolorosa jag någonsin känt. Muriel hade inte förlorat något barn, men samtidigt hade hon i viss mån förlorat alla sina fyra, den äldsta sonen genom nervsammanbrott, den andre sonen i obotlig autism, den tredje sonen i självvalt celibat och resignation, och dottern gift långt utomlands i södra Frankrike.

Till detta kom vad deras hem kom att betyda för mig under mina år av fattigdom och svält. Deras villa blev något av ett nytt hem för mig efter den oersättliga förlusten av Orrebacksgatan. När jag inte hade råd att äta dagligen fick jag alltid mat hos dem. När jag var utstött och hemlös var de de enda som erbjöd mig tak över huvudet utan att kräva mig på pengar för det (till skillnad från min bror och trolösa kvinnor). Och när jag blev utkastad som organist från Göteborgs katolska kyrka var de de enda katoliker – utom doktor Anny Halfen – som ville fortsätta ha kontakt med mig som om ingenting hänt.

Deras villa kunde inte jämföras med vårt paradiset vid Orrebacksgatan, och deras trädgård var bara en tredjedel av vad vår hade varit; men ändå blev deras hem för mig som ett slags fortsättning och substitut för Orrebacksgatan. Jag kände mig alltid trygg och hemma där, deras trädgård blev för mig stadens viktigaste oas, och dessutom hade de ett underbart sommarställe ute vid Lökeberg på vägen till Marstrand med Lökebergs finaste utsikt mot Brattön eller, som den också kallades, Blåkullen, ett av Bohusläns mest spektakulära blickfång. Från Blåkullen kunde man se från Göteborg till Orust, och Blåkullen syntes från Göteborgs skärgård till Orusts. Många intressanta legender var också förknippade med detta berg, som var en ö. En av dem förekommer i novellen "Självutplåning" i samlingen "Kärleksaspekter".

Emellertid var detta mitt umgänge med familjen Carlmark inte helt utan komplikationer. Familjen var rik men hade släktingar. Nils Carlmark var gift med en engelska, men hans äldre bror var gift med en tyska. Båda hade gift sig före andra världskriget. Medan Nils Carlmark övergått till katolicismen och avstått från familjens hårda affärssinne hade den äldre brodern i stället gjort motsatsen. Det var från denna broders familj som det kom kritik mot att jag nästan dagligen fick förekomma i Nils Carlmarks hus.

Denna kritik formulerade sig 1996 i ett öppet påhopp från en av Hugo Carlmarks kvinnliga kusiner. Hon ringde till mig och skällde direkt ut mig för att utnyttja familjen Carlmark. Jag svarade henne med detta brev:

"Då ni inte vet något om relationerna mellan mig och familjen Carlmark, och då jag måste attribuera ert agerande till denna okunskap, ser jag det som min skyldighet att informera er om det viktigaste.

Jag känner familjen Carlmark sedan 60-talet genom katolska kyrkan och blev första gången bjuden hem till dem hösten 1973. Sedan dess har vårt umgänge varit regelbundet och tidvis intensivare än vad det är nu. Både Lars och Hugo är högt

musikaliska, och det är främst musiken som är grunden i vårt umgänge. Grunden i mitt umgänge med Muriel är England, då jag alltid närt en olycklig kärlek till England, som jag alltför sällan haft möjlighet att besöka, och då Muriel med sin bakgrund representerar allt det bästa med England.

Intensivast var vårt umgänge fram tills familjen sålde sin flygel 1982. Under perioder var jag hos dem dagligen mest för att få använda deras flygel. Min besvikelse över förlusten av deras flygel var stor, och jag avbröt nästan allt mitt umgänge med dem då. Det var Muriel och Lars som då ändå ville att jag skulle fortsätta komma som vanligt.

Detta har jag varit tacksam för, då jag ofta lånar musik av Lars som jag spelar in på kassettband, och då deras hus med framför allt trädgården utgör en oas i staden för mig där man kan pusta ut och vila en aning mellan allt jäkt och alla bekymmer. Lars lånar böcker av mig, och med Hugo har jag mest musikaliska eller politiska diskussioner.

Under alla dessa 22 år har jag aldrig utnyttjat dem ekonomiskt. Hugo har gett mig betalt för uppdrag ibland att spela in särskild musik för honom och generöst givit mig pengar till kamerafilm för mina resor, så att jag skulle knäppa fler bilder, som jag sedan kunde visa för dem, men detta är allt. Lars prenumererar på min tidning för dess musikartiklars skull, och även Muriel och Hugo är intresserade av dess innehåll. För övrigt har jag aldrig mottagit pengar av Muriel eller Lars. Nils ville en gång ge mig en hundralapp utan anledning, vilket jag tackade nej till, fastän jag då på 70-talet hade det som svårast."

Resten av brevet är onödigt att återge.

Därmed hade jag inte förrätt den sentimentala faktorn: vad Carlmarks hem hade betytt för mig som tröst efter förlusten av Orrebacksgatan.

Redan 1977 vid min första jul hos dem hade Muriel Carlmark också öppet deklarerat att hon i någon mån såg mig som en ersättning för sin förlust av sin andra son Erik, som ju var obotligt internerad. Kort sagt, den ömma vänskapen mellan mig och Carlmarks, genom den ömsesidiga kompensation deras hus och kärlek utgjorde för mig efter förlusten av föräldrahemmet och kyrkan, och som jag utgjorde för dem efter Eriks hemska öde, var för helig för att kunna antastas.

Så här löd sedan min minnesruna över henne:

Muriel Carlmark in memoriam.

Det finns ett svenskt uttryck, som var Muriels favorituttryck på svenska, och som bäst karaktäriserar hela hennes väsen: "*full av skoj*". Få kände Muriel från den humoristiska sidan, men faktum är, att det var grunden i hennes karaktär. Hon var en ljus människa som såg allting i glädje och harmoni, och hon hade alltid roligt.

Detta må bestridas av alla dem som kände hennes öde och med vilken kamp hon bar det, men det var just hennes outsläckt ljusa sidor som gjorde att hon orkade med att bära allt det outhärdliga. Hennes okuvliga optimism i förening med de prövningar hon utsattes för, som hade knäckt vem som helst annars från början, resulterade i en otrolig tapperhet och seghet, som aldrig gav upp förrän den även till synes utslitliga kroppen med ålderns rätt måste göra det.

Hon föddes 1910 medan ännu Leo Tolstoj levde och kung Edward VII regerade i England, när Elgar och Vaughan-Williams stod på höjden av sina livsgärningar och hela världen levde i fred och ljus. Hon kom från en rikt begåvad och högt kultiverad familj, hennes far hade kunnat bli konsertpianist men blev i stället en av Englands främsta ornitologer, och även hennes bror gick den konstnärliga vägen som fotograf

med skaldskap vid sidan om. Själv kom hon även långt inom musiken och behärskade stycken som Liszts ungerska rapsodi nr 2 och av Rachmaninov när hon lockades bort från England och gifte sig med en svensk från Åmål.

Hennes liv blev sedan hemmafruns med fyra egna barn, alla musikaliska och alla internationellt inriktade – dottern gifte sig med en fransman under en missionsresa i Peru tillsammans med Abbé Pierre, som för resten lever fortfarande, en klar kandidat för Nobels fredspris.

Under sitt långa liv hann hon alltså uppleva båda världskrigen, och i London mot slutet av det första upplevde hon hur tyskarna flygplansbombade London. Hon tog det mest på skämt – "det var som pappersflygplan som kom med soptunnor med exploderande skräp, och det gjorde inte ens någon skada". Hon kom livligt ihåg så länge hon levde hur hon tillbringade dessa bombningar i grannens kök som skyddsrum tillsammans med en tysk familj, som inte begrep någonting. Under andra världskriget var hon i Sverige och slapp alltså uppleva när det bombades över London på allvar.

Hon förblev alltid utpräglad engelsk och kunde aldrig känna sig hemma i Sverige eller förstå det svenska samhället. Som bäst trivdes hon när familjen bodde ute i Marstrand vid havet, där det var närmare till Göteborgs ytterskärgård – de brittiska öarna – än från Älvängen och Göteborg.

Ett stort ljus och leende har lämnat oss men dröjer kvar, med skimret från lyckligare tider före de båda världskrigens världsfördärv, ett skimmer som dock alltid förblev lika typiskt engelskt som en kopp te med muffins ute på en solig veranda i en varken alltför skuggig eller alltför solig trädgård av oförgänglig skönhet med en hel värld utanför att ständigt diskutera, som trots alla tragedier alltid bara förblev "full av skoj".

Därmed, Johannes, tror jag att jag i någon mån belyst de båda ämnen du ville veta mera om, delvis med hjälp av vad du själv en gång skrivit.

Här följer nu några extra, mindre uppgörelser på köpet:

De trolösa kvinnorna

Eftersom denna rubrik berörts måste den behandlas. Sju frierier gjorde jag mig skyldig till under mitt liv. De första tre var till samma dam. Sex av de sju var till finlandssvenskor. Endast det sista av de sju bemöttes inte av ett nej men bevärdigades i stället inte ens med något svar.

Då de första tre var till en och samma dam måste denna dam tilldra sig ett särskilt intresse. Hon var en barndomsvän, då hennes mor, en norska, varit min mors bästa väninna. Jag blev kär i henne redan som 16-åring och såg henne i årtal som mitt kvinnoideal. 1970 började jag umgås i deras hus på Hisingen, men det var ungefär då som Bergljots sjukdom började.

Jag älskade Bergljot, Lucias mor, och hon hade gärna sett att jag och Lucia fått varandra. Men Bergljot dog 1972, och direkt därpå flyttade Lucias finlandssvenske far med sin dotter till Holland. Det var denna tragedi och skilsmässa som från början saboterade det liv som jag och Lucia hade kunnat göra något av gemensamt.

1976, fyra år senare, fick jag ett kort från Lucia. Vi hade då inte haft någon kontakt under dessa fyra år, så kortet var en fullständig överraskning. Det ingav mig känslan av att i någon mån vara ett rop på hjälp. Jag besvarade därför kortet med ett frieri.

Jag stod då i begrepp att inleda min organisttjänst i katolska kyrkan och hade jämförelsevis goda ekonomiska förutsättningar efter två års svält. Lucia svarade inte

på mitt första frieri men flyttade i stället hem till Göteborg – med sin holländske man.

Denna holländare hade Lucia räddat från att bli narkoman. Det blev sedan hennes öde att alltid då och då råka ut för redlösa män som hon såg som sin plikt att rädda. Holländaren blev aldrig mer än en lös förbindelse – han fick sedermera barn med en annan.

När Lucia svarade nej på mitt tredje frieri några år senare var det med den ursäkten att hon aldrig ville binda sig vid någon man och på det sättet fastna i en fälla, som hennes mor hade gjort. Likväl vandrade hon självmant i just denna fälla några år senare 1983, när hon tog sig an en åtta år yngre man som gjorde henne med barn. Deras åtta år långa förhållande blev traumatiskt då hennes sons far aldrig helt kunde avstå från sina dryckenskapsperioder, som Lucia från början sett som sin uppgift att frälsa honom från.

Sedan 1991 lever hon ensam med sin son, men fadern förekommer lika fullt fortfarande i kvarteret bredvid. Att jag och hon kunnat få varandra femton år efter mitt första frieri och efter att hon haft något antal män, medan jag ännu inte ens trängt in i en kvinna, hade varit en möjlighet, om inte hennes sons far förekommit i kvarteret bredvid och om inte även de andra männen, om än avpolleterade, alltjämt ökade tillsammans med nya kandidater.

Att hon var min största och mest långvariga kärlek kan inte förnekas, ej heller att hon blev min största kvinnliga besvikelse. Hon var mitt stora kärleksideal, och jag såg henne som den idealiska grunden till att bygga en kärnfamilj på. Före henne trodde jag på kärnfamiljen och dess allt annat överglänsande betydelse för det mänskliga livet och samhället. Efter henne var det omöjligt att mera tro på någon kärnfamilj för egen del. Lika trogen och hängiven som jag hade varit mina kärleks- och kärnfamiljsideal, lika totalt hade just dessa ideal svikits och förrått av henne och det fullkomligt omedvetet i ren ignorans, eller kanske snarare i ren nöjeslystnad, flärd, lättsinne, ytlighet och lösaktighet.

Emellertid är vi ändå goda vänner fortfarande som vi var i barndomen. För att hon inte gjort vissa män besvikna har hon därmed inte gjort mig lika besviken, såsom andra av hennes friare därmed blivit bittert och ibland katastrofalt besvikna för livet. Jag beundrar henne, och hennes begåvade son är en välsignelse genom sitt goda hjärta, sitt goda förstånd och sin musikalitet.

Två andra kvinnor, de enda jag någonsin sammanbott med, har berörts i "Mitt ofrivilliga liv". De andra vill jag helst inte beröra. Vare det nog sagt, att jag under mina svåra år av svält och utan inkomster aldrig någonsin kom i kontakt med någon kvinna (av min egen generation) som ville hjälpa mig. Alla jag träffade, och de var ett antal, tog däremot i allmänhet för givet att jag var välbärgad och kunde hjälpa dem, och de hade alla gärna utnyttjat mig. Att jag inte hade något att kunna utnyttjas för kunde de dock aldrig förlåta mig.

Och jag ser det som något av ett fenomen, att mina frierier nästan alltid mottagits som grova förolämpningar, som om en direkt våldtäkt hade varit en mindre förolämpning och att föredraga, som om bekännandet av en avsikt och önskan i god tid hade varit ett grymmare brott än dess omedelbara verkställande. Ej heller detta fenomen kunde i någon mån höja någon kvinna i min aktning. Men jag har senare kommit fram till, att detta fenomen bara kunde skyllas på min katolska uppfostran och att jag kanske hade oturen att leva i en tid som kanske i någon mån var etiskt och moraliskt fullständigt ur led.

Dock hade även jag en första kärlek:

Min första kärlek

Min familj hade egentligen sin enda riktiga storhetstid innan jag var fyra år gammal i det fjärran Argentina, där min far Aurelio fått tjänst som blivande chef för Finland-Sydamerikalinjens kontor i Buenos Aires. Vi hade egen villa med stor trädgård och swimming-pool med bastu, egen trädgårdsmästare och andra tjänare. Jag var ett år gammal när vi kom dit och sköttes då av en svensk barnjungfru, som inte alls levde upp till familjens och mina krav. Mina befriare bland de äldre i familjen gjorde sig enhälligt av med henne, men då uppstod problemet att skaffa en ny. Det var inte lätt. Min mor annonserade i veckor utan att ens få något svar. Under tiden måste min mor sköta alla hennes sysslor inklusive köpa mat och grönsaker, vilket inte alls passade sig för en Señora i hennes ställning. Hennes grönsakshandlare påtalade detta för henne, varvid hon förklarade att hon nog försökt men inte funnit någon. "Lämna det åt oss," sade grönsakshandlaren och sammankallade sina släktingar för en konferens.

De kom hela släkten ut till vår villa för att organisera det hela och resonera genom förhållandena och villkoren, en samling tämligen tilltagna argentinska praktexemplar, och när allt var klart bad de att få låna telefonen. Grönsakshandlaren ringde upp någon och sade: "Maria, du kan komma."

Hon kom följande dag. Hon hade egentligen redan en annan tjänst, men den var dåligt betald, och dessutom fick hon inte sin lön, då hennes arbetsgivare utnyttjade henne för att hålla henne kvar. Detta kunde han göra då hon var indian. Hon var glad åt att i stället få tjäna hos en anständig familj som behandlade henne som en människa och dessutom snart enhälligt älskade henne. Hon var nämligen inte bara duktig och pålitlig utan dessutom vacker.

Hon blev mitt livs första kärlek. Vi älskade henne alla, men då hon som barnsköterska kom på intimast fot med mig blev jag den som mest kom att uppskatta henne. Hon var en klassisk indiansk skönhet som är omöjlig att beskriva då den var så extremt karakteristisk. Ännu idag kan jag se hennes vackra sneda nästan svarvat utmejslade ögon framför mig. Hon liknade faktiskt en aning Sofia Loren men var spensligare och naturligtvis mera indiansk.

Hon var så vacker, att min mor ville skulptera ett porträtt av henne. Min mor hade utbildat sig till skulptris under ett år i Atheneum i Helsingfors 1939 före kriget, som sedan bryskt avbröt hennes bana för att i stället få henne att göra framgångsrik karriär som flerbarnsmor, då hon råkade träffa Finlands enda italienska ungar, som i egenskap av italiensk medborgare var befriad från krigstjänst annat än som brovakt. Men hennes upptagenhet som fyrabarnsmor från 1943 framåt innebar att hon inte alls kunde fortsätta arbeta som skulptris.

Hennes chans kom i Argentina. En väninna där, Irene Bravo, egentligen ukrainska men uppvuxen i Pittsburgh, Pennsylvania, fann åt henne landets originellaste konstnär som lärare, som hette Esdras Gianella. I motsats till alla andra argentinska konstnärer hade han inte bara apat efter europeiska förebilder utan i stället använt sitt Parisstipendium till att resa runt även i Italien och Spanien och bara ägnat sig åt realistisk återgivning. Hans dröm var att starta en argentinsk nationalkonst som tog fram det specifikt argentinska helst uppe i de mest särpräglade provinserna Jujuy och Salta nära Bolivia, vilket han efter vår tid även lyckades göra. Men han blev en utmärkt lärare åt min mor, som tack vare honom äntligen kunde vidareutveckla sig som konstnär.

När Marias bröder och släktingar fick höra att hon ville göra ett porträtt av Maria skrattade de bara och ruskade på sina huvuden. "Sådant gör man bara av presidentens fru," sade de. Hon fick alltså inte deras tillåtelse. Alltså beslöt hon och Maria att gemensamt göra det i smyg. Min mors första riktiga porträttskulptur i

gips kom alltså till på underjordisk väg. Men när det väl var färdigt fick bröderna komma och inspektera det.

Detta skedde under stora dramatiska åtbörder. De synade det rigoröst från alla tänkbara vinklar och avstånd. Slutligen kom de fram till att de inte kunde ha någonting att invända. Porträttet var ju ett faktum.

Mera nervös var min mor inför sin lärare Gianellas granskning. Han kunde ju sin sak. Med mindre dramatiska åtbörder men desto noggrannare inspekterade han porträttet och kom fram till att det nog hade sina fel. Dock levde det, och det var huvudsaken. Lättad andades min mor ut och kunde fortsätta skulptera.

Hon kom sedan att göra många porträtt, och en del ratades av henne själv, i synnerhet till min stora sorg, bland annat en en meter hög helfigur av min äldsta bror Marcus och ett porträtt av Boris Pasternak, som hon gjort efter bilder och urklipp. Men Mariaporträttet finns kvar. Det intog alltid en hedersplats i alla våra olika hem och gör det än idag, något större än naturlig storlek, med hårflåtan glidande över axeln ner mot halsen, i hela sin helt naturliga och karakteristiska självhärlighet. Det var något självklart med Marias skönhet, och just den självklarheten lyser igenom och besjälar min mors första porträttskulptur, inkörsporten till hela hennes senare mycket omfattande och variationsrika produktion. Och för mig framstår detta hennes första stora porträtt som alltjämt hennes främsta, ty jag var ju den som älskade Maria, och hon var mitt livs första kärlek, även om hon själv mest kallade mig "*Bandito*".

När vi lämnade Argentina ville hon följa med oss, men det gick tyvärr inte. I och med att min far fick avsked var vår familjs enda storhetstid slut, och i Göteborg kunde vi inte ha en särskilt anställd barnjungfru eller något hembiträde. Där måste min mor få göra allt i hushållet själv, och det var med enhälligt brustna hjärtan vi måste skiljas från Maria. Hon hade en fästman, som hon dock gärna låtit vänta om hon fick komma till Sverige, men nu blev hon i stället gift med honom. Min far uppsökte henne när han återvände till Argentina i affärer tre år senare, då han kunde fotografera henne som moder. Men de bilderna är den sista kontakt vi någonsin hade med vår oförglömligt vackra och avhållna indianska husjungfru Maria.

Svikarna

Min fatala kontakt med homosexualitet har redan avhandlats. Tyvärr har det traumat alltid då och då senare i livet rivits upp igen genom nya anbud, utan att jag för kandidaterna kunnat förklara skadan eller såret de petat i. En av dessa var en nära landsman som till och med upprepade sitt anbud. Det sårade vår vänskap, men egendomligt nog var det han själv som avbröt kontakten när han efter ett slags Pauli omvändelse gifte sig och blev präst.

Sammanlagt har jag haft sju sådana erbjudanden. Alla var lika kränkande som själva traumat, då återupplivningen av detta alltid var förenat med smärta.

Emellertid var svikarna värre. Kyrkoherden i katolska kyrkan har redan avhandlats liksom vissa andra. Svikarna finns alltid överallt och är alltid lika erbarmliga genom sin feghet. Något mera föraktligt finns inte.

Här är några dokumentationer:

"Sedan D.G. försvunnit på okända öden i Stockholm var J.R. den främsta intressenten av den lägenhet D.G. skulle ha övertagit om han kunnat, och J.R. erbjöd mig sommaren 1988 tio tusen kronor om jag överlät kontraktet på honom. Jag lovade tänka på saken men var tveksam då jag faktiskt behövde åtminstone tillgång till

lägenheten själv. 1991 förvandlades den lägenheten till bostadsrätt, som jag inte avsåg att köpa. Då J.R. visat sitt intresse av att köpa även bostadsrätten föreslog jag honom våren '91 att han äntligen skulle få överta kontraktet och kunna köpa bostadsrätten om han stod vid sitt tidigare ord och gav mig tio tusen kronor emellan. Han meddelade mig genast skriftligen sitt intresse, och jag agerade därefter.

Meningen var att jag skulle göra en omfattande flyttning inkluderande bland annat både piano och flygel till en ny bostad. För att kunna genomföra en så omfattande och kostsam flyttning behövde jag de 10,000 kronorna. J.R. var med hela vägen och meddelade aldrig sin avsikt att backa ur förrän han redan hade gjort det och försvunnit till okänd adress för fyra år framåt. Han hade även skriftligt meddelat sin avsikt att betala hyra för lägenheten under sommaren, vilken jag lagt ut med, när han försvann efter att min flyttning redan hade genomförts. Ännu sent på sommaren hade han meddelat att han inte kunde agera och köpa lägenheten förrän jag sagt upp kontraktet, varför jag gjorde detta följande vardag, varefter han försvann. Hade jag anat att han skulle svika alla sina ord och backa ur hade jag aldrig menat mig kunna genomföra en så omfattande flyttning med två pianoinstrument.

Min totala förlust var 7200 kronor, och detta var alltså före maxidevalveringen 1992. Då han försvunnit utan meddelande om ny adress och hans flicka likaså, skickade jag meddelande om förlusten till hans familj i Gislaved. De svarade aldrig, och J.R. förblev försvunnen utan adress i fyra års tid.

Först våren 1995 gav han sig till känna genom hotelsebrev om åtal och psykiatrisk tvångsbehandling. Han förnekade allt om sin eventuella skuld och kom med bevisliga lögnar, vilket föranledde en viss korrespondens oss emellan, som tvärt avbröts av honom lika plötsligt som den inletts. Mitt sista brev är alltså obesvarat, där jag nekade att acceptera bara en ursäkt för den ekonomiska skada han orsakat mig.

Han har aldrig visat någon god vilja till att på något mera konkret sätt gottgöra mig för den lidna skadan och inte ens erbjudit någon form av förlikning, varför såret förblir öppet.

Därmed har ingenting sagts om hans pyramidspelssvindlerier." (30.10.1996)

Tyvänn har här ett praktfullt dokument om andra liknande hajar och skojare gått förlorat, men vi hoppas att det någon gång kan återfinnas och infogas före det föregående.

Det värsta fallet av svek som jag varit med om var dock inte mot mig utan mot en annan. En rik ung arkitekt bodde samman med en trevlig och duktig dam sedan många år. Emellertid hade han varit i Afrika och där ådragit sig en mycket besvärlig amöba-svamp-parasit i magen, som nästan fick hans konstitution att upplösas. Hon hjälpte honom genom krisen och räddade hans liv under oerhörda självupoffringar.

I detta skeende kom jag in i hans liv, och han engagerade mig för att uppteckna hans fasters memoarer i Bryssel. Före arbetet sade jag att jag ville ha 5000 kronor i betalt för arbetet, som skulle ta en månad, och han sade inte nej. Efter arbetet gav han mig bara 3500 kronor med den ursäkten att det var skattefritt och att arbetet inte var värt mera. (I själva verket var det omöjligt att värdera, men jag hade satt mitt pris.) Samtidigt bedrog han sin naturliga fru sedan många år med en yngre dam och det fullständigt överlagt. Det var ingen plötslig olyckshändelse att denna nya dam blev gravid. De fick sedermera en son medan den tappra sambon skrotades. Hon fick aldrig veta att han bedragit henne, och han belade mig med tystnadsplikt om saken för, som han sade, hennes egen skull. Men jag tror att han tänkte mer på sig själv.

Fallet Olof Palme

Han har redan berörts i dessa annaler så omfattande att bara några ytterligare kommentarer behövs.

I våras utkom det en bok av Per Ahlmark i vilken han har sin privata uppgörelse med Olof Palme. Boken möttes med indignation och kritiserades hårt i vissa ledande dagstidningar. Bland annat påtalades det olämpliga i att kasta tomater på en sedan tio år begravd och sörjd martyr. Olof Palme är alltså fortfarande en helig ko som ej får vidröras utan att befläckelse drabbar den överträdande syndaren.

Är det då fel att påtala att han under 60-talet förstörde Sveriges skolutbildningsstandard och att han under 70-talet förstörde densamma för högskolorna, för att synkronisera universitetsutbildningen med det nivellerade skolsystemet? Är det fel att påtala att han i Sverige vulgariserade den politiska debatten till personlig smutskastningsnivå? Är det fel att påtala att han svansade och kröp för diktatorer som Leonid Bresjnev, Fidel Castro, Mao Zedong och Yassir Arafat? Är det fel att påtala att han förstörde Sveriges finanser genom populistisk bortskämningspolitik med genomförandet av femdagarsvecka, förkortad arbetstid och multiplicerad offentlig sektor under förevändning av att svenska folket skulle kunna få allt detta gratis? Är det fel att påtala att Olof Palmes insatser för svenskt kulturliv var en förödelse i samma stil och anda som Mao Zedongs destruktiva kulturrevolution om än utan våld? Är det fel att sörja över hur han etablerade en kulturanarkism som norm i Sverige genom stämplandet av all finare kultur som tillhörande ett otidsenligt och förkastligt klassamhälle? Är det fel att sörja över att 90% av det svenska folket ännu inte har genomskådat hans bluff att dölja sina inrikespolitiska misstag genom utrikespolitiska retoriska effekter? Är det slutligen fel att påtala olämpligheten i att denne man, som i egenskap av skolminister 1965 i TV offentligt uttryckte sin mening att diktaturförespråkarna och -ledarna Karl Marx och Lenin hörde till historiens tio främsta män, fick lov att bli statsminister för en demokrati?

Jag var inte hans mördare. Jag hörde inte till dem som önskade honom död. Jag sympatiserade inte med hans mördare. Min enda personliga kontakt med honom var när jag tillskrev honom 1984 när min skattemålsprocess gnagde mig som djupast. Han svarade att jag borde ge upp då ingenting mer var att göra för min del. Därmed kunde jag bara beteckna honom själv som färdig. Kort därpå blev han själv skönstaxerad för sina extra arvoden vid Harvard, det berömda målet som sedan spårlöst försvann efter hans död, då någon okänd *deletade* hela ärendet från de statliga datorerna.

Till hans försvar kan anföras, att han faktiskt fick sina idéer till nivelleringen av det svenska skolsystemet från det historielösa och överteknologiserade Amerika, vars fatala skolreformer han tyckte att var en god idé att upprepa i Sverige. En sämre utbildningsstandard med färre ämnen att studera och lägre kunskapskrav skulle ju bara göra livet bekvämare för skolorna och Sveriges skolbarn, som av tacksamhet därför skulle fostras av en latare skola till goda socialdemokratiska röstare som gärna skulle kollektivansluta sig till Olof Palmes idealiska folkhemsstat utan individuellt ansvar...

Felet med hans skolreform kan enkelt och koncentrerat formuleras som så, att han ville omvandla hela skolsystemet till en apparat för inordning av alla studerande i ett socialistiskt samhälle, varvid bibringandet av kunskap underordnades till en andrahandsroll. Kunskap blev mindre viktigt än lojalitet mot samhället. (Detta var vad han kallade 'solidaritet'.) I praktiken var det halva vägen till diktatur.

Det var på min faders födelsedag han blev skjuten mitt under ett sammanträde vi hade i Göteborg i svensk-finska föreningen. Efter samma möte, innan vi visste något

om mordet på Olof Palme, gratulerades jag indirekt av dess ordförande till L. Ron Hubbards död en månad tidigare. Dessa båda koryféer, som omedvetet lyckats förstöra mitt livs förutsättningar och vem vet hur många andras, råkade båda gå ur tiden nästan samtidigt med bara 50 dagars mellanrum.

Under de följande två månaderna inträffade president Ronald Reagans attack mot Libyen, katastrofen i Tjernobyli och mitt avsked som organist från synagogan. Efter det sistnämnda vågade rabbinen offentligt tillkännage hur kränkande han upplevde det att behöva samarbeta med kör och orgelmusik. Jag fick veta det i efterhand och skrev följande öppna brev:

"Ursäkta att jag yttrar mig utan att ha blivit tillfrågad, men jag kan inte låta det passera utan genmäle, att man fortsätter att kasta smuts på synagogans musik även efter att den blivit begravd levande.

Med vilken rätt förföljer rabbinen musiken? Vad har han personligen att frukta av den eftersom han, efter att den avlivats och fullkomligt tystats ner till några få ynkliga rester, fortsätter att brottas med den som med ett spöke som han inte kan bli av med?

Som huvudargument har han anfört, att han inte kan finna sig i att en judisk gudstjänst leds av kristna element. Är då musiken gudstjänstens ledare? Är icke musiken endast ett sätt att förgylla gudstjänsten med och att ytterligare understryka och framhäva den Heliga Skriftens ord? Sedan när har musiken blivit den judiska gudstjänstens ledare? Den var det åtminstone aldrig innan den sista kristna organisten och kören slutade.

Den traditionella judiska gudstjänstmusik med orgel och kör som använts i liberala judiska församlingar i Göteborg, Stockholm, London, Amsterdam, Berlin, Wien, Budapest, Prag och Amerika har sin upprinnelse i den klassiska musikutveckling som nådde sin höjdpunkt i Europa under sådana mästars pionjärverksamheter som Beethovens, Schuberts och Mendelssohns mellan 1820 och 1847. Beethoven förde den klassiska musiken till dess högsta alltså oöverträffade standardnivå, han kunde med tillförsikt hävda att "musiken är en högre uppenbarelse än visheten och filosofin", Schubert hörde till de första som komponerade direkt för den judiska gudstjänsten, och vad var det för fel på Felix Mendelssohn? Han var ju till och med jude!

All den musik som under min tid användes under gudstjänsten var komponerad av judar till enbart judiska texter. Vad var det för fel på detta?

Men rabbinen menar tydligen att icke-judar icke skall få ha någon rätt att få delta i judiska gudstjänster. Med sådana anföranden är han inne på en farlig väg.

Har icke judendomen under historiens gång redan haft nog med fiender? Så länge jag tjänstgjorde i synagogan slapp jag aldrig det att ortodoxa radikaler kom fram till mig och gjorde allt för att provocera mig med att direkt förolämpa musiken. Med vilket konstruktivt resultat?

En judisk familjefader låg för döden, och under sin sista tid betjänades han av den svenska socialtjänsten genom daglig hemvård, som städade hans hus, diskade hans disk och upprätthöll en hygienisk standard. När en rabbin (icke vår rabbin) kom till den döende uttalade han en förkastelsedom över att en icke-jude skött om den döendes hushåll. Menade denne rabbin att det hade varit bättre om den döende lämnats utan hygien, utan någon som diskade och utan någon som städade, bara för att den döende var jude?

En annan jude jag känner upphörde frivilligt att vara det när hans fader och dennes vänner ständigt skröt hemma inför varandra om hur många *gojim* de lurat på pengar.

Vår rabbin var min bästa vän i församlingen så länge jag tjänstgjorde där, jag har aldrig haft något personligt emot honom, hans uttalade intentioner att skrota musiken slog jag därför dövörat till, och mina första betänkligheter fick jag egentligen först när jag anförde det tvivelaktiga i att en jude gjorde affärer med Sovjetunionen i datorteknik som Sovjetunionen kunde använda till att ytterligare förtrycka sina judar med (på Tjernenkos tid). Rabbinen slog mig då med häpnad med att hävda att 1) en sådan samvetsfråga inte angick mig, och att 2) en judes ageranden icke kunde ifrågasättas. Underförstått skulle alltså en jude ha alla moraliska friheter i världen blott emedan han var jude, och ingen skulle ha någon rätt att andraga något emot honom. I så fall skulle även en sådan som Mordokai Vanunu ha rätt att få göra vad han ville utan att någon hade någon rätt att andraga något emot honom.

Denna praktiserade judiska dubbelmoral fyllde mig med häpnad och betänkligheter, vilka inför rabbinens försvar mitt under en sabbatsgudstjänst av Amerikas mordförsök på Khadaffi ledde till att mitt samvete tvingade mig att lämna synagogan. Och jag skulle inte kunna återvända dit utan att känna mig hotad till livet av ortodoxa radikaler.

Vad jag måste ifrågasätta är varje form av religiös intolerans. Den har alltid fördärvat alla religioner, Göteborgs judiska församling har varit fri från den hittills, men i och med att den klassiska gudstjänstmusiken fullständigt likviderats på grund av att dess tjänare varit kristna, emedan sådana tydligen inte har rätt till något människovärde i motsats till alla judar, så har intoleransen även vunnit insteg i denna församling.

Det finns en judisk musiker i denna stad som heter Kurt Frank. Han har det gemensamt med mig att han aldrig mer kan gå i synagogan på grund av ortodoxa radikalernas intolerans. Även han har alltså råkat illa ut för sin musiks skull fastän han suttit i koncentrationsläger och allt.

Den bästa kantor jag fick nöjet att ackompanjera under min tid som organist var israelen Arie Gelber. Han var ultraortodox, och likväl använde han sig av Wagners bröllopsmarsch vid ett bröllop. Han menade, att musik som musik aldrig kan vara oren. Om någon är av motsatt åsikt torde han till stöd för denna anförda något annat än personlig inskränkthet, subjektiva smaskäl och brist på musikalisk bildning." (19.10.1987)

1996 genomfördes en mycket omsorgsfull restaurering av den gamla orgeln i synagogan i Göteborg, och den vårdas sedan dess mycket ömt och väl. Men det fattas alljämt en organist. (april 1997)

Därmed kommer vi fram till den person som en gång introducerat mig i den judiska församlingen i Göteborg genom hennes nära vän Theodor Lilienthal, den utomordentlige Gösta Schein och den gode musikern Laszlo Pasztor. Hon hette Anny Halfen och var som en kopia av Golda Meir och rökte lika mycket om inte mer. Ändå blev hon 90 år gammal och avled 1988. Efter hennes bortgång kunde jag presentera hennes postuma memoarer:

"Från Wien till Göteborg"

"1898 bodde min familj i den lilla idylliska byn Floridsdorf utanför Wien på andra sidan Donau. På den tiden fanns där ingen stadsbebyggelse, utan vidsträckta gyllene ängar och åkrar stördes bara av en och annan liten by och en och annan liten lövträdsdunge i sina böljande stråk mot horisonten. Det var långt till Wien därifrån fastän man såg staden på avstånd. Det fanns ingen bro över Donau, utan man måste

åka båt, och Wiens egen strand mot Donau var lika vild och oobeygd som den östra. Först när man nådde ända fram till Donaukanalen kunde man äntligen sannfärdigt påstå sig vara i Wien.

Min far var en framstående advokat, och min mor skötte om hemmet, min bror och mig och min gamla farmor Annetta från Trieste. Hon var italienska och behärskade inte tyska språket utan svårigheter. Min fars familj var katoliker, men min mors familj, vars namn var Schmied, hade varit protestanter, och det blev också jag och min bror. Någonstans i min mors familj fanns det även judiskt blod, men det var för litet för att det skulle ha någon religiös betydelse. Ändå har på något sätt det judiska blodet satt någon prägel särskilt på mig, ty ända sedan 60-talet har jag fått höra att jag liknar Golda Meir, en dam som jag för övrigt alltid har varmt beundrat; och ju äldre jag har blivit, desto oftare har jag mött människor som tagit mig för judinna. Men jag är övertygad katolik, jag konverterade redan på 20-talet, och jag har aldrig underlåtit att besöka den heliga mässan på söndagar.

Min bror hette Hans och var två år äldre än jag. Vi var alltid de bästa vänner, och vi var mycket lika varandra. Vi var båda företrädesvis intellektuellt intresserade, mitt yrke kom också att infalla inom den högre intellektualismens område, medan min bror valde fel yrke. När det första världskriget bröt ut var han en 18-års pojke och blev mycket svårt skadad psykiskt av sina krigsupplevelser som soldat. Efter kriget fick han tillbringa ett antal år på nervhem i Schweiz innan han kunde ta i tu med ett normalt liv igen. För den friska luftens skull och den djupa fridens och harmonins skull i naturen utbildade han sig till lantbruksingenjör, fastän han hade varit lämpligare inom något intellektuellt område i huvudstaden. Men han blev lyckligt gift och fick tre präktiga barn och klagade aldrig över sin lott, medan jag alltid förblev ogift.

Mitt första yrkesval var läkare på grund av vad jag såg vad kriget hade gjort med människorna, men jag slog sedan in på den juridiska linjen i stället, ty jag var alltid oerhört intresserad av politik. 26 år gammal var jag färdig doktor i juridik, och jag var med när Vaterländische Front bildades, det viktigaste österrikiska bålverket mot sådana företeelser som Hitler och liknande diktatursträvanden. Arbetet för Vaterländische Front blev sedan min viktigaste uppgift så länge jag levde i Österrike fram till 1938.

Vi flyttade in till Wien innan jag ännu var alltför gammal och medan jag ännu var så ung att jag ännu idag tydligt kan minnas livet i Floridsdorf. Jag var kanske tre år gammal när vi blev stadsbor. Det var en upplevelse och ett privilegium att få växa upp i Wien mellan sekelskiftet och det första världskrigets utbrott. I Musikföreningens Konsertsal kunde man höra Wienerfilharmonikerna under ledning av Gustav Mahler, man växte upp samtidigt som den stora berömda Wienska sekelskiftesförfattargenerationen, som bestod av namn som Hugo von Hofmannsthal, Arthur Schnitzler, Stefan Zweig, Arthur Koestler, Rainer Maria Rilke, Robert Musil och andra som aldrig fick nobelpriset fastän de förtjänade det bättre än många som fick det. Både Koestler och Zweig har jag upplevat som föredragshållare, och femtiotal gånger under 20- och 30-talet har jag i Salzburg sneglat upp mot Stefan Zweigs gula "Villa Europa" uppe på Kapuzinerberg, där den låg väl inbäddad i grönskan, och jag undrade alltid vilka gäster han underhöll som bäst. Var det Toscanini? Var det Thomas Mann? Var det Bruno Walter? Eller var det Maxim Gorkij?

En som dock förtjänade nobelpriset som fick det var den svenska författarinnan Selma Lagerlöf, som hörde till de författare som jag slukade med varmt intresse. Genom hennes romaner föddes och odlades mitt stora intresse för Sverige. Jag läste även mycket Heidenstam och Strindberg, men Selma Lagerlöf ingöt i mig min definitiva livslånga kärlek till Sverige; och sedan reste jag till Sverige varje sommar i tjugo års tid. Jag lärde mig språket, jag fick massor med mycket goda vänner i

Sverige som skulle vara livet ut, och jag lärde mig framför allt att älska den nordiska sommaren och den svenska naturen. Flera år före Anschluss hade jag redan beslutat mig för att flytta till Sverige om Hitler tog makten i Österrike.

Vi visste att det skulle hända förr eller senare egentligen redan 1934, när Dollfuss mördades. Jag kände både Dollfuss och Schuschnigg, och mina politiska förbindelser med Schuschnigg kom mig till mycket god användning när Anschluss slutligen tvingade mig att överge mitt älskade Österrike. Som medlem av Vaterländische Front hade Hitler gjort processen kort med mig om jag stannat kvar. Jag var självskriven bland de första på hans svarta lista.

Det var i Sverige som min långa vänskap med Bruno Walter inleddes. Han hade sin bror och syster boendes i Göteborg på Erik Dahlbergsgatan som han ofta besökte, de blev mina goda vänner, och genom dem fick jag även nöjet att få umgås med Bruno Walter. Han var den älskvärdaste musiker jag har känt. Han var aldrig nödbedd, han ställde gärna upp med gratis- och välgörenhetskonsert, och som människa var han både generös och okonventionell. Han hade ingenting av Toscaninis stränghet, Furtwänglers anspråksfullhet, Otto Klemperers otillgänglighet eller von Karajans divalater över sig. Karajan var en av de första österrikare som frivilligt skrev in sig i nazistpartiet, han var lika galen som Knut Hamsun, medan Bruno Walter samtidigt var den sundaste musiker och den sundaste människa jag har träffat. Samtidigt som han inte ville ha något med atonal musik att göra ville han över huvud taget inte diskutera politik. "Redan Beethoven hävdade musikens rätt att stå över både politik, filosofi och religion," menade han.

En av mina bästa vänner i Österrike var svensken Karl Söderberg, som jag kände i 17 år och umgicks med flitigt både i Österrike och i Sverige. Han gifte sig med dottern till hovintendenten för Schönbrunn och dennes konstnärliga hustru Pepi Weixl-Gärtner, som sedan gjorde sig ett namn. Fru Weixl-Gärtner tilltalade mig aldrig, hon var direkt osympatisk hur massiva skulpturarbeten hon än utförde, hennes dotter var mildare men mindre begåvad; men när dessa flyttade till Göteborg skaffade jag dem alla bostad för Karl Söderbergs skull, som var älskvärdheten själv. Pepi Weixl-Gärtner var judinna, så ingenting hade kunnat rädda hennes familj om de stannat kvar i Wien. Karl Söderberg dog efter att vi hade känt varandra i 17 år. Hans änka Elisabeth Söderberg-Weixl-Gärtner har även hon gjort sig ett namn både som konstnär och författarinna, men hon blev aldrig samma goda vän till mig som hennes man hade varit.

Göteborg blev min hemstad efter Wien, och där har jag nu bott i samma lägenhet i 48 år. Jag flyttade in hit när jag fyllde 40, och om två år fyller jag 90. Under dessa 50 år har egentligen ingenting hänt. Allt har egentligen bara förändrats till oigenkännlighet.

Direkt när jag flyttade till Göteborg 1938 var det redan min stora angelägenhet att få min brors familj att komma efter. Själv var han död, men alla mina tre brorsbarn lyckades jag få överflyttade den ena efter den andra. Kärast var mig min äldsta brorson Josef, som bodde hos mig de första åren. Han blev med tiden teaterregissör och en av de främsta krafterna vid Malmö Stadsteater. Han arbetade även som regissör vid Göteborgs Stadsteater i början men sade upp sig när han blev överkörd av regissörer från Stockholm. Hans syster blev lyckligt gift liksom hans yngsta syskon Ernst, som utbildade sig till lantbruksingenjör som sin far. Småningom övergick han till bilbranschen och arbetar nu framgångsrikt med att göra affärer i begagnade bilar. Men Josef var alltid den av de tre som stod mig närmast. Han var som en son för mig, vi förstod varandra precis, och det öde var grymt som ville att han skulle gå bort före mig medan jag ännu levde. Det sade jag till honom en gång, att det bara var *en* sak han aldrig fick göra, och det var att gå bort före mig. Ändå gick han bort före mig samma dag han blev pensionerad. Därmed slapp staten betala ut hans välförtjänta pension.

Min enda sorg under min nästan 50 år långa levnad i Göteborg utom min brorson Josefs död har varit de förändringar som ägt rum i Sverige och i Göteborg under denna tid. Göteborg och Sverige upplevde en makalös storhetstid under 50-talet, då var hamnen som livligast och rikast, då härskade Broströmskoncernen som mest, och då var hela staden som trevligast och mest mänsklig. Rikedom och överflöd blev ännu större på 60-talet, men på något sätt spårade allting ur omkring 1965. Jag vet inte om det var den liberaliserade sexuella debatten som gjorde det, om det var Hammarskjölds och Kennedys bortgång, om det var kolonialväldenas sönderfall, om det var den vulgariserade populärkulturen med popmusik och psykedelism, om det var Vietnamkriget eller om det var den då begynnande drogkulturen som gjorde det, men troligen var det väl alla dessa trista omständigheter gemensamt som fick även det svenska samhället att spåra ur. Jag minns debatten kring filmen "491" år 1963 och hur jag förfasade mig över att inte alla ansåg det för självklart att en sådan film bara inte fick göras. Det var ju en smakförsämring utan like och ingenting annat. Jag har aldrig tyckt om offentlig sex, och all pornografi borde alltid vara totalförbjuden för kulturens skull.

Samtidigt förlorade jag under de åren många av mina vänner bara för att de skaffade sig television. I stället för att umgås med varandra började folk sitta hemma och titta på TV. I stället för att gå ut på konsert, teater och bio satt de hemma och tittade på allt skräp som hjärntvättade och fördummade dem från TV-skärmarna. Det var kanske denna kulturnivellering som upprörde mig mest under 60-talet.

Vad skall man sedan säga om 70- och 80-talet? Jag hade börjat åldras då redan, mitt liv inskränkte sig till mina kurser och elever, min katolska församling och mitt hem. Men jag lider ännu idag av den stora destruktiva kulturrevolutionen under 60-talet som för mig definitivt gjorde Sverige till ett mindre lyckligt land än vad det hade varit på 40- och 50-talen. Och det största levande beviset på den saken tycker jag att är alla de nya moderna sterila stadsdelarna för ensamma människor som har ersatt de gamla mänskliga pittoreska och fattiga stadsdelarna Masthugget, Landala, Olskroken, Annedal och Haga, där folk dock var lyckligare och mera levande än vad de är idag i sin isolering i Kortedala, Frölunda, Biskopsgården, Hjällbo, Hammarkullen och Bergsjön. När jag kom hit var välståndet inte så överdimensionerat; det var då ännu tillåtet att vara anspråkslös, fattig och lycklig. Idag är det svenska välståndet överdimensionerat på bekostnad av lyckan, miljön, kulturen, umgänget och den mänskliga faktorn, som är det viktigaste av allt för det mänskliga livets kontinuitet och utveckling."

Göteborg i mars 1987.

Doktor Anny Halfen flyttade i april 1987 från sin 49-åriga bostad på Gibraltargatan 22 till Örgrytehemmet, där hon drygt ett år senare strax efter sin 90-årsdag stilla avsomnade.

Göteborg 1 juli 1988.

Gösta Schein in memoriam

Han försökte smyga sig ut bakvägen. Det var inte meningen att vi skulle få veta att han hade gått bort. Tyst och diskret tog han avsked efter att ha förberett sig under många år, och vi fick inte ens veta det. Han lurade oss. Det hjälpte inte att vi läste Göteborgs-Postens dödsannonser varje dag. Han såg till att det inte märktes när han gick bort.

Först efter sex månader fick vi veta det genom en ren slump. Han gick bort i början av december, och han kom undan med det ända fram till slutet av april. Till och med efter döden förblev han en stor och sann skämtare.

Han var en av stadens mera betydande original. Alla kände igen honom, den lille runde karlen med den stora rösten och den strålande hjärtligheten. Hela Göteborg var hans scen, och dess hjärta var synagogan och Café Paleys med Stadsbiblioteket. Som son till en rabbin kom han från själva det judiska hjärtat av Göteborg, och alla dess underbara kulturtraditioner bar han inom sig som ett levande göteborgskt kulturlexikon. Jag träffade honom första gången 1973, och redan då slog han an på mig som något av den mest värdefulla bekantskap man kunde ha.

Med åren kom jag att älska honom. Han blev min bästa vän under mina fem år i synagogan, och jag kommer alltid att förbli honom ett utomordentligt tack skyldig för allt vad han gav av det bästa inom det judiska och Göteborgs kulturtraditioner. Många menade honom vara Göteborgs judiska församlings enda riktiga rabbin. Han nöjde sig med att bara vara människa.

Helst hade han blivit riktig operasångare, ty sången var hans största intresse och stora entusiasm, kanske rentav drivkraften i hans liv. Men när han var ung var det inte lämpligt att en rabbinson blev operasångare, så han fick skrota den karriären. Desto mera entusiastisk förblev han hela livet som amatör, som sångare i Konserthuskören, som god vän med både Nicolai Gedda och Birgit Nilsson, med ett enormt kontaktnät inom musiken i hela landet och utanför.

Helst minns man dock hans alltid sprudlande humor. Jag har aldrig känt någon med en så stor humor som han. Han svämmade ständigt över av vitsar och humoristiska infall, det var omöjligt att samtala med honom utan att han kom på en för stunden passande vits eller tokrolig anekdot, humorn rann ur honom som ur ett ymnighetshorn utan att man någonsin kunde skönja något slut på den ständigt överväldigande humoristiska repertoaren. Och han skrattade alltid mest själv åt sina skämt. När han väl var på det humöret var han alltid den burleska hjärtligheten själv.

Ändå fanns det mycket allvar under denna så otroligt fryntliga yta. Hela vidden av det judiska folkets tragedi i vår tid stod ständigt inför honom med en omedelbar smärta och allvar, vars djup han kände kanske mera innerligt än de flesta. När det gällde fanns det ingen i församlingen i mera omedelbar försvarsberedskap än han. Han kunde slåss och skämta med samma överdådiga och tveklösa energi och entusiasm, och han var alltid uppriktig. Det fanns inte ett spår av fariseiskt hyckleri eller choser över honom. Allt hos honom var fullständigt äkta.

Roligast var han med Theodor Lilienthal, den andra stora koryfén i församlingen under min tid. De var båda mycket musikaliska, och där rådde alltid en viss rivalitet mellan dem. Gösta gjorde sig alltid lustig över Theos mistluriska sätt att sjunga, medan Theo alltid ömt förmanade och försökte dämpa den överdådige Gösta, som ingenting kunde tysta.

Härliga var de båda två. Nu har även den andre och mest energiskt påstridige och ståndaktige av dem tystnat för alltid, verksam på sin post för musikens och sin församlings sak intill slutet. Må vi aldrig glömma dem, och må vi fortsätta ha roligt åt Göstas kära skämt länge ännu, så länge någon enda fortfarande kan komma ihåg det minsta av dem. Därmed kommer hans glädje knappast någonsin att kunna upphöra.

Tack, Gösta, för ditt strålande exempel, din humor, din trogenhet och goda exempel som jude, och din underbart generösa natur, vars ovärderliga guld av bildning och erfarenhet alltid kommer att fortsätta ha ett rum reserverat åt sig innerst i mitt hjärta.

Till slut återkommer jag till dig, Johannes, för att ställa dig denna fråga apropå din heliga tystnadsplikt: i beaktande av allt vad jag nu avslöjat om mig själv, Scientology-

kyrkan, den katolska kyrkan och andra turbulenser – hade det varit bättre om jag tigit och iakttagit tystnadsplikt om alla dessa olösta problem? Hade du kunnat tiga om dem?

Efter några veckor kom följande svar:

"Bäste broder, Jag behöver inte besvara denna fråga. Du är inte prästvigd. Jag är det. Det vare nog svar på den frågan.

Emellertid vill jag konstruktivt försöka kommentera dina dokumentationer av problemen med Scientology-kyrkan och den katolska kyrkan.

I något sammanhang fick jag se en scientologisk tidskrift som bland annat skyltade med en pompös bild av rörelsens grundare med rubriken: "*We are here to bring order into society*" eller något liknande. Grundarens pose var som en maktfullkomlig kejsares, men vad man fäste sig vid var hans fullkomliga stenansikte: inte en nyans, inte en antydning till liv eller leende, ungefär som när George Washington framstår som kallast och stelast. Bilden med rubriken gjorde ett ytterst avskräckande intryck av högmod och förmåtenhet. I en sådan mentalitet finns det ingen ödmjukhet alls, som annars utmärker alla civiliserade religioner.

I ett annat sammanhang – jag tror att det var du själv som skickade mig tidningen – fick jag se ett exemplar av KMR:s svenska tidning. Kommittén för Mänskliga Rättigheter är ett synnerligen behjärtansvärt projekt, och det har hela mitt moraliska stöd, men även denna tidning, liksom andra scientologiska tidskrifter, har en benägenhet att skjuta över målet. De går aggressivt fram med utmanande och ofta direkt förolämpande rubriker, de avlossar halsbrytande anklagelser och kommer med direkta personangrepp, de gör sig skyldiga till häpnadsväckande generaliseringar, – kort sagt, de skjuter över målet. I stället för att med klok saklighet målinrikta sig mot vad de vill, skjuter de vilt omkring sig och, som det verkar, utan att sikta, som om de inbillade sig ha en massa fiender som de inte vet vilka de är. Jag skulle vilja tillråda dem att först ta reda på vilka deras fiender är, om de verkligen har några, innan de börjar skjuta skarpt på måfå.

Den katolska kyrkan var den ortodoxa kyrkans största moraliska stöd i kampen mot kommunismen ända fram till det Andra Vatikanconciliet. Sedan drabbades din katolska kyrka, liksom hela världen, av vänstervridning, och kulmen av bedrävelserna i dess urartning nåddes när påven Paul VI exkommunicerade Ungerns kardinal Jozsef Mindszenty, en av kristenhetens största hjältar i motståndet mot kommunismen. Vi i den ortodoxa kyrkan kunde bara med vanmäktig sorg åse hur den katolska kyrkan svek oss, sig själv och kristenheten i sin smaklösa flirt med kommunismen, såsom den nu flirtar med islam. Det blev bättre med Karol Wojtyla som påve, en polack visste bättre vad kommunismen handlade om och kunde vidtaga åtgärder i enlighet därmed, så att Östblocket föll mycket genom påvens och Lech Walesas insatser på gräsrotsplanet, men din katolska kyrka har ännu mycket långt kvar att gå innan den återfunnit sig själv och sin höga moral under 50-talet.

Därmed har jag inte sagt någonting om ditt förhållande till en eventuell tystnadsplikt men dock iakttagit min egen.

Din alltid tjänstvillige själasörjare och broder,

Johannes B. Westerberg."

.....

Därmed har jag bara börjat redigeringen av dessa självbiografiska skrifter, som med nödvändighet för att alls kunna existera i viss mån måste rekonstrueras i efterhand.

*Göteborg 29.4.1997,
senaste tilläggen den 28.4.2008.*